D° 96

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
9
1 B
27

M

9-4.e.27

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

HISTORIA
ECCLESIASTICA
TOMUS QUARTUS
PARS SECUNDA.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Digitized by Google

HISTORIA
ECCLESIASTICA
VARIIS COLLOQUIIS DIGESTA

VBI

PRO THEOLOGIÆ CANDIDATIS

Res præcipuæ, non ſolùm ad Hiſtoriam, ſed etiam ad Dogmata, Criticam, Chronologiam, & Eccleſiæ Diſciplinam pertinentes, per breves Interrogationes, & Reſponſiones perſtringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

TOMUS QUARTUS

Complectens tria Eccleſiæ ſæcula, Decimum, Undecimum, & Duodecimum.

PARS SECVDA

Continens Duodecimum.

AVCTORE

FR. IGNATIO HIACYNTHO
AMAT DE GRAVESON

Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctore, & Collegii Caſanatenſis Theologo, Ord. Fratrum Præd.

ROMÆ MDCCXVIII.
Apud Franciſcum Gonzagam.

SVPERIORVM PERMISSV.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBL. DOM. PROF. ROM. IHS

INDEX COLLOQUIORUM TOMUS QUARTUS

PARS SECUNDA.

COLLOQUIA

Quæ continentur XII. ſæculi.

COLLOQVIVM I.

Quo loco eſſent res Eccleſię tàm in Oriente, quàm in Occidente ſub Imperatoribus & Principibus Chriſtianis? 355.

COLLOQVIVM II.

In quo exhibetur ſeries Epiſcoporum, qui duodecimo Sæculo pręcipuas Eccleſię ſedes tenuerunt. 410.

COLLOQVIM. VIII

De Hęreſibus, quę duodecimo ſęculo Eccleſiam infeſtarunt. 469.

COL-

COLLOQVIVM IV.

De Conciliis cùm Generalibus, tùm Nationalibus, quę duodecimo Eccleſię ſęculo ſive ad damnandas exortas hęreſes, ſive ad componendas enatas controverſias, & collapſam reſtaurandam Eccleſię Diſciplinam variis in locis fuerunt celebrata.

COLLOQVIVM V.

De Viris Illuſtribus, qui eruditionis & pietatis laude duodecimo Eccleſię ſęculo claruerunt. 588.

COLLOQVIVM VI.

De Doctrina, de Diſciplina cùm Eccleſiaſtica tùm Monaſtica, & de Ethica Chriſtiana duodecimi Eccleſię ſęculi. 653.

HISTORIA ECCLESIASTICA

Duodecimi Sæculi.

Variis Colloquiis digeſta.

HIſtoria duodecimi Eccleſiæ Sæculi varios ac percelebres complectitur eventus. Plures Expeditiones ex omni ferme Occidente in terram Sanctam pro bello ſacro contra Turcas per totum hoc Sæculum decernuntur, vario quidem ſucceſſu, ſed tandem infelici exitu. Occaſione juris *Inveſtituræ* nova exoritur turbarum ſeges, diſrumpitur concordia Sacerdotii, & Imperii, Eccleſia Romana multis ſchiſmatibus diù exagitatur, Summi Pontifices cum Imperatoribus, Epiſcopi cum Regibus in tutandis ac vindicandis Eccleſiæ juribus & privilegiis acre ac diuturnum ſuſtinent bellum; Anglia ſeſe turpiſſimè fædat injuſtâ nece S. *Thomæ* Cantuarienſis Archiepiſcopi, Jurium & Immunitatum Eccleſiæ acerrimi vindicis, qui à ſicariis ad ipſam Aram intrepidus trucidatur. Complures hæreſes ex orco prodeuntes ſacrilegum caput efferunt, quæ in Conciliis configuntur, & perdoctis clariſſimorum Scriptorum Operibus proteruntur. Sanctiſſimæ conduntur le-

ges, quibus Diſciplina Eccleſiaſtica, & morum doctrinæ integritas ſarta tecta conſervatur. Novis Monachorum, ac Religioſorum Ordinibus munitur, ac illuſtratur Eccleſia. Denique, ſæculo Eccleſiæ duodecimo Theologia Scholaſtica novâ methodo traditur, ac juris Canonici inſtituitur profeſſio, quæ poſteà latiſſimè propagatur. Hæc eſt ſumma rerum, quæ ſæculo Eccleſiæ duodecimo contigerunt. Sed ut ampliorem, omnique ex parte accuratam omnium illorum eventuum notitiam tibi ſuppeditare poſſim, ſex Colloquia, juxtà præſcriptam, & hactenùs obſervatam methodum inſtituam; & ſingula quæque loco & ordine ſuo aptè collocare pro viribus ſtudebo. In primo Colloquio oſtendam, quo loco eſſent res Eccleſiæ tàm in Oriente, quàm in Occidente ſub Imperatoribus & Principibus Chriſtianis. In altero exhibebo ſeriem Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ ſedes duodecimo ſæculo tenuerunt. In tertio referam hæreſes, quæ eodem ſæculo Eccleſiam infeſtarunt. In quarto agam de Conciliis, quæ tùm ad damnandas gliſcentes hæreſes, tùm ad conſopiendas enatas Controverſias, tùm ad collapſam reſtaurandam Eccleſiæ Diſciplinam variis in locis fuerunt celebrata. Quintum erit de Viris Illuſtribus, qui duodecimo ſæculo eruditionis & pietatis laude claruerunt. In ultimo de his, quæ ſpectant Fidei Catholicæ doctrinam, Diſciplinam cùm Eccleſiaſticam, tùm Monaſticam illius ſæculi, morumque doctrinam, brevitèr ſtrictimque diſſeram.

COL-

COLLOQUIUM PRIMUM.

Quo loco eſſent res Eccleſiæ tàm in Oriente, quàm in Occidente ſub Imperatoribus & Principibus Chriſtianis?

DISCIP. QUamquàm res Eccleſiæ ſub Imperatoribus, qui ſæculo duodecimo ſummâ rerum in Oriente potiti ſunt, optimo loco fuiſſe, facilè conjecturâ aſſequi poſſim ex ſacra illa in Palęſtinam expeditione, quam ſub finem undecimi ſæculi, Duce *Godefrido Bullionio*, magnis animis ſuſceperunt Latini, ſuiſque victricibus armis Saracenos fugarunt, Hieroſolymam expugnarunt, multas Civitates in ſuam poteſtatem redegerunt, ac tandem Chriſtianam Religionem in ea Orientis loca, à quibus Barbarorum tyrannide pulſa jam pridem exulabat, poſtliminio revocarunt: nihiloſeciùs, ut magis perſpectum habeam ſtatum Eccleſiæ ſub Imperatoribus, qui duodecimo ſæculo Orienti præfuerunt, primùm ſcire velim ſeriem Geſtaque Imperatorum Orientis, dein, quid geſſerint, quidve moliti fuerint Latini, vulgò *Crucesignati* appellati, qui toto duodecimo Eccleſiæ ſæculo ſuas ſedes in Oriente fixerunt?

MAG. Imperabat in Oriente *Alexius Comnenus*, quandò ſub finem undecimi ſæculi Latini Cruceſignati ſacram in Palæſtinam Expeditionem ſuſceperunt, eorumque ope bellum contra Turcas feliciter geſſit; ſed poſteà à tam numeroſis ac fortibus-

tibus Latinorum exercitibus ſibi timens, eos primùm fraudibus, dein aperto marte infeſtavit, fædè ac fraudulenter deſeruit, atque de clade, quæ illis ipſo belli initio à Turcis illata fuit, haud parùm gaviſus eſt, ſicut teſtatur Auctor Anonymus, qui ſcripſit Hiſtoriam *Belli Sacri*, quam *Mabillonius* tomo 1. *Muſæi Italici* par. 2. publicavit. Idem etiam teſtantur Primores ſacræ illius in Palæſtinam Expeditionis Duces in epiſtola, quam ſcripſerunt ad *Urbanum II.* Pontificem Maximum, ubi de *Alexio Comneno* Imperatore conqueruntur his verbis: *Tu nos filios per omnia tibi obedientes, Pater piiſſime, debes ſeparare ab injuſto Imperatore, qui multa bona promiſit nobis, ſed minimè fecit. Omnia enim mala & impedimenta quæcumque facere potuit, nobis fecit.* Hanc epiſtolam refert *Baluzius* tomo 1. Miſcell. Conatur quidem *Anna Comnena*, elegantiſſima Princeps hiſtorica, & filia *Alexii Comneni* Imperatoris, excuſare patrem ſuum, eumque in quindecim libris *Alexaidos* à ſe editis ab hac labe purgare; ſed nullam hac in re meretur fidem, quippè quæ, dum adulatur patri ſuo, acriter invehitur in Latinos, quorum Sacerdotes injuriis & calumniis proſcindit libro decimo, atque intempeſtivo Gallorum, qui in ſacro bello merebantur, vituperio, excuſationem patris ſui libro undecimo fulcit. Sed de *Anna Comnena* plura dicemus in quinto Colloquio, ubi de viris illuſtribus duodecimi ſæculi, eorumque Operibus datâ operâ ſermonem inſtituemus. Exceſſit è vivis *Alexius Comnenus* Orientis Imperator die 15. menſis Auguſti anni MCXVIII. poſtquam vixiſſet annos circiter ſeptuaginta, & imperaſſet annos XXXVII. menſes quatuor, dies quindecim, ut *Zona-*

Zonaras, qui in eo Annales ſuos abſolvit, *Nicetas Choniates*, qui eoſdem proſequitur, *Anna Comnena* ejus filia, aliique produnt. *Alexio Comneno* in Græcorum Orientis Imperium ſucceſſit ejus filius *Ioannes Comnenus*, dictus à quibuſdam *Calojoannes*, qui in conſortium Imperii à patre ſuo anno milleſimo nonageſimo primo adſcitus, poſt ejus mortem ſolus Imperium adminiſtravit. Jam uxorem duxerat *Irenem* Ladislai Hungariæ Regis filiam, ut teſtatur *Zonaras*, & oſtendit *Ducangius* in Auguſtis Familiis Byzantinis. Latinis multò æquior patre ſuo fuit *Joannes Comnenus*, & in Eccleſiam Romanam propenſior, ad cujus Inſtituta & obedientiam Græcos revocare in votis habuit. Extant enim *Petri* Venerabilis Cluniacenſis Abbatis duæ epiſtolæ, videlicet trigeſima nona, & quadrageſima libri ſecundi, quarum prior *Joanni Comneno* Imperatori, & poſterior *Patriarchæ* Conſtantinopolitano ſcripta eſt pro reſtitutione Cœnobii Cluniacenſium, quod erat Conſtantinopoli, & in priori epiſtola *Petrus* Cluniacenſis Abbas *Joannem Comnenum* Imperatorem ſuſcipit in Confratrem & comparticipem omnium ſpiritualium beneficiorum Congregationis Cluniacenſis, quemadmodum & alii Catholici Principes jam ſuſcepti erant. Utramque *Petri* Venerabilis epiſtolam refert *Baronius* anno MCXIX. num. 18. & ſeqq. undè compertum habemus, ſæculo duodecimo Conſtantinopoli, & in tota Græcia Baſilicas fuiſſe, & varia Latinorum Religioſorum Monaſteria, quibus Romanis moribus, & ritu Latino vivere, reliquaque ſacra ad ritus Latini normam celebrare permittebatur, quod certè nunquàm conceſſiſſent Græci, ſi Latinorum mores

& dogmata, velut hæretica improbaſſent, ut inquit *Leo Allatius* lib.2. de conſenſu Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis cap.11. Eodem imperante *Joanne Comneno*, ſolemne & publicum Colloquium *Anſelmus* Epiſcopus Havelbergenſis, qui tùm Conſtantinopoli *Lotharii II.* Imperatoris Occidentis Legatus agebat, habuit de Spiritus Sancti proceſſione, eique Colloquio interfuerunt Imperator, Patriarcha, & quotquot in Urbe Regia Conſtantinopolitana morabantur viri eruditione conſpicui. Græcorum cauſam tutabatur *Nichites*, ſive *Nicetas* Nicomedienſis, qui, poſt multa hinc inde obiecta & reſponſa abſque cavillis aut rixandi prurigine, ultrò faſſus eſt, Latinorum dogma de proceſſione Spiritus Sancti à Patre, Filioque haud abſonum eſſe, aſſeruit attamen, hanc fidei profeſſionem non eſſe apponendam ſymbolo citrà univerſalis Synodi decretum. Extant collationes quas *Anſelmus* Epiſcopus Havelbergenſis habuit Conſtantinopoli cum Græcis tomo 2. Spicilegii Dacheriani. Cæterùm, quamvis *Joannes Comnenus* Orientis Imperator vehementer optaverit Græcos ad gremium & ſubjectionem Eccleſiæ Romanæ reducere, id tamen perficere haud potuit. Fuit optimus Princeps, in domeſtico apparatu modeſtus, veræ gloriæ cupiditate illuſtris, moribus probus, munificentiâ clarus, à menſarum, veſtiumque luxu omninò alienus, tantâque in Deum, & B.Virginem pietate, ut poſt debellatos Scythas, Hunnos, Servios, & Perſarmenos triumphi honorem Beatiſſimæ Virgini Mariæ decreverit. Hunc triumphum deſcribit *Nicetas Choniates* in Annalibus, aitque, quadrigas à quatuor equis tractas fuiſſe, & currum argento in-

interpunctum non Imperatorem conſcendiſſe, ſed Dei Genitricis Imaginem in eo collocaſſe, *cui victorias, ut Collegæ Imperii invictæ, acceptas ferebat*. Qua in re *Joannes Comnenus* imitatus eſt alterum Orientis Imperatorem, videlicet *Joannem Zimiſcem*, qui, ut tradunt *Curopalata*, & *Zonaras*, devictis Bulgaris, ita triumphum duxit, ut totam rerum bene geſtarum gloriam Deiparæ adſcripſerit, cujus Imaginem in curru collocatam ipſe ſubſecutus eſt. Poſt tot præclara geſta, *Joannes Comnenus* dùm in Cilicia verſatur, & aprum inter venandum inſequitur, cuſpide ſagittæ veneno illitæ manum perſtrinxit, ex quo vulnere neglecto, & paulatim graſſante veneno, occubuit anno MCXLIII. poſtquam imperaſſet annos XXIV. menſes ſeptem, ut teſtantur plerique è Græcis. Duos ſuperſtites reliquit filios *Iſaacium*, & *Manuelem*. Juniorem, ſcilicet *Manuelem*, utpotè moderatâ, atque ad clementiam proniore indole præditum, prætulit majori, natu *Iſaacio*, iræ impotentis viro, eumque, accerſitis Imperii Magnatibus, ſibi ſucceſſorem, antequàm moreretur, deſignavit, ſicut ſcribit *Cinnamus* Scriptor Græcus, vulgò Grammaticus dictus, in fine libri primi Hiſtoriæ duorum Imperatorum Byzantinorum è Familia Comnena, *Ioannis* nimirum & *Manuelis*, quam ab anno MCXVIII. uſque ad annum MCLXXVI. concinnavit. Porrò, ſingularem modeſtiam prodidit *Manuel Comnenus* dum ad ſucceſſionem Imperii fuit à patre ſuo deſignatus; quippè qui, cùm eſſet natu minor, *naturæ leges reveritus, demiſſis oculis, pronoque in pectus capite, profuſis lachrymis pavimentum rigavit*. *Chlamydem tamen induens, ſumptoque diademate, ab univerſo exercitu*

Imperator proclamatur, inquit *Cinnamus* loco mox à me laudato. Anno itaque MCXLIII. Imperium adeptus *Manuel Comnenus*, ut Principatum firmaret, *Iſaacium* fratrem natu majorem in Monaſterio recluſit. Uxorem duxit *Bertham*, ſororem uxoris *Conradi* Regis Germaniæ, quam ob eximias animi & corporis dotes commendant *Cinnamus* laudatus, & *Nicetas Choniates* lib. I. Verùm, *Manuel Comnenus* Imperator neglectâ *Bertha*, cum propria nepte inceſtu ſe polluit. Aliam poſtea duxit uxorem, *Mariam* videlicet *Raymundi* Principis Antiochiæ filiam, ex qua *Alexium* ſuſcepit. In bello multa præclarè geſſit, ſed perfidiæ notâ infamis fuit. Nam *Henricum Dandulum*, alioſque Venetorum Legatos excæcavit; *Conradi* Germaniæ Regis exercitum per Boſphorum in Aſiam trajicientem pluribus damnis affecit, calcem præcipuè gypſumque farinæ immiſcens. *Ludovicum* Galliæ Regem ex Aſia redeuntem navibus intercepit, qui mox à *Rogerio* Siciliæ & Calabriæ Duce armorum vi liberatur. Italos contra *Fridericum Ænobarbum* Imperatorem concitavit. Legatos Beneventum ad *Alexandrum III.* Pontificem Maximum miſit, promittens, ſe Eccleſiam Græcam cum Romana juncturum & ipſum à moleſtia, quâ tum Pontifex à *Friderico* Imperatore vexabatur, liberaturum, ſi Corona Imperii Occidentalis ab ipſo donaretur, quam poſtulationem *Alexander III.* inquit *Sigonius* lib. 15. *Hiſtoriæ Regni Italiæ*, ut parùm Reipublicæ utilem ex Cardinalium ſententia reprobavit. In Monachos parum propenſus fuit *Manuel* Imperator, quos non in urbibus & locis frequentatis habitare, ſed ad Antra, & Montium cacumina ablegari debere dictitabat.

bat. Ad Armenos variis infectos erroribus miſit *Theorianum*, ut eos ad veram fidem & Eccleſię Gręcæ ritum revocaret, quod egregiè ac feliciter præſtitit *Theorianus*, atque poſt varias diſceptationes, quas cum Armenorum Patriarcha habuit, tandem obtinuit, ut Armeni, abjectis erroribus, veritatem amplecterentur, & cum Eccleſia Conſtantinopolitana unirentur, ſicut fusè proſequitur ipſemet *Theorianus* in *Geſtis ſuæ Legationis*, & in *Dialogo* à ſe edito *Orthodoxi cum Catholico*, ideſt, cum Armenorum Patriarcha, qui extat tomo I. Biblioth. Patrum Græco-Latinæ. In Eccleſiam Romanam propenſum fuiſſe *Manuelem Comnenum* Imperatorem, ex eo liquet, quòd, eo annuente, *Hugo Etherianus* tres libros pro dogmate Latinorum de proceſſione Spiritus Sancti à Patre, Filioque conſcripſerit, in quibus præcipuos è ſchiſmaticis Auctores copiosè & eruditè confutavit, puta Nicomeniæ Antiſtitem, Nicolaum Methonenſem, Nicetam Byzantinum, quem Philoſophum appellat, *Theophylactum*, & *Photium*. Obiit *Manuel Comnenus* Imperator anno MCLXXX. cùm paulò ante Monachi habitum induiſſet, & *Matthæi* nomine donatus fuiſſet. Imperavit annos XXXVII. menſes quinque, dies viginti tres. Eo defuncto, ut rectè ſcribit *Leo Allatius* lib. 2. *De Conſenſu Eccleſiæ Orientalis*, *&* *Occidentalis* capite decimo tertio, Græcorum Imperium quotidiè in pejus ruere cæpit, tùm propter Occiduas atque Orientales Barbarorum incurſiones, tum propter mollitiem ac tyrannidem imperantium continuis cædibus ac fraudibus ſeſe mutuò prodentium; tùm ob Miniſtrorum avaritiam, tum etiam ob frequens Magnatum & ambitioſorum homi-

minum rebelliones. Religio quoque ipſa cum Imperio, in tanta rerum viciſſitudine, triſti ruina convelli viſa eſt, cùm non ratio & decor, ſed malevolentia & rabies, animis perturbatis & in furorem actis, omnia dirigerent. Tunc enim ſumma cum infimis, divina cum prophanis, recta cum improbis commixta. Chriſtiani licèt nomine, non Eccleſiæ dogmata, ſed cædes & ſanguinem adverſariorum anhelabant. Acceſſit ad tot malorum cumulum infirma ætas *Alexii*, qui annorum duodecim puer patri ſuo *Manueli Comneno* in Imperium ſucceſſit, eique in tutorem *Andronicus* ejus patruelis datus eſt. Sed *Andronicus* pravâ imperandi libidine percitus, primò Imperatoris *Alexii* matrem ſuffocari juſſit, dein, ipſummet Imperatorem nervo arcus per noctem à ſicariis ſtrangulari, ipſiuſque corpus in mare projici curavit anno MCLXXXIII. Hac violentâ morte raptus eſt juvenis *Alexius* Imperator anno ętatis ſuę decimo quinto, Imperii verò anno tertio. Nec ſolùm in juniorē *Alexium* Imperatorem, ejuſque matrem crudelitèr ſæviit *Andronicus* ut Imperium uſurparet, ſed etiam Græcos excitavit in Latinos, & Francos, qui Conſtantinopoli degebant, ſciens Francos junioris *Alexii* majeſtatem imperiumque tueri, quòd *Agnetem* filiam *Ludovici VII.* Galliarum Regis uxorem duxiſſet. Græci itaque ab Andronico animati *irruunt in Latinos & Francos, & quotquot inveniunt, trucidant, aut urbe proturbant*, ſicut fusè deſcribit *Willelmus* Archiepiſcopus Tyrius lib. 22. cap. 12. Tot cædibus infamis *Andronicus* Imperium uſurpavit, illudque tyrannicâ dominatione exercuit. *Nicæam* ſiquidem & *Pruſam* in Aſia expugnavit, ubi immaniſſimâ ſævitiâ

tiâ debacchatus eſt in Cives. Crudelitatem quoque Conſtantinopoli exercuit adverſùs nobiles, familiares, cognatos & affines ſuos. Truculentum de omnibus ſeditioſorum cognatis, quamvis inſontibus, de medio tollendis iniit conſilium, âc ferale promulgavit edictum. *Agnetem* filiam *Ludovici VII.* Galliarum Regis, undecim annorum adoleſcentulam ſibi matrimonio junxit provectâ jam ætate *Andronicus* Imperator, ſed eâ non contentus ſalaciſſimus ille ſenex, & meretricum amore captus, totum ſeſe fœdiſſimis voluptatibus dedit. Fertur etiam, hunc Imperatorem ſemper in cubili ſuo pro excubiis habuiſſe canem validiſſimum, qui & cum leonibus pugnabat, & armatum hominem proſternebat. Rapto tàm injuſtè imperio diu *Andronico* frui non licuit. Ille quippe, dùm *Iſaacio Angelo* necem molitur, à furente plebe captus eſt, multiſque tormentorum & ignominiarum generibus affectus. Sed tot inter ſupplicia ac verborum ludibria dicitur, *Andronicum* Imperatorem, tandem aliquandò ad pœnitentiam converſum, ſæpiùs pias iſtas voces ingeminaſſe: *Domine miſerere*, ac plebem hiſce verbis, *quid calamum contritum infringitis?* inflectere ac emollire ſtuduiſſe, ſed fruſtrà. Periit biennio dumtaxat potitus Imperio anno MCLXXXV. Extat *Andronici* Imperatoris *Dialogus contra Judæos*, quem *Sirletus* Cardinalis autumavit, eo tantùm jubente Imperatore, ab *Euthymio Zigabeno* compoſitum fuiſſe. Verùm *Lambecius* tomo quinto Biblioth. Cæſareæ pag. 170. demonſtrat, *Andronicum* Imperatorem hujus Dialogi verum eſſe parentem, eumque eximiâ eruditione, ſingulari eloquentiâ, & exquiſitâ Scripturæ Sacræ

cræ ſcientiâ excelluiſſe. Inſertus eſt hic *Andronici* Imperatoris Dialogus Tomo XIV. Biblioth. Patrum Editionis Colonienſis. Occiſo *Andronico*, ſalutatus eſt Imperator *Iſaacius Angelus*, qui *Andronici* filios excæcavit, in templa reſque ſacras nonnunquam impius & avarus, nonnunquam in eadem templa & Monaſteria liberalis fuit, indèque factum, ut nonnulli Scriptores pium, juſtumque Principem ipſum dicant, nonnulli verò illum ceù avarum, ignauum, & luxui deditum depingant. Siculorum claſſem vicit, ac terreſtrem etiam diſſipavit exercitum, captis etiam eorum Ducibus *Richardo*, & *Balduino*, Cyprum tamen ab *Iſaacio Comneno* tyranno fruſtrà claſſe repetiit. *Branam Alexium*, qui ejus Imperium invadere moliebatur, jamque Byzantium oppugnabat, debellavit, ſed victoriâ haud moderatè uſus eſt, ſiquidem capiti *Branæ* ad ſe inter epulas delato inſultavit, illudque captivæ ipſius uxori exhiberi juſſit. Cum Myſis, ſeu Walachis haùd proſperum bellum geſſit ſæpiùs ab illis victus. *Fredericum*, à barba rufa *Ænobarbum* dictum, Occidentis Imperatorem, per Thraciam, Aſiamque, Palæſtinam petentem intercludere conatus eſt & magno ſuo damno illius in ſe arma concitavit. Oculis tandem & imperio *Iſaacius Angelus*, natus annos quadraginta, à fratre ſuo *Alexio Angelo* privatus eſt anno MCXCV. & in carcerem conjectus, ex quo, ut mox dicemus, à filio ſuo *Alexio* ereptus eſt. Eodem anno *Alexius Angelus*, frater *Iſaacii*, Imperium obtinuit. Gentilitium *Angeli* nomen repudiavit, & *Comneni* cognomen aſſumpſit. Uxorem habuit *Euphroſinam*, fæminam, ſuperbam, querulam & impudicam, ſed

virili

virili animo, & ad res gerendas ſupra ſexum capaci præditam. Ipſe verò Imperator voluptatibus deditiſſimus fuit, ac in ſuos aſſeclas profuſiſſimus, ſed indè ex nummorum indigentia factus ad avaritiam pronus, vectigalium auxit exactiones, Magiſtratus vendidit, ita ut hominum quiſquiliæ ad ſummas dignitates eveherentur. Sacra aurea, & argentea donaria ab Eccleſiis poſtulavit, & effoſſis Imperatorum Sepulchris, pretioſa quæque ornamenta detraxit. *Alexium*, filium fratris ſui *Iſaacii*, in vincula conjecit, qui tamen ex iiſdem elapſus confugit ad Venetos, qui, valido exercitu, largiſque opibus ac ſubſidiis ſuppetias juveni *Alexio* tulêre, unàque cum aliis fœderatis Principibus, *Alexium* ejus patruum deturbarunt Imperio, quod per annos octo, menſes tres, & dies octo tenuerat, eodemque anno, ſeu milleſimo ducenteſimo tertio, *Alexius* filius *Iſaacii Angeli* Orientis Imperium obtinuit, ſibique patrem ſuum *Iſaacium Angelum*, quem *Alexius* ſenior excæcatum in exilium detruſerat, Collegam fecit, rurſumque Imperii gubernaculis admovit, ſicut opportuniùs oſtendemus in Colloquio primo in Hiſtoriam inſequentis ſæculi.

D. Quid geſſerunt Latini in Oriente, quem ve exitum habuerunt tot Expeditiones, quas contra Turcas in Palæſtina duodecimo Eccleſiæ ſæculo ſuſceperunt Cruceſignati?

M. Rerum omnium in Bello ſacro geſtarum accuratiſſimam Hiſtoriam deſcripſit *Willelmus* Tyrius Archiepiſcopus ab anno MXCV. quo Concilium Claromontanum ſub *Urbano II.* Pontifice Maximo celebratum eſt, uſque ad annum

MC-

MCLXXXIV. Sed quia nimis longum eſſet omnia, quæ in hoc Bello ſacro à Latinis geſta ſunt, ſingillatim recenſere, ea ſummatim compendioſâ narratione hìc attingere ſufficiet. In primis, anno milleſimo nonageſimo quinto multi è Gallis & Germanis Proceres, hortante *Urbano II.* Pontifice Maximo, & ductore *Godefrido Bullionio*, Bellum ſacrum ſuſceperunt, in Orientem penetrarunt anno milleſimo nonageſimo ſexto, Hieroſolymam, devictis Turcis, expugnarunt, anno milleſimo nonageſimo nono, & confeſtim Regem Hieroſolytanum acclamarunt *Godefridum Bullionium*, Principem omnibus numeris abſolutum, qui præ ſingulari, quâ pollebat, modeſtiâ, titulum Regis averſatus, non niſi ſpineâ coronâ in templo Reſurrectionis ad ipſum Chriſti Domini Monumentum inaugurari voluit. Mortuus eſt *Godefridus Bullionius* anno milleſimo centeſimo, & ſucceſſorem in Regnum Hieroſolymitanum habuit *Balduinum* hujus nominis primum, fratrem ſuum germanum, qui Ptolomaidem, & Tripolim cepit, & poſt varias de Saracenis reportatas victorias obiit anno MCXVIII. & ſepultus eſt *in Golgota juxta Godefridum Regem germanum ſuum*, inquit *Fulcherius* lib. 2. Hiſtoriæ Hieroſol. Poſt obitum *Balduini* hujus nominis I. Hieroſolymorum Regis, alterum *Balduinum* Hieroſolymorum Regem Latini elegerunt, Comitem videlicet Edeſſenum, Regis *Balduini* defuncti cognatum. Hic *Balduinus* hujus nominis II. & inter Latinos Hieroſolymorum Reges ordine tertiùs, à Saracenis captus fuit anno milleſimo centeſimo viceſimo tertio, ſed anno ſequenti in libertatem aſſertus eſt, ſicut ſcribit idem *Fulcherius*

Car-

Carnotenſis, qui tunc Hieroſolymis erat. Inſtituit *Balduinus* hujus nominis II. Hieroſolymorum Rex, Templariorum Ordinem Equeſtrem, de quo diſſerendi in Colloquio ſexto opportunior ſe ſe dabit occaſio. Mortuus eſt *Balduinus* hujus nominis II. Hieroſolymorum Rex anno milleſimo centeſimo trigeſimo primo, eique ſucceſſit *Fulco* ipſius gener, Comes Turonenſium, Cenomanenſium, & Andegavenſium. *Willelmus* Tyrius Archiepiſcopus lib. XIII. cap. ult. & lib. XIV. cap. I. ait, *Fulconem*, uxore ſuâ defunctâ, Hieroſolymam veniſſe, & *Balduini* hujus nominis II. Hieroſolymorum Regis gratiam, & univerſorum Principum amicitiam ſibi conciliaſſe, cùmque ad proprios lares regreſſus fuiſſet; à *Balduino II.* Rege Hieroſolymam vocatum fuiſſe, qui ei filiam ſuam primogenitam, *Miliſendem* nomine, matrimonio copulavit, & ad Regni Hieroſolymitani ſucceſſionem deſtinavit. Hoſpitalariorum, ſeu Equitum S. Joannis Hieroſolymitani Ordinem inſtituit *Fulco* Hieroſolymorum Rex, cujus Ordinis, qui etiamnùm toto orbe percelebris eſt, originem, progreſſum, ac præclara in Eccleſiam promerita commodiùs in ſexto Colloquio expendemus. Exceſſit è vivis *Fulco* Hieroſolymorum Rex anno milleſimo centeſimo quadrageſimo ſecundo, duoſque ſuperſtites liberos adhuc impuberes reliquit, *Balduinum* videlicet annorum tredecim, & *Almaricum* annorum ſeptem. Quapropter, mortuo *Fulcone*, Regni Hieroſolymorum poteſtas reſedit penès *Miliſendem* Reginam, cui jure hæreditario competebat, ſicut ſcribit *Willelmus* Tyrius Archiepiſcopus in fine libri XV. qui initio libri inſequentis

tis ait, *Fulconi* Hieroſolymorum Regi ſucceſſiſſe *Balduinum* præfatum hujus nominis *III.* juvenem formæ admirabilis, cui mentis quoque benè conſtitutæ reſpondebat habitus. Regnavit autem Hieroſolymis *Balduinus* hujus nominis *III.* unà cum matre ſua *Miliſende*, ad quam S. Bernardus quatuor ſcripſit Epiſtolas, nempè Epiſtolam CCCLIV. quâ eam monet, qualitèr, mortuo viro ſuo, ſe ſe gerere debeat; Epiſtolam CCCLV. quâ *Præmonſtratenſes* Hieroſolymam peregrinantes comendat & pluribus laudat; Epiſtolam CCVI. quâ eam hortatur ita vivere, ut perpetuò regnet; & Epiſtolam CCLXXXIX. Hieroſolymis regnante *Balduino* hujus nominis *III.* capta eſt à Turcis anno MCXLIV. celeberrima urbs Edeſſa, factaque horrenda in Oriente Chriſtianorum ſtrages. Hinc Latini ad extremas redacti anguſtias Legationem ad *Eugenium III.* Pontificem Maximum miſerunt, præſentiſſimum implorantes auxilium. Ad pietatem motus Pontifex, ut periclitantibus in Oriente Latinis ſuppetias ferret, uſus eſt operâ & eloquentiâ Sancti *Bernardi* Abbatis Claræyallenſis, qui in Germania & Gallia *Cruciatam* prædicans, induxit *Conradum* Imperatorem Occidentis, & *Ludovicum VII.* Galliarum Regem, ut in Orientem proficiſcerentur. Ad ſacram itaque militiam *Conradus* Imperator, & *Ludovicus VII.* Galliarum Rex, poſtquam à S. *Bernardo* Crucem accepiſſent, ingenti cum exercitu profecti ſunt anno MCXLVII. At utriuſque infauſta fuit expeditio. *Conradus* ſiquidem Occidentis Imperator totum penè in Oriente amiſit exercitum ob malas artes & perfidiam *Manuelis Comneni* Orientis Imperatoris, qui, ut

jam

jam obſervavimus, ad delendum *Conradi* exercitum calcem, & gypſum de induſtria farinæ immiſcuit. *Ludovicus* verò Galliarum Rex irritis conatibus obſedit Damaſcum, & ab eâ expugnandâ, quorumdam proditione Ducum, quos Barbari pecuniâ corruperant, impeditus eſt. Quarè, & *Conradus* Imperator Occidentis, & *Ludovicus VII.* Galliarum Rex, rebus in Oriente infeliciter geſtis, ſua relegere veſtigia, demùmque inglorii redire coacti ſunt anno MCXLIX. *Gaufredus* Prior Voſienſis in Chronico apud *Labbeum* Tomo II. Bibliothecæ de magno illorum Principum exercitu ait: *Exercitus ille nihil omninò proficit, quia indiſciplinatè habuerunt; quapropter multi defecerunt, innumerabileſque perierunt propter iniquitatem ſuam; theſauros Eccleſiarum falsa promittentes vadimonia ante iter auferebant, & infirmam plebem diris exactionibus affligebant, pompaticè ſecuti ſunt & ſuperbi humilem Chriſtum, & errarunt fruſtra à juſto humillimo. Hi omnes vix quamdam cepère civitatem, cùm foret, excepto Rege & Imperatore, Principum Provincialium numerus innumerus.* Hanc Expeditionem in Palæſtinam *Conradus* Imperator Occidentis, & *Ludovicus VII.* Galliarum Rex ſuſceperunt, dum Hieroſolymis regnaret *Balduinus* hujus nominis *III.* qui anno MCLXII. viam univerſæ carnis ingreſſus, *Amalricum* fratrem ſuum Hieroſolymorum Regni hæredem inſtituit. *Amalricus* autem Regnum Hieroſolymorum tenuit uſque ad annum MCLXXIII. Quo anno mortuus eſt, eique ſucceſſit *Balduinus* hujus nominis *IV.* ejus filius. Sub hoc *Balduino* Hieroſolymorum Rege præclaram Cruceſignati de *Saladino* totius Ægypti Principe anno

MCLXXVII. victoriam reportarunt, quam *Willelmus* Tyrius Archiepiſcopus lib. 21. cap. 23. aliique referunt. At *Saladinus* anno MCLXXX. Cruceſignatos aggreſſus, cruentam illorum edidit ſtragem, *Balduino* Hieroſolymorum Rege, *de caſu tam periculoſo*, ut inquit idem *Willelmus* Tyrius, vix à ſuis erepto. De hac Chriſtianorum clade certior factus *Alexander III.* Summus Pontifex, ſcripſit ad Chriſtianos Principes, nec non ad univerſos, Catholicæ communionis Antiſtites, eoſque ſummoperè hortatus eſt, ut Terræ Sanctæ ſubſidio eſſent. Intereà, Res Chriſtianorum in Oriente in pejus ruebant, cùmque *Saladinus* anno MCLXXXIV. totum Regnum Hieroſolymitanum igne ac ferro devaſtaret, ad extremas redactus anguſtias *Balduinus* hujus nominis *IV.* Hieroſolymorum Rex miſit eodem anno *Heraclium* Patriarcham Hieroſolymitanum cum Magiſtris Templariorum ac Hoſpitalariorum ad *Lucium III.* Papam, & ad Reges Franciæ & Angliæ, ut auxilium neceſſarium, ad retundendos *Saladini* contra Chriſtianos impetus impetrare poſſent. Sed anno ſequenti ſeu MCLXXXV. cùm obiiſſet *Balduinus* hujus nominis *IV.* Hieroſolymorum Rex, in ejus locum ſuffectus eſt ejus ex ſorore *Sybilla* nepos adhuc puerulus, dictuſque *Balduinus* hujus nominis *V.* qui tamen eodem anno mortuus eſt, eique in Regnum Hieroſolymitanum ſucceſſit *Guido de Luſiniano* Comes Joppenſis qui *Sybillam*, matrem *Balduini V.* habebat in conjugem. Hic *Guido* fuit nonus & ultimus è Latinis Hieroſolymorum Rex. Eo quippe Hieroſolymis regnante, *Saladinus* victoriis ſuis elatus, & enatis inter Chriſtianos diſſidiis opportunè uſus, in Palæſtinã irruit

ruit anno MCLXXXVII. commiſſo cum illis prælio, Crucem Domini, & *Guidonem* Hieroſolymorum Regem cepit, Hieroſolymam expugnavit, ſacra loca profanavit, Mahumeticam Religionem introduxit, Latinos inde expulit, & Græcis, Syriſque Chriſtianorum reliquiis ægrè aliquam adhuc Hieroſolymis ſtationem conceſſit. Sic,proh dolor! Hieruſalem Civitas illa Sancta, quam Latini anno MXCIX. Sub Pontificatu *Urbani II.* à Turcis ereptam in ſuam poteſtatem redegerant, recidit in manus Turcarum anno MCLXXXVII. ſub Pontificatu *Urbani III.* Famâ hujus cladis Hieroſolymitanæ in Europam perlatâ, varii conſurgunt Reges & Proceres ad recuperandam Terram Sanctam proni. *Guido* anteà Hieroſolymorum Rex, è captivitate à *Saladino* dimiſſus, omnes, quas habuit reſiduas, oppoſuit vires, quæ tanto reprimendo tyranno impares fuerunt. *Fridericus* Occidentis Imperator, dictus *Ænobarbus*, ſeu *Barbaroſſa* Bellum *Saladino* ad Hieroſolymam ab illius tyrannide eripiendam indixit, & accepto ab *Henrico* Epiſcopo Albanenſi S. R. E. Cardinali Crucis Inſigni, cum ingenti exercitu in Orientem profectus eſt anno MCLXXXIX. Poſt varia, quæ in itinere incommoda paſſus eſt *Fridericus* Imperator, in Orientem appulit, & ex aliquot victoriarum, quas de Turcis retulit, fauſtis ominibus, feliciter rem confecturus videbatur. Sed dùm in amne *Serra* per æſtivos calores corpus lavat, vortice, ſeu undæ torrente abreptus naufragium fecit anno MCXC. Sicque ea *Friderici* Imperatoris Occidentis in *Saladinum* Expeditio felici exitu caruit. Nec ſecundam magis fortunam nacta eſt altera ſacra Expe-

 ditio,

ditio, quam in eumdem *Saladinum* duo Chriſtiani fœderati Reges, nimirùm *Philippus Auguſtus* Galliarum Rex, & *Richardus*, cui cognomen *Cor Leonis*, Angliæ Rex, anno milleſimo centeſimo nonageſimo aggreſſi ſunt. Feliciter quidem duo illi Franciæ, & Angliæ Reges anno milleſimo centeſimo nonageſimo primo expugnarunt *Acconem*, ſeu *Ptolomaidem*, quæ hodie dicitur, *Sainct Jean d' Ancre*, eò quòd Equites Sancti Joannis Hieroſolymitani ibi ſedem per multos annos habuerint. Eſt etiam emporium à Gallis nunc maximè frequentatum. Verùm, poſt expugnatam Ptolomaidem, *Philippus Auguſtus* Franciæ Rex cauſatus aeris intemperiem, in Gallias reditum decrevit. *Richardus* verò Angliæ Rex de Chriſtianæ rei promotione in Syria,ob ChriſtianorumDucum diſſenſionem, deſperans, pactis cum *Saladino* in triennium induciis, è Palæſtina diſceſſit. Hunc infauſtum habuerunt exitum ſacræ illæ Expeditiones,quas ad Hieroſolymam,ac Terram Sanctam recuperandam duodecimo ſæculo ſuſceperunt Chriſtiani, qui magis perfidiâ Græcorum,ſuiſque inteſtinis diſſenſionibus, quàm Saracenorum,ſeu Turcarum vi colliſi, Hieroſolymæ,Sepulchri Domini,& Regni jacturam fecerunt, nec hactenùs, proh pudor! repararunt.

D. De rebus in Oriente ſæculo duodecimo geſtis ſatis hactenùs diximus. Quapropter hæreamus nunc in Occidente, & in primis diſſeramus de ſtatu Eccleſiæ ſub Imperatoribus Occidentis, quorum ſeriem, ut benè memini, terminaſti in *Henrico* inter Reges Germaniæ hujus nominis *IV*. ſed inter Imperatores hujus nominis *III*.

M. Poſtquàm *Henricus* inter Reges Germa-

niæ-

niæ hujus nominis IV. à filio ſuo *Henrico* privatus Imperio & in carcere detentus, curis & ærumnis confectus obiiſſet anno MCVI. *Henricus* ejus ex *Bertha* filius, & inter Reges Germaniæ hujus nominis V. & inter Imperatores IV. ſummâ rerum potitus eſt. Hic in Sedem Romanam paternæ hæres violentiæ, cujus tamen, antequam adipiſceretur Imperium, ultorem ſe profeſſus fuerat, Eccleſiam diù multùmque exagitavit. Romam quippe anno milleſimo centeſimo undecimo cùm exercitu veniens *Paſchali II.* Pontifici Maximo vim intulit, ab eo *Inveſtiturarum*, de quibus tantum certamen erat exortum, privilegium extorſit, & Imperii Inſigna ſuſcepit. Teſtatur *Ordericus Vitalis* Monachus lib. x. Hiſt. Eccl. pag. 762. plures Cardinales, & Prælatos Eccleſiarum ægrè admodum tuliſſe, quòd iſtud *Inveſtiturarum* Privilegium contra canones, & prædeceſſorum Pontificum Decreta *Henrico* Imperatori conceſſiſſet *Paſchalis II.* *aſſerebant enim*, ait ille ſcriptor, *quòd veritate & juſtitia debuiſſet mori* (ſeu Paſchalis II.) *& uſque ad mortem innocenter Chriſtum ſequi, ſatiùsque malè vincula & flagra perpeti, quàm aliquid contra jus & ſtatuta Patrum poteſtati annuere ſæculari.* Verùm, ut obiter dicam, excuſatione dignus eſt *Paſchalis II.* tum quia animum illius Summi Pontificis in ſuis propriis malis & calamitatibus intrepidum, aliorum captivorum vexatio, Urbis Romæ, quam *Henricus* Imperator continuis incurſibus infeſtabat, evidens periculum, ſchiſmatis denique ſcandalum, quod Eccleſiæ imminebat univerſæ, ad annuendum *Henrici* Imperatoris votis, eique Privilegium *Inveſtiturarum* conceden-

dum inflexerunt; tum quia etiam *Paſchalis II.* Pontifex Maximus, cui Jurium Eccleſiaſticorum conſervatio vitâ erat antiquior, hoc *Inveſtiturarum* Privilegium *Henrico* Imperatori conceſſum revocavit in Concilio Lateranenſi à ſe anno MCXII. congregato, ubi omnia ſuorum Prædeceſſorum lata contra *Inveſtituras* Decreta innovavit, ſeque eis conſtantèr adhærere palàm profeſſus eſt. Poſt *Paſchalis II.* Summi Pontificis obitum, qui incidit in annum milleſimum centeſimum decimum octavum, *Henricus* Imperator Romam iterùm venit, *Gelaſium II.* ſuffectum in locum demortui *Paſchalis II.* ex Urbe egredi compulit, & pacem ab ipſo minis & terroribus extorquere conatus eſt, extrema quæque intentans, niſi pacis ſecuritatem daret, ac juramento firmaret. At *Gelaſius II.* Pontifex Maximus Deum magis, quàm Imperatorem timens, nihil omninò in Controverſia de *Inveſtituris* innovavit, & â Deceſſorum ſuorum Decretis ne latum quidem unguem deflexit. Eâ *Gelaſii II.* Conſtantiâ irritatus *Henricus* Imperator, ei *Burdinum* quemdam, quem alii vocant *Mauritium*, Epiſcopum olim Braccarenſem, Antipapam oppoſuit, eumque dictum *Gregorium VIII.* in Sedem Romanam violenter intruſit. Mortuo *Gelaſio II.* anno milleſimo centeſimo decimo nono ſucceſſit in Sede Pontificia *Callixtus II.* Qui ſtatim poſt inaugurationem ſuam Concilium indixit Remis in Gallia celebrandum, & ad *Henricum* Imperatorem Legatos miſit, ad pacem Imperii & Sacerdotii, ſi fieri poſſet, conciliandam. Propenſum ad pacem animum non ſolùm exhibuit Imperator, ſed etiam pacta conuenta ſibi à Legatis

Summi Pontificis oblata ultrò ſuâ ſubſcriptione firmavit. Sed cùm in eorum executione moras conſultò traheret, ac novas inducias poſtularet, nolletque Inveſtituras per Annulum, & Baculum Paſtoralem dimittere, eum ceù pertinacem *Callixtus II.* in Concilio Remenſi excommunicatione feriit, diriſque devovit. Tùm *Henricus* Imperator cernens, ſe paulatim à ſuis deſtitui, paternæ calamitatis exemplo territus, ad officium rediit, omnia, quæ per tyrannidem expreſſerat, reſcidit in Generali Conventu Wormatienſi, ac tandem Controverſia de Inveſtituris compoſita eſt in Concilio Lateranenſi I. quod eſt Oecumenium IX. Imperator Inveſtituras Epiſcopatuum & Abbatiarum per baculum & Annulum dimiſit, & Canonicas Electiones liberè fieri permiſit. Eccleſia verò conceſſit, ut Electiones præſente Imperatore fierent, & ſi qua inter Electores exoriretur diſcordia, ipſe ſaniori parti aſſenſum auxiliumque præberet, Metropolitani & Comprovincialium Epiſcoporum judicio vel conſilio: Electus autem Epiſcopus vel Abbas Regalia ab Imperatore, non per Annulum; & Baculum Paſtoralem, ſed per ſceptrum reciperet. Hoc modo Eccleſiæ pax reddita eſt anno milleſimo centeſimo tertio, quo celebratum fuit Concilium Generale Lateranenſe I. ut copioſiùs in Colloquio quarto agendo de Conciliis oſtendemus. Acer ingenio, fortis & audax fuit *Henricus* Imperator, ſed parùm felix in præliis. Bellum ſiquidem ſub initium Imperii ſui cùm Polonis haùd ſecundo marte geſſit. Alterum quoque anno MCXV. cum Saxonibus, à quibus paritèr penè attritus eſt, & denique ſub finem vitæ ſuæ,

hoc eſt anno MCXXIV. collegit exercitum in *Ludovicum* Regem Galliarum Chriſtianiſſimum, ut *Henrico* Angliæ Regi, cujus filiam *Mathildem* uxorem duxerat,pro vindicandaNormannia opem ferret. Sed Francorum ingenti exercitu ad congreſſum parato abſterritus, pedem retulit, ad frangendam wormatienſium rebellium converſus audaciam. Obiit *Henricus* Imperator anno MCXXV. Regni ſui XX. Imperii verò XIV. & Spiræ ſepultus eſt juxta corpus Patris ſui, quod, teſte, Abbate Uſpergenſi, inſepultum extra Eccleſiam ſolido quinquennio remanſerat, & tandem concedente *Paſchali II.* Sacerdotibus Germanis aſſerentibus, ipſum peccatorum ſuorum pænitentem obiiſſe, Chriſtiano ritu ſepulturæ mandatum eſt. Mortuo abſque liberis *Henrico* Imperatore, Germaniæ Regnum in *Lotharium* hujus nominis II. Saxonum Ducem, invitum licet ac repugnantem, Electorum ſuffragiis translatum eſt anno MCXXV. Fuit Princeps religioſus, pius, juſtitię amans, litteriſque ita addictus, ut, ſicut nonnulli referunt, ad concitandos legum ſcientiæ ſtudioſorum animos, Doctoratus & Magiſterii gradus in Academias invexerit, primamque fuiſſe tradunt Bononienſem, in qua legum libri legi cæperint. Sub initium Regni ſui *Fridericum* & *Conradum* Imperatoris *Henrici* ex ſorore nepotes æmulos habuit *Lotharius*, quos tamen feliciter repreſſit, eiſque ob contumaciam *Honorius* hujus nominis *II.* Papa ſacris interdixit, & *Anſelmum* Archiepiſcopum Mediolanenſem, qui *Conradum* ad Imperium aſpirantem coronaverat, excommunicavit. Bis in Italiam venit *Lotharius*, primò in eam ducto exercitu

citu anno MCXXXIII. Contra *Rogerium* Siciliæ Comitem, & Apuliæ, Calabriæque Ducem, qui expulſo *Innocentio II.* legitimo Pontifice, in Sede Apoſtolica collocaverat *Petrum Leonis* Antipapam, dictum *Anacletum II.* qui, ut *Rogerium* ſibi magis devinciret, titulum Regium ei indulſit. At *Lotharius* Rogerium in ordinem redegit, *Anacletum* Pſeudo Pontificem expulit, & *Innocentium II.* in Sedem reſtituit, à quo Imperialem Coronam eodem anno MCXXXIII. accepit. Inde *Lotharius* in Germaniam redux, *Fridericum*, & *Conradum*, pacem conciliante S. *Bernardo* Clarevallenſi Abbate, in gratiam recepit. Alteram in Italiam militarem expeditionem anno MCXXXV. ſuſcepit *Lotharius* Imperator contra *Rogerium* Eccleſiæ hoſtem, quem armis adeò inſecutus eſt, ut Campaniâ, & Apuliâ ſubactis, eum ex Italia fugere compulerit, & *Rainulphum* Apuliæ Ducem conſtituerit. Orta eam ab rem contentio eſt Pontificem inter & Imperatorem, utroque videlicet Ducatum Apuliæ ſui juris eſſe aſſerente. Sed hæc diſcordia ſtatim ſopita eſt, quia, ut ait *Falco* Hiſtoriæ Beneventanæ Scriptor, electo in Ducem Apuliæ Comite *Rainulpho*, viro prudenti & diſcreto, qui *Mathildem* ſororem *Rogerii* uxorem duxerat, *vexillum ad honorem Ducatus, Apoſtolicus*, ſeu *Innocentius II.* Papa, *&* *Imperator* Lotharius *in conſpectu omnium ei tradiderunt*, *&* *confirmaverunt*. Dùm ex Italia in Germaniam rediret *Lotharius* Imperator, apud Tridentum morbo correptus eſt, & *apud Breduwanvillam in finibus Alpium conſtitutam*, ſicut apud *Baronium* teſtatur Chronographus Magdeburgenſis, mortuus eſt, non anno MCXXXVIII. ut affir-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

affirmat *Baronius*, ſed anno MCXXXVII. ut tradunt *Robertus de Monte*, *Dodechinus* Abbas, Continuator *Lamberti Scafnaburgenſis*, Chronographus Hildensheimenſis, & alii paſſim. Defuncto abſque liberis Imperatore *Lothario*, in Conventu generali Principum Moguntiæ anno milleſimo centeſimo triceſimo octavo *Conradus* hujus nominis *III.* Sueviæ Dux, & *Henrici IV.* Imperatoris ex ſorore nepos electus eſt Rex Germaniæ, qui tamen vulgò Imperator dictus fuit, licet coronam imperialem nunquàm acceperit, quòd ejus tempore Italia, ipſaque Roma Bellis civilibus arderet. Hic ille eſt *Conradus*, qui, ut mox dicebamus, ab *Honorio II.* Pontifice Maximo fuerat excommunicatus, quòd *Lotharii* Imperii æmulus eſſet, & ab *Anſelmo* Mediolanenſi Archiepiſcopo fuiſſet coronatus. Sed poſteà cum *Lothario* reconciliatus *Conradus*, ejuſque in Regno Germaniæ ſucceſſor, optimum Principem ſe ſe exhibuit, multa prudentiæ & clementiæ exempla præbuit, pluresque Germaniæ civitates inſtauravit & exornavit. *Henricum* ſuperbum Saxoniæ ac Bavariæ Ducem, ejuſque fratrem *Guelphum* rebelles ac tumultuantes repreſſit. Hinc prodiêre id temporis celebres illæ *Guelphorum*, *Gibellinorumque* Factiones. Hoſtibus Imperatoris inditum eſt *Guelphorum* nomen, hi verò, qui Imperatori favebant, appellati ſunt *Gibellini*, ab urbe *Geblinga*, in qua *Conradi* filius *Henricus*, qui pro patre contra *Guelphum* pugnabat, fuerat ablactatus, ut notat *Nauclerus* Tom. 2. Chronici Generatione XXXVIII. ubi etiam obſervat, quòd commiſſo prælio inter *Henricum* filium Conradi & *Guelphum*, cùm ex more inter prælian-
dum

dum qui *Guelpho* adhærebant, clamarent: *Hie Gulf*, & viciſſim milites *Henrici* clamitarent: *Hie Gebelin*, Itali, Longobardi, & Siculi cum *Guelpho* pugnantes interrogarunt, quid ſibi vellet hoc dictum: *Hie Gebelin*? quibus declaratum fuit, quòd Papales, ſeu qui à partibus Summi Pontificis ſtabant, eo die ſignificati fuerint per *Guelphum* propugnatorem, & Imperiales per Gibellinos. Unde ab illo eventu, ait, uſque in præſens Papæ adhærentes in Italia ſignificantur per *Guelphum*, & qui Imperio adhærent per *Gibellinos*. Hactenùs *Joannes Nauclerus*. Sed quantam perniciem, civilemque peſtem duæ illæ factiones *Guelphorum*, & *Gibellinorum* ſub *Friderico II.* Imperatore poſteà in Italia latè ſparſerint, oſtendemus in Colloquio I. in Hiſtoriam decimi tertii Eccleſiæ ſæculi. Ad *Conradum* Romanorum Regem duas Epiſtolas ſcripſit S. *Bernardus* Claræyallenſis Abbas, videlicet CLXXXIII. & CCXLIV. quibus eum ad exhibendam reverentiam ſummæ & Apoſtolicæ Sedi, & ad defenſionem Auctoritatis Pontificiæ contrà Romanos rebelles plurimùm adhortatur. Eodem hortante S. Bernardo, *Conradus*, ùt ſuperiùs obſervavimus, Crucis Inſigni ſumpto, Hieroſolyma cum exercitu profectus eſt, rebuſque infelicitèr geſtis, rediit, obiitque Bambergæ anno MLII. Regni ſui decimo quarto, non ſine ſuſpicione veneni ei propinati à Medicis Italis à *Rogerio* Siciliæ Rege corruptis. Filios duos ex conjuge ſuſceperat *Conradus* Romanorum Rex, videlicet *Henricum*, quem Principum conſenſu Regem creaverat, & *Fridericum*. Sed *Henricus* biennio defunctus eſt ante patrem. *Fridericum* verò adhuc puerum commendavit nepoti ſuo *Friderico*

derico Sueviæ Duci, quem, ceu virum induſtrium & ad regendum Imperium Romanum aptiſſimum, ut Regni ſucceſſorem eligerent, Principibus ſuaſit. Quod & factum eſt, nam Fridericus die quartâ menſis Martii ejuſdem anni milleſimi centeſimi quinquageſimi ſecundi Francofurti electus, die nonâ ejuſdem menſis, quæ in Dominicam cadebat, coronatus eſt, dictuſque *Ænobardus*, ſive *Barbaroſſa* à barba rufa, coronam tamen imperialem anno dumtaxat milleſimo cẽteſimo quinquageſimo quinto ab *Hadriano IV.* Pontifice Maximo accepit *Fridericus Barbaroſſa.* Præclaris quidem naturæ dotibus præditus fuit hic Imperator, animo acer, adminiſtrando aptiſſimus imperio, & omnibus tùm pacis, tùm belli, quod in Polonos, & Mediolanenſes feliciter confecit, obeundis muneribus nulli ſecundus. Sed violata ab ipſo Eccleſiæ concordia, & ſchiſma, cujus auctor fuit, ejus virtutum lucem ac ſplendorem infuſcarunt. In primis, *Fridericus Barbaroſſa* diſſidium, habuit cum *Hadriano IV.* Summo Pontifice, à quo fuerat Imperator coronatus. Hoc autem diſſidium, licet intra verba tantùm, & acres hinc indè miſſas ſteterit Epiſtolas, quas *Baronius* ad annum MCLIX. num. V. & ſeq. refert, totam tamen Eccleſiam in duas partes diviſit, & ex eo graviſſima mala in univerſum populum Chriſtianum redundarunt. Querebatur *Hadrianus IV.* quòd dùm *Eskyllus* Lundenſis Archiepiſcopus à Sede Apoſtolica remearet, in Germania captus, & ſpoliatus fuiſſet, atque adhuc in cuſtodia teneretur, ſilente & diſſimulante *Friderico* Imperatore, qui tamen ad hujus ſceleris ultionem exurgere, & in Auctores animaduertere debuiſſet. Ex adverſo graviter *Fridericus* Imperator fuit offen-

ſenſus, quòd *Hadrianus IV.* Pontifex Maximus cum *willelmo* Siciliæ Rege quem ipſe ex Italia penitùs expellere meditabatur, pacem, ſe inſcio & inconſulto, iniiſſet. Quâ de re ſupra modum commotus Imperator inhibuit, ne ullus Epiſcopus, Archiepiſcopus, aut quivis Sacerdos ullam à Pontifice Romano Beneficiorum collationem poſtularet, aut ulla de cauſa Curiam Romanam adiret. Mortuo *Hadriano IV.* Pontifice Maximo, *Fridericus* Imperator dirum ſchiſma conflavit in Eccleſia, & contrà *Alexandrum III.* legitimum *Hadriani IV.* Papæ ſucceſſorem intruſit quatuor pſeudo Pontifices ſibi mutuò ſuccedentes, videlicet *Victorem IV. Paſchalem III. Callixtum III.* & *Innocentium III.* ſicut in Colloquio ſequenti opportuniùs oſtendemus. Hoc autem ſchiſma *Friderici* Imperatoris operâ conflatum, quod ab initio Pontificatus *Alexandri III.* hoc eſt, ab anno milleſimo centeſimo quinquageſimò nono Chriſtianos vexavit, continuatum eſt uſque ad annum milleſimum centeſimum ſeptuageſimum ſeptimum, quo tandem anno *Friderici* Imperatoris pænitentiâ, humilique ejus obſequio finitum eſt. *Venit* quippè *Fridericus IX. Kalend. Auguſti coram Papa Alexandro apud Venetiam, & incredibili honore ſuſceptus, ante illum proſtratus, elevatus à Pontifice & deoſculatus eſt. Craſtino Feſto B. Jacobi feria ſecunda idem Auguſtus ab ipſo Papa apud S. Marcum ſacram percepit communionem.* Verba ſunt *Gaufredi* Prioris Voſienſis, qui hoc tempore vivebat, in ſuo Chronico apud *Labbeum* Tomo II. Bibliothecæ pag. 324. Hìc obitèr obſervare debes, facilè ex illius coætanei Scriptoris teſtimonio refelli

vulgò

vulgò jactatam illam fabulam, quòd *Fridericus* Imperator oſculum ſigens dixerit *Alexandro III.* Pontifici Maximo: *Non Tibi, ſed Petro*, & quòd *Alexander* Pontifex oſculum admittens *Friderici* Imperatoris caput pede preſſerit, reponens: *Et mihi, & Petro*. Hæc, inquam, fabula facilè ex ſufflatur ex hoc teſtimonio *Gaufredi* Prioris Voſienſis eo tempore viventis, qui modum, quo *Fridericus* Imperator cum *Alexandro III.* Pontifice Maximo reconciliatus eſt, accuratè refert, nec minimum tamen de ea fabula verbulum habet. Eamdem etiam fabulam alto ſilentio prætermiſerunt *Romualdus* Salernitanus Archiepiſcopus, qui Concilio Veneto & *Friderici* Imperatoris abſolutioni interfuit, *Matthæus Paris* in Hiſtoria Anglica ad annum MCLXXVII. *Willelmus* Tyrius Archiepiſcopus, & *Rogerius de Hoveden* in Annalibus Angliæ. Præter quàm quòd, credibile non eſt, *Alexandrum III.* qui *Joannem Strumenſem* Antipapam, à ſuis *Callixtum III.* nuncupatum, ſchiſma anno MCLXXVIII. ejurantem, tantâ manſuetudine tantâque benignitate ſuſcepit, ut illum teſte *Romualdo* Salernitano Archiepiſcopo, familiaritate ſuâ & menſâ dignaretur, voluiſſe *Friderico* Imperatori ad pœnitentiam converſo, ſuaque ei obſequia deferenti cum tanto faſtu inſultare. Poſtremò, ipſemet *Alexander III.* Pontifex Maximus in epiſtola Venetiis *in Rivo Alto*, VI. Kalend. Auguſti ad *Willelmum* Remenſem Archiepiſcopum, Apoſtolicæ Sedis Legatum, & Suffraganeos ejus ac Abbates in Remenſi Provincia conſtitutos datâ, reconciliationem *Friderici* Imperatoris, ut geſta eſt, narrat, ſcribitque his verbis: *Notum ſit ſollicitudini veſtræ, quòd chariſſi-*

riſſimus in Chriſto filius noſter Fridericus, illuſtris Romanorum Imperator, per inſpirationem divinæ gratiæ, depoſito vanitatis errore, ad viam veritatis converſus, ad obedientiam Eccleſiæ & noſtram reverenter & devotè, ſicut decuit, rediit, & illam in nobis B. Petro reverentiam & devotionem exhibuit, quam anteceſſores ejus noſtris conſueverunt anteceſſoribus exhibere, & ſe de cætero exhibiturum promiſit. In hac porrò Summi Pontificis narratione de reconciliatione *Friderici* Imperatoris, nullum prorsùs illius fabulæ apparet veſtigium. Optimo itaque jure *Baronius*, aliique viri doctiſſimi hanc fabulam, non minùs quàm aliam de *Joanna* Papiſſa confictam, exſibilari debere affirmant. Cum *Alexandro III.* Pontifice Maximo reconciliatus *Fridericus* Imperator, omnium pravè in Eccleſiam geſtorum ſincerâ pœnitentiâ ductus bellum contra *Saladinum*, qui, debellatis in Oriente Chriſtianis Hieroſolymam, occupaverat, ſuſcepit, ibique multis fortiter præclarèque geſtis, in ipſo victoriarum curſu anno milleſimo centeſimo nonageſimo occubuit demerſus in flumine, in quod ſeſe, æſtus refrigerandi gratiâ, projecerat. Qua de re legenda eſt Anonymi epiſtola poſt *Radevici* Canonici Friſingenſis Hiſtoriam edita. Legendus quoque eſt Chronographus Reicherſpergenſis, qui expeditionem *Friderici* Imperatoris in Orientem, ubi mortuus eſt, refert ex *Tagenone* Patavienſis Eccleſiæ Decano, qui Imperatorem comitabatur, & omnia, quæ ad illam in Palæſtinam Expeditionem ſpectant, annotavit. Annos triginta octo regnavit in Germania *Fridericus*, Imperium verò tenuit annos triginta quinque. Eodem anno, ſeu MCXC. quo *Fridericus* Imperator è vivis

vivis exceſſit, ſuffectus eſt in ejus locum ejus ex *Beatrice* filius *Henricus* inter Reges Germaniæ hujus nominis VI. ſed V. inter Imperatores, cognomento dictus *Aſper* propter aſperrima tormenta, quibus Siculos excruciavit. Imperii Coronam à *Cæleſtino III.* Pontifice Maximo accepit anno milleſimo centeſimo nongeſimo primo. *Rogerii* primi Siciliæ Regis filiam *Conſtantiam* uxorem duxit, ejuſque conſilio arma movit in Siciliam, mortuo abſque legitimis liberis *Willelmo* Siciliæ Rege, cùm tamen Siculi Germanorum dominationem metuentes Siciliæ Regem creaſſent *Tancredum* Rogerii Ducis Calabriæ filium ex Concubina ſuſceptum. Indicto itaque bello Siciliæ Regnum *Henricus* Imperator repetit, Salernum invadit, Neapolim expugnat, & mortuo poſt biennium *Tancredo*, ejuſque filio, totâ Campania, Apulia, & Sicilia potitus eſt, *Sybillam*, ſeu *Sibiliam* Tancredi uxorem viduam cum tota familia cepit, in Regni Siciliæ Proceres omne genus immanitatis & exquiſita tormenta exercuit. *Richardum* Angliæ Regem è bello ſacro redeuntem, & à *Leopoldo* Auſtriæ Duce Viennæ interceptum, & ad ſe miſſum tyrannicè detinuit, magnamque ab eo pecuniæ vim, redimendæ libertatis gratiâ, extorſit, quam ob rem à *Cæleſtino III.* Summo Pontifice anathemate perculſus eſt. Sanctum *Albertum* Epiſcopum Leodienſem & Sãct. Rom. Eccleſiæ Cardinalem Remis ab Apparitoribus occidi juſſit, ut fusè narrat *Ægidius* Aureæ vallis Monachus in Hiſtoria Epiſcoporum Leodienſium. Ad tot expianda ſcelera *Henricus* Imperator Expeditionem in Palæſtinam decrevit, ac copias in Aſiam mittit, quæ tamen poſt inceptum felicitèr bellum,

audi-

auditâ morte Imperatoris, in Europam redierunt, ut ſcribit *Nangius* in Chronico ad annum MCXCVII. his verbis: *Teutonici, qui in terram tranſmarinam tranſierant, dùm omnia turbulenter actitant, inducias, quas noſtri cum Turcis inierant, abrumpunt, urbemque Berytum oppugnant & capiunt: quo Turci promoti Joppen Civitatem pervadunt, obtruncant omnes, munitionem diruunt, ſoloque coæquant*, & poſt aliqua interpoſita ſubjungit: *Teutonici, qui mare in Terram Sanctam tranſierant, cùm grandia ſe facturos ſperarent, audita morte Imperatoris repatriant*. Idem narrat Abbas Urſpergenſis, qui hoc tempore vivebat ad annum MCXCVII. quo anno *Henricus* Imperator apud Meſſanam urbem Siciliæ vita functus eſt. Fragmentum teſtamenti hujuſce Imperatoris recitat *Baronius* ad annum MCXCVII. in quo indicat, ſe pænitere perſecutionis Romanæ Eccleſiæ illatæ, ſtatuitque, ut ſi *Fridericus*, filius ſuus, *ſine hærede deceſſerit, Regnum Siciliæ ad Romanam Eccleſiam deveniat*.

Poſt obitum *Henrici* Imperatoris, de Regno Germaniæ inter ſe decertarunt *Philippus*, & *Otto*. At enim, *Philippus*, germanus frater defuncti *Henrici* Imperatoris è Sicilia in Germaniam cum *Friderico* ejuſdem *Henrici* Imperatoris filio puerulo & in cunis vagiente reverſus, ab una Electorum parte Rex Germaniæ eſt renunciatus, ſed hanc electionem aliis improbantibus, *Bertolphus* Dux Zaringiæ ab altera parte Principum Rex Germaniæ creatus eſt. Veritus tamen *Bertholphus* potentiam *Philippi*, regiam dignitatem repudiavit, eamque *Philippo* ceſſit. Indè novæ excitatæ turbæ, & ſciſſa procerum concordia. Æmuli ſiquidem *Phi-*

lippi, ejuſque Imperio parêre detrectantes, Regem Germaniæ elegerunt *Ottonem* Saxoniæ Ducem. Sic diſtractis in duos Electorum ſuffragiis, alii ad *Philippum* demortui *Henrici* Imperatoris fratrem, alii ad *Ottonem* Saxoniæ Ducem Imperii decus trahere connitebantur. *Philippo* electo Germaniæ Regi favebat ejuſdem cognominis Rex Franciæ *Philippus*; Partes verò *Ottonis*, qui itidem Rex Germaniæ fuerat electus, tuebantur Summus Pontifex *Innocentius III.* & *Richardus* Rex Angliæ, cujus litteras in gratiam *Ottonis* ad hunc Summum Pontificem *Innocentium* ſcriptas exhibet *Odoricus Raynaldus* continuator *Baronii* ad annum MCXCVIII. Atrox inter utrumque Regem Germaniæ electum exarſit bellum, quod protractum eſt uſque ad mortem *Philippi*, qui anno MCCVIII. Bambergæ, dùm in cubiculo poſt venæ ſectionem cubaret, ab *Ottone* Palatino ad Colloquium ingreſſo confoſſus eſt pugione, quem ſub veſte abditum detulerat, anno Regni ſui decimo. Tunc *Otto* hujus nominis IV. qui, ut mox diximus, contra *Philippum* Rex Germaniæ fuerat electus, eo demortuo anno MCCVIII. tenuit Imperium, & ſequenti anno coronam imperialem Romæ accepit ab *Innocentio III.* Pontifice Maximo, ſicut ſuo loco, ſeu in Colloquio I. in Hiſtoriam XIII. Eccleſiæ ſæculi, auxiliante Deo, commonſtrabimus.

D. Veniamus modò ad Francorum Reges, & oſtende, ſi placet, quo loco eſſent res Eccleſiæ ſub Regibus, qui duodecimo ſæculo Galliarum Regnum gubernarunt?

M. Regnum Francorum ſeriem in Colloquio I. in Hiſtoriam ſæculorum X. & XI. perduximus

mus uſque ad *Philippum* hujus nominis I. quem anno MCVIII. fato functum fuiſſe ibidem diximus. Verùm circà eumdem *Philippum* Galliarum Regem tria hìc obitèr obſervare debemus, de quibus loco laudato nullam mentionem fecimus. Primum eſt, errare nonnullos, qui aſſerunt, Galliarum Regnum, ob noxam *Philippi* Regis, qui, repudiata legitima uxore ſua *Berta*, nuptias cum *Bertrada* inierat, Anathemati & Interdicto fuiſſe ſubjectum. Id ſiquidem oppidò falſum eſſe, apertè probat altum in omnibus veteribus illius ætatis monumentis ſilentium. Primus adverſus *Philippum* Regem claſſicum cecinit S. *Ivo* Carnotenſis Epiſcopus, ac ſæpiùs in epiſtolis ſuis adverſus divortium Philippi Regis, & illicitas ejus cum *Bertrada* nuptias loquitur, de ejus pariter Anathemate, deque ejus interdictione à ſacris, ſed ne verbum quidem dicit de publico Galliarum Regni Interdicto. Prætereà, in Concilio Auguſtodunenſi primùm in has illicitas *Philippi* Regis nuptias actum eſt, ſicut *Bertholdus* memorat, aitque, tantummodò in eo *Philippum* Regem fuiſſe excommunicatum, interdicti verò, cui, ob noxam Philippi Regis fuerit ſubjectum Galliarum Regnum, nullibi meminit. Communione itidem Eccleſiæ, propter incertas illas, nefariaſque nuptias, *Philippus* Galliarum Rex in Concilio Claromontano habito anno MXCV. privatus eſt, ſed in Galliarum Regnum nulla Interdicti lata fuit ſententia. Similitèr in Concilio Pictavienſi celebrato anno MC. *Philippus* Galliarum Rex, cùm *Bertradam* dimittere nollet, à Legatis *Paſchalis II.* Summi Pontificis tertiò excommunicationis ſententiâ perculſus fuit, at in Actis illius Concilii nulla apparet

Cenſura Interdicti in Galliarum Regnum, immò ex antiquis Eccleſiæ Gallicanæ monumentis certiſſimè conſtat, quòd, toto eo tempore, quo *Philippo* Galliarum Regi ſacris & communione interdictum eſt, Epiſcopi Galliarum Regni, ſicut antea, ſacra peragebant, & Clerici omnes ſuum, quemadmodum priùs, implebant miniſterium, & plebs pro more Conventus & Liturgiam agitabat, quod ſanè argumento eſt, nullum anathema in Galliarum Regnum, ob illegitimas *Philippi* Regis cum *Bertrada* nuptias, fuiſſe à Summis Pontificibus, vel Conciliis pronunciatum.

Alterum, quod obſervare debes, ſpectat hanc formulam *Regnante Chriſto*, quæ in Actis publicis, poſt excommunicationem *Philippi* Galliarum Regis inſcripta legitur. Nonnulli ſiquidem Scriptores occaſione iſtius formulæ affirmant, propter excommunicationem in Regem *Philippum* latam, nomen *Philippi* Regis in Actis publicis fuiſſe omninò ſuppreſſum, illiuſque loco ſubſtitutum nomen Chriſti, adeò ut in Actis publiciſque monumentis hæc formula *Regnante Chriſto*, non autem *Regnante Philippo*, inſcriberetur. Sed hæc conjectura à veritate Hiſtoriæ abhorret. Viri quippè doctiſſimi complura ex veteribus monumentis, Chartis, & Tabulariis afferunt exempla, queis evincunt, hanc formulam, *Regnante Chriſto*, jam ante excommunicationem Philippi Galliarum Regis, & poſt ejus tempora fuiſſe in uſu. Reges ſcilicèt Galliarum de ſe modeſtè ſentientes, Deum rerum omnium ſupremum Dominum agnoſcebant, Regnumque ſuum ab ipſo acceptum ei referebant, iſtâque formulâ, *Regnante Chriſto*, ſummam reverentiam Deo debi-

tam

tam teſtabantur. Quâ de re videſis *Hiſtoriam Eccleſiæ Pariſienſis* editam à *Gerardo Du Bois* lib.11. cap.5.pag.749.librum ſecundum *De Re Diplomatica* cap.26.& *Diatribam*, quam *de formula, Regnante Chriſto*, ſcripſit *David Blondellus*.

Poſtremò, obſervare debes, *Philippum* Galliarum Regem, jubente *Paſchali II.* Pontifice Maximo à ſententia excommunicationis in Concilio Pariſienſi anno MCIV. congregato fuiſſe abſolutum, poſtquam juramentum præſtitiſſet, ſe inpoſterum illicitam copulam cum *Bertrada* non habiturum. Hoc autem *Philippi* Regis juramentum ex MS. Codice Corbejenſi refert *Dacherius* tomo 3. Spicilegii, & ex eo *Labbeus* tomo 10. Concil. pag.658. & ſeq. *Philippus* Galliarum Rex genuit ex *Bertrada Philippum, Florum*,& *Cæciliam*, ſed quia *Paſchalis II.* Summus Pontifex diſpenſationem ratione affinitatis *Bertradæ* cum Rege à S.*Ivone* & aliis quibuſdam Epiſcopis petitam concedere nunquàm voluit, pro nothis & ſpuriis habiti ſunt filii & filiæ, quas *Philippus* Rex ex *Bertrada* ſuſcepit, ſicut aſſerunt *Sanmarthani* in Gallia Chriſtiana. *Philippus* Galliarum Rex, poſtquam regnaſſet annos quadraginta ſeptem, mortuus eſt anno milleſimo centeſimo octavo,ut teſtantur Auctores coævi *Orderius* lib.11. Chronographus Malleacenſis, & *Fulcherius* lib.11. Hiſtoriæ Hieroſol. quibus paſſim alii conſentiunt. Ei in Galliarum Regnum ſucceſſit illius ex *Berta* legitima Conjuge filius *Ludovicus* hujus nominis VI. cognomento *Craſſus*,qui jam ab anno MXCIX. à patre fuerat Rex deſignatus. Aureliani à *Daimberto* Senonenſi Archiepiſcopo *Ludovicus* Rex inauguratus fuit, reclamantibus licèt, ut videre eſt apud

Baronium, Remenſibus, qui aſſerebant, Francorum Regum unctionem ad *Remigii* ſucceſſores, hoc eſt, ad Archiepiſcopos Remenſes pertinere. Super eâ enatâ controverſiâ S. *Ivo* Carnotenſis Epiſcopus elegantem ſcripſit Apologiam, quâ oſtendit, neceſſarium non eſſe, ut Galliarum Reges Remis conſecrentur, cùm multi Reges Francis imperaverint, qui Remis Regni Inſignia, & ſacram inaugurationem non acceperunt. *Ludovicus VI.* Galliarum Rex, poſtquam pleroſque Dynaſtas, qui tyrannidem in Eccleſias & in Regios ſubditos exercebant, in ordinem redegiſſet, diuturnum bellum geſſit cum *Henrico I.* Anglorum Rege, cujus author fuit *Theobaldus* Bleſenſis Comes *Adelæ* ſororis *Henrici* Angliæ Regis filius, qui *Ludovicum VI.* Francorum Regem offendens belli facem accenderat, & *Henricum* Anglorum Regem Avunculum ſuum in partes ſuas pertraxerat. Hinc *Henricum* Anglorum Regem inter & *Ludovicum* Francorum Regem acerbæ iræ, malaque graviſſima, quæ plures annos tenuerunt, ita ut, quamvis ab armis interdùm ceſſatum ſit, ambo tamen colligendo tantùm vires reſpiraſſe viderentur, ut fortiùs inſurgerent. Contendebat *Ludovicus* Galliarum Rex, Ducatum Normanniæ, ſi non *Roberto* Henrici I. olim Francorum Regis fratri in vinculis detento, ejus tamen filio, *Guillelmo* nomine, hæreditario jure deberi, ac ſubindè hunc Normanniæ Ducatum ab *Henrico* Anglorum Rege juſtè detineri ac poſſideri haud poſſe. Ex ea altercatione, quæ magis ac magis illorum Regum exulceravit animos, crudele inter eos exarſit bellum, de quo legendi ſunt *Alfordus* in Annalibus, ad annum MCXVIII. *Sugerius* Abbas in Vita *Ludovici*

Craſſi,

Craſſi, & *Ordericus* lib. 12. Tandem anno MCXX. pax inter utrumque Regem ſancita eſt, & *Willelmus* filius *Henrici* Anglorum Regis hominiū fecit *Ludovico* Francorum Regi, & Normanniæ ſub illo ſuſcepit Principatum, ſicut ſcribit *Simeon Dunelmenſis* in Hiſt. *de Geſtis Regum Anglorum*. Summos Pontifices tempore ſchimatis egregiè juvit, & impensè coluit *Ludovicus VI.* Francorum Rex, quod ægrè admodum ferens *Henricus* inter Germaniæ Reges hujus nominis V. qui occaſione Inveſtiturarum ſchiſma in Eccleſia excitaverat, quàm maximas potuit copias contraxit, in Galliarum Regnum quamprimùm irrupturus. Sed deterritus formidando *Ludovici* Francorum Regis exercitu, in quo ampliùs quàm ducenta hominum millia numerabantur, receptui cecinit *Henricus*, reſque ſuas cum *Callixto II.* Pontifice Maximo compoſuit. Diſſidium habuit *Ludovicus VI.* Galliarum Rex cum *Stephano* Pariſienſi Epiſcopo, qui eum anathemate perculit, quòd Eccleſiæ bona nonnulla uſurpaſſet, eamque ob rem *Stephanus* litteras ad omnes Eccleſiarum Prælatos, & Abbates, ad ipſum quoque *Honorium II.* Summum Pontificem dedit, rogans ut ſuæ ſe cauſæ adjungere vellent. Sed tandem *Ludovicus* Rex ad meliorem frugem converſus ablata reſtituit, & à vexandis *Stephano* Pariſienſi Epiſcopo, & *Henrico* Senonenſi Archiepiſcopo *Stephani* Metropolita deſtitit, uti narrat *Baronius* ex epiſtolis S. Bernardi 44. 45. 46. 47. & 49. Has epiſtolas in *Ludovicum* Regem querimoniæ plenas S. *Bernardus* impatienter ferens quæ adversùs utrumq; Præſulem à Rege gerebantur, tàm ſuo, quàm *Gaufridi* Carnotenſis Epiſcopi nomine ad *Honorium II.* Pontificem Ma-

ximum dedit anno MCXXVII. Gravi dyſenterię morbo correptus *Ludovicus* Rex magno cum pietatis affectu ſeſe ad mortem præparavit, ut videre eſt in ejus Vita à *Sugerio* Abbate ſcriptâ. Sed paulò antequam moreretur, *Guillelmi* Ducis Aquitaniæ Nuntios excepit, qui ei denunciarunt, præfatum Ducem ad Compoſtellanam S. *Jacobi* Eccleſiam voti causâ profectum, in itinere mortuum fuiſſe, eumque morti proximum filiam ſuàm unicam, *Alienoram* nomine, *Ludovico juniori* Regi (qui filius erat *Ludovici Craſſi*) deſponſandam, cum Aquitaniæ dote, ſuprema voluntate deliberaſſe. Hanc ſupremam Ducis Aquitaniæ voluntatem actutum executioni mandari juſſit Ludovicus VI. miſitque filium ſuum *Ludovicum* cum ſelecto quingentorum & amplius nobilium Comitatu ad ducendam Sereniſſimam Sponſam. Sed dùm nuptiarum ſolemnitas Burdigalæ celebratur, omniumque maximè lætitia geſtit, eccè in medio convivii Legatus pernici curſu delatus *Ludovicum* Regem Pariſiis è vivis exceſſiſſe denunciat. Sanctè ac religioſe obiit ille Rex Kalendis Auguſti anni MCXXXVIII. Regni XXX. ætatis penè LX. atque Galliarum Regni hæredem reliquit filium ſuum *Ludovicum* hujus nominis *VII.* cognomento *Juniorem*, quem ex *Adelaide* filia *Humberti II.* Comitis Maurinianenſis, ſeu Sabaudiæ, ſibi matrimonio copulatâ ſuſceperat, eumque jam anno MCXXX. conſortem ac ſucceſſorem Regni declaratum, Remis inaugurari curaverat ab *Innocentio II.* Pontifice Maximo in Synodo, quam contra *Petrum Leonis* Antipapam celebravit. Accepto itaque nuncio de obitu patris ſui *Ludovicus VII.* feſtinatò Pariſios venit, ubi congregatis

Ordinibus, negotiis Eccleſiæ & Regni providit. Grave diſſidium habuit *Ludovicus VII.* Galliarum Rex cum *Innocentio II.* Summo Pontifice occaſione *Petri de Caſtro* Archiepiſcopi Bituricenſis. Hunc quippè Archipræſulem, quòd abſque ipſius aſſenſu fuiſſet conſecratus, *Ludovicus* Rex Biturigibus recipi vetuit. Hanc à Rege illatam violentiam *Innocentius II.* ultus eſt interdicto, cui Galliarum Regnum per triennium fuit ſuppoſitum. Inde etiam cauſa belli, quod idem *Ludovicus* Rex diù geſſit cum *Theobaldo* Comite Campaniæ, qui erat frater *Stephani* Angliæ Regis. At enim cùm *Theobaldus* faveret *Petro de Caſtro* Bituricenſi Archiepiſcopo, indignatus ob hoc *Ludovicus* Rex, concitavit omnes ferè Proceres ſuos, ut unà cum eo bellum inferrent Comiti *Theobaldo*, cepitque Vitriacum oppidũ ejuſdem Comitis, *ubi admoto igne incenſa eſt Eccleſia, & in ea* MCCC. *homines diverſi ſexus & ætatis periere*, ut ſcribit *Guillelmus Nangius* in Chronico ad annum MCXLII. Cauſam *Theobaldi* Comitis non ſolùm graviſſimis epiſtolis tuitus eſt S. *Bernardus* Clarævallenſis Abbas, ſed etiam ipſummet Regem *Ludovicum* ſeverè corripuit epiſtola CCXXI. quòd malis Conſiliariis aures animumque præberet. Tandem *Ludovicus* Rex facti pœnitens anno MCXLIII. miſit ad *Cæleſtinum II.* Legatos pro ineunda pace, & ab eo Anathematis ſeu Interdicti abſolutionem impetravit, annoque ſequenti, operâ S. *Bernardi*, pacem iniit cùm *Theobaldo* Campaniæ Comite, quem hactenùs malè habuerat, quæ pax adeò firma fuit, ut *Ludovicus* Rex, poſt divortium cum *Alienora* prima uxore ſua, & poſt *Conſtantiam* ſecundam conjugem vita functam, *Adelam*, *Theobaldi* Comitis Campa-

niæ filiã, matrimonio ſibi junxerit, ex qua *Philippus* cognomento *Auguſtus*, qui patri *Ludovico* in Regnũ ſucceſſit, natus eſt, ſicut mox referemus. Circa idem tempus *Ludovicus VII.* Galliarum Rex, hortante S. *Bernardo*, ſacram militiam ad recuperandam Terram Sanctam contra Turcas ſuſcepit, & ingenti cum exercitu iter eſt aggreſſus, *Alienora* uxore Comite, Regni adminiſtratione *Sugerio* Sandionyſiano Abbati commendata. Sed rebus, ut jam obſervavimus, in Oriente infeliciter geſtis, in Gallias reverſus eſt, & congregato Balgentiacenſi Concilio repudiavit uxorem ſuam *Alienoram*, quòd, dum Antiochiæ ageret, in patrui Palatio thori conjugalis fidem impudica libidine violaſſet. Sic repudiatâ *Alienora*, ejuſque matrimonio cum *Ludovico* Rege, objecta, ac juridicè probata affinitate, dirumpto; *Henricus* Normannorum Dux, & Andegavorum Comes, qui poſteà fuit Angliæ Rex, eã conjugem duxit, & dotalibus tabulis Dux Aquitanorũ, & Comes Pictonum factus eſt, quibus ditionibus Angliæ Regnũ poſtmodùm adauxit. Hoc matrimonium *Alienoræ* cum *Henrico* ſemen fuit atrociſſimi belli, quod de Aquitaniæ poſſeſſione Francos inter & Anglos ortum eſt, quod deindè utcumque ſopitũ eſt, *Margarita* Ludovici Regis filiâ deſponſatâ filio *Henrici II.* Angliæ Regis. Orto in Eccleſia ſchiſmate, *Ludovicus VII.* Galliarũ Rex, *Alexandrum III.* Pontificem Maximum ſumma veneratione ſuſcepit, eique cum toto Galliarum Regno obedientiam profeſſus eſt. Maxima etiã pietate & obſervantia excepit, fovitque ſanctiſſimum Cantuarienſem Archiepiſcopum pro juſtitia & defenſione Eccleſiaſticæ libertatis exulem *Thomam*, quem poſt mortem, tanquam

Mar-

Martyrem veneratus, Cantuariam ad ejus ſepulchrum adiit, voti ſolvendi causâ, quod nuncupaverat pro recuperanda ſalute filii ſui *Philippi*, qui periculoſa ægritudine erat correptus. Domum redux *Ludovicus* Rex *Philippum* filium, quem ſanitati reſtitutum invenit, ſolemni ritu Regem conſecrari curavit, obiitque poſt filii ſui inaugurationem Pariſiis anno MCLXXX. Regni XLIV. ætatis circiter ſexageſimo quarto. Poſt *Ludovici* Regis obitum, ejus ex *Adela* conjuge filius *Philippus II. Adeodatus*, & *Auguſtus* nuncupatus, ſolus regnare cæpit annorum penè ſexdecim adoleſcens, *Vvillelmo* Reginæ *Adelæ* fratre, Remenſi Archipræſule avunculo ſuo ſapientiâ & conſiliis ipſum in Regni adminiſtratione dirigente. *Elizabetham* Comitis Hannoniæ *Balduini* filiam, *Philippus* Rex duxit uxorem, Regnique ſui exordia Eccleſiæ ac Religioni conſecravit. In primis, poſtquàm Principum quorumdam in ſe conjuratorum, ac civile bellum in Regno incendentium conatus fregiſſet, ſubegiſſetque perduelles, totum ſe ad officia pietatis convertit. Judæos per innocentum puerorum cædem Sacris Chriſtianis illudentes, & aliorum ſcelerum convictos, perpetuo multatos exilio, edicto promulgato, ex univerſo Galliæ Regno exire juſſit, ipſorumque Synagogas Chriſtianis expiatas ritibus in ſacras Ædes convertit. Contra blaſphemos legem tulit, eoſque graviſſimis pœnis ſubjecit. *Coterellos* hæreticis nequiores in Provincia Bituricenſi ferro ac flammâ graſſantes (de quibus in Colloquio tertio Sermonē habituri ſumus) penitùs delevit. Eccleſiaſticā libertatem ſtrenuè tuitus eſt. Hiſtriones, ac joculatores Aulâ abegit. Oratores è Syria ad ipſum venientes, ut

ut pro Chriſtianis in Oriente à *Saladino* penè ſubactis auxilium implorarent, benignè excepit, habitoque Pariſiis Antiſtitum, & Procerum Conventu, ſacrum bellum decrevit, ad quod felicibus auſpiciis conficiendum, Decimas, quas *Saladinas* appellarunt, aſſenſu Cleri & populi in ſumptus belli ad annum dumtaxat impoſuit, ſolis Carthuſienſium, Ciſtercienſium, Fontis Ebraldi Ordinibus, ac Leproſis exceptis. In hac Expeditione militari haud proſpera fortuna uſus *Philippus Auguſtus*, & ægritudine in Oriente correptus, in Gallias, ut jam obſervavimus, regreſſus eſt, bellumque diuturnum geſſit cum *Richardo* Angliæ Rege, quod feliciter & ex animi ſententia confecit. Duplex Interdictum paſſa eſt Gallia Regnante *Philippo Auguſto*. Primum Interdictum anno MCXCIX. in Galliarum Regnum latū eſt à *Petro Capuano* Sedis Apoſtolicæ Legato propter captionem *Petri de Duaco* Cameracenſis Epiſcopi electi menſe Majo factam ab *Hugone d'Amelencourt*, ejuſque detentionem à *Philippo Rege*, ſed illud Interdictum fuit tantùm trimeſtre, duravitque Junio, Julio, & Auguſto. Alterum Interdictum in Galliarum Regnum ab eodem Sedis Apoſtolicæ Legato vibratum eſt menſe Januario anni milleſimi ducenteſimi, eò quòd *Philippus Auguſtus* Rex *Ingeburgim* ſororem *Canuti* Danorum Regis, quam uxorem duxerat, repudiaſſet, novaſque nuptias iniiſſet cum *Maria* Ducis Boëmiæ, Moraviæque filia. Quod Interdictum octo menſibus duravit, luxitque per id temporis Gallia ſacrorum omnium expers, donec *Philippus Auguſtus* Rex Decreto Pontificio obtemperans, dimiſsâ *Maria*, *Ingeburgim* legitimam conjugem ſuam in Regiam reduxiſſet. Sed de *Phi-*

lippo

lippo Auguſto Galliarum Rege plura dicemus in Colloquio I. in Hiſtoriam ſæculi XIII. quo ſæculo mortuus eſt *Philippus Auguſtus*, ſeu anno MCCXXIII. poſtquàm regnaſſet annos quadraginta tres, quorum viginti priorum ad ſæculum XII. pertinentium Hiſtoriam in iſto Colloquio breviter expoſuiſſe ſufficiat.

D. E' Gallia in Hiſpaniam tranſeamus, & compendiosè, quæſo, deſcribe ſtatum Eccleſiæ ſub Regibus, qui duodecimo ſæculo Regna Caſtellæ & Legionis gubernarunt poſt *Alphonſum* hujus nominis VI. Caſtellæ Legionis Regem, cujus mortem in Colloquio primo in Hiſtoriam ſæculorum decimi & undecimi conſignaſti anno milleſimo centeſimo nono.

M. Cùm *Mauri* duodecimo Eccleſiæ ſæculo complures Hiſpaniæ civitates occuparent, & Eccleſiæ ac Regno multam cladem inferrent, ad illos Chriſtiani nominis hoſtes profligandos ſæpiùs Hiſpaniarum Reges bella moverunt. *Alphonſus* hujus nominis VI. de his Barbaris inſignem retulit victoriam, Toletum expugnavit, Sacrorum religionem inſtauravit, & abrogato in Hiſpania Ritu Gothico, Romanum Officium, Rituſque in omnibus ditionibus ſuis ſuſcipi ac celebrari ſanxit. De hoc Officio Gothico, vulgò dicto *Mozarabico*, quod diu in Hiſpania, Gallia item Narbonenſi, & aliis regionibus Gothorum Regno ſubiectis viguit, legeſis Cardinalem *Joannem Bona* lib. 1. Rerum Liturgicarum cap. XI. Poſt multa præclarè geſta obiit *Alphonſus VI.* anno milleſimo centeſimo nono, & unicam reliquit filiam nomine *Vrracam*, quæ primùm nupta *Raymundo*

Duci

Duci Burgundiæ peperit filium *Alphonſum*, quem Hiſpaniarum Proceres Regem ſalutarunt, renitente licèt *Vrraca* Regina matre, quæ poſt prioris mariti ſui *Raymundi* obitum, nuptias cum *Alphonſo* Aragonum Rege inivit. At *Vrraca*, poſtquam regnaſſet XIII. annis, in Legionis arce obſeſſa conditionem illam pacis, volens nolens, accipere coacta eſt, ut redditibus, unde vitam ſuſtentare poſſet, aſſignatis, Regnum ipſa filio cederet. Anno itaque MCXXII. *Vrraca* Caſtellæ Regina ab *Alphonſo* hujus nominis *VII.* filio ſuo fuit ſpoliata Regno, iſque ab omnibus Regni Magnatibus ut Rex legitimus agnitus eſt, ſicut *Sandovalius*, aliique Scriptores Hiſpanici tradunt. Non ſolum Caſtellæ, ac Legionis Regem, ſed etiam Imperatorem ſe ſe appellavit *Alphonſus VII.* Sic enim Concilio Palentino anno MCXXIX. celebrato ſubſcripſit: *Ego Adelphonſus præfatus Imperator, unà cum conjuge mea, quod fieri mandavi, proprio robore confirmo*, ſicut videre eſt apud Cardinalem *de Aguirre*, qui hoc Concilium Palentinum ex MS. Mondexarenſi eruit, integrumque publicavit Tomo III. *Collectionis maximæ Conciliorum omnium Hiſpaniæ*. Varias Expeditiones contra Mauros ſuſcepit *Alphonſus VII.* eiſque eripuit Cauriam urbem, regionemque univerſam, quæ Ana & Tago continetur, populatus eſt. Cordubam quoque, Beatiam, Almeriam, plureſque alias nobiles civitates & arces in ſuam poteſtatem redegit. *Berengariam* Raymundi Berengarii hujus nominis *III.* Barcinonis & Provinciæ Comitis ac *Dulciæ* Comitiſſæ filiam ſibi matrimonio copulavit, ex qua duos ſuſcepit filios, *Sanctium* ſcilicet, & *Fernan-*

dum, ſeu *Ferdinandum*, & filiam *Conſtantiam*, quæ poſteà *Ludovico VII.* Galliarum Regi nupta eſt. Mortuus eſt *Alphonſus VII.* ex militari contra Mauros expeditione rediens anno MCLVII. ſed priuſquàm moreretur, diviſit imperium duobus filiis ſuis, *Sanctio* natu majori Caſtellæ Regnum & *Fernando*, ſeu *Ferdinando* Legionis Regnum dedit. At *Sanctius* hujus nominis III. Caſtellæ Rex, qui, vivente adhuc patre, *Blancam* Garſiæ Ramiri Navarræ Regis filiam duxerat uxorem, ſublatus eſt immatura morte, ob quam ipſi nomen *Deſiderati* datum eſt, obiit in procinctu belli, quod in Mauros Bæticam infeſtantes parabat. *Ferdinandus* verò ejus frater Legionis Rex hujus nominis ſecundus poſtquàm unum & triginta annos regnaſſet, è vita migravit anno MCLXXXVIII. Poſt *Sanctii* & *Ferdinandi* mortem Regna Caſtellæ, & Legionis inter eorum filios adhuc remanſere diviſa. *Alphonſus VIII.* in Caſtellæ Regnum *Sanctio* patri ſucceſſit, *Eleonoræ* filiæ *Henrici II.* Angliæ Regis nupſit, Mauros ſæpius deballavit, & *Concham* urbem prævalidam in Celtiberiæ finibus poſt diuturnam, gravemque obſidionem expugnavit, anno tamen millesimo centeſimo nonageſimo quinto *Alphonſus VIII.* Caſtellæ Rex à Mauris, ſeu Saracenis, propè Calatravam *ad Alarcum* oppidum fuſus, fugatus profligatusque fuit. Sed de *Alphonſo VIII.* Caſtellæ Rege iterum redibit ſermo in Colloquio I. in Hiſtoriam Eccleſiæ ſæculi decimi tertii, cùm ipſe vixerit ad annum uſque milleſimum ducenteſimum decimum quartum. Pauca etiam hìc dicemus de altero *Alphonſo* dicto IX. quem *Ferdinandus* Legionis Rex ex *Vrraca* Regis *Alph-*

Alphonſi Portugalliæ filia ſuſceptum Legionis Regni hæredem reliquit. Nam cùm iſte *Alphonſus* dictus IX. Ferdinandi filius Legione regnaverit, vixeritque uſque ad annum milleſimum ducenteſimum trigeſimum primum, illius geſta commodiùs referemus in Colloquio I. in Hiſtoriam ſæculi decimi tertii. Hìc tantùm dicam obiter, hunc *Alphonſum IX.* Legionis Regem nuptias iniiſſe cum *Theraſia* filiâ *Sanctii* Luſitàniæ Regis, verùm *Theraſia* juſſu Romanorum Pontificum, præſertim *Innocentii III.* ob propinquitatem repudiatâ anno ducenteſimo ſupra milleſimum, *Berengariam* filiam *Alphonſi* Caſtellæ Regis in ejus locum aſciviſſe. Cæterùm hic prætermittere haud poſſum mala, quæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo Chriſtiani in Hiſpania paſſi ſunt, poſtquàm Sàraceni dicti *Almobades* in Hiſpania Saracenica circa annum MCXLV. dominari cæperunt. Hi ſiquidem Saraceni dicti *Almohades*, quos nonnulli perperàm confundunt cum aliis Saracenis, qui appellantur *Almorabitæ*, tanto odio Chriſtianos proſequebantur, ut eorum Eccleſias ſolo æquarent, & omnes, qui Religionem Chriſtianam deſerere nollent, internecione delerent, nec eos ullo pacto apud ſe permanere ſinerent. Qua in re iſti Saraceni, *Almohades* dicti, longe in Chriſtianos crudeliores fuerunt illis Saracenis, qui *Almorabitæ* dicebantur. Hi quippè, quamdiu in Hiſpania Saracenica regnarunt, Chriſtianos, qui à ſua religione diſcedere nolebant, ſecum permixtos, & ideò *Mozorabes* appellatos vivere permittebant. At ſaraceni *Almohades*, poſtquàm, deſtructis Saracenis *Almorabitis*, Hiſpaniam Saracenicam occuparunt, omnes Chriſtianos

ſtianos ſine exceptione trucidarunt, ita ut ex omnibus Chriſtianis Mozarabibus nullus ſuperfuerit præter illos, qui in terras Chriſtianorum Hiſpaniæ ſe ſe fugâ proripere potuerunt. Suam tyrannidem exercuerunt Saraceni *Almohades* uſque ad annum milleſimum ducenteſimum duodecimum, quo anno Chriſtiani illos prælio aggreſſi memorabili clade attritos proſtrarunt ac penitùs exterminarunt, ſicut referemus in Colloquio primo in Hiſtoriam ſæculi decimi tertii.

D. Res Eccleſiæ ſub Regibus, qui duodecimo ſæculo Angliæ Regnum adminiſtrarunt; non optimo loco fuiſſe, facilè coniicio ex morte S. *Thomæ* Cantuarienſis Archiepiſcopi, quem jura Eccleſiæ invictâ animi conſtantiâ propugnantem fuiſſe à ſicariis ad Aram trucidatum nuper obſervaſti. Cedo itaque ſeriem Regum, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo ſummâ rerum in Anglia potiti ſunt, & indica tempus, quo S. *Thomas* Cantuarienſis Archiepiſcopus Martyrium in Anglia paſſus eſt.

M. Seriem Regum Angliæ jam in præcedentibus Colloquiis exhibuimus uſque ad *Willelmum* hujus nominis II. qui anno centeſimo ſupra milleſimum occiſus eſt. Ei ſine prole demortuo in Regnum Angliæ ſucceſſit ejus frater *Henricus I.* Hic, teſte *Orderico* lib. x. *inter proſpera & adverſa regnum ſibi divinitùs commiſſum prudenter & commodè moderatus eſt, ac inter præcipuos Chriſtianitatis Principes, obtentu pacis & juſtitiæ fulgens, inſignis habitus eſt. In diebus ejus Eccleſia Dei divitiis & honoribus alacritèr emicuit, & omnis Ordo Religioſorum ad laudem creatoris multipliciter crevit.* At enim *Henricus* hujus nominis I. Angliæ Rex, qui

Mathildi filiæ *Malcomi III.* Scotiæ Regis nupſit, ut Regnum Angliæ benè ac ſapienter adminiſtraret, Leges à S. *Eduardo* Angliæ Rege latas accuratè ſeruari iuſſit. Furta, ſtupra, monetæ adulterationem ſeveriſſimis pænis coërcuit. Multa Monaſteria in Anglia & Normannia excitavit. S. *Anſelmi* Cantuarienſis Archiepiſcopi in frænanda Clericorum continentiâ adiutor fuit. *Willelmi II.* fratris ſui, anteà Angliæ Regis, Acta iniuſta reſcidit, vinctos ſoluit, inſolentia remiſit tributa. Nec minùs militiæ laude claruit *Henricus I.* Angliæ Rex, quippè qui Normanniam, quæ *Willelmi II.* fratris ſui incuriâ in plures dominos diſtracta erat, totam ſubegit, Wallenſes ad defectionem ſemper proclives domuit. Bellum cum *Ludovico VI.* Galliarum Rege geſſit, quod tamen ſtatim compoſitum eſt eâ conditione, ut *Willelmus*, filius *Henrici I.* Angliæ Regis, hominium Galliarum Regi pro Normannia faceret, ejuſque ſe Beneficiarium profiteretur. *Inveſtituras* quidem *Henricus* Angliæ Rex retinere voluit, & hac de cauſa cum *Paſchali II.* Pontifice Maximo, & Sancto *Anſelmo* Cantuarienſi Archiepiſcopo negotium habuit, ſed remiſit tandem *Inveſtituras* per annulum & baculum. Genuit ex *Mathilde* conjuge ſua *Willelmum* filium, qui immatura morte præreptus eſt, & *Mathildem* filiam, quam *Henrico* Imperatori collocavit. Sed, mortuo *Henrico* Imperatore, *Mathildem* filiam ſuam ex Germania revocatam cum *Gaufredo* Andegavenſi matrimonio ſociavit. Nullam ex *Adela* filia Ducis Lotharingiæ, quam, defunctâ priori conjuge ſuâ *Mathilde*, uxorem duxerat *Henricus* Angliæ Rex, prolem ſuſcepit, qua-

pro-

proptèr, priuſquàm moreretur, *Mathildem* filiam ſuam, olim Imperatricem, ejuſque filium *Henricum* Regni hæredes inſtituit & anno MCXXXV piè omnibusque Eccleſiæ Sacramentis munitus in Normannia obiit, ſicut *Hugo* Rothomagenſis Archiepiſcopus, qui *Henrico* Angliæ Regi morienti adfuit, teſtatur in Epiſtola ſcriptâ ad *Innocentium II.* Pontificem Maximum. Mortuo *Henrico I.* Angliæ Rege, *Stephanus* Bononienſis Comes, ejus ex ſorore nepos, Regnum invaſit, violato juramento, quo *Mathildi* Imperatrici & filiæ *Henrici I.* Angliæ Regis obſtrinxerat fidelitatem. Peſſimè Angliæ Regnum adminiſtravit *Stephanus*, utpotequi Eccleſiarum theſauros diripuit, poſſeſſiones terrarum Laicis dedit, Clericorum Eccleſias alienis vendidit, Epiſcopos vexavit, aut res ſuas alienare coegit, Abbatias vel amicorum gratiâ, vel relaxatione debitorum indignis conceſſit, totamque Angliam, teſte *Willelmo Malmesburienſi*, Domeſticis, externiſque motibus toto Regni ſui tempore exagitavit, Cum *Mathilde* Imperatrice, &, filiâ *Henrici I.* Angliæ Regis nuptâ *Gaufredo* Andegavenſi Comiti diuturnum bellum vario eventu geſſit *Stephanus* Rex Angliæ, filiumque ſuum *Euſtachium* Normanniæ Ducem conſtituit, ſed, mortuo *Euſtachio*, Normanniam ſibi ſubegit *Gaufredus* Comes Andegavenſis, *Mathildis* maritus, eoque Ducatu donavit *Henricum* ſuum ex *Mathilde* filium. Hic ille *Henricus* eſt, qui ut ſuperiùs dicebamus, *Alienoram*, à *Ludovico VII.* Galliarum Rege repudiatam, uxorem duxit, & dotali Aquitaniæ Ducatu potitus eſt, quique *Stephano* Regi Angliæ defuncto anno milleſimo cen-

teſimo quinquageſimo quarto in Regnum Angliæ ſucceſſit, dictus *Henricus II.* Hujus *Henrici II.* Angliæ Regis tempore S. *Thomas* Cantuarienſis Archiepiſcopus pro tuenda Eccleſiaſtica libertate, quam pravis Legibus & conſuetudinibus violabat ille Rex, glorioſam mortem oppetiit. Hoc facinus perpetrandi verbis imprudentibus, acerbis querimoniis, & impotentis iræ ſignificatione ſacrilegis ſatellitibus occaſionem quidem dedit *Henricus II.* eum tamen à cæde S. *Thomæ* Cantuarienſis reverà inſontem fuiſſe, multis momentis evinci poteſt. Primò, legitur cap. III. lib. IV. *Hiſtoriæ Quadripartitæ*, quòd ſtatim ac mors S. Thomæ Cantuarienſis innotuiſſet *Henrico* Regi Angliæ, *afflictus eſt afflictione magna ...... ingemiſcens ſemper & dolens, & ſæpiùs iterans, Heu! Heu!* Præterea, Epiſcopi Angliæ & Normanniæ in Epiſtola, quam ad *Alexandrum III.* Pontificem Maximum ſcripſerunt, *Henricum II.* Angliæ Regem à cæde S. Thomæ Martyris purgarunt. Tertiò, coràm Legatis Sedis Apoſtolicæ *Theodino*, & *Alberto* Presbyteris Cardinalibus, & in frequenti apud Abrincas Epiſcoporum, & Procerum Conventu Rex *Henricus II.* tactis Sacris Evangeliis juravit, ſe Cantuarienſis Archiepiſcopi necem nec imperaſſe, nec Conſilio, auxilio, vel aſſenſu voluiſſe, aut approbaſſe, ſed potiùs de ea vehementer indoluiſſe. Confeſſus eſt tamen, ſe verbis querulis de Sancto Archiepiſcopo imprudentèr, & cum doloris teſtificatione iræque impetu prolatis immane iſtud flagitium perpetrandi anſam & occaſionem dediſſe, pro cujus expiatione ad omnem ſatisfactionem ſibi à Legatis Sedis Apoſtolicæ impoſitam humili-

ter

ter ſubeundam, & religioſè adimplendam paratiſſimum ſe ſe exhibuit. Quocircà Rex ſibi à Legatis Apoſtolicis injunctam ſatisfactionem demiſſo, ac pænitenti animo ſuſcipiens, & præ foribus Eccleſiæ veniam poſtulans, ab iisdem Legatis abſolutus, in Eccleſiam introductus eſt, ſicut legitur in Hiſtoria quadripartita. Quartò, refert *Gervaſius Dorobernênſis*, Scriptor Anglus in ſuo Chronico, quòd *Henricus II.* Angliæ Rex ad implorandam S.*Thomæ* Cantuarienſis Archipræſulis & Martyris interceſſionem Cantuariam profectus eſt, ubi *in veſte lanea, nudis pedibus ab Eccleſia S.Dunſtani, quæ longè extrà Urbem poſita eſt, uſque ad tumbam Sancti Thomæ Martyris perveniens, ibidemque diutiùs & devotè procumbens, ab omnibus, qui adſtabant, Epiſcopis, Abbatibus, & Monachis ſingulis Eccleſiæ Chriſti voluntate ſpontanea verberatus eſt.* Quòd etiam narrant *Baronius* ex vita Sancti Thomæ Cantuarienſis, & *Vuillelmus Neubrigenſis* hujus temporis Scriptor lib.2. cap.34. ex quibus momentis apertè colligitur, *Henricum II.* Angliæ Regem nec Imperio, nec conſilio, nec auxilio, nec aſſenſu cædi S.Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi cooperatum fuiſſe, ſed potiùs de ea plurimùm doluiſſe. Verùm, quia *Henricus II.* Angliæ Rex verbis quibuſdam querulis S.Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum trucidandi, ſacrilegis ſatellitibus occaſionem dederat, permiſit Deus, ut ejus filii *Henricus, Richardus, & Joannes* cum *Alienora* matre adverſus ipſum conjurarent, & ad hanc conjurationem *Ludovicus VII.* Francorum Rex, *Guillelmus* Scotiæ Rex, *Philippus* Flandriæ Comes, & plurimi Optimates, Duces ac Principes acceſſerint.

Quin, teſtatur *Joannes Bromptonus* Anglus Monachus Ciſtercienſis in Chronico, quod *omnes proximi*, Henrici II. Angliæ Regis, *cùm decederet, & familiares circumſtantes ità rapacitati indulſerunt, ut corpus Regis diu nudum jaceret, donec puer quidam inferioris corporis partes pallio brevi contegeret*. Id autem non tam humanæ ſeveritati, quam divinæ ultioni adſcribendum eſſe cenſet idem Scriptor: *Eadem enim menſura*, inquit, *qua menſus eſt, remenſum eſt ei, ut qui patrem ſuum B. Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum uſque ad mortem, & licèt mortem non intulerit, perſecutus eſt, ipſi à filiis propriis uſque ad diem extremum perſecutio non deeſſet*. Mortuus eſt *Henricus II.* Angliæ Rex anno MCLXXXIX. eique in Regnum Angliæ ſucceſſit *Richardus* hujus nominis I. ejus filius ſecundò genitus, cùm *Henricus*, qui *Henrici II.* Angliæ Regis erat filius primò genitus, jam anno MCLXXXVI. propè Lemovicum è vivis exceſſiſſet. Paternum Angliæ Regnum adeptus *Richardus* hujus nominis I. cognomine *Cor Leonis*, in Orientem bellum Saracenis illaturus unà cum *Philippo Auguſto* Galliarum Rege anno milleſimo centeſimo nonageſimo profectus eſt, ibique, ſicut ſuperiùs obſervavimus, Ptolomaidem cum fœderatis Principibus expugnavit, Cypri Regnum, quod in ſuam poteſtatem redegerat, *Guidoni* Hieroſolymorum quondam Regi vendidit. Sed è Palæſtina diſcedens *Richardus* Angliæ Rex, cùm naufragium in mari vix evaſiſſet, ſæviorem in continenti expertus eſt tempeſtatem. Captus quippè à *Leopoldo* Auſtriæ Duce, quicum privatas ſimultates gerebat, traditus eſt anno MCXIII. *Henrico* Imperatori, à quo peſſimè habitus, & per annum integrum

grum captivus remanſit, & ad libertatem redimendam centum & quinquaginta mille marcas argenti Imperatori perſolvere coactus eſt. Anno itaque milleſimo nonageſimo quarto in Angliam reverſus *Richardus* Rex, bellum cum *Philippo Auguſto* Galliarum Rege quinque circiter annos geſſit, hoc eſt, uſque ad annum MCXCIX. quo *Richardus* Angliæ Rex in obſidione *Calaci*, quod Caſtrum eſt in Lemovicis, ſagitta in brachio percuſſus, ac malè curato vulnere, occubuit, ſepultuſque eſt in Monaſterio Fontis Ebraldi, ubi & patris illius corpus jacebat. *Richardo* in Regnum Angliæ ſucceſſit *Joannes* ejus frater, *ſine terra* vulgò nominatus, cujus geſta ſuo loco referemus, hoc eſt in Colloquio I. in Hiſtoriam ſæculi decimi tertii.

D. Statum Eccleſiæ ſub Principibus Chriſtianis tàm in Oriente, quàm in Occidente hactenus accuratè repræſentaſti, ſed, antequàm huicce Colloquio noſtro finem imponamus, hoc unum à te diſcere cupio, an videlicet Eccleſia aliquod duodecimo ſæculo ſuſceperit incrementum?

M. Haud parvum duodecimo ſæculo Eccleſia ſuſcepit incrementum. Anno ſiquidem milleſimo centeſimo vigeſimo quarto *Otto* Epiſcopus Bambergenſis invitatus à *Boleslao* Poloniæ Duce hujus nominis *III.* ad converſionem *Pomeranorum* adhuc Paganorum, quos variis præliis ſibi ſubjecerat, impetrato à *Calliſto* Papa ad illam Gentem Apoſtolatu, eamdem prædicatione verbi Dei, Domino cooperante, & ſermonem ſignis & miraculis confirmante, ad Chriſtianam fidem perduxit, meruitque dici *Apoſtolus Pomeranorum*; (ſunt hi populi Slaviæ, qui *Pomerani* ideò appellantur, quòd

juxtà mare ſint poſiti.) *Vratiſlaus* Pomeraniæ Dux, amboque ejus filii à Sancto *Ottone* baptizati fuêre, & *Adelbertus* Pomeraniæ Epiſcopus renunciatus ſedem poſuit Vollini, quod Oppidum eſt Inſulæ Julini ad Oſtia Oderæ fluvii, ſed ea Epiſcopalis ſedes anno MCLXXV. Caminum translata eſt. Omnia, quæ pro converſione *Pomeranorum* geſſit S. *Otto* Bambergenſis Epiſcopus, legi poſſunt in vita Sancti illius Epiſcopi tribus libris comprehensâ, quam Auctor quidam Anonymus hujus temporis Scriptor concinnavit, & quæ extat apud *Caniſium* lib. 2. Antiq. lect. Aliud duodecimo ſæculo incrementum ſuſcepit Eccleſia ſedente *Alexandro III.* Is quippè Summus Pontifex, dùm anno MCLXXVII. adhùc Venetiis ageret, accepit epiſtolam à *Joanne* Indorum Rege, vulgò *Presbytero*, vel *Pretejean* appellato, quem multi poſt *Baronium* Exiſtimant, Abyſſinorum ſeu Æthyopiæ eſſe Imperatorem, alii verò aſſerunt, Imperium *Presbyteri Joannis* non in Africa, ſed in Aſia eſſe ſitum. Ut ut ſit, hanc epiſtolam ad *Alexandrum III.* ſcripſit *Presbyter Joannes* Indorum Rex occaſione adventus *Philippi* ejuſdem Summi Pontificis medici, qui regiones illas perluſtrans, cùm vidiſſet fidem Chriſtianam, quam populi illi amplectebantur, cum Romana in omnibus conſentientem non eſſe, id *Presbytero Joanni* Imperatori ſignificavit, qui veritatis diſcendæ cupidus, per eumdem *Philippum* in Italiam remeantem ſcripſit ad *Alexandrum III.* litteras, quibus à Summo Pontifice Eccleſiam in Urbe, ſeu Romæ, poſtulabat, In qua miſſi ab eo viri prudentes habitaue poſſent, & Apoſtolicâ pleniùs inſtrui doctrinâ, qram poſtmodùm in patriam ſuam revertentes

alios

alios edocerent. Reſcripſit per eumdem *Philippum* Medicum ſuum *Alexander III.* petiitque Romam mitti viros illos, & cunctas ipſius Regis petitiones ſe executioni mandaturum promiſit. *Quæ autem ſecuta ſint iſta*, inquit *Baronius*, & poſt ipſum *Spondanus* ad annum MCLXXVII. *nos latet, niſi quòd ſive ab ipſo Alexandro Papa, ſive ab aliis ejuſdem Sedis Apoſtolicæ Pontificibus conſtat, Æthyopibus iſtis Regni Pretejani, Abyſſinis dictis, datam Eccleſiam S. Stephani Prothomartyris, unà cum ejus habitationibus, ſitam poſt abſidem S. Petri, quam in hanc uſque poſſident diem.* Multi Scriptores vanis conjecturis indulgentes, etymologiam hujus nominis *Joannis Presbyteri* Indorum Regis è lingua Perſica derivare conantur, ſed meras dant conjecturas nulla auctoritate nixas. Longè, meâ quidem ſententiâ, veroſimilius eſt, hunc toto terrarum Orbe nominatiſſimum Indorum Regem vulgò appellatum eſſe *Presbyterum Joannem*, quia reverà Presbyter erat, ſed Neſtorianus, cùmque in Eccleſia Orientali licitum eſſet Presb teris habitare cum uxoribus ante Sacros Ordines ſuſceptos ductis, *Joannes* iſte ex ſua conjuge genuit filium ac Regni ſucceſſorem nomine *Davidem*, uti produnt Hiſtorici. Quicumque ergò in hoc nomine *Presbyteri Joannis* latens aliquod myſterium expiſcari, & è lingua Perſica reſerare atque explicare ſe poſſe exiſtimant, hi certè inani ſeſe torquent labore, & in novis excogitandis conjecturis oleum & operam perdunt.

COL-

COLLOQUIUM II.

In quo exhibetur ſeries Epiſcoporum, qui duodecimo ſæculo præcipuas Eccleſiæ ſedes tenuerunt.

D. SÆpiùs audivi à viris eruditis, Sedem Romanam eo ſingulari ſibi à Deo conceſſo, præ cæteris aliis Eccleſiæ ſedibus, gaudere privilegio, quòd hi omnes, qui eam hactenus tenuerunt Summi Pontifices, in nullam unquàm impegerint hæreſim, eorumque ſeries ab ipſis Apoſtolorum temporibus ad noſtram uſque ætatem non ſit interrupta; cùm tamen aliæ nobiliſſimæ Eccleſiæ ſedes, Antiochena, Alexandrina, Hieroſolymitana, & Conſtantinopolitana ſæpiùs ab Epiſcopis hæreticis fuerint occupatæ, multiſque jam abhinc ſæculis ſub dura Saracenorum, ſeu Turcarum tyrannide miſerum in modum ſint oppreſſæ, aut omninò deſtructæ. In ſerie itaque texenda Summorum Pontificum, qui, duodecimo ſæculo Sedem Romanam tenuerunt, ac univerſam Chriſti Eccleſiam gubernarunt, potiſſimùm in hocce Colloquio hærere, ac eorum geſta deſcribere debemus. Dehinc, de Epiſcopis, qui eodem ſæculo aliis præcipuis Eccleſiæ ſedibus præfuerunt, breviter diſſeremus.

M. Mortuo *Urbano II.* Pontifice Maximo anno milleſimo nonageſimo nono, ſicut jam obſervavimus in Colloquio II. in Hiſtoriam ſæculorum decimi & undecimi, in ejus locum ſuffectus eſt *Paſcha-*

ſchalis II. Monachus Caſſinenſis ante Pontificatum *Raynerius* appellatus, Presbyter Cardinalis tituli S.Clementis à *Gregorio VII.* creatus, & morum integritate, doctrina, ſolertia, & ſingulari in rebus agendis prudentia abundè cumulatus. Hanc *Paſchalis II.* electionem divinitùs factam fuiſſe ſcribit *Bertholdus* in Chronico ad annum MXCIX. Eam etiam viro cuidam religioſo revelatam fuiſſe aſſerit *Dodechinus* Abbas in Appendice ad *Marianum Scotum*. Certè pro miraculo duci debet, quòd, vivente adhuc *Guiberto* ſeu *Vviberto* Antipapa, *Clemente III.* dicto, & ob eum in factiones Urbe olim conſciſsâ, in electionem *Paſchalis II.* Pontificis Maximi omnes ſimul in Urbe Clerici & Ordines, nemine adverſante, cõſenſerint; ſolus verò ipſe celſiſſimam hanc dignitatem fugiens, invitus ac mærens eam ſuſceperit. Per hanc tamen *Paſchalis II.* electionem non fuit extinctum ſchiſma ab *Henrico* inter Reges Germaniæ hujus nominis IV. in Eccleſia occaſione Inveſtiturarum excitatum. *Guibertus* quippè ſeu *Vvibertus*, dictus *Clemens III.* Antipapa ab *Henrico* Rege Germaniæ creatus vixit uſque ad annum milleſimum centeſimum, & poſt ipſius mortem duo confeſtim à ſchiſmaticis electi ſunt pſeudo-Pontifices, *Albertus* ſcilicèt, qui tamen eodem ſuæ electionis die captus à Romanis, & apud Sanctum Laurentium retruſus eſt; & *Theodoricus*, qui pſeudo-Pontificatum tenuit diebus CV. & in Cavenſi poſteà Monaſterio recluſus eſt, ut teſtatur *Pandulphus* Piſanus in Vita *Paſchalis II.* De nomine, quod duo iſti pſeudo-Pontifices ſibi impoſuerunt, altum eſt apud veteres Scriptores ſilentium. Præter duos iſtos pſeudo-Pontifices, poſt

poſt obitum *Guiberti*, ſeu *Vviberti* electos, tertium ſchiſmatici elegerunt, ac promoverunt Antipapam dictum *Silveſtrum IV.* qui anteà vocabatur *Maginulfus*, ſeu *Maginalfus*. Sed hic tertius pſeudo-Pontifex, amiſsâ Urbe, exulem vitam miſerè finiiſſe, ſicque Eccleſiam quieviſſe ſcribit idem laudatus *Pandulphus* Piſanus in vita *Paſchalis III.* Redditâ Eccleſiæ pace, *Paſchalis II.* Summus Pontifex anno milleſimo centeſimo quinto, *Guiberti*, ſeu *wiberti* Antipapæ oſſa, que Ravennæ ſepulta fuerant; exhumari & in fluenta proiici juſſit, eò quòd, ut refert *Willelmus* Bibliothecarius apud Baronium, hi, qui adhuc *Wiberti* Antipapæ ſtudioſi remanſerant, falsas in vulgus ſpargebant viſiones oſtenſas in ſepulchro ejus, nimirùm viſas illic noctu ſplendere faces cælitùs miſſas, illius ſanctitatis indices. Hanc pænam meritò poſt obitum luit *Vvibertus* Antipapa, qui per viginti annos Eccleſiam turbavit. Nec meliorem ſortem nactus eſt *Henricus* Imperator hujus nominis *III.* qui contra *Gregorium VII.* Legitimum Pontificem creaverat Antipapam *Vvibertum* quondam Ravennenſem Archiepiſcopum. Hic ſiquidem Imperator, qui occaſione Inveſtiturarum *Gregorium VII.* ejuſque ſucceſſores acritèr inſectatus fuerat, cùm vidit anno milleſimo centeſimo quarto ſe imparem eſſe ſedandæ rebellioni, quam proprius filius *Henricus* adversùs ipſum excitaverat, tentavit *Paſchalem II.* Pontificem Maximum ſibi reddere amicum, &, miſſo ad eum ſecreto Nuncio, literas ſcripſit, quibus primò conqueſtus eſt de auſteritate in ſe Romanorum Pontificum, deindè, *Paſchalem II.* de concordia interpellavit.

Ad di-

Ad dijudicandam *Henrici* Imperatoris cauſam habitus eſt Moguntiæ anno MCV. celeberrimus totius Germaniæ Præſulum & Principum Conventus, præſentibus, Sedis Apoſtolicæ Legatis *Richardo* Albanenſi Epiſcopo, & *Gebehardo* Conſtantienſi, ad quos *Henricus* Senior properans apud *Ingelheim*, quò ei Principes Germaniæ ad vitandum populi tumultum occurrerant, reatum ſuum confeſſus eſt, & ſatisfactionem promiſit. At nolentibus Sedis Apoſtolicæ abſolutionem abſque generalis Synodi, & Summi Pontificis diſcuſſione ei impertire, tandèm *Henricus* Senior conſiliis utriuſque partis acquieſcens, depoſitis Imperii Inſignibus, videlicèt Cruce, Lanceâ, Sceptro, Globo, atque Coronâ, eadem *Henrici* filii poteſtati tradidit, atque Summi Pontificis & Eccleſiæ conſtitutionibus ſe ſe ſubmittens, privatus abſceſſit in locum quemdam ei aſſignatum. Non diu tamen quievit *Henricus* Senior, quippè qui è loco, in quem, ut privatam vitam ageret, fuerat ablegatus, fugâ ſe ſe proripiens, Coloniam primùm venit, indè Leodium, & exercitum congregans frequentes ad filium ſuum *Henricum*, ad Epiſcopos ac Principes Germaniæ litteras dedit, quibus poſt vehementes querelas de injuriis ſibi à filio illatis, tertiò adversùs eum appellavit *Paſchalem II.* & Eccleſiam, cauſamque ſuam Deo ac ſanctis commendavit, ſicut conſtat ex ejus Epiſtolis ad Epiſcopos Germaniæ ſcriptis, quas Baronius ad annum MCVI. refert. Scripſit etiam *Henricus* Senior tres epiſtolas ad S. *Hugonem* Cluniacenſem Abbatem, Tomo 2. Spicilegii Dacheriani inſertas, rogavitque ut ad ſe veniret, quò pacem inire poſſet cum Summo Pontifice: *ſignificans*

ficans vobis, inquit, *quod, ſi Deo propitio Regnum & Sacerdotium in unum colligere poterimus, poſt confirmatam pacem ire Jeruſalem diſponimus & videre Sanctam Terram, in qua Dominus noſter in carne viſus eſt*. Sed, ut vulgari fertur Adagio, *ſerò ſapiunt Phryges*. Sic enim *Henrici* Senioris ad fallendum compoſitus animus omnibus notus erat, ut nemo fuerit, qui ei montes aureos pollicenti, pietatemque ſimulanti fidem adhibere voluerit. Quocircà *Henricus* Senior Germaniæ Regno, ac Imperio à proprio filio ſuo *Henrico* juniore privatus, miſerrimam vitam trahens mortuus eſt anno MCVI. ut jam in præcedentibus Colloquiis obſervavimus.

D. Fuitne pacatus ac tranquillus *Paſchalis II.* Pontificatus imperante *Henrico* juniore, qui inter Reges Germaniæ eſt hujus nominis V. inter Imperatores verò eſt hujus nominis IV.?

M. Qui Patri *Henrico* ſeniori ſucceſſit *Henricus* junior, *Paſchali II.* Pontifici Maximo moleſtiſſimus fuit, cujus perſecutionem ut declinaret *Paſchalis II.* anno MLVI. in Gallias venit, ut *Regem Francorum*, ſeu Philippum I. *& filium Regem deſignatum Ludovicum, & Eccleſiam Gallicanam conſuleret ſuper quibusdam moleſtiis, & novis Inveſtituræ Eccleſiaſticis querelis, quibus eum & infeſtabat, & magis infeſtare minabatur Henricus Imperator, vir affectus Paterni, & totius humanitatis expers, qui & genitorem Henricum crudeliſſimè perſecutus exhæredavit*. ait, *Sugerius* Abbas in Vita *Ludovici Graſſi* Galliarum Regis, quæ extat Tom.4. *Duſchenii*. A *Philippo* Galliarum Rege, ejusque filio *Ludovico* exceptus ſummo honore *Paſchalis II.* petiit ab illis, ut Beato Petro, ſibique ejus Vicario opem ferrent, Eccleſiam ma-

manu tenerent, & ſicut Anteceſſorum Regum Francorum, *Caroli Magni* & aliorum mos inolevit, tyrannis, & Eccleſiæ hoſtibus, & potiſſimùm *Henrico* Imperatori audactèr reſiſterent. *Qui amicitiæ, auxilii, & Conſilii dextras dederunt,* inquit idem *Sugerius* Abbas. Necdùm Coronam Imperialem à Summo Pontifice acceperat *Henricus* Rex Germaniæ hujus nominis V. quam proindè ut obtinere poſſet, Romam anno milleſimo centeſimo undecimo valido cum exercitu venit, magnificis promiſſis Coronam Imperii à *Paſchali II.* impetravit, obedientiam juravit, & ceſſionem Inveſtiturarum, quas Summus ille Pontifex in multis Synodis damnaverat. Sed ubi *Henricus* inauguratus fuit Imperator, fidem fregit, Papam & Cardinales in Caſtra captivos abduxit, Clericos, Archipresbyteros, & Presbyteros expoliavit, & per vim à *Paſchali II.* extorſit Inveſtiturarum conceſſionem, ſicut refert *Landulphus* Piſanus in Vita *Paſchalis II.* Multi exprobrarunt, ac crimini verterunt *Paſchali II.* quòd Inveſtituras *Henrico* Imperatori conceſſiſſet, non defuerunt tamen, qui, habitâ ratione temporis, malorum, quibus Roma premebatur, & imminentis Schiſmatis metus, eum excuſatione dignum eſſe judicarunt, ſicut nos illum excuſavimus in præcedenti Colloquio; ut ut ſit, hoc Privilegium, quod per vim extorſerat *Henricus* Imperator, reſcidit poſteà *Paſchalis II.* & inhærendo veſtigiis deceſſorum ſuorum Inveſtituras damnavit in multis Conciliis, quæ ſuo loco, ideſt, in quarto Colloquio referemus. Eccleſiam Romanam rexit *Paſchalis II.* annos XVIII. menſes V. dies VII. & obiit XII. Kalendas Februarii anni MCXVIII. Vitam *Paſchalis II.* ſcripſit *Pandulphus*

phus Piſanus, qui, teſte *Onuphrio* initio Chronici Eccleſiaſtici, in Vitis Romanorum Pontificum *Guillelmum* S. R. E. Bibliothecarium ſupplevit à *Gregorio VII.* uſque ad *Honorium II.* non ſecus ac *Guillelmus* ſupplevit *Anaſtaſium* S. R. E. Bibliothecarium ab *Hadriano II.* uſque ad *Alexandrum II.*

Poſtquam è vivis exceſſiſſet *Paſchalis II.* die XXI. Januarii anni milleſimi centeſimi decimi octavi, ceſſavit Pontificatus dies III. ut inquit *Pandulphus* Piſanus in fine Vitæ *Paſchalis II.* & in ejus locum ſubrogatus eſt *Gelaſius* hujus nominis *II.* natione Campanus, Monachus Caſſinenſis, anteà dictus *Joannes Cajetanus* S. R. E. Archidiaconus, qui die XXV. menſis Januarii anni MCXVIII. omnium Cardinalium conſenſu, Cleri, & populi voce expetitus in Romanum Pontificem fuit electus, & invitus ac renitens in Apoſtolica Sede locatus. Multis procellis jactatus, graviſſimisque malis ſtatim poſt electionem ſuam tùm à Schiſmaticis, tùm ab *Henrico* Rege Germaniæ hujus nominis V. vexatus eſt *Gelaſius II.* Papa. Schiſmatici ſiquidem, Duce *Cencio Frangipane*, accurrentes ad Monaſterium, quod *Palladium* dicebatur, in quo *Gelaſii II.* electio peracta erat, & valuas ac fores confringentes, Eccleſiam furibundi introierunt, *Gelaſium II.* electum Pontificem pugnis, calcibusque immanitèr percuſſerunt, & in carcerem detruſerunt, ex quo tamen Proceres ac Populi eum confeſtim liberarunt. Adveniente non multò poſt Romam *Henrico* Imperatore, aufugit *Gelaſius II.* & Cajetam ſe contulit, ubi die X. menſis Martii Romanus Pontifex conſecratus eſt. Eâ *Gelaſiii II.* fugâ irritatus Imperator, eâdem circitèr die decimâ menſis Martii *Mauri-*

cium

cium Burdinum natione Gallum, & Bracarenſem Archiepiſcopum in Sancti Petri Sedem intrulit, & *Gregorium VIII.* appellavit, cujus Antipapæ vitam *Stephanus Baluzius* tom.3.Miſcellaneorum pag.471. ex variis Auctoribus collectam exhibet. Contra *Mauricium Burdinum* Antipapam *Gelaſius II.* ad Galliarum Epiſcopos, cæteroſque per Galliam fideles conſtitutos ſcripſit litteras, quæ extant tomo x. Conciliorum pag.817. quibus mandat, ut ſe contra *Mauricium Burdinum* Bracarenſem Archiepiſcopum ab Imperatore *Henrico* in Sedem S. Petri intruſum, arment. Romam clam venit *Gelaſius II.* Poſtquàm *Henricus* Imperator Româ digreſſus in Liguriam rediiſſet; ſed cùm Schiſmatici, qui *Henrico* Imperatori adhęrebant,ejus vitæ inſidias ſtruerent, in Gallias ſeceſſit Summus Pontifex, ubi cum lætitia ineffabili, ſummâ charitate & honore immenſo exceptus eſt, ut teſtantur *Sugerius* Abbas in Vita *Ludovici* hujus nominis VI. Regis Galliarum, & *Falco* Scriptor coævus in Chronico Beneventano. Verùm, *Gelaſius II.* poſtquam multas Galliarum urbes perluſtraſſet, graviſſimâ ægritudine correptus, quam citatus *Sugerius* Abbas ait fuiſſe podagram, *Pandulphus* verò Piſanus *Pleureuſim* in Vita *Gelaſii II.* appellat, Cluniacum ſe perferri juſſit, *quò deportatus, ſummaque reverentia ſuſceptus, completo Epiſcopatus ſui an.1.& diebus 4.in medio fratrum, circumſtantibus Epiſcopis Cardinalibus in propria domo, proprius Paſtor in pace Cluniaco quievit*, inquit *Hugo* Monachus Cluniacenſis in Epiſtola ad *Pontium* Abbatem Cluniacenſem datâ, quæ extat in Bibliotheca Cluniacenſi pag.463. Obiit itaque *Gelaſius II.* Papa die viceſimâ nonâ menſis Januarii

anni milleſimi centeſimi decimi noni,ſicut ſcribunt *Falco* in Chronico Beneventano, *Ordericus* lib.12. *Fulcherius* Carnotenſis lib.3.Hiſtoriæ Hieroſol.aliique. Hujus Summi Pontificis Vitam ſcripſit *Pandulphus* Piſanus familiaris ejus, quam *Conſtantinus* Abbas anno MDCXXXVIII. Romę cum prolixis Commentariis edidit, & poſt ipſum *Daniel Papebrochius* in Conatu Chronico-Hiſtorico Romanorum Pontificum integram etiam exhibet.

Gelaſio II. poſt Interpontificium duorum dierum ſucceſſit *Calliſtus II.* electus Kalendis Februarii anni MCXIX. uti *Onuphrius* in Chronico Eccleſiaſtico, & *Sigonius* lib.10. *Hiſtoriæ de Regno Italiæ* tradunt. *Calliſtus II.* ante Pontificatum *Guido* appellabatur, eratque Archiepiſcopus Viennenſis. Patrem habuit *Willelmum* Burgundiæ Comitem, fuitque *Adelaidis* Francorum Reginæ, & *Ludovici Graſſi* uxoris avunculus, nec non cum *Henrico* Imperatore conſanguinitate junctus. In Cœnobio Cluniacenſi *Calliſtus II.* electus eſt Pontifex Romanus, ſed die nonâ menſis Februarii Viennę in Gallia fuit conſecratus ac coronatus. *Falco* in Chronico Beneventano refert, *Gelaſium II.* Pontificem Maximum, pauló antequam Cluniaci moreretur, cùmque convaleſcere penitùs deſperaſſet, Cardinales, qui eum in Gallias venientem comitati fuerant, hortatum eſſe,ut *Cononem* Epiſcopum Præneſtinum, tanquàm magis idoneum ſibi ſubſtituerent, ſed *Cononem* Pontificatum recuſantem propoſuiſſe *Guidonem* Archiepiſcopum Viennenſem, Virum pietate, doctrinâ, induſtria, auctoritate, & Principum gratiâ ſpectatiſſimum, atque *Paſchalis II.* per Galliam Legatum Apoſtolicum, qui electus eſt, dictusque, ut

ut mox diximus, *Calliſtus II.* Romam anno tertio Pontificatus ſui, ſeu anno milleſimo centeſimo vigeſimo primo, cùm veniſſet *Calliſtus II.* Romanorum ac Normannorum collegit exercitum, & apud Sutrium urbem Romę conterminam obſedit, cepitque *Mauricium Burdinum* Antipapam, qui ſub nomine *Gregorii VIII.* triennio integro Eccleſiam perturbavit, aliis ei adhærentibus, aliis verò *Gelaſium II.* & poſt eum *Calliſtum II.* verum Pontificem agnoſcentibus. Sic captus *Burdinus* Antipapa, & multis ignominiis ab exercitu & populo affectus, ſicut narrat *Falco* in Chronico Beneventano, Romam in triumphum deductus eſt, & *Calliſtus II.* Pontifex Maximus ad exemplum veterum Romanorum, qui devictorum Regum ac populorum nomina, tituloſque marmoribus inſcribi curabant, hancce Hiſtoriam in antiqua Camera Palatii Lateranenſis depingi curavit cum hac inſcriptione, quam ſuâ quoque ætate ſuperfuiſſe docet Onuphrius:

Eccè Calliſtus honor Patriæ, decus Imperiale.
Burdinum nequam damnat, pacemque reformat.

Sublato *Mauricii Burdini* Antipapæ in Urbe dedecore, & nobilium Romanorum per *Calliſtum* Pontificem Maximum rebellione compreſsâ, *Henricus* Imperator, qui occaſione Inveſtiturarum diù afflixerat Eccleſiam, precibus & commonitionibus Germaniæ Epiſcoporum atque Principum tandem aliquandò inflexus, pacem cum *Calliſto II.* Pontifice Romano in Conventu Wirceburgi in feſto S. *Michaëlis* menſe Septembri celebrato firmare propoſuit, & ad eam perficiendam Legatos Epiſcopum Spirenſem, & Abbatem Fuldenſem Romam ad *Calliſtum* Papam miſit. Hanc pacis Legationem incre-

dibili gaudio ſuſcepit *Calliſtus* Pontifex, & ad Imperatorem Legatos itidem deſtinavit *Lambertum* Cardinalem, Oſtienſem Epiſcopum, & duos alios Cardinales, quibus in mandatis dedit, ut S. Sedis Apoſtolicæ auctoritate Imperatorem ad Communionem Eccleſiæ reciperent, poſt *Inveſtiturarum* ceſſionem. Auditis Legatis Pontificis *Henricus* Imperator dimiſit *Inveſtituras* per annulum & baculum, permiſitque ut deinceps in omnibus Germaniæ Eccleſiis fierent Epiſcoporum & Abbatum electio, liberaque conſecratio. *Calliſtus* verò Papa Imperatori conceſſit, ut electiones Epiſcoporum & Abbatum Teutonici Regni in præſentia ipſius abſque Simonia fierent, & ut Electus Epiſcopus, vel Abbas Regalia per Sceptrum ab Imperatore reciperet. Pacta ſcripto tradita, & mutuis utrinque firmata ſubſcriptionibus fuerunt, ſicque concordia Sacerdotium inter & Imperium tamdiù omnium animis, votiſque conſpirantibus expetita feliciter reſtituta eſt. Poſt hæc, *Calliſtus II.* Pontifex Maximus Concilium Generale Lateranenſe *I.* indixit, in quo compoſita eſt *Inveſtiturarum* Controverſia. Sed de hoc Concilio, & de aliis, quæ à *Calliſto II.* Summo Pontifice celebrata ſunt, opportuniùs in Colloquio quarto differemus. Hìc autem prætermittere haud poſſum ſingulare beneficium, quod *Calliſtus II.* Pontifex Maximus, dùm adhùc in Galliis eſſet, Viennenſi Eccleſiæ, cujus ante Pontificatum Archiepiſcopus fuerat, tribuit, ei videlicet concedendo Primatus auctoritatem in ſeptem Provincias, ſeu *Viennenſem, Bituricenſem, Burdigalenſem, Auſcitanam, Narbonenſem, Aquenſem,* & *Ebredunenſem* cum poteſtate Synodos indicendi, & negotia Ec-

elcſiaſtica canonicè dirimendi. Cùm itaque, hoc *Calliſti II.* beneficio Bituricenſis Ecclefia, quæ Primatu in Aquitania potiebatur, & Narbonenſis Ecclefia, quæ ex *Urbani II.* Papæ Decreto Primatum obtinebat in Provincia Aquenſi, ſeu Narbonenſi ſecundâ, ſubjectæ eſſent Primati Viennenſi, hinc factum eſt, ut Archiepiſcopus Viennenſis ſibi Primatis Primatum nomen indiderit, & monetæ, quam edi curabat Viennæ, hanc inſcriptionem adjecerit: *Maxima Sedes Galliarum*. Titulum Primatis ſibi etiamnùm in Galliis vendicat Archiepiſcopus Viennenſis, ſed hic titulus ſine re, nihil aliud eſt, quàm magni nominis umbra. Plura hac de re legeſis apud illuſtriſſimum *Petrum de Marca* in Diſſertatione ad Concilium Claromontanum anno MXCV. celebratum. Sedit *Calliſtus II.* annos quinque, menſes decem, & dies duodecim, obiitque die XIII. menſis Decembris anni MCXXIV.

Calliſto II. Pontifice Maximo ad ſuperos tranſlato, Comitia novo creando Pontifici habita ſunt, in quibus, teſte *Landulpho* Piſano in Vita *Honorii II.* electus eſt Pontifex Romanus *Theobaldus* Cardinalis Presbyter S.Anaſtaſiæ,dictus *Cœleſtinus II.*ſed *Leo Frangipanis*,aliique,quibus hæc non probabatur electio,*Lambertum* Cardinalem, Oſtienſem Epiſcopum, Papam acclamarunt. Hæc diſſenſio in apertum Schiſma erupiſſet, niſi *Theobaldus*,vir inſigni modeſtiâ præditus, eodem die quo electus eſt, dignitatem abdicaſſet, ut videre eſt apud *Baronium, Ciaconium, Pagium*,& alios. *Lambertus* verò poſt ſeptem dies, & non poſt dies duodecim, ut contra Baronium evincit *Pagius* ad annum milleſimum centeſimum vigeſimum quartum, intelligens electionem

ſuam itidem vitioſam eſſe, Inſignia Pontificatus depoſuit coram Cardinalibus, qui videntes ejus humilitatem, ad ejus pedes prociderunt, & tanquam paſtori ſuo & univerſali Papæ obedientiam exhibuerunt, fuit itaque *Lambertus*, patriâ Bononienſis, dictus in Pontificatu *Honorius Secundus*, , conſecratus die XXI. menſis Decembris anni MCXXIV. non verò die XXVIII. menſis Decembris ejusdem anni, ut exiſtimat *Baronius*, nec die IV. menſis Januarii anni inſequentis, ſicut putat *Papebrochius* in Conatu Chronico-Hiſtorico, quos confutat *Pagius* loco mox laudato. In Pontificatu multa ſtrenuè geſſit *Honorius Secundus*, quæ hic breviter attingam. In primis, *Conradum*, & *Fridericum*, Imperatoris *Henrici* ex Sorore nepotes, *Lothario* Germaniæ Regi rebelles excommunicavit, *Anſelmum* Archiepiſcopum Mediolanenſem, qui *Conradum* Regem inauguraverat, eidem excommunicationis Cenſuræ ſubjecit, & Patriarchas Aquilejenſem ac Venetiarum, qui *Conrado* adhærebant, depoſuit. *Rogerium* Siciliæ Comitem ob invaſionem Ducatus Apuliæ poſt obitum *Vvillelmi II.* excommunicavit *Honorius II.* Pontifex Maximus, ſeque ad arma contra ipſum paravit, ſed Belli difficultatibus deterritus, pacem inivit cum eodem *Rogerio*, eumque Siciliæ, Calabriæ, & Apuliæ Ducatu inveſtivit, poſtquàm ſibi hominium præſtitiſſet ac fidelitatem juraſſet. Viros Sanctitate & doctrinâ his temporibus conſpicuos, *Norbertum* præmonſtratenſis Ordinis fundatorem, *Hugonem* Gratianopolitanum Epiſcopum, *Bernardum* Claravallenſem Abbatem, *Petrum* Cluniacenſem, *Stephanum* Ciſtercienſem, & *Hugonem à Sancto Victore* ſingulari benevolenti âcomplexus eſt *Honorius II.* Sed

Ode-

Oderiſium juniorem Abbatem Caſſinenſem, ob ſpreta mandata Pontificia, & contumaciam, exauctoravit & excommunicavit, ſicut legitur in libro quarto Chronici Caſſinenſis; *Pontium* verò Cluniacenſem olim Abbatem, qui Abbatiam querelis Monachorum abdicare compulſus Hieroſolyma petierat, indèque reverſus, Cluniacenſem Abbatiam invaſerat, turbarat, diripuerat, idem Summus Pontifex ab omni Officio, & honore Eccleſiaſtico amovit, atque Romæ in carcerem detrudi juſſit, ubi mœrore affectus migravit è vita, ſicut teſtantur *Ordericus* lib.12.& *Petrus* Clunianenſis Abbas lib.2. Miraculorum epiſt.12. Ad *Honorium II.* nonnullas Epiſtolas dedit S. *Bernardus* Abbas Claravallenſis pro variarum Eccleſiarum neceſſitatibus, ſed præſertim pro *Stephano* Epiſcopo Pariſienſi, & pro *Henrico* Archipręſule Senonenſi,quos *Ludovicus* hujus nomine VI. cognomine *Graſſus*, Galliarum Rex injuſtè vexabat, eò quòd jura Eccleſiæ, quæ prædictus Rex interdum uſurpabat,prodere nollent inſtar aliorum Epiſcoporum Aulicorum, qui Regi ignavè adulantes jura Eccleſiæ mandatis Regiis poſtponebant. Verùm, licèt *Honorius II.* Epiſtolis S. Bernardi potiſſimùm excitatus tentarit *Ludovicum* Galliarum Regem Apoſtolica manſuetudine, Epiſcopis reddere æquiorem, maximâ tamen ergà eum œconomia uſus eſt, quia *Ludovicus* Galliarum Rex de Eccleſia Romana aliundè benè meritus erat, qui Romanorum Pontificum contra Antipapas, & Schiſmaticos Imperatores ſe ſe his temporibus egregium defenſorem exhibuit. Obiit *Honorius II.* Pontifex Maximus die XIV. menſis Februarii anni MCXXX. In ejus locum ſuffectus eſt *Gregorius*, patriâ

triâ Romanus, Cardinalis Diaconus Sancti Angeli, quem alii cum *Baronio* Benedictinum, alii cum *Pagio* Canonicum Regularem fuiſſe affirmant. Ut ut ſit, *Gregorius* mortuo *Honorio II.* electus eſt Pontifex Romanus, & conſecratus, teſte Onuphrio die XXIII. menſis Februarii, dictusque in Pontificatu *Innocentius II.* Quàm præclaris dotibus Summus ille Pontifex fuerit exornatus, & quàm difficilè Electioni de ſe factæ acquieverit, docet nos *Arnulphus* Sagienſis Archidiaconus, ac poſteà Lexovienſis Epiſcopus, qui compoſuit Tractatum *de Schiſmate orto poſt Honorii II. Papæ deceſſum*. Sic enim Cap. 4. de moribus *Innocentii II.* diſſerit laudatus Auctor: *Si vitæ conſideretur integritas, & à primis annis ſub examen omnia redigantur, nihil deformatum crimine, nihil infamia condemnatum. In eo enim nil illiberale pueritia, nil adoleſcentia fluxum, nil juventus infame, nil virilis ætas edidit indecorum. Inconcuſſa fides operationi bonæ fundamenta perſtruxit. Conſilio providus, benignus alloquio, facundia celebris, quam nec verborum faſtus elatam, nec multitudo faciat effluentem. Tantumque apud omnes bonæ exiſtimationis ſervabatur, & gratiæ, ut, quod aliàs perrarum eſt, eſſet ei ante ejus electionis tempora nullus hoſtis, cibi, potusque tanta ſobrietas, ut illis non faſtidium, ſed abſtinentiæ modus terminator aſſiſtat. Veſtitus autem Apoſtolatus tempori ſanè conveniens, quem nec profeſſio Clericalis excluderet, Cardinalatus dignitas non horreret.* Hæc, & alia id genus de Vita & moribus *Innocentii II.* poſtquàm retulit *Arnulphus*, deſcribit poſteà, quo pacto Sanctus ille Pontifex precibus, lacrymis, multisque adductis rationibus Pontificatum ſemel & iterùm pertinaci modeſtiâ recuſarit, quem tan-

dem

dem renitens & invitus ac minis excommunicationis compulſus ſuſcepit. Verùm, contra hunc legitimum Pontificem *Innocentium II.* intruſus eſt à factioſis in perniciem Eccleſiæ Antipapa *Petrus Leonis* Presbyter Cardinalis, & *Anacletus II.* appellatus, qui *Innocentium II.* verum Pontificem Romanum, tanquàm uſurpatorem inſectatus eſt.

D. Quis eſt iſte *Petrus Leonis*, qui contra *Innocentium II.* legitimum Pontificem Schisma in Eccleſia conflavit, dictusque eſt *Anacletus II.*

M. *Petri Leonis* Antipapæ, qui *Anacletus II.* dictus eſt, genus, fortunam & mores graphicè deſcribit, ac nativis coloribus depingit mox citatus *Arnulphus* Capite tertio *Tractatus*, quem edidit, *de Schismate Orto poſt Honorii II. Papæ deceſſum*. Et primò quidem ait, *Petri Leonis* Antipapæ avum fuiſſe Judæum, qui inæſtimabilem pecuniam cùm in Judaiſmo multiplici corrogaſſet uſurâ, Chriſtianæ fidei Sacramenta ſuſcepit, factusque dignitate Romanus, *dùm genus & formam Regina pecunia donat*, alternis matrimoniis omnes ſibi nobiles civitatis adſcivit. Ex hac progenie Judaica ſuam originem duxit *Petrus Leonis* Antipapa, qui ad ætatem adultam cùm perveniſſet, & in Gallias ſtudiorum causâ miſſus fuiſſet, tantam ſibi pravis operibus & fœditate morum ſuſcitavit infamiam, ut ejus ortu, ambitione, vitâque præcognitis, ipſum eſſe Antichriſtum univerſitas gentium paſſim crederet & publicè teſtaretur. *Poſthæc*, pergit idem *Arnulphus*, in Cœnobio Cluniacenſi Monaſticum habitum ſuſcepit, *ut vitia mentis ovino velaret amictu, opprobria vitæ præteritæ Cluniacenſe nomen obnuberet, & virtutis exiſtimationem bonorum ſocietas refer-*

ferret. Romam deindè reverſus *Petrus Leonis*, factus eſt Cardinalis, & *ad diverſas partes functus Legationis officio cupiditati ſuæ potiùs quam juſtitiæ ſatisfacere ſtuduit, adeò ut illi ea tantùm bonos exitus habuiſſe negotia viderentur, quæ merces adjecta, & marſupii plenitudo ſubſecuta probaret. Bina ſingulis diebus ſumptu plurimo convivia parabantur, cùmque pauperes Epiſcopos, vel Abbates profuſioribus vexaſſet expenſis, in ipſa Eccleſiarum ornamenta ſatis impudenti ſacrilegio graſſabatur, ut planè ſponſam domini ſpoliare, ſuiſque privare monilibus auſu temerario videretur. Profuſa verò convivia tanta libidinum ſpurcitia ſequebatur, ut ab ipſo paſſim, quidquid occurreret, adiretur. Sororem Torpeam beſtiali polluiſſe narratur inceſtu, & ex eo abominabili prodigio ſuſtuliſſe filios, quos nepotes, nepotum pater, filiorum factus avunculus, ſic naturæ jura confudit, ut eosdem ſibi fratres faceret & cognatos. Jam nec Judæus quidem, ſed Judæo etiam deterior*. Denique, ut alia prætermittam, ſcribit idem *Arnulphus*, ſic effræni libidini indulſiſſe *Petrum Leonis*, ut, dum in Galliis legationem obiret, puellam virili veſte amictam circumduxerit, quæ ipſi in deliciis erat; cujus rei teſtem Montis peſſulani populum, & circumjectam appellat Provinciam. Solebat etiam idem *Petrus Leonis* inter nocturnos meretricularum amplexus jactare, ſe ſe aliquandò futurum Pontificem Romanum. Hęc eſt vera & ad vivum expreſſa effigies *Petri Leonis*, qui contra *Innocentium II.* legitimum Pontificem Sedem Apoſtolicam invaſit, ſeque Antipapam conſtituit dictum *Anacletum II.*

D. Quem tandem exitum habuit iſtud Schiſma à *Petro Leonis* Antipapa in Eccleſia excitatum?

M. *In-*

M. *Innocentius II.* legitimus licèt Pontifex Romanus, anno ſui Pontificatus primo, ſeu milleſimo centeſimo trigeſimo, tyrannidi, quam *Petrus Leonis* Antipapa Romæ exercebat, cedere coactus, in Gallias fugit, ab Eccleſia Gallicana & Chriſtianiſſimo Rege *Ludovico*, cognomine *Craſſo*, in Concilio Stampenſi, ceù legitimus Pontifex agnitus & ſuſceptus eſt, agente potiſſimùm S. *Bernardo* Clarævallenſi Abbate, qui ad iſtud Schisma extinguendum præcipuam *Innocentio II.* navavit operam. Paulò poſt, eundem *Innocentium II.* Reges Angliæ, Hiſpaniæ, Hieroſolymorum, *Lotharius* Imperator tanquàm verum Pontificem Romanum, & Chriſti in terris Vicarium agnoverunt & coluerunt. Errant nonnulli, qui, poſt *Petrum Diaconum* in Chronico Caſſinenſi, aſſerunt, *Innocentium II.* Summum Pontificem, ut *Lotharium* Imperatorem magis ſibi devinciret, ei *Inveſtituras* per annulum & baculum reſtituiſſe. At enim, quamvis *Lotharius* Imperator nactus opportunitatem vehementèr inſtiterit apud *Innocentium II.* ut ſibi reſtitueret Inveſtituras Epiſcoporum, ei tamen reſtitit *Innocentius II.* & pari zelo S. *Bernardus*, qui Concilio, quòd Summus Pontifex Leodii cum *Lothario* Imperatore habuit, aderat, *audactèr reſiſtens Regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira auctoritate compeſcuit*, inquit *Arnoldus* Abbas Bonævallis in Vita S. *Bernardi* lib. 2. cap. 1. Intereà, Pſeudo Pontifex *Petrus Leonis* dictus *Anacletus II.* fruſtrà Imperatores, Orientis & Occidentis, alioſque Reges, ac Principes Chriſtianos tentavit ſuas in partes pertrahere. Fruſtrà Sanctos Epiſcopos & Monachos ſollicitavit. Vanus, inquam, fuit illius Antipapæ conatus, quia omnes

omnes *Innocentio II.* ceù legitimo Pontifici,adhæſerunt, ſolis exceptis *Rogerio* Siciliæ Duce, & *Vvillelmo* Duce Aquitaniæ,& Comite Pictavienſi, quorum Primus, ſcilicèt *Rogerius*,partes *Anacleti* Antipapæ, à quo Regio Titulo donatus fuerat, in Italia ſuſtentabat; Alterum verò, ſeù *Vvillelmum* Aquitaniæ Ducem, *Gerardus* Engoliſmenſis Epiſcopus,& *Anacleti* Antipapæ Legatus, in ejus partes traxerat, quem tamen S. *Bernardus*, domitâ miraculo ejus contumaciâ, ad *Innocentii II.* obedientiam, & Eccleſiæ unitatem revocavit. Romam cum *Lothario* Germaniæ Rege an. MCXXXVIII. venit *Innocentius II.* ibique eum Imperatorem coronavit; ſed prævalente in Urbe *Anacleti* Antipapæ factione, Piſas receſſit *Innocentius II.* Pontifex Maximus, ibique manſit uſque ad *Anacleti* Antipapæ obitum, qui contigit anno MCXXXVIII. in locum tamen Antipapæ *Anacleti* quemdam *Gregorium*, Presbyterum Cardinalem, Pontificis ornatum Inſignibus & *Victorem IV.* appellatum, Cardinales Schiſmatici, favente *Rogerio* Siciliæ Duce, ſubrogarunt. Sed hic novus Antipa dictus *Victor IV.* intra paucos dies mitram depoſuit, & ad pedes *Innocentii II.* ſupplicem ſe abjecit,ſicque univerſa Eccleſia ad unitatem rediit. Anno ſequenti, ſeù milleſimo centeſimo trigeſimo nono, *Innocentius II.* Summus Pontifex *Rogerio* Siciliæ Duci, qui, mortuo *Rainulpho* Duce, Apuliam invaſerat,cum copiis obviam progreſſus, inſidiosè, ac fraudulentèr ab ipſo captus eſt. At cùm *Rogerius* captivo Summo Pontifici pro pace ſupplicaret, conceſſit ei *Innocentius II.* Regnum Siciliæ in Feudum, ac Inveſtituras Ducatus Apuliæ, Calabriæ, & Principatus Capuæ, pro ſe ſuiſque hæredibus. Sedit

dit *Innocentius II.* Pontifex Maximus annos tredecim, menſes ſeptem,& dies novem, obiitque octavo Kalendas Octobris,ſeù die XXIV. menſis Septembris anni milleſimi centeſimi quadrageſimi tertii. De Conciliis, quæ pro variis emergentibus Eccleſiæ negotiis celebravit *Innocentius II.* & præſertim de Concilio Oecumenico Lateranenſi ſecundo agemus ſuo loco, ideſt, in Colloquio quarto in Hiſtoriam hujusce ſæculi duodecimi.

D. Quem in Sede Pontificia ſucceſſorem habuit *Innocentius II.* Pontifex Maximus?

M. Mortuo, ut jam diximus, *Innocentio II.* die XXIV. menſis Septembris anni MCXLIII. *Guido de Caſtello*, natione Tuſcus, anteà Presbyter Cardinalis S. Marci, electus eſt Pontifex Romanus die XXVI. menſis Septembris ejuſdem anni, dictuſque in Pontificatu *Cæleſtinus II.* qui, ut ſcribit Chronographus Mauriniacenſis, *prælatione illa digniſſimus erat, quoniam ei tria, quæ inter homines habentur præcipua, ſimul confluxerant, celebremque Magiſtrum reddiderant; nobilitas ſcilicet generis, mentis induſtria in omni ſtatu æqualis, litterarum quoque, quarum doctrinæ intentiſſimus fuit, ſcientia multiformis.* Ludovicus VII. Francorum Rex Legatos ad *Cæleſtinum II.* Pontificem Maximum miſit ad obtinendam abſolutionem ab interdicto, cui *Innocentius II.* Papa Galliarum Regnum ſubjecerat. Quam abſolutionem, ut narrat idem Chronographus Mauriniacenſis, *ità dulciſſima impetratione obtinuerunt* Legati, *ut in conſpectu illorum, multorumque nobilium, quorum frequentia Roma fremere ſolet, benignè aſſurgeret,* Cæleſtinus Papa, *manuque elevata ſignum Benedictionis contra regionem*

hanc

hanc faciens, *ipſam à ſententia interdictionis abſolveret*. Epiſtolam CCXXXV. ad *Cæleſtinum II.* & Epiſtolam CCXXXVI. ad *totam Curiam Romanam* ſcripſit S. *Bernardus* contra *Willelmum* Eboracenſem Archiepiſcopum electum, quem *intruſum* appellat, & cui *Cæleſtinus II* Pallium denegavit. Præfuit tamen Eccleſiæ Eboracenſi *willelmus* uſque ad Pontificatum *Eugenii III.* à quo in concilio Pariſienſi anno MCXLVII. depoſitus eſt, ſed poſteà, cognitâ ejus innocentiâ, ab *Anaſtaſio IV.* anno MCLIII. in Archiepiſcopatum Eboracenſem reſtitutus, Pallioque inſignitus fuit, ac poſt mortem ob celebritatem miraculorum ſanctorum faſtis adſcriptus ab *Honorio III.* Pontifice Maximo anno MCCXXVI. ut videre eſt apud *Odoricum Raynaldum* in Annalibus Eccleſiæ ad annum MCCXXVI. Romanam Eccleſiam rexit *Cæleſtinus II.* Papa menſes quinque, dies tredecim, obiitque die nonâ menſis Martii anni milleſimi centeſimi quadrageſimi quarti. Poſt triduum ab obitu *Cæleſtini II.* Papæ, Cardinales convocati *Gerardum Caccianimicum*, civem Bononienſem, quem *Honorius II.* Summus Pontifex ex Canonico Regulari Cardinalem creaverat, Pontificem Romanum elegerunt, eoque conſecrato, *Lucium ſecundum* appellarunt, ſicut tradunt *Sigonius* in Hiſtoria *de Regno Italico* libro XI. & *Onuphrius* in Chronico Eccleſiaſtico. Monachos Vezeliacenſes protexit *Lucius II.* contra Guillelmum II. Comitem Nivernenſem, ſcripſitque ad Sanctum *Bernardum*, ut hunc Comitem Sedis Apoſtolicæ nomine commoneret, ne quid præter jus ab illis Monachis exigeret. Monachos Cluniacenſes tantâ itidem benevolentiâ complexus eſt *Lucius II.* ut *Petro* Cluniacen-

niacenſi Abbati ejuſque ſucceſſoribus Monaſterium S. *Sabæ* à S. *Gregorio Magno* Romæ fundatum in perpetuum commiſerit. Multa Romæ *Lucius* Papa paſſus eſt incommoda à ſeditioſa factione *Arnaldiſtarum*, qui non ſolùm priſcam ſenatorum dignitatem inſtaurare, verùm etiam *Patricium* inſtituere auſi fuerant, & omnes Eccleſiæ Romanæ redditus ei adjudicare nitebantur, dictitantes, Pontificem, Cardinales, omnemque Clerum de Decimis tantùm & oblationibus vivere oportere. Ad frangendos itaque tumultantium *Arnaldiſtarum*, ſeu Romanorum rebellium impetus, *Lucius II.* auxilium *Conradi* Romanorum Regis interpellavit. Scripſere etiam ad *Conradum* Regem Romani contra Pontificem rebelles, eumque Romam vocarunt, ſed *Conradus* eorum Legationem deſpexit. Pacem cum *Rogerio* Siciliæ Rege compoſuit *Lucius II*. eique, ſeu Eccleſiæ Romanæ, *Alphonſus* Luſitaniam veſtigalem annuo cenſu unciarum auri quatuor reddidit, eâ lege ut defenſionem ac ſolatium Apoſtolicæ Sedis haberet, & nullam poteſtatem alicujus Eccleſiaſtici, vel ſæcularis Domini, niſi tantùm Apoſtolicæ Sedis vel ipſius Legatorum, in Regno ſuo reciperet. *Innocentio II.* jam hominium fecerat *Alphonſus*, qui in ſuis ad *Lucium II.* litteris ſe quidem Luſitaniæ Regem inſcribit, ſed à Pontifice *Lucio II.* tanquàm *Dux* tantùm ſalutatur, ut videre eſt apud *Baluzium* lib. II. Miſcell. pag. 220. & ſeq. ubi *Alphonſi*, & *Lucii II.* Epiſtolas in lucem emiſit. *Henricus de Cunha* in ſuo *Epiſcoporum Portuenſium Catalogo* part. 2. cap. 3. Diploma *Alphonſi* anno milleſimo centeſimo quadrageſimo datum repræſentat, in quo is ſe Portuga-

tugaliæ, ſeu Luſitaniæ Regem appellat. Sedit *Lucius II.* Papa menſes undecim & dies quatuordecim, ſed, ut ait *Gotfridus* Viterbienſis in Chronico, *intendens ſenatum extinguere, cum ingenti* militia Capitolium Romæ conſcendit, ut ſedentes ibi tum Senatores cum dedecore removeret. Senatus autem, *Populuſque Romanus ad arma converſus, Papam cum ſuis omnibus à Capitolio in momento repellunt, ubi Papa (ſicut tunc audivimus) lapidibus magnis percuſſus eſt.* Obiit die XXV. menſis Februarii anni milleſimi centeſimi quadrageſimi quinti, ut tradunt *Baronius* in Annal. Eccl. *Onuphrius* in Chronico, & *Sigonius* lib. XI. Hiſtoriæ *de Regno Italico.*

Juſtis *Lucio II.* perſolutis, *Bernardus*, Patriâ Piſanus, Monachus Ciſtercienſis, Monaſterii Sanctorum *Vincentii*, & *Anaſtaſii* Abbas, atque S. *Bernardi* Claræyallenſis diſcipulus, maximo animorum conſenſu Pontifex Romanus electus eſt, die XXVII. menſis Februarii anni MCXLV. & *Eugenius III.* appellatus. Sed, tumultuante Romæ factione Hæreticorum *Arnaldiſtarum*, quorum errores in Colloquio tertio referemus, ſtatim poſt electionem ſuam *Eugenius III.* Româ egreſſus fugit ad Monaſterium Farfenſe ordinis Benedictini in territorio Sabinenſi ſitum, quod Româ tantum XXV. paſſuum millibus diſtat, in quo die quartâ menſis Martii conſecratus eſt. Verùm, pacatâ Romanorum ſeditione, *Eugenius III.* relicto *Viterbio*, ubi per octo menſes commoratus fuerat, Romam reverſus, iterùm arripere fugam coactus eſt. Romani quippè ab Hæreticis *Arnaldiſtis* excitati, dùm antiquæ Romanæ Reipublicæ ac libertatis formam reſti-

tuere

tuere adnitebantur, ſolâ ſacrorum curâ Romano Pontifici relictâ, vectigalia Pontificum ſibi vindicabant, volentes, Pontificem Decimis & oblationibus tantùm more priſco contentum vivere debere. Quod cùm accepiſſet S. *Bernardus* ſcripſit ad Romanos Epiſtolam, quæ in Editione *Mabillonii* eſt CCXLIII. in qua eos aſperè, ſed juſtè increpat, quòd tam iniqui eſſent in Summum Pontificem, aitque eos Dei vindictam non evaſuros, ni quamprimùm reſipiſcant. Scripſit etiam idem S. Doctor Epiſtolam ad *Conradum* Romanorum Regem, quæ eſt ordine CCXLIV. in qua eum adhortatur, ut Romanos, ſi fortè obſtinati perſeverent, armis compeſcat. In his rerum anguſtiis conſtitutus *Eugenius III.* tumultuantium ſemper *Arnaldiſtarum* perſecutionem fugiens, in Galliam, prędeceſſorum ſuorum exemplo, ſeſe contulit, ubi à *Ludovico VII.* Galliarum Rege ingenti honore exceptus eſt, & ad novam ſuſcipiendam Expeditionem Terræ Sanctæ, vel ad proſcribendos gliſcentes quorumdam hæreticorum errores nonnulla celebravit Concilia, quæ in Colloquio quarto proferemus in medium. *Eugenium III.* in Pontificatu nihil de Corporis macerationibus, quibus, dùm adhuc in monaſterio eſſet, ſe ſe aſſuefecerat, immutaſſe, docet nos *Arnaldus* Abbas Bonævallis lib. 2. vitæ S. *Bernardi* cap. 8. ubi de *Eugenio III.* Papa hæc habet: *Adhærebat carni ejus lanea tunica, diebus & noctibus cucullo veſtitus, ſic ibat, ſic cubabat. Intus Monachi habitum retinens, extra ſe Pontificem & veſtibus & moribus exhibebat..... Lectus palliis opertus, cortina ambiebatur purpurea, ſed ſi revolveres operimenta, invenires ſuperiectis laneis*

comploſa ſtramina, & paleas conglobatas. Homo in facie, Deus videt in corde; ipſe verò bona coràm Deo & hominibus providebat. Alloquitur fratres non ſine lachrymis, miſcens ſermonibus auulsa à corde ſuſpiria, hortatur & conſolatur, & ſe inter eos fratrem & ſocium, non dominum exhibet vel Magiſtrum. De laudibus etiam *Eugenii III.* Papæ legendus eſt *Petrus Venerabilis* in Epiſtola XLVI. libri VI. quam ſcripſit ad S. *Bernardum*, eique ſignificat, ſe ſe ab *Eugenio III.* Summo Pontifice fuiſſe amantiſſimè ſuſceptum, & præclaras tanti Pontificis dotes magnis celebrat encomiis. Sedit *Eugenius III.* annos octo, menſes quatuor, & dies decem, atque ad cæleſtem vitam migravit die ſeptimâ menſis Julii anni milleſimi centeſimi quinquageſimi tertii. Statim poſt mortem miraculis refulſit ſanctiſſimus ille Pontifex, & in Martyrologio Ciſtercienſi ut ſanctus colitur. *Chryſoſtomus Henriquez* in ſuo *Faſciculo* paruum Tractatum de *Miraculis Eugenii* ex Codice MS. Dunenſis Cœnobii publicavit Auctore Anonymo, ſed oculari & Synchrono, qui miracula ſeptem ad ſepulturam ejus patrata notavit, præfixâ ſemper ad *Eugenii* nomen appellatione *Beati.* Eumdem Tractatum eddidit *Papebrochius* in conatu Chronico Hiſtorico ex antiquo codice Monaſterii Urſicampi in Picardia, & in Abbatia Ordinis Ciſtercienſis, cui titulus *Miſericordia Dei*, in Diœceſi Pictavienſi ſitâ, ubi ille codex MS. aſſervatur. Poſt mortem *Eugenii III.* vacavit Sedes Pontificia dies duos, ut teſtantur *Martinus Polonus*, Auctor magni Chronici Belgici, & *Sigonius*, eique ſucceſſit *Conradus de Suburra* Cardinalis & Epiſcopus Sabinenſis, *Apoſtolicæ Sedis in*

Urbe

Vrbe Vicarius, *natione* Romanus, *Vir grandæuus*, *& apud Romanos auctoritate præclarus*; *exindè vocatus Anaſtaſius IV.* ut ait Auctor antiqui Chronici Normanniæ pag. 988. *Anaſtaſium IV.* ante Pontificatum nec fuiſſe Monachum vel Abbatem Cænobii S. *Ruſi* in Gallia, nec etiam Monachum Benedictinum, ſed Canonicum Regularem, & Veliternenſis Monaſterii Priorem, ſolidè contra *Ciaconium*, *Onuphrium*, & *Trithemium* probat *Antonius Pagius* in Critica Baronii ad annum MCLIII. Graſſante fame, ingentes eleemoſynas in pauperes profudit pius ille Pontifex. S. *Willelmum*, quem *Eugenius III.* depoſuerat, in Archiepiſcopatum Eboracenſem reſtituit. In Eccleſiam Lateranenſem multùm benificus fuit, ut videre eſt in libro *de Eccleſia Lateranenſi* edito à *Joanne Diacono Juniore* ejuſdem Eccleſiæ Canonico. Direxit etiam idem Summus Pontifex anno MCLIV. ad *Raymundum de Podio* Magiſtrum Ordinis Hoſpitalariorum, ſeu Equitum *Sancti Joannis* Hieroſolymitani, Reſcriptum Apoſtolicum, quo ſtatuit, ut quaſcumque poſſeſſiones & omnia bona, quæ ad ſuſtendandam peregrinorum & pauperum Hieroſolymam aduentantium neceſſitatem offerri Xenodochio contingeret, vel jàm eſſent conceſſa, quieta ſemper & integra poſſiderent, & bonorum à ſe poſſeſſorum decimas nec Laicis, nec Epiſcopis ſoluerent. Quod privilegium Equitibus S. *Joannis Hieroſolymitani* ab Anaſtaſio IV. conceſſum cauſa fuit graviſſimi diſſidii, quod exarſit Equites illos inter & Clerum Hieroſolymitanum, ſicut oſtendemus in Colloquio ſexto in Hiſtoriam iſtius ſæculi XII. Brevis fuit Pontificatus *Anaſtaſii IV.* quippè qui ſedit tantùm

annum unum, menſes quatuor, dies viginti quatuor, & obiit die ſecundâ menſis Decembris anni milleſimi centeſimi quinquageſimi quarti. Mortuo *Anaſtaſio IV.* ſucceſſit in Sede Pontificia *Nicolaus de Brekſpere*, dictus in Pontificatu *Hadrianus IV.* Variam hujus *Nicolai* ante Pontificatum fortunam *Guillelmus Neubrigenſis* lib. 2. de Rebus Angl. cap. 6. deſcribit his verbis: *Is* (ſeu *Nicolaus*, dictus in Pontificatu Hadrianus IV.) (*natione Anglicus, patrem habuit quemdam, ſeu Robertum, non multæ facultatis, qui, relicto, cum ſæculo, filio impubere apud ſanctum Albanum factus eſt Monachus. Ille verò* (ſeu ejus filius Nicolaus) *adoleſcentiam ingreſſus, cùm propter inopiam ſcholis vacare non poſſet, idem monaſterium quotidianæ ſtipis gratia frequentabat. Vndè pater erubuit, verbiſque mordacibus ſocordiam ejus increpitans, omni ſolatio deſtitutum cum gravi indignatione* abegit. *ille verò*, ſeu Nicolaus, *ſibi relictus & fortè neceſſitate aliquid audere coactus, Gallicanas adiit regiones, ingenuè erubeſcens in Anglia vel fodere vel mendicare. Cumque in Francia minus proſperaretur, ad remotiora progrediens trans Rhodanum peregrinatus eſt in regione, quæ Provincia dicitur. Eſt autem in illa regione monaſterium nobile Clericorum Regularium, quòd dicitur Sancti Rufi* (extra civitatem Avenionenſem olim poſitum, & poſteà Valentiam translatum) *ad quem locum ille veniens & ſubſiſtendi occaſionem ibidem inveniens, quibus potuit obſequiis, iiſdem ſe fratribus* (ſeu Canonicis Regularibus, qui indiſcriminatim modò Fratres modò Monachi appellabantur) *commendavit. Et quoniam erat corpore elegans, vultu jucundus, prudens in verbis, ad*

inju-

injuncta impiger, placuit omnibus, rogatuſque Canonici Ordinis ſuſcipere habitum, annis plurimis ibidem reſedit regularis imprimis diſciplinæ æmulator ..... *Undè factum eſt, ut Abbate defuncto*, ſcilicèt Willelmo, *Fratres*, ſeu Canonici Regulares, *eum concorditer atque ſolemniter in Patrem*, ſeu Abbatem, *eligerent*. Denique, refert idem *Guillelmus Neubrigenſis*, quo pacto *Nicolaus* Abbas factus cœnobii S. *Rufi* incurrerit in odium Canonicorum Regularium, qui pœnitentiâ ducti atque indignati, quòd hominem peregrinum ſibi ipſis præfeciſſent, quaſdam contra ipſum querelas ad Sedem Apoſtolicam detulerunt. *Eugenius III.* qui tunc arcem Pontificatus tenebat, pacem Abbatem inter & Canonicos compoſuit. At diù non quievit neſcia quietis malitia, graviùſque intonuit rediviva tempeſtas. Interpellatus eſt iterum Summus Pontifex, qui utrique parti ut proſpiceret, permiſit Canonicis ut alterum Abbatem eligerent, *Nicolaum* verò Romæ retinuit, & Cardinalem Epiſcopum Albanenſem creavit. Hæc de *Nicolao* referunt jam citatus *Guillelmus Neubrigenſis* Scriptor Anglus, qui hoc tempore vixit, & *Matthæus Pariſius* in Vitis Abbatum San-Albanenſium in *Roberto* Abbate. Albanenſis Cardinalis creatus *Nicolaus* miſſus eſt Legatus in Norvergiam, ubi multos Infideles ad Chriſti fidem convertit, Metropoles erexit, & tantâ cum laude demãdato ſibi munere defunctus eſt, ut, mortuo *Anaſtaſio IV.* Summo Pontifice, in ejus locũ ſummo omnium conſenſu ſuffectus fuerit, dictuſque *Adrianus IV.* Retulimus in ſuperiori Colloquio grave diſſidium, quod enatum eſt *Hadrianum IV.* Summum Pontificem inter & *Fridericum* Imperatorem, quòd

occaſionem præbuit diro ſchiſmati ab eodem Imperatore in Eccleſia excitato, de quo mox dicturi ſumus. Bellum etiam geſſit idem *Hadrianus* Papa cum *Guillelmo* Siciliæ Rege. Sed narrat *Sigonius* lib. 12. *Hiſtoriæ de Regno Italiæ*, quòd *Guillelmus* Siciliæ Rex pacem ab *Hadriano IV.* poſtulavit, & ſpopondit, ſi ſe beneficiarium Eccleſiæ confirmaret, Romanorum adversùs eum contumaciam repreſſurum. Quam conditionem cùm *Hadrianus* Papa repudiaſſet, cum ingentibus copiis è Sicilia in Apuliam tranſiit *Guillelmus*, Græcos prælio vicit, *Barium* in ſuam poteſtatem redactum planè evertit & *Hadrianum* Papam in tantas difficultates adduxit, ut de pace componenda cogitarit. Hanc in rem *Guillelmum* ad pedes procidentem recepit, eumque, poſtquam Sedi Apoſtolicæ hominium præſtitiſſet, & ea, quæ invaſerat, Eccleſiæ Romanæ reſtituiſſet, Regem Siciliæ declaravit. *Henrico II.* Angliæ Regi Hiberniam occupandi pro Chriſtianæ Religionis propagatione facultatem dedit *Hadrianus IV.* ſed *Ludovicum VII.* Galliarum Regem monuit, ne ſacram expeditionem in Hiſpaniam contra Saracenos ſuſciperet, inconſultis illius terræ Principibus, alioqui periculum eſſe, ne bellum intempeſtiuè & abſque maturo conſilio ſuſceptum infauſtè cederet. Toletanæ Primatum Eccleſiæ confirmavit idem Pontifex, omnes Conſtitutiones *Pelagii*, *Alexandri*, & *Urbani II.* Pontificum Romanorum, quibus Patriarchalis dignitas Gradenſi Archiepiſcopo conceditur, authoritate Pontificiâ itidem confirmavit, eidemque Patriachæ Gradenſi conceſſit; ut Conſtantinopoli, & in aliis urbibus Orientalis Imperii, in quibus Veneti plures tunc

ha-

habebant Eccleſias, Epiſcopos conſecrare poſſet, ut videre eſt in litteris illius Summi Pontificis, quæ extant tomo 10. Concil. pag. 1170. & referuntur à *Ferdinando Ughello* tom. 5. *Italiæ Sacræ*. Adeò à bonis Eccleſiæ in propinquos profundendis alienus fuit *Hadrianus IV.* Summus Pontifex, ut (teſte *Joanne Saresberienſi*, gentili ſuo, & viro pietate ac doctrina conſpicuo) nec ipſi matri ſuæ, ſenio licèt confectæ & ad ſummam egeſtatem redactæ, aliquid ad vitam ſuſtentandam moriens reliquerit, ſed ſolùm eam Eccleſiæ Cantuarienſis eleemoſynis alendam commendaverit. Sedit *Hadrianus IV.* annos quatuor, menſes octo, dies viginti novem, & migravit è vita Kalendis Septembris anni milleſimi centeſimi quinquageſimi noni. Opera, quæ edidit Summus iſte Pontifex, referemus in Colloquio quinto, ubi agemus de Viris Illuſtribus, qui XII. Eccleſiæ ſæculo floruerunt. Mortuo *Hadriano IV.* ſucceſſit *Alexander III.* ante Pontificatum dictus *Rolandus* patriâ Senenſis, Cardinalis Presbyter tituli S. Marci, & Cancellarius Sanctæ Romanæ Eccleſiæ. Eum Monaſticam vitam in Monaſterio *Chiaravalle* Ordinis Ciſtercienſis propè Mediolanum ſito profeſſum fuiſſe aſſerunt *Henriquez* in Menologio Ordinis Ciſtercienſis, & *Puricellus* in Monumentis Eccleſiæ Ambroſianæ. Sed utrumque Scriptorem falli, liquet ex Actis electionis *Alexandri III.* à Baronio recitatis, ubi de eo hæc leguntur: *Cùm eſſet in Eccleſia Piſana Canonicus Clericus magni nominis, ad hanc Sanctam Romanam Eccleſiam à Beato Eugenio eſt vocatus*. Vix electo *Alexandro III.* Summo Pontifice, Eccleſia exagitari cœpit infeſto ac diuturno ſchiſmate, quod à *Friderico*, dicto

Ænobarbo,Imperatore propagatum & ſub quatuor Antipapis continuatum eſt.

D. Expone, quæſo, quo pacto cœperit illud ſchiſma, & quandonam fuerit extinctum?

M. Cùm Cardinales, mortuo *Hadriano IV.* ad eligendum ſucceſſorem conveniſſent, omnes, præter *Octavianum* Presbyterum Cardinalem tituli Sanctæ Cæciliæ, *Joannem* Presbyterum Cardinalem tituli Sancti Maximi, & *Guidonem* Presbyterum itidem Cardinalem tituli Sancti Callixti, elegerunt *Rolandum* Presbyterum Cardinalem tituli S.Marci, qui in Vigilia S.*Matthæi*, ſeu die xx. menſis Septembris anni MCLIX. Pontifex Romanus à Cardinali Oſtienſi conſecratus eſt, ſicut ex Codice Vaticano refert *Baronius*. At *Octavianus* Cardinalis, qui jamdiù ad Cathedram Apoſtolicam aſpiraverat, ubi vidit *Alexandrum III.* electum, ambitione abreptus Pontificatum invaſit, & à ſuis appellatus eſt *Victor IV.*Poterat ſanè, inquit *Vuillelmus Neubrigenſis* lib.2.de Rebus Anglicis cap.9.*Sciſſura illa citò reſarciri, poterat multitudini paucitas cedere atque uniri, niſi Fridericus Imperator veteri odio Alexandrum* (Pontificem Maximum) *non ferens, partem Octavianam tuendam, fovendamque modis omnibus ſuſcepiſſet*. Conventum itaque generalem, ſeu potiùs Conciliabulum,Papiæ indixit *Fridericus* Imperator, in quo omnes Epiſcopos, qui aderant, in eum conſenſum deduxit, ut Antipapam *Victorem IV.* pro legitimo Pontifice agnoſcerent. Sic voti ſui compos effectus Imperator in atrocia Edicta prorupit, multos Præſules ſuis ſedibus dejecit, & omnes Ciſtercienſis Ordinis Monachos, qui Antipapæ *Victori IV.* parêre detrectabant, ex-

pulit

pulit è Regno ſuo, ut teſtatur *Helmoldus* Presbyter Lubecenſis lib.1. Chronic.Sclavorum cap.91. ubi etiam hæc habet: *Porrò Alexandrum*, (ſeu legitimum Pontificem) *recepit Hieroſolymitana Eccleſia, & Antiochena, prætereà omnis Francia, Anglia, Hiſpania, Dania, & omnia Regna, quæ ſunt ubique terrarum. Inſuper Ciſtercienſis Ordo eidem univerſus acceſſerat, in quo ſunt Archiepiſcopi, & Epiſcopi complures, & Abbates ampliùs quàm ſeptingenti, & Monachorum inæſtimabilis numerus*. Eccleſiam turbavit *Octavianus*, ſeu *Victor IV.* Antipapa uſque ad annum MCLXIV. quo interiit, die xx. menſis Aprilis. In illius Antipapæ locum ſtatim ſchiſmatici alium Antipapam ſubſtituerunt *Guidonem* Cremonenſem, à ſuis appellatum *Paſchalem III.* Hic pſeudo-Pontifex, poſtulante *Friderico* Imperatore, *Carolum Magnum* Imperatorem Sanctorum Catalogo accenſuit. De qua Canonizatione *Henricus Spondanus* ad annum DCCCXIV. verba faciens, hæc habet: *Sed quòd is, ſeu Paſchalis III. haud legitimus fuit Pontifex, ejuſmodi Canonizatio non eſt recepta ab Eccleſia Romana. Quòd tamen non reperiantur legitimi Pontifices eam impugnaſſe, res ſic tacita permiſſione ſive tolerantia perſeveravit, ut in propria Eccleſia, ubi ſepultus fuit, coleretur. Ita enim Canonum præcipui interpretes declararunt, propagatus autem poſteà noſcitur ejus cultus in alias Eccleſias Galliæ, Belgii, atque Germaniæ, in quibus idem Carolus ſanctitatis titulo colitur, faventque ſcripta plurimorum rerum Francicarum Hiſtoricorum*. Mortuus eſt hic Antipapa *Paſchalis III.* die xx. menſis Septembris anni MCLXVIII. eoque mortuo, ſchiſmatici tertium Antipapam *Joannem* Abbatem Strumienſem elegerunt, dictum

à ſuis

à ſuis *Calliſtum III.* Sed hic pſeudo-Pontificatum anno MCLXXVIII. depoſuit, *Alexandrum III.* ceù legitimum Pontificum agnovit, & eodem anno exceſſit è vivis. Tertio illo Antipapa demortuo, nedùm quieverunt ſchiſmatici, ſed quartum elegerunt Antipapam, ſeu *Landum Sitinum*, eumque appellarunt *Innocentium III.* cujus mentionem faciunt *Joannes de Ceccano* in Chronico, & *Onuphrius* in Chronico, aliique; illum tamen *Baronius* in Annalibus, & *Oldoinus* in Hiſtoria Cardinalium omninò prætermiſerunt. Verùm, hic pſeudo-Pontifex *Innocentius III.* qui paucos aſſeclas habuit, captus ab *Alexandro III.* Pontifice Maximo anno milleſimo centeſimo octuageſimo in exilium ablegatus eſt, ut teſtantur idem *Joannes de Ceccano* in Chronico, & Anonymus Caſſinenſis ad annum MCLXXX. ſic extinctum eſt ſchiſma, quòd anno MCLIX. cœpit, & anno dumtaxat MCLXXX. finem habuit.

D. Eo igitur anno milleſimo centeſimo octuageſimo *Fridericus* Imperator auctor ac promotor iſtius ſchiſmatis reconciliatus eſt, omnibuſque depoſitis inimicitiis, in gratiam rediit cum *Alexandro III.* Pontifice Maximo?

M. Reconciliatio *Friderici* Imperatoris cum *Alexandro III.* Pontifice Maximo præceſſit tribus annis abolitionem ſchiſmatis. Facta quippè eſt Venetiis anno milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo hæc *Friderici* Imperatoris cũ *Alexandro III.* Romano Pontifice reconciliatio cum maxima omnium gratulatione & totius Eccleſiæ jubilo, ſicut oſtendimus in Colloquio ſuperiori, ubi etiam poſt *Baronium*, & alios viros doctiſſimos exploſimus puti-

putidiſſimam fabulam à nonnullis jactatam, quòd videlicèt *Fridericus* Imperator oſculum figens *Alexandro* Summo Pontifici dixerit: *Non Tibi, ſed Petro*; & quòd *Alexander* caput Imperatoris præmens, eique inſultans repoſuerit: *Et mihi, & Petro*. Poſt hanc reconciliationem Imperatoris cum Summo Pontifice duravit quidem adhuc per tres annos ſchiſma, cui tamen pauciſſimi quidã obſtinati adhæſerunt. Intrepidum ac magnanimum tempore ſchiſmatis ſeſe prodidit *Alexander III.* Pontifex Maximus. A *Friderico* quippè Imperatore, & ab Antipapa *Victore IV.* Romã fugatus in Galliam venit, ubi à *Ludovico VII.* Rege perhonorificè ſuſceptus in *Fridericum* Imperatorem, & in *Victorem IV.* Antipapam, ejuſque ſectatores, partiarios ac fautores excommunicationis ſententiam tulit. Romam deindè poſt obitum Antipapæ *Victoris IV.* reverſus, novum Antipapam *Paſchalem III.* nec non *Fridericum* Imperatorem ſchiſmatis auctorem ab Eccleſiæ communione ritu ſolemni removit. In vindicandis etiam Eccleſiæ juribus, animi ſibi ſemper conſtantis magnitudinem, quæ nec injuriâ, nec ullis rebus adverſis flecti unquam potuit, contra *Henricum II.* Angliæ Regem exhibuit *Alexander III.* quippè qui non ſolùm Sancto Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo aduerſus *Henricum II.* Angliæ Regem pro Eccleſiæ libertate pugnanti impenſiſſimè favit, & conſuetudines Anglicanas eidem libertati contrarias damnavit, ſed etiam necem Sancti illius Martyris latâ in ipſum Regem, & in parricidas excommunicatione ultus eſt; paternâ tamen benignitate eumdem Angliæ Regem, poſtquam juraſſet, ſe necem *S. Thomæ* Cantuarienſis Archiepiſcopi nec

nec juſſu, nec conſilio, nec aſſenſu approbaſſe, per Legatos ſuos abſolvit, ut jam in ſuperiori Colloquio obſervavimus. Canonizationis Sanctorum Sedi Apoſtolicæ reſervavit *Alexander III.* & inter Sanctos ſolemni Canonizationis ritu retulit *Eduardum* Angliæ Regem anno MCLXI. S. *Bernardum* Claræ vallenſem Abbatem, S. *Helenam* Viduam genere Vviſigotham, Sanctum *Canutum* Daniæ Regem anno MCLXIV. & Sânctum *Thomam* Cantuarienſem Archiepiſcopum anno MCLXXIII. Sedit Alexander Tertius à die conſecrationis ſuæ, ſeu à die xx. menſis Septembris anni milleſimi centeſimi quinquageſimi noni, annos viginti unum, menſes undecim, dies decem, & hominem éxuit die triceſima menſis Auguſti anni milleſimi centeſimi octuageſimi primi. Poſt *Alexandri III.* mortem vacaſſe ſedem diem unum aſſerunt *Onuphrius*, & *Baronius*. Quare, juxta calculum noſtrum, die primâ menſis Septembris anni milleſimi centeſimi octuageſimi primi electus eſt Pontifex Romanus *Lucius III.* dictus ante Pontificatum *Ubaldus*, natione Tuſcus, patriâ Lucenſis, Cardinalis Epiſcopus Oſtienſis, qui Legationibus ſub *Innocentio II.* in Galliis, ſub *Eugenio III.* in Sicilia, ſub *Alexandro III.* apud *Fridericum* Imperatorem maxima cum laude perfunctus fuerat. Hunc Pontificem primâ Dominicâ menſis Septembris, quę hoc anno incidit in diem VI. Septẽbris, conſecratum ac coronatum fuiſſe ſcribit *Gaufredus* Prior Voſienſis, qui eo tempore vivebat, *Joannes* verò *de Ceccano* in Chronico, ait, hanc *Lucii III.* Summi Pontificis coronationem factam fuiſſe apud *Vilitras*, ſeu apud *Velitras*, quod confirmat Anonymus Caſſinenſis, qui aſſerit eum conſecra-

ſecratũ eſſe apud *Velletrum*. Pontificatum adeptus *Lucius III.* Pictavienſem Epiſcopum *Joannem*, magnum olim S. *Thomæ* Cantuarienſis amicum,creavit Archiepiſcopum Lugdunenſem, de qua translatione *Stephanus* Tornacenſis Epiſcopus gratulatus eſt Epiſtolâ ordine LXXV. ad eumdem *Joannem* data. *Willelmum* Scotiæ Regem à *Rogero* Archiepiſcopo Eboracenſi excommunicatum abſolvit,Regnumque Interdicto liberavit *Lucius III.* Pontifex Maximus. *Fridericum* Imperatorem, & Reges Galliæ, & Angliæ vehementèr adhortatus eſt, ut ſacram ſuſciperent expeditionem contra Turcas, qui, *Saladino* Rege Ægypti Duce, Hieroſolymorum fines, & totam latè Palæſtinam populabantur. Sub *Lucio III.* Pontifice Maximo vetus Controverſia inter Turonenſem Archiepiſcopum, & Dolenſem Epiſcopum renovata fuit. Nolebat enim *Rolandus* Epiſcopus Dolenſis electus haberi Suffraganeus Archiepiſcopi Turonenſis, ſeque ex veteri privilegio totius minoris Britanniæ Archiepiſcopum & Primatem eſſe jactitabat. Contra verò Archiepiſcopus Turonenſis Epiſcopum Dolenſem, & cæteros ejuſdem Provinciæ Epiſcopos inter ſuos connumerabat. Turonenſi Archiepiſcopo favebat *Philippus Auguſtus* Galliarum Rex. Dolenſi autem Epiſcopo ſuffragabantur omnes Proceres Britannici, ſeu Aremorici, & nonnulli Anglicani Principes. At *Lucius III.* Pontifex Maximus, cùm pacem Eccleſiæ turbare nollet, cauſam, quæ vertebatur Turonenſem inter & Dolenſem Antiſtites, indeciſam reliquit, ſicuti & ejus Succeſſores uſque ad *Innocentium III.* qui an. MCXCIX. Sententiam pro Turonenſi Archiepiſcopo dixit, & liti, quæ medio circitèr ſæculo nono cæpit, finem impo-

impoſuit. Sedit *Lucius III.* annos quatuor, menſes duos, dies octodecim, numerando videlicet durationem ejus Sedis non à die electionis, ſed à die ejus conſecrationis, ſeù à die ſexta menſis Septembris anni milleſimi centeſimi octuageſimi primi, & mortuus eſt Veronæ die XXIV. menſis Novembris anni MCLXXXV. Hìc autem prætermittere non debeo obſervationem *Onuphrii*, qui in Annotatione ad Vitam *Alexandri III.* dicit, in electione *Lucii III.* eam tunc primùm redactam fuiſſe ad ſolos Cardinales, Clero omninò & populo à Summi Pontificis electione excluſis, legemque ſalutarem in Concilio generali Lateranenſi anno MCLXXIX. celebrato latam *de duobus tertiis* Suffragiorum Cardinalium ad evitanda impoſterum Schiſmata, executioni mandatam fuiſſe, quod dicit ſibi conſtare ex ejuſdem Pontificis Diplomate apud ſe aſſervato. Celebratis exequiis *Lucii III.* Summi Pontificis die XXV. menſis Novembris anni milleſimi centeſimi octuageſimi quinti, *Lambertus* natione Lombardus, patriâ Mediolanenſis, ex proſapia Cribellorum creatus eſt Summâ Cardinalium concordiâ ex Archiepiſcopo Mediolanenſi Pontifex Romanus, dictuſque *Urbanus III.* quem multa cum *Friderico* Imperatore commiſerunt negotia, præſertim repetitio Patrimonii Comitiſſæ *Malhildis*, quod prædictus Imperator injuſtè occupabat: exuviæ, ſeù ſpolia morientium Epiſcoporum, quæ in Fiſcum redigebat, & ſtipendia Abbatiſſarum, & Sanctimonialium, quæ idem Imperator ſibi arrogabat. Has & alias id genus cauſas diſſenſionis *Urbanum III.* inter & *Fridericum* Imperatorem *Arnoldus* Abbas Lubecenſis in Chronico Sclavorum lib. 3. cap. 16. 17. & 18. fuſè

fuſè narrat. Anathema *Friderico* Imperatori Eccleſiæ minimè ſatisfacienti intentavit *Urbanus III.* & exemplo deceſſoris ſui *Lucii III.* noluit *Henricum* filium *Friderici* Imperatoris, patre adhuc ſuperſtite, coronare Imperatorem. Intra minas tamen hæſit Summus Pontifex, & Veronenſium precibus victus, excommunicationis fulmen in *Fridericum* Imperatorem non vibravit. *Octavianum* S. R. Eccleſiæ Diaconum Cardinalem in Angliam miſit *Urbanus III.* ut *Joannem*, filium *Henrici II.* Angliæ Regis, Hiberniæ Regem coronaret. De procuranda Chriſtianorum Principum concordia, eorumque armis contra Infideles convertendis plurimùm ſollicitus fuit. Sed, poſtquàm Ferrariæ nuncium accepiſſet de labefactatis in Aſia Chriſtianæ Rei-publicæ rebus, & de captâ à *Saladino* Hieroſolymorum urbe, mœrore ob eam cladem confectus eſt, ut teſtantur omnes Scriptores, excepto tamen *Willelmo Neubrigenſi*, qui lib.3. *de Rebus Anglicis* cap.20. falsò aſſerit, *Urbanum III.* è vivis exceſſiſſe, antequam de clade Chiſtianis terræ Sanctæ illata nuncium accepiſſet. Obiit *Urbanus III.* Ferrariæ die XIX. menſis Octobris anni MCLXXXVII. poſtquàm ſediſſet annum unum, menſes decem, dies viginti quinque, ut aſſerunt in ſuis Chronicis *Joannes de Ceccano*, *Martinus*, *Anonymus Caſſinenſis*, *Ptolomæus Lucenſis*, *Abbas Uſpergenſis*, *Platina*, & alii. *Urbanum III.* excepit *Gregorius VIII.* Beneventanus, dictus antehàc *Albertus*, Presbyter Cardinalis S. *Laurentii in Lucina* & S. R. E. Cancellarius. Porrò, electus eſt *Gregorius VIII.* die XXI. menſis Octobris anni MCLXXXVII. Poſtquàm Sedes Pontificia die uno vacaſſet, & conſecratus eſt die XXV. ejuſdem menſis in quam incidit

dit dominica dies. Pontificali itaque dignitate ſuſcepta, *Gregorius VIII. vir litteris facundiaque clarus, ſed puritate vitę & animi integritate pręclarior, ſuique corporis caſtigator, penſare cępit attentiùs, qualitèr labenti rerum ſtatui ſubveniret. Videlicèt nempè ſui temporis Eccleſiam per vitia diffluam, & in maligna prolapſam, ambitioneque, & avaritia, luxuriaq; necnon hæreſibus, quaſi quibusdam peſtilentiſſimis hoſtibus vineam domini totam ferè jam eſſe depaſtam. Hoc meditabatur die ac nocte, hæc ejus cura, hoc ſtudium, ut ſui negligens viveret omnibus, ut per eum, cooperante domino, facies Eccleſiæ marcida refloreret,* ait *Hugo* Altiſiodorenſis, qui hoc tempore floruit. Epiſtolam Encyclicam ad univerſos Chriſti fideles, quam integram refert *Baronius*, ſcripſit *Gregorius VIII.* Pontifex Maximus, in quas eos ad pœnitentiam agendam, ad Expeditionem Sacram, ſeù ad recuperandam terram Sanctam Chriſtianis nupèr à Saracenis ereptam vehementèr adhortatur; Sed dùm ad ferendum Chriſtianis in Aſia gementibus præſidium totus incumbit optimus ille Pontifex, Piſas profectus, ibique inopinato morbo correptus ad vitam immortalem tranſiit die XVII. menſis Decembris anni MCLXXXVII. poſtquàm ſediſſet menſe uno, diebus viginti ſeptem, ſicut teſtantur *Bromptonus, Joannes de Ceccano, & Martinus Polonus* in ſuis Chronicis, vel Pontificatus ſui die LVII. ut habet *Platina*. Poſt mortem *Gregorii VIII.* Sedem Pontificiam dies viginti vacaſſe multi poſt *Baronium* aſſerunt. At Cl. *Pagius* in Critica Baronii ad annum MCLXXXVIII. luculentèr oſtendit, *Clementem III.* patriâ Romanum, anteà dictum *Paulinum*, Præneſtinum Epiſcopum ac Cardinalem Piſis die XIX. menſis Decembris an-

ni MCXXXVII. electum fuiſſe Pontificem Romanum; & ſequenti die conſecratum, adeòque hoc viginti dierum Interpontificium eſſe planè commentitium. Duo maximi momenti negotia confecit *Clemens III.* Pontifex Maximus. Pacem ſiquidem cum Senatu Populoque Romano fecit, & *Friderico I.* dicto *Ænobarbo* Imperatori, *Philippo Auguſto* Galliæ, & *Richardo* Angliæ Regibus author fuit, ut Sacram Expeditionem contra Turcas ad recuperandam Terram Sanctam ſuſciperent, quamvis tamen hæc Expeditio, ità propter Chriſtianorum peccata permittente Deo, felici exitu caruerit, ſicut diximus in ſuperiori noſtro Colloquio. S. *Ottonem* Bambergenſem Epiſcopum; de quo itidem in ſuperiori noſtro Colloquio ſermonem habuimus, in Sanctorum numerum retulit idem Summus Pontifex, & è vivis exceſſit die XXVIII. menſis Martii anni MCXCI. Biduo poſt illius obitum *Hyacinthus*, Petri Bubonis *de Urſinis* filius, Diaconus Cardinalis *Sanctæ Mariæ in Coſmedin*, maximis Sedis Apoſtolicæ legationibus functus, electus eſt Pontifex Romanus die XXX. menſis Martii ejusdem anni, & die XIV. menſis Aprilis, in quam Paſcha incidit, conſecratus eſt, dictuſque *Cæleſtinus III.* ſicut disertè teſtatur Chronographus Reiſcheſpergenſis. *Henricum* inter Reges Germaniæ hujus nominis VI. poſtquàm Jurium Eccleſiaſticorum conſervationem, & patrimonii S. Petri reſtitutionem integram juraſſet, & *Conſtantiam* ejus uxorem Imperiali Coronâ inſignivit *Cæleſtinus III.* Pontifex Maximus. Ad recuperandam Terram Sanctam haùd parùm adlaboravit Sanctiſſimus ille Pontifex, ut videre eſt in ejus Epiſtola, quam *Baronius* recitat ad annum MCXCII. in qua Pontifex

univerſis Orbis Principibus in remiſſionem peccatorum injungit, ut, ſi quis adverſus aliquem concepit rancorem, Creatori dimittat, & omnes toto animi ſtudio procurent, ut Terram Sanctam, & Sepulchrum Dominicum, devicto & conculcato penitùs occupantium furore, liberent. *Leopoldum* Auſtriæ Ducé, qui *Richardum* Angliæ Regem è Sacra Expeditione revertentem ceperat, & injuſtè detinebat, Anathemate perculit, ac *Henrico* Imperatori, ejuſque ditionibus, Cenſuras Eccleſiaſticas etiam comminatus eſt, niſi eum liberum dimitteret, ut refert *Rogerius de hoveden* in Annalibus Anglicanis. Sanctum *Ubaldum* Epiſcopum Eugubinum Faſtis Sanctorum adſcripſit idem Summus Pontifex, & obiit die VIII. menſis Januarii anni MCXCVIII. poſtquàm ſediſſet annos ſex, menſes novem, & dies novem. Denique, *Cæleſtino III.* ſucceſſit *Innocentius III.* qui Pontificatum tenuit uſque ad annum milleſimum, ducenteſimum decimum ſextum; de cujus proindè electione, doctrina, ac præclaris geſtis opportuniùs differemus in Colloquio II. in Hiſtoriam decimi tertii Eccleſiæ ſæculi.

D. Gaudeo planè, quòd inter tot turbas, factiones, & ſchiſmata, quibus Sedes S. Petri duodecimo Eccleſiæ ſæculo fuit agitata, Series Romanorum Pontificum ſingulari Providentiæ divinæ beneficio non fuerit interrupta, dùm tamen aliæ illuſtriores Eccleſiæ Sedes multis abhinc ſæculis Barbarorum tyrannide oppreſſæ, ab Epiſcopis hæreticis, vel Schiſmaticis occupentur. Verùm, cùm in ſecundo Colloquio in Hiſtoriam ſæculorum X. & XI. Seriem Epiſcoporum Sedis Conſtantinopolitanæ perduxeris uſque ad *Nicolaum* hujus nominis *III.* qui ab anno mil-

milleſimo octogeſimo quarto uſque ad annum milleſimum centeſimum undecimum Conſtantinopolitanam rexit Eccleſiam, nunc continenti ordine proſequi debes eam ſeriem Epiſcoporum, qui, poſt *Nicolaum* hujus nominis *III.* Sedem Conſtantinopolitanam duodecimo Eccleſiæ ſæculo tenuerunt.

M. Per viginti ſeptem annos *Nicolaus* hujus nominis *III.* Conſtantinopolitanam rexit Eccleſiam. Anno ſiquidem milleſimo octogeſimo quarto Patriarchale ſolium conſcendit, & anno milleſimo centeſimo undecimo è vita migravit. De iſto Patriarcha *Nicolao* hæc ſcribit *Zonaras* in *Alexio Comneno* Imperatore: *Patriarcha Nicolaus, per annos viginti ſeptem Eccleſia gubernata, Senex admodùm deceſſit, cujus funus Imperator magnificis honoribus proſecutus, alium Patriarcham in ſolio collocavit, ex fratre nepotem ejus, qui tùm Chalcedonenſi præerat Eccleſiæ, in litteris tùm prophanis, tùm ſacris ab ineunte verſatum ætate, quem ipſe Imperator in Eccleſia declaravit.* Hic ſucceſſor *Nicolai* in Sede Conſtantinopolitana appellatur *Joannes Hieromnemon* in libro quarto *Juris Græco-Romani*, ubi texitur *Series Epiſcoporum Bizantii*. Eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernavit *Joannes Hieromnemon* ab anno milleſimo centeſimo undecimo, uſque ad annum milleſimum centeſimum trigeſimum quartum, hoc eſt per viginti tres annos, ſicut legitur in ſerie Epiſcoporum Byzantii in libro IV. *Juris Græco-Romani* recitatâ. Ei ſucceſſit *Leo Styopita*, cujus *Baronius* meminit an. MCXLIII. qui tamen *Joannem Hieromnemonem*, cognomento *Chalcedonium*, ejus deceſſorem prætermiſit, ſed *Onuphrius* in Chronico utriusque mentionem fecit. Hic *Leo Styopita* Patriarcha Conſtantinopolitanus Sy-

nodum anno milleſimo centeſimo quadrageſimo coëgit, in qua *Conſtantini Chryſomali* libri, qui multa dogmata *Enthuſiaſtarum* & *Bogomilorum* doctrinâ abſurdiora continebant, damnati, proſcripti, ac igne exuſti ſunt, diſtrictèque vetitum eſt, ne quiſpiam deinceps auderet novas doctrinas edere, aut diſſeminare, antequàm à Catholica Eccleſia examinatæ, judicatæ & approbatæ fuiſſent. De hac Synodo legendus eſt *Leo Allatius* lib. 2. de Eccleſię Occidentalis & Orientalis conſenſione cap. 11. Eccleſiam Conſtantinopolitanam *Leo Styopita* rexit annos octo & menſes octo, ut habet Catalogus Epiſcoporum Byzantinorum lib. 4. *Juris Græco-Romani*, & obiit anno milleſimo centeſimo quadrageſimo tertio, ſicut poſt *Onuphrium* in Chronico, aſſerit *Baronius* ad annum MCXLIII. ubi etiam ex *Balſamone* refert, *Leonem Styopitam* Patriarcham Conſtantinopolitanum graviſſimè animadvertiſſe in quosdam vaticinatores, & veneficos, qui uxorem *Alexii Comneni* filii Imperatoris *Manuelis* lethali morbo decumbentem, cùm ſe curaturos profeſſi fuiſſent, re tamen infectâ evanuerunt, ægrâ non ſolùm nihil adiumenti adeptâ, ſed etiam diuturno morbo vexatâ decedente. *Leonem Styopitam* excepit in Sede Conſtantinopolitana *Michaël* Monachus cognomento *Oxita*, quod ex *Oxia* inſula, in qua erat ejus Monaſterium, eductus ſit, & ad Thronum Conſtantinopolitanum ſublimatus. Vir fuit, teſte *Joanne Cinnamo* lib. 2. Hiſtoriæ ſuæ, liberalibus diſciplinis, humanioribusq; litteris levitèr quidem imbutus, at morum elegantiâ, rerumque divinarum ſcientià nemine inferior, unuſque adeò ex iis, quorum eâ ætate virtus erat magis conſpicua. Refert etiam *Leo Allatius* lib. 2. de Conſens.

Eccleſ. Orientalis & Occidentalis capite duodecimo Synodum, quam *Michael Oxita* Patriarcha Conſtantinopolitanus celebravit contra *Niphonem* Monachum, necnon pſeudo Epiſcopos *Clementem*, & *Leontium*, quos ceu *Bogomilorum* hæreſis fautores ac propugnatores condemnavit. *Manuelem* Imperiali diademate inſignivit idem Patriarcha *Michael Oxita*, ſed anno milleſimo centeſimo quadrageſimo ſexto, poſtquam ſediſſet annos duos & menſes octo, ut legitur in Catalogo Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum, ſpontè ſe ſe hac ſublimi dignitate abdicavit, & in *Oxiam* inſulam rediit, in qua vitæ inopis & ſimplicis inſtitutum, quod à puero fuerat amplexus, obſervavit, ibique, ut refert *Baronius* ad annum MCXLV. in templi veſtibulo proſtratus, cuivis Monacho collum calcandum præbuit, vehementèr dolens, quòd adamatam à teneris annis quietem repudiaſſet, nulloque cum fructu thronum Conſtantinopolitanum conſcendiſſet. In ejus locum ſuffectus eſt *Coſmas Atticus*, qui tamen, poſtquàm Patriarchatum Conſtantinopolitanum per menſes decem tenuiſſet, ſede pulſus eſt anno millèſimo centeſimo quadrageſimo ſeptimo, quòd *Bogomilorum* hæreſi nimiùm favere videretur, ut videre eſt apud *Leonem Allatium* lib. 2. de. conſenſ. Eccleſ. Occid. & Orient. cap. 12. ubi refert ſententiam depoſitionis adversùs hunc Patriarcham Conſtantinopolitanum latam. Rem tamen alitèr refert *Nicetas Choniata* lib. 2. ubi ait, *Coſmæ* Patriarchæ Conſtantinopolitani æmulos eum apud *Manuelem* Imperatorem calumniatos eſſe, & in vindictam injuſtæ dejectionis Imperatricem nullos mares peperiſſe, ſicut ei *Coſmas* im-

precatus fuerat. Ut ut ſit, vacante Sede Conſtantinopolitana per depoſitionẽ *Coſmæ Attici*, ad thronum Conſtantinopolis evectus fuit *Nicolaus* Monachus, *Muzalo* dictus, anteà Archiepiſcopus Cypri, ut habet Catalogus Epiſcoporum, At ſtatim ac *Nicolaus Muzalo res adminiſtrare cæpit, omnium ora in eum commota ſunt, injuſtè occupatum ab illo thronum clamitantium, ut qui cum Eccleſia quam nactus fuerat, Sacerdotium quoque depoſuiſſet. Sed is obſtinatus, primò, throno ſe deturbari haud quaquàm paſſus, ubi autem re ad Imperatoris examen delata, malè ſibi ceſſurum agnovit, judicium nolens denuò experiri, abdicata ultrò dignitate, ad vitam rursùs privatam rediit. Theodotus ei ſufficitur, vir Monachicis inſtitutis apprimè inſtructus*, inquit *Joannes Cinnamus* lib. 2. Hiſtoriæ ſuæ. Ex quo facilè intelligitur, *Baronium* incidiſſe in Catalogum Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum depravatum. Ait enim primò, *Nicolaum Muzalonem* Patriarcham Conſtantinopolitanum obiiſſe anno MCXVII. cum tamen certò conſtet, *Nicolaum Muzalonem* anno dumtaxat milleſimo centeſimo quinquageſimo primo Patriarchali dignitate ſe ſe abdicaſſe. Secundò, ſcribit *Baronius*, Coſmæ Attico in ſede Conſtantinopolitana ſucceſſiſſe *Charitonem*, & tamen ex accurato Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum Catalogo liquet, *Coſmæ Attico* Patriarchæ Conſtantinopolitano ſucceſſiſſe non *Charitonem*, ut aſſerit Baronius, ſed *Nicolaum* hujus nominis IV. dictum *Muzalonem*, quem perperàm idem *Baronius* confundit cum altero *Nicolao* hujus nominis *III.* Patriarcha Conſtantinopolitano, qui *Grammaticus* dicitur, & obiit, ut ſuperius dixi-

diximus, anno milleſimo centeſimo undecimo. Poſt depoſitionem *Nicolai Muzalonis* factam, ut jam obſervavimus, anno milleſimo centeſimo quinquagesimo primo, *Theodotus* Monachus Patriarcha Conſtantinopolitanus renunciatus eſt, ut videre eſt in ſerie Epiſcoporum Byzantinorum lib. 4. Juris Græco-Romani, quod in lucem emiſit *Joannes Leunclavius*. Huic Patriarchæ Conſtantinopolitano *Theodoto* demortuo anno milleſimo centeſimo quinquageſimo tertio ſucceſſit *Neophytus incluſus*, & *Neophyto incluſo* Patriarchæ Conſtantinopolitano anno incerto defuncto ſucceſſit *Conſtantinus Chliarenus*, Diaconus & ſacelli Præfectus, & huic ſucceſſit *Lucas Chryſoberges*, ut patet ex ſerie Epiſcoporum Byzantinorum, quam mox citatus *Joannes Leunclavius* in libro IV. Juris Græco-Romani edidit, in qua tamen, cùm anni ſedis horumce Patriarcharum Conſtantinopolitanorum injuriâ temporis deleti fuerint, ſcire tantùm poſſumus, *Lucam Chryſobergem* anno milleſimo centeſimo quinquageſimo quinto Patriarchatum Conſtantinopolitanum obtinuiſſe, idque colligimus ex duratione ſedis aliorum Patriarcharum Conſtantinopolitanorum, qui ad finem uſque hujus ſæculi duodecimi ſedem Conſtantinopolitanam tenuerunt. *Leo Allatius* libro 2. de Conſenſ. Eccleſ. Occid. & Orient. cap. 12. meminit Synodi Principum & Patriarcharum, Metropolitarum, Epiſcoporum, & aliorum Eccleſiaſticorum numero ſpectatiſſimæ, quæ celebrata eſt anno milleſimo centeſimo ſexageſimo ſexto, cui interfuere *Lucas Chryſoberges* Patriarcha Conſtantinopolitanus, *Athanaſius* Theopolitanus, aliique, quorum no-

mina recitat *Allatius*, qui Synodum illam MS. ſe ſe habere ibidem aſſerit. Eccleſiam Conſtantinopolitanam rexit *Lucas Chryſo berges* ab anno MCLV. uſque ad annum MCLXVII. eique ſucceſſit *Michael* hujus nominis *III.* Diaconus, Sacelli Præfectus, & ſummus Philoſophorum, ſic ut legitur in Catalogo Patriarcharum Conſtantinopolitanorum. Hic *Michael* hujus nominis *III.* præfuit Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ novem annos & obiit anno milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſexto. In ejus locum ſuffectus eſt *Charito*, qui teſte *Onuphrio* in Chronico Eccleſiaſtico, poſt brevem Pontificatum, ſeu poſt unum annum & duos menſes è vita migravit anno milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, atque ſucceſſorem habuit *Theodoſium*, qui anno milleſimo centeſimo octogeſimo tertio ſe ſe Patriarchatu Conſtantinopolitano abdicavit, & in Inſulam Terebinthum, ubi ſibi diverſorium & ſepulchrum extruxerat, ſeceſſit, ut narrat *Nicetas Choniates* ſub finem libri ſecundi in *Andronico* Imperatore. Poſt abdicationem *Theodoſii*, Imperator *Andronicus*, ut ſcribit idem *Nicetas*, virum ſibi addictiſſimum ad thronum Conſtantinopolitanum evexit *Baſilium Camaterum*, qui, poſtquàm ſediſſet non annos ſex & menſes ſex, ut legitur apud *Baronium*, ſed annos tantùm tres & menſes ſex, ſicut accuratè ſcribit *Onuphrius* in Chronico Eccleſiaſtico, fuit tandem anno milleſimo centeſimo octogeſimo ſexto ſede dejectus ab *Iſaacio* Imperatore, uti narrat *Baronius* ex *Niceta* in *Iſaacio Angelo* Imperatore. In locum dejecti *Baſilii Camateri* ſubrogatus eſt *Nicetas Muntanes*, *magnus Sacellarius*, ſicut legitur in Catalogo Patriarcharum Conſtantinopoli-

politanorum. *Onuphrius* in Chronico Eccleſiaſtico initium Patriarchatus *Nicetæ Muntanis*, ſeu *Mundani*, connectit cum anno milleſimo centeſimo octogeſimo ſexto, aitque, eum, poſtquàm annos ſex & menſes ſex Eccleſiam Conſtantinopolitanam rexiſſet, ſede fuiſſe pulſum. Quarè, juxta *Onuphrium*, Nicetas Mundanus Patriarchatum Conſtantinopolitanum tenuit uſque ad annum milleſimum centeſimum nonageſimum ſecundum, quo *Leontius* Monachus factus eſt Patriarcha Conſtantinopolitanus, quem tamen *Iſaacius Angelus* Imperator anno milleſimo centeſimo nonageſimo tertio, poſtquàm uno anno ſediſſet, abdicavit, eoque repudiato, ſtatuit idem Imperator *Doſitheum* Hieroſolymorum Patriarcham ad thronum Conſtantinopolitanum transferre, ſed, ut ſcribit *Nicetas*, cum ſciret Imperator, id Canonibus vetitum eſſe, *Theodorum Balſamonem* Patriarcham Antiochenum, virum eâ ætate juris conſultiſſimum, aſtu circumveniens finxit, ſibi eſſe in animo ipſum Antiochiâ ad Regiam urbem evocare, ſi ipſe, ut Legum & Canonum peritiſſimus, demonſtrare ac vulgo perſuadere poſſet, ejuſmodi translationes licitè fieri poſſe. His promiſſis illecto *Theodoro Balſamone*, poſtridiè in Conventu Epiſcoporum quęſtione illâ agitatâ, concluſum eſt pro translationibus, moxque Imperator *Doſitheum* è ſede Hieroſolymitana ad Conſtantinopolitanam tranſtulit, quâ tamen diù *Doſitheus* potitus non eſt. Obſtupefacti quippè Epiſcopi, cùm ſe, Canonibus temerè violatis, deluſos viderent, *Doſitheum* alienæ Eccleſiæ occupationis inſimularunt, eumque ut invaſorem ejecerunt anno milleſimo centeſimo nonageſimo quarto,

to, cui *Georgius Xiphilinus*, magnus vaſorum cuſtos, in hanc Sedem Conſtantinopolitanam ſucceſſit, quam ſeptem annos tenuit, hoc eſt uſque ad annum milleſimum ducenteſimum. Sic viri eruditi poſt *Onuphrium* diſponendam ac ordinandam eſſe cenſent Patriarcharum Conſtantinopolitanorum ſeriem, ſeu Chronotaxin, quam in Annalibus *Baronii* non ſatis accuratè eſſe digeſtam pertendunt.

D. Oſtendiſti, ut benè memini, in Colloquio ſecundo in Hiſtoriam ſæculorum Eccleſiæ ſeptimi & octavi, texi haud poſſe ſeriem Epiſcoporum Hieroſolymitanorum, qui à morte *Sophronii* Patriarchæ Hieroſolymitani, hoc eſt, ab anno ſexcenteſimo trigeſimo ſeptimo, quo à Saracenis Hieroſolymorum urbs capta eſt, ſedem Hieroſolymitanam tenuerunt, quia eorum Patriarcharum nomina planè incognita ſunt, uſque ad aduentum Latinorum, qui ſub finem XI. ſæculi, Duce *Godefrido Bullionio*, victricibus armis Terram Sanctam occuparunt, Saracenos expulerunt; Regnum Hieroſolymitanum inſtituerunt, & Patriarchas Latinos Eccleſiæ Hieroſolymitanæ præfecerunt. Horum itaque Patriarcharum Latinorum, qui duodecimo ſæculo Eccleſiam Hieroſolymitanam gubernarunt, nomina, ſeriem, geſtaque deſcribendi hìc peropportunus locus eſſe videtur.

M. Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, quandò Latini in Palæſtinam ſub finem undecimi Eccleſiæ ſæculi venerunt, præerat *Simon* Patriarcharum Græcorum ultimus. Sed hic Patriarcha propter Turcarum minas ad Inſulam Cyprum profectus, tempore obſidionis civitatis Hieroſolymitanæ, in præ-

prædicta inſula ex hac luce ſubtractus Eccleſiam Hieroſolymitanam paſtore viduatam reliquit. Quapropter, Latini, captâ urbe Hieroſolymitana anno milleſimo nonageſimo nono, elegerunt in Patriarcham Hieroſolymitanum *Arnulphum*, quem *Albertus* Aquenſis lib. 6. Hiſtoriæ *de Expeditione Hieroſolymitana* valdè laudat, de quo tamen variant Scriptorum judicia. Ut ut ſit, *Guibertus* Abbas Monaſterii S. Mariæ Novigenti, hujus temporis Scriptor, teſtatur lib. 7. Hiſtoriæ *de Expeditione Hieroſolymitana*, hunc *Arnulphum* ſtatim fuiſſe ſede dejectum. Quò fit ut hic *Arnulphus* in ſerie Latinorum Patriarcharum Hieroſolymitanorum primum locum non teneat, ſed *Daibertus*, ſeu *Daymbertus* Piſanus Epiſcopus, & Sedis Apoſtolicæ in Expeditione Hieroſolymitana Legatus, quem à Latinis exeunte anno milleſimo nonageſimo nono Patriarcham Hieroſolymitanum fuiſſe electum prodit *Fulcherius* Carnotenſis, qui præſens erat, lib. I. cap. XXI. Hiſtoriæ Hieroſolymitanæ, quam ab anno MXCV. uſque ad annum MCXXVII. perduxit. Ab hoc *Daymberto* primo inter Latinos Patriarcha Hieroſolymitano *Godefridus Bullionius* Regni Hieroſolymitani Inveſtituram accepit. Sed, mortuo *Godefrido Bullionio* anno milleſimo centeſimo, *Balduinus* frater *Godefridi*, ejuſque in Regno Hieroſolymitano ſucceſſor, Sede Hieroſolymitanâ dejecit *Daymbertum* anno milleſimo centeſimo tertio, & quemdam ſimplicem & religioſum circumveniens Sacerdotem, *Ebremarum* nomine, in ſedem Hieroſolymitanam intruſit, *cunctis quidem honeſtæ converſationis merito acceptum, ſed qui in hoc craſſam nimis & ſupinam inventus eſt habere igno-*

ignorantiam, *quòd*, *vivente Domino Patriarcha*, *licere ſibi credebat*, *ſedem ejus uſurpare*, ſicut ait *Willelmus* Archiepiſcopus Tyrius lib. X. de Bello Sacro cap. 26. Interim, *Daymbertus* ſede ſuâ à *Balduino* Rege pulſus, Romam anno MCVI. navigavit *Paſchali II.* Pontifici Maximo ſuas querelas delaturus, & ab eo in priſtinam dignitatem reſtitutus in Orientem revertitur. Quod ubi audiviſſet *Ebremarus* in hanc ſedem Hieroſolymitanam à *Balduino* Rege intruſus, Romam itidem ſe contulit, ubi tamen nihil aliud impetrare potuit, quàm ut ſecum mitteretur *Gobelinus*, ſeu *Gibelinus*, Arelatenſis Archiepiſcopus, qui tanquàm Sedis Apoſtolicæ Legatus hanc cauſam denuò examinaret atque dirimeret. *Gibelinus* itaque Sedis Apoſtolicę Legatus congregavit Hieroſolymis Concilium, & quamvis jam nunciatum eſſet, *Daymbertum* Patriarcham Hieroſolymitanum in itinere mortuum eſſe Meſſanæ in Sicilia anno MCVII. intruſum tamen in ſedem Hieroſolymitanam *Ebremarum* auctoritate Apoſtolicâ depoſuit, quòd *Daymberti* adhùc viventis ſedem occupaſſet, ſed habitâ ratione ejuſdem *Ebremari* pietatis, religionis ac ſimplicitatis, illum miſeratione commotus *Gibelinus* Sedis Apoſtolicæ Legatus, Cæſarienſi, quæ tunc vacabat, præfecit Eccleſiæ. Poſtmodùm verò, cùm de ſubſtituendo Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Prælato Clerus ac Populus diſceptarent, in *Gibelinum* Sedis Apoſtolicæ Legatum omnes unanimiter conveniunt. Quod iſte *Arnulphus* Sede Hieroſolymitanâ, ut jam obſervavimus, depoſitus *dicitur malitioſè conſtruxiſſe, ut homo ſenex & decrepitus in illa ſede diu vivere non poſſet*, quemadmodum

dum ſcribit *Vvillelmus* Archiepiſcopus Tyrius lib.11.cap.4. *Gibelinus* tam arduum onus ſuis humeris impoſitum invitus admodum ſuſcepit, litteraſque ad ſuos Arelatenſes lachrymis plenas dedit, ad quos etiam *Paſchalis II.* Papa ſcripſit pro electione ſucceſſoris. Sedem Hieroſolymitanam tenuit *Gibelinus* uſque ad annum milleſimum centeſimum duodecimum, quo obiit, eique ſubſtitutus eſt ille *Arnulphus* Sede Hieroſolymitanâ antehac depoſitus, quem *Vvillelmus Tyrius* lib.12. cap.6. appellat *virum inquietiſſimum & Officii ſui Sanctimoniam negligentem*. Hic autem *Arnulphus* licèt iterùm Sede Hieroſolymitanâ in conſilio Hieroſolymis anno MCXV. celebrato depoſitus, ut ex *Vvillelmo Tyrio* narrat *Baronius*, Sedem tamen Hieroſolymitanam occupavit uſque ab obitum *Balduini* hujus nominis I. Hieroſolymorum Regis, hoc eſt, uſque ad annum MCXVIII. quo unà cum *Balduino* Rege è vita deceſſit. Mortuo *Arnulpho* Hieroſolymorum Patriarcha, *Germundus, vir bonæ converſationis, ab omni Clero & Populo in Patriarcham eligitur*, inquit *Albertus* Aquenſis lib.12. Hiſtoriæ *de Expeditione Hieroſolymitana* num.30. Cum Venetis ad Tyri expugnationem perrexit *Germundus* Patriarcha Hieroſolymitanus, & vixit uſque annum milleſimum centeſimum vigeſimum octavum, quo ex hac vita migravit, ut teſtantur *Ordericus*, & *Vvillelmus* Archiepiſcopus Tyrius lib.13. *Germundo* in Sede Hieroſolymitana ſucceſſit *vir quidem ſecundum carnem nobilis, ſed vita, & moribus multò nobilior, Stephanus nomine*, ut ait *Vvillelmus Tyrius* lib.13. cap.25. Rexit Eccleſiam Hieroſolymitanam annis duobus, obiit anno milleſimo centeſimo trigeſi-

geſimo, & ſucceſſorem habuit *Vvillelmum* Priorem Eccleſiæ Dominici ſepulchri, virum ſimplicem, modicè litteratum, formâ decorum, moribus commendabilem, Natione Flandrum, Hieroſolymorum Regi *Balduino II.* Principibus & populo univerſo chariſſimum, teſte *Vvillelmo Tyrio* lib.13. Præfuit Eccleſiæ Hieroſolymitanæ *Vvillelmus* uſque ad annum milleſimum centeſimum quadrageſimum quintum, quo vitâ functus eſt, *poſt annos* xv. *Pontificatus*, ut aſſerit idem *Vvillelmus Tyrius* cap.17. lib.14. Quarè neceſſe eſt, ut memoria lapſus ſit *Ordericus* lib.13.*Hiſtoriæ* Eccleſ.ad annum MCXXXVII. ubi Hieroſolymitanum Patriarcham appellat *Radulfum*, cùm tamen ex citato *Vvillelmo Tyrio* certò conſtet, *Vvillelmum* ab anno MCXXX. uſque ad annum MCXLV. Sedem Hieroſolymitanam tenuiſſe. In locum *Vvillelmi* demortui anno MCXLV. ſuffectus eſt *Fulcherius*, cujus conſiliis & adhortationibus animati Latini *Aſcalonem*, urbem munitiſſimam, jamque diù reſiſtentem obſederunt, & ſeptimo demùm menſe, ſeu die XII. menſis Auguſti anni MCLIV. in ſuam poteſtatem redegerunt. *Fulcherius* Patriarcha Hieroſolymitanus anno XII. ſedis ſuæ viam univerſæ carnis ingreſſus eſt, hoc eſt anno MCLVII. eique ſucceſſit *Amalricus* Eccleſiæ Dominici Sepulchri Prior, *vir commodè litteratus, ſed ſimplex nimium & penè inutilis*, inquit ſæpè citatus *Vvillelmus Tyrius* lib.18. cap.20. Patriarchatum Hieroſolymitanum tenuit *Amalricus* uſque ad annum MCLXXX. quo è vita migravit, ut ait *Marinus Sanutus* lib.3. *Fidelium Crucis* par.6. cap.24. his verbis: *Anno* MCLXXX. *Patriarcha Amalricus moritur, cujus ſimplicitas parùm profuit Eccleſiæ, cui ſucceſſit He-*

Heraclius tam pernicioſi exempli, ut procedentem ornatiſſimam mulierem, quam publicè tenebat, vulgus Patriarchiſſam vocaret. In ejus electione publicè dictum fuit, ſub Heraclio amittendam eſſe Crucem, ſicut ſub Heraclio Imperatore recuperata fuerat. Et revera ita contigit. Anno ſiquidem MCLXXXVII. menſe Julio captâ à Turcis Hieroſolymitana urbe, *Heraclius* Patriarcha, Clerus univerſus, diverſorum Ordinum Religioſi, ac innumerabilis penè turba Chriſtianorum cujuslibet ætatis & ſexus miſerrimè ab Urbe Hieruſalem receſſerunt, univerſiſque penè Latinis hanc urbem deſerentibus, Suriani, & variarum ſectarum homines, præcipuè Jacobitæ, & Armeni ſub Turcarum dominio ibidem remanſerunt. Hunc *Heraclium* Patriarcham Hieroſolymitanum *Balduinus* hujus nominis IV. Hieroſolymorum Rex ad *Lucium III.* Papam & ad Reges Franciæ & Angliæ anno milleſimo centeſimo octuageſimo quarto cum Magiſtris Templariorum & Hoſpitalariorum miſerat, ad impetrandum Chriſtianis in Aſia penè oppreſſis validum contra Turcas ſubſidium. *Papebrochius* in Hiſtoria Chronologica, ſeu in ſerie Patriarcharum Hieroſolymitanorum tomo 3. menſis Maji præfixa pag. 51. loquens de hoc *Heraclio* Patriarcha Hieroſolymitano hæc habet: *De hoc Heraclio, ubi, vel quandò objerit, incompertum eſt, propter Auctorum ſilentium.* At Cl. *Antonius Pagius* in ſua Baronii Critica ad annum MCXCI. num. XVIII. profert *Rogerum Hovedenum* in ſuis Ang. Annalibus, pag. 685. & *Joannem Bromptonem* Scriptorem itidem Anglum, & Abbatem Jornalenſem in ſuo Chronico pag. 1191. qui teſtantur, *Heraclium* Patriarcham Hieroſolymitanum mor-

mortuum eſſe in obſidione *Acræ*, hoc eſt anno milleſimo centeſimo nonageſimo primo. Poſt *Heraclii* obitum *Albertus Eremita, Petri Eremitæ, qui belli ſacri auctor Urbano II. Pontifici fuit, pronepos, ex Epiſcopo Bethleemitano Patriarcha Hieroſolymitanus à Cæleſtino III. Papa conſtituitur*, ſicut Interpolator Chronici Aquicinctini ſcribit ad annum Chriſti milleſimum centeſimum nonageſimum primum. Hic autem *Albertus* Epiſcopus Bethleemita, qui poſtea fuit Patriarcha Hieroſolymitanus, interfuit, teſte *Vuillelmo* Archiepiſcopo Tyrio lib. 21. *De Bello Sacro* capite vigeſimo ſexto, Concilio Oecumenico Lateranenſi III. ſub *Alexandro III.* Papa anno MCLXXIX. celebrato, ac proindè diverſus eſt à Beato *Alberto* primum Bobienſi, poſtea Vercellenſi Epiſcopo, qui anno MCCIV. conſtitutus eſt Patriarcha Hieroſolymitanus. Eccleſiam Hieroſolymitanam rexit *Albertus* hujus nominis primus ab anno MCXCI. uſque ad annum MCXCIV. quo, ſicut ſcribit *Vuillelmus* Armoricus in Geſtis *Philippi Auguſti* Galliarum Regis, mortuo *Alberto* Patriarcha Hieroſolymitano, *Michael Decanus Pariſienſis, vir Theologus & Sanctus in Patriarcham Jeroſolymorum eſt electus, ſed antequàm illùc iter arriperet, factus eſt Archiepiſcopus Senonenſis*. Idem ſcribunt *Rigordus* in Geſtis ejuſdem Regis, & *Albericus* in Chronico. Poſt illam electionem *Monachus* in Florentina Diœceſi natus, eodem anno MCXCIV. factus eſt Patriarcha Hieroſolymitanus, de quo in Hiſtoria Chronologica Patriarcharum Hieroſolymitanorum plura habet *Papebrochius*, qui tamen ejus deceſſorem *Albertum* prætermiſit. Patriarchatum Hieroſolymitanum te-

tenuit *Monachus* uſque ad annum milleſimum ducenteſimum tertium,ac ſubindè claudere debet ſeriem Latinorum Patriarcharum, qui duodecimo ſæculo Eccleſiam Hieroſolymitanam gubernarunt.

D. Latinos in ſacra Expeditione, quam ad Terram Sanctam à Turcarum tyrannide liberandam ſub finem undecimi Eccleſiæ ſæculi ſuſceperunt, Antiochiam armis expugnaſſe, jam in præcedentibus Colloquiis obſervavimus. Sed an Latinos Patriarchas Antiochenæ Eccleſiæ, perindè ac Hieroſolymitanæ præfecerint? necdùm inveſtigavimus.

M. Quemadmodùm Eccleſiam Hieroſolymitanam XII. ſæculo à Patriarchis Latinis gubernatam fuiſſe oſtendimus, ſic etiam Eccleſiæ Antiochenæ Patriarchas Latinos eodem ſæculo præfuiſſe certiſſimum eſt. Verùm enim verò, *Vvillelmus* Archiepiſcopus Tyrius lib.7. *De Bello Sacro* cap.23. ſcribit, quòd poſtquàm *Boamundus*, Roberti Guiſcardi Apuliæ & Calabriæ Ducis filius, Antiochiam anno milleſimo nonageſimo octavo Latinorum armis occupaſſet, ejuſque dominium omnium conſenſu obtinuiſſet, per biennium adhuc poſt captam Antiochiam *Joannes* Patriarcha Græcus, & egregius ſub Saracenis confeſſor, in ſua dignitate remanſit, quam tamen poſteà ultrò abdicavit, *quòd non ſatis utilitèr præeſſet Græcus Latinis, & urbe cedens, Conſtantinopolim abiit*, inquit *Vvillelmus* Tyrius. Vacante itaque Sede Antiochena per liberam ceſſionem factã à *Joanne* Græco Patriarcha Antiocheno, *Bernardum* Legati Apoſtolici Capellanum, natione Valentinum, ſeu ex Valentia in Galliis

oriundum, Patriarcham Antiochenum Latini elegerunt, ut habet ibidem *Vvillelmus* Tyrius. Porrò, hic *Bernardus*, primus omnium Latinorùm Patriarcha Antiochenus, ſtrenuè Eccleſiæ ſuæ jura defendit contra Latinum Patriarchã Hieroſolymitanum, qui ſuæ juriſdictionis fines latiùs protendere atque propagare nitebatur. Narrat ſiquidem *Vvillelmus* Archiepiſcopus Tyrius libri undecimi capite vigeſimo ſeptimo, *Balduinum* Hieroſolymorum Regem per Nuncios à *Paſchali II.* petiiſſe, ut quaſcumque urbes *ſibi poſſet vendicare, omnes ditioni & regimini Hieroſolymitanæ Eccleſiæ ſubjacerent*, quod Regi dato Reſcripto indulſit *Paſchalis II.* Ad petitionem quoque *Balduini* Regis idem Summus Pontifex ad *Gibelinum* Patriarcham Hieroſolymorum ſcripſit, eique conceſſit urbes & Provincias, *quæ glorioſi Regis Balduini, ac exercituum eum ſequentium ſanguine, per Dei gratiam acquiſitæ ſunt*. Quod cùm accepiſſet *Bernardus* Antiochenus Pâtriarcha, de illata Eccleſiæ ſuæ manifeſta injuria plurimùm conqueſtus eſt apud *Paſchalem II.* Pontificem Maximum, qui litteris à *Vvillelmo Tyrio* ibidem recitatis reſpondit, actum id eſſe propter ignorantiam, & locorum prolixam longitudinem, ſeque jus & honorem quibuſque Eccleſiis conſervaturum. Dedit etiam hanc in rem idem *Paſchalis II.* Pontifex Maximus literas ad *Balduinum* Hieroſolymitanum Regem, eique mandat, ut Hieroſolymitana Eccleſia ſit ſuo jure contenta, nec injuſtè, aut procacitèr uſurpare ea contendat, quæ certò ſciuntur ad jus Antiochenæ Eccleſiæ pertinere. Has Summi Pontificis litteras datas xv. Kalend. Aprilis refert *Baronius* ad annum MCXIII. num. II.

Se-

Sedit *Bernardus*, Latinorum primus Patriarcha Antiochenus, annos triginta ſex, ut aſſerit *Vuillelmus Tyrius* lib. 14. cap. 19. & obiit anno MCXXXVI. Poſt mortem *Bernardi* in Sedem Antiochenam intruſus eſt *Rodulphus*, ſeu *Radulphus* cognomine *Mamiſtranus*, natione Gallus Diœceſeos Cenomanenſis, qui ab *Alberico* Epiſcopo Oſtienſi, quem *Innocentius II.* Papa in Orientem Legatum miſerat, damnatus ac depoſitus eſt in Synodo Antiochiæ celebrata, & in carcerem detruſus, ex quo tamen elapſus *Rudolphus* Romam perrexit, & gratiam Sedis Apoſtolicæ aſſecutus, dùm ad Sedem ſuam redire maturaret, ex hac vita veneno ſublatus eſt anno MCXL. & in ejus locum ſubrogatus eſt *Haimerius* Decanus ejuſdem Eccleſiæ Antiochenæ, ut ſcribit idem *Vuillelmus Tyrius*, qui etiam cap. 8. libri 22. aſſerit, ad hunc *Haimericum* Latinum Patriarcham Antiochenum anno MCLXXXII. Maronitas acceſſiſſe, & abjurato errore, quo unam tantùm in Chriſto agnoſcebant voluntatem & operationem, aliiſque repudiatis erroribus, quos, poſt ſuam ab Eccleſia Catholica ſeparationem, adjecerant; fidem orthodoxam unà cum Patriarcha ſuo, & nonnullis Epiſcopis ſuſcepiſſe, atque ad omnes Eccleſiæ Romanæ traditiones amplectendas & obſervandas ſeſe paratos exhibuiſſe. In qua fide Catholica Maronitæ poſteà ſemper immobiles perſtiterunt, variis licèt infidelium preſſuris agitati, ut litteræ eorum ad *Leonem X.* Pontificem Maximum apertè demonſtrant. Patriarchatum Antiochenum tenuit *Haimericus*, ſeu *Aimericus* annos XLVII. hoc eſt, uſque ad annum MCLXXXVII. quo in vivis eſſe deſiit, ejuſque

loco ſubſtitutus eſt *Rodulphus* hujus nominis II. qui Antiochenam Eccleſiam rexit annis triginta tres, ſeù uſque annum MCCXX. Poſt *Rodulphum II*, Sedem Antiochenam per viginti annos occupavit *Rainerius* Tudertinus, Prior S. *Fridiani* Lucenſis, & obiit anno MCCXL. eique ſucceſſit *Elias Robertus* Regienſis, anteà Epiſcopus Brixianus, qui ſedit annos octo, & obiit anno MCCXLVII. qui verò poſt *Eliam* ex latinis Patriarcha Antiochenus fuerit, planè incompertum eſt, ut videre eſt apud *Panvinum Onuphrium*, & *Genebrardum* in Chronico.

D. Eccleſia itaque tàm Hieroſolymitana, quàm Antiochena nullos alios duodecimo ſæculo Patriarchas habuit præter Latinos?

M. Cum Latini ſummâ rerum Hieroſolymis, & in urbe Antiochia duodecimo ſæculo potirentur, non alios, quàm Latinos, tàm Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, quàm Antiochenæ Patriarchas præfecerunt. Non deſierunt tamen Græci ſuos & Hieroſolymis, & in Antiochia inſtituere, & continuare Patriarchas Græcos, qui tamen erant dumtaxàt Patriarchæ nomine tenus, ut patet exemplo *Theodori Balſamonis* patriâ Conſtantinopolitani, qui à Græcorum Imperatore ad Patriarchatum Antiochenum deſignatus, nunquam tamen illum occupare potuit, quia tùm temporis Sedem Antiochenam tenebat *Heimericus*, ſive *Aimericus* Patriarcha Latinus. Hinc *Theodorus Balſamon*, vir alioqui doctiſſimus, ægrè ac iniquo animo ferens, quòd Latinorum auctoritate à Sede Antiochena, cujus ſe Patriarcham dictitabat, excluderetur; Convicia in Latinos pleno ore effudit, & Eccleſiam Romanam in ſuis libris execrabilibus mendaciis à Capite ad Cal-

Calcem ſcatentibus infamare ſtuduit, ut oſtendemus in Colloquio quinto, ubi ſermonem inſtituemus de Viris Illuſtribus, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo tàm in Oriente, quàm in Occidente floruerunt.

COLLOQUIUM III.

De Hæreſibus, quæ duodecimo ſæculo Eccleſiam infeſtarunt.

D. Plura in ſuperiori Colloquio percenſuiſti ſchiſmata, quæ ab Occidentis Imperatoribus excitata pacem Eccleſiæ diù multùmque perturbarunt; nec dubito, quin eodem ſæculo ad labefactandam avitam Eccleſiæ doctrinam complures errores in perniciem animarum diſſeminaverint hæretici, quos in præſenti Colloquio referre juvat, ut omnes, quos de illis Eccleſia reportavit triumphos, in apertam lucem proferamus.

M. Duodecimum Eccleſiæ ſæculum multos protulit Hęreticos, qui vel antiquos, & extinctos errores recoxerunt, vel novos proprio marte cuderunt, quibus nihil abſurdius fingi aut exiſtimari poſſe ex ſimplici eorum narratione facili negotio judicabis. Agmen Hæreticorum duodecimi Eccleſiæ ſæculi ducunt *Petrus de Bruis*, à quo *Petrobruſiani* dicti ſunt ejus Sectarii; & *Henricus* à quo *Henriciani* diſcipuli ejus fuerunt appellati. Ambo illi hęretici circà annum MCXVI. ſuos in Provincia cœperunt ſpargere errores. Sed *Henricus* diſcipulus *Petri de Bruis*, relicto in Provincia Magiſtro, Lauſa-

nam primùm ſe contulit. Dein Cenomanos, Pictavos, & Burdegalam in Galliis fœdavit ſuis ſpurcitiis, ſicut teſtatur S. *Bernardus* Epiſtola CCXL. quam recitat *Baronius* ad annum MCXLVII. num. 16. Hujus *Henrici* Hæretici mores, ingenium, ac ſupinam ignorantiam Auctor *de Geſtis Epiſcoporum Cenomanenſium* Tomo 3. Analect. à doctiſſimo *Mabillonio* publicatus deſcribit his verbis: *per idem ferè tempus in adiacentium finibus regionum ſurrexit quidam hypocrita, quem propria actio, mores perverſi, dogma deteſtabile ſcorpionibus & parricidialibus proteſtantur ſuppliciis. Is enim ovium ſpoliis lupi rapacis rabiem occultans, vultu & oculorum incitatione mari conformis naufragoſo, coma ſuccinctus, intonſus barba, corpore procerus, pernix inceſſu, nudis humo, bruma debacchante, ſerpens veſtigiis, expeditus affatu, terribilis ſono, juvenis ætate. Nullus ei nitor in veſtitu, victus à publico in promptu diſſimilis, hoſpitium in ædibus burgenſium, manſio in porticu, cœna, cubile in Cœnaculo.......... Matronæ etiam atque impuberes pueri (nam utriusque ſexus utebatur lenocinio) pro varia vice huic accedentes, exceſſus ſuos profitentur, ſed augmentant, plantas ejus, clunes, unguina tenera manu demulcendo. Iſti planè tanti viri laſcivia exhilarati, & adulterii enormitate, publicè teſtabantur, numquam ſe virum attrectaſſe tantæ rigiditatis, humanitatis & fortitudinis, cujus affatu cor etiam lapideum facile ad compunctionem poſſet provocari. Hujus itaque religionem & cælibem vitam Monachi & Anachoretæ, & univerſi Regulares deberent imitari. Aſſerebant quoque, ſibi à Domino Deo antiquam & authenticam Prophetarum collatam fuiſſe benedictionem, & ſpiritum, quo mortalium exceſſus cæteris incognitos, viſa tan-*

tantùm eorum facie, cognoſceret ac proderet. Narrat prætereà idem Auctor, quo pacto *Henricus* hæreticus (Cenomanenſibus ejus præſentiam expetentibus) duos ex Diſcipulis ſuis Cenomanum miſerit. quos habitu & exteriori converſatione pęnitentium ſpęciem præferentes, non ſolùm plebs quaſi Angelos Domini ſuſcepit, ſed etiam *Hildebertus* tùm temporis Civitatis Cenomanenſis Epiſcopus, qui propediem Romam profecturus erat, juſſit Archidiaconis ſuis ut venientem *Henricum* benignè exciperent, eique Conciones ad populum habere permitterent. Abſente itaque *Hildeberto* Cenomanenſi Antiſtite, Romamque iter aggreſſo, venit *Henricus* hæreticus, & in ovile irruit lupus agni habitu larvatus. Seductorem plebs novitatis amans è veſtigio ſecuta ęſt, & Hæreſeos veneno afflata cæco ac præcipiti furore in Clerum graſſata eſt. His permotus Clerus Cenomanenſis, ne peſtis illa latiùs ſerperet, ſilentium Hæreſiarchæ indixit, ipſum, ejusque diſcipulos ac fautores diris omnibus ſacro ritu devovit, ſi contumaces eſſent. At *Henricus* hęreſiarcha ſententiam excommunicationis in ipſum à Clero Cenomanenſi latam nihil planè moratus, ab incæpto non deſtitit, ſed apud S. *Germanum*, & S. *Vincentium* ſacrilegos conventus agebat, in quibus nọvi dogmatis virus effundebat, aſſerens videlicèt, fœminas, quæ minus caſtè vixerant, coràm omnibus veſtes ſuas cum crinibus nudas comburere debere, quod cùm factitarent quædam fœminæ, quid ſingulæ haberent venuſtatis, quæ cęteris candore excelleret, vel nitore corporis ſplendidior haberetur, perſpiciebat flagitioſus ille hæreticus. Multi etiam juvenes pravis illius hæretici conſiliis

deluſi venales ducebant mulieres, quas, poſt breve dilapſum temporis ſpatium, omni egentes auxilio relinquebant, ſicque illi aliis fœminis in adulterio adhærebant, & fœminæ, quas deſeruerant, adhùc maritis ſuis ſuperſtitibus, aliorum connubia illicitè expectabant. Rediit interim ex Romano itinere *Hildebertus*, cujus cognito adventu, *Henricus* ſibi malè conſcius in Caſtrum S. *Karileſi*, Gallicè *ſainct Calais*, actutùm ſeceſſit, ubi nec timore divino, nec pudore hominum ab effræni explenda libidine ullo pacto ſibi temperare potuit. Secreto ſiquidem noctis ſilentio militis cujuſdam ædes ingreſſus, uxorem ipsius in die ſacro Pentecoſtes conſtupravit. Ægrè vidit *Hildebertus* Epiſcopus Cenomanensis plebem ab *Henrico* hæretico fuiſſe depravatam, quippè quæ ejus benedictionem reſpueret, Hæresiarcham laudibus in Cœlum extolleret, & in univerſum Clerum verbis petulantibus & conviciis baccharetur. Quam ob rem, ut dementatam plebem ad ſaniorem mentem reduceret Sanctiſſimus ille Antiſtes, adiit *Henricum* Hæresiarcham, qui ab ipſo ignorantiæ, impietatis, & hæreſeos convictus ac rubore ſuffuſus, vitam ſuam, genus dogmatizandi, & præſumptionem profeſſus, clàm aufugit, *& cæteras regiones, niſi ocyor eſſet fama, ſimili modo perturbaret, & viperino hiatu ſuo inficeret*, inquit Auctor jam citatus *de Geſtis Epiſcoporum Cenomanenſium*.

D. Quinam erant præcipui errores, quos *Petrus de Bruis* diſſeminavit in Provincia, ubi, ſicut jam obſervaſti, *Henricus* ejus diſcipulus eum reliquit?

M. Ad ſex potiſſimùm Capita, errores, quos in Provincia ſparsit *Petrus de Bruis*, revocat *Petrus*

Vene-

Venerabilis Abbas Cluniacenſis tùm in Epiſtola, quam ad Archiepiſcopos Arelatenſem & Ebredunenſem, & Epiſcopos Dienſem & Vapincenſem, ſcripsit, tùm etiam in alia Epiſtola, ſeù potiùs Tractatu iisdem Præſulibus nuncupato, in quo *Petri de Bruis* errores confutavit. In primis, negabat *Petrus de Bruis*, parvulos eſſe baptizandos, quia, ut inquiebat, aliena fides non poteſt eis prodeſſe, nec propriam fidem habere poſſunt, quæ tamen ad baptiſmatis ſuſceptionem prorsùs neceſſaria eſt, Domino dicente: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur*. Secundò, aſſerebat, Templorum, vel Eccleſiarum fabricam fieri non debere, factas inſuper ſubrui oportere, nec eſſe neceſſaria Chriſtianis ſacra loca ad orandum, quoniam æquè in taberna, & in Ecclesia, in foro & in templo, ante altare, vel ante ſtabulum, invocatus Deus audit, & eos, qui merentur, exaudit. Tertiò, docebat, ſacras Cruces confringi, omni dedecore dehoneſtari, & igne ſuccendi debere, quia ſpecies illa, vel inſtrumentum, quo Chriſtus tàm dirè tortus, tàm crudeliter occiſus eſt, non adoratione, non veneratione, vel aliqua ſupplicatione dignum eſt. Quartò, non ſolùm veritatem Corporis & Sanguinis Domini quotidiè & continuè per Sacramentum in Eccleſia oblatum negabat, ſed omninò illud nihil eſſe, neque Deo offerri debere pertendebat. Quintò, ſacrificia, orationes, eleemoſynas, & reliqua bona pro defunctis fidelibus facta deridebat, nec his mortuos juvari poſſe effutiebat. Poſtremò, Traditionis, ſeù Sanctorum Patrum auctoritatem explodebat *Petrus de Bruis*, teſte *Petro Venerali* Abbate Cluniacenſi, qui ta-

tamen fatetur, famam, quæ vulgaverat, Petrobuſianos eſſe Manichæos, & novum perindè ac vetus ab ipſis rejici Teſtamentum, incertam eſſe & populari dumtaxàt rumore jactatam. Hæc *Petrobuſianorum* Hæreſeos capita à *Petro Venerali* notata refert *Baronius* ad annum Chriſti MCXXVI. & ab eodem anno hujus hęreſis originem arceſſendam eſſe affirmat. Verùm, cùm Concilium Toloſanum, quod anno MCXIX. Præſide *Calliſto II*. Pontifice Maximo habitum fuit, damnaverit eosdem errores, quos memorat, & *Petrobuſianis* tribuit Petrus Venerabilis, longè veroſimilius eſt, *Petrum de Bruis* ante annum milleſimum centeſimum decimum nonum ſuos cæpiſſe diſſeminare errores, qui poſteà in Concilio Lateranenſi II. Oecumenico celebrato an. MCLXXIX. fuerunt iterùm proſcripti, ſicut datâ operâ in ſequenti Colloquio oſtendemus. Breviter hic dumtaxàt obſervabo, *Petri de Bruis* nefandam hæreſim, dùm in Provincia ſerpit, gliſcit ac latè graſſatur, multas clades ac graviſſima damna Eccleſiæ, Galliarumque Regno intuliſſe. Cernebantur quippè id temporis in Provincia Altaria everſa, Cruces igne ſucceuſæ, violatę ac palàm conculcatæ Leges ac cæremoniæ Eccleſiæ, extinctus cælibatus, Chriſtiani rebaptizati, Sacerdotes contempti, exagitati, trucidati, ac denique auguſtiſſima templa prophanata, diruta & ſolo penitùs æquata. Tam malignis improbiſſimorum hæreticorum conatibus acriter reſtiterunt, ſeque horum furoribus ac ſtragibus oppoſuerunt ſanctiſſimi Provinciæ Epiſcopi, hiſque debet Provincia, quòd quæ monſtra vidit in ſacra, religionesque ſuas furiosè conjurantia, fracta eadem incredibili

vigi-

vigilantiſſimorum Antiſtitum virtute ac debellata viderit. E Provincia itaque fugatus *Petrus de Bruis*, in Occitaniam ſe recepit, locum, ſed non animum mutans. At ibi ſuos diſſeminans errores captus extremo affectus eſt ſupplicio, ſeu, ut *teſtatur Petrus* Venerabilis, in Villa Sancti *Ægidii* in Diœceſi Nemauſenſi damnatus & combuſtus eſt.

D. Obtigitne *Henrico* hæretico eadem ſors, quam nactus eſt *Petrus de Bruis* ipsius Magiſter?

M. *Henricus* diſcipulus *Petri de Bruis* è civitate Cenomanensi, ut jam diximus, pulſus, in Occitaniam venit, ubi, ſicut & per totum Comitatum Toloſanum tam latè Magiſtri ſui propagavit errores, ut teſte S. *Bernardo* in Epiſtola CCXLI. ad *Ildephonſum*, ſeu *Alphonſum* hujus nominis primum Comitem Sancti Ægidii ac Toloſatum, Baſilicæ eſſent ſine plebibus, plebes ſine Sacerdotibus, Sacerdotes ſine debita reverentia, & ſine Chriſto deindè Chriſtiani. Ecclesiæ reputabantur Synagogæ, Sanctuarium Dei ſanctum eſſe negabatur, Sacramenta non ſacra cenſebantur, dies feſti feſtivis fruſtrabantur ſolemniis. Moriebantur homines in peccatis ſuis, rapiebantur paſſim animæ ad tribunal terrificum, heu! nec pænitentiâ reconciliati, nec ſacra Communione muniti. Paruulis Chriſtianorum, Chriſti intercludebatur via, dùm Baptiſmi negabatur gratia, nec ſaluti propinquare ſinebantur; Salvatore licèt piè clamante pro eis: *Sinite*, inquit, *paruulos venire ad me*. Rogat deindè S. *Bernardus* in eadem Epiſtola hunc Comitem *Ildephonſum*, ut hunc peſtiferum hæreticum abjectâ omni cunctatione è tota

ſua

ſua ditione expellat, & ne ab illo callido hypocrita aliquam pietatis præferente ſpeciem decipiatur, ſic ejus mores deſcribit: *Nec mirum tamen ſi ſerpens ille callidus decepit te, quippè ſpeciem pietatis habens, cujus virtutem penitùs abnegavit. Sed nunc audi quis ille ſit. Homo apoſtata eſt, qui relicto Religionis habitu (nam Monachus extitit) ad ſpurcitias carnis & ſæculi, tanquàm canis ad ſuum vomitum eſt reverſus. Præ confuſione habitare inter cognatos & notos non ſuſtinens, vel potius non permiſſus ob magnitudinem criminis, ſuccinxit lumbos ſuos, & iter, quà neſciebat, arripuit, factus gyrovagus & profugus ſuper terram .... Inquire, ſi placet, vir Nobilis, quomodò de Lauſana civitate exierit, quomodò de Cenomanis, quomodò de Pictavis, quomodò de Burdegali, nec patet ei uſpiam aditus utpotè qui fœda poſt ſe ubique reliquit veſtigia.* Innumeros hæreticos *Henricanos* concionibus, collationibus & miraculis ad Catholicam fidem adduxit S. *Bernardus*, quem Cardinalis *Albericus* Epiſcopus Oſtienſis, & Sedis Apoſtolicæ Legatus in Gallias ad exterminandam hæreſim Henricianam miſſus ſibi comitem adſcivit anno MCXLVII. Teſtatur *Goffridus* Monachus libro 3. de vita S. *Bernardi* capite quinto, *Henricum* hæreticum fugiſſe ac delituiſſe, ſed tãdem captum & catenis vinctum, Legato Apoſtolico traditum fuiſſe, & carcere perpetuo damnatum, ne pluribus aliis ſuæ hæreſeos virus afflaret. Hæc fuit miſera ſors, quam juſto Dei judicio experti ſunt duo illi obſtinati hæreſiarchæ *Petrus de Bruis*, & ejus diſcipulus *Henricus*, quos tamen tanquàm Patriarchas ſuos Lutherani, Calviniſtæ, Anabaptiſtæ, aliique hujus furfuris hæretici noſtri temporis agnoſcunt ac venerantur.

D.

D. Habueruntne multos ſectatores duo iſti Hæreſiarchæ *Petrus de Bruis*, & *Henricus* ejus diſcipulus?

M. Præter illos, qui tàm in Provincia, quàm in Occitania duobus iſtis Hæreſiarchis adhæſerunt, veroſimile etiam eſt, Hæreticos Petragoricenſes, quorum errores refert *Heribertus* Monachus in Epiſtola, quam ad omnes Chriſtianos direxit, fuiſſe *Petri de Bruis*, & *Henrici* Diſcipulos. Hanc *Heriberti* Monachi Epiſtolam inſeruit *Mabillonius* Tomo III. Veterum Analectorum pag. 467. eamque ipſe integram hìc exhibebo, ut errorum, quos ſpargebant hæretici Petragoricenſes, notitiam habere poſſis.

Omnibus Chriſtianis notum eſſe cupio ego Heribertus Monachus, ut ſe cautè agant à pſeudo Prophetis, qui Chriſtianitatem pervertere nituntur. Surrexerunt enim in Petragoricenſi regione quàm plurimi hæretici, qui ſe dicunt Apoſtolicam vitam ducere, carnes non comedunt, vinum non bibunt, niſi permodicum tertia die, centies in die genua flectunt, pecunias non recipiunt, illorum autem ſecta valdè perverſa eſt & occulta. Gloria Patri *non dicunt, ſed pro gloria Patri*: Quoniam Regnum tuum, & tu dominaris univerſis creaturis in ſæcula ſæculorum Amen. *Eleemoſynam nihil eſſe, quia undè fieri poſſit, nihil deberet poſſideri. Miſſam pro nihilo ducunt, neque communionem percipi debere dicunt, ſed fragmentum panis. Miſſam ſi quis cantaverit ſeductionis cauſa, nec Canonem dicit, nec Communionem percipit, ſed hoſtiam juxta, aut retrò altare, aut in Miſſalem proiicit. Crucem ſeu vultum Domini non adorant, ſed adorantes prohibent, ita ut ante vultum Domini dicant:* Simu-

Simulacra gentium &c. *in hac ſeductione quàm plures jam, non ſolùm Nobiles propria relinquentes, ſed & Clerici, Presbyteri, Monachi & Monachæ peruenerunt. Nullus enim tàm ruſticus eſt, qui ſi ſe eis conjunxerit, quin infrà octo dies tam ſapiens ſit litteris, ut nec verbis, nec exemplis amplius ſuperari poſſit. Nullo modo detineri poſſunt, quia, ſi capiuntur, nulla vinctione poſſunt ſervari, Diabolo eos liberante, & ità inverſi, ut ſperent & velint invenire eos, qui ſe cruciant & morti tradunt. Faciunt quoque multa ſigna. Nam ſicubi ferreis catenis vel compedibus vincti miſſi fuerunt in tonnam vinariam, ita ut fundus ſursùm vertatur, & cuſtodes fortiſſimi adhibeantur, in craſtino non invenientur, quoadusque iterùm ſe voluntariè repræſentaverint. Vas vini vacuum ex ſuo vino parumper immiſſo, in craſtino plenum invenitur. Alia quoque permulta & mira faciunt. Princeps eorum Pontius vocatur.* Cujus loci Monachus fuerit iſte *Heribertus*, vel quo anno hanc Epiſtolam dederit? In obſcuro eſt. Obſervat dumtaxat *Mabillonius*, hunc *Pontium*, cujus, tanquam Petragoricenſium hæreticorum Principis, meminit in ſua Epiſtola *Heribertus*, fuiſſe hæreſiarchæ *Petri de Bruis* diſcipulum.

D. Cùm *Petrus de Bruis*, & *Henricus* ejus diſcipulus ſuos in Galiis duodecimo Eccleſiæ ſæculo diſſeminarint errores, his continenti ordine alios, ſi qui fuerunt, debes adiungere Novatores, qui eodem ſæculo Gallias ſuis erroribus infeſtarunt.

M. Gallia duodecimo Eccleſiæ ſæculo ortum dedit duobus viris doctiſſimis quidem, ſed Novatoribus, *Petro* videlicet *Abaelardo*, & *Gilberto*

berto Porretano Epiſcopo Pictavienſi, qui tamen ſuos errores poſteà ejurarunt, fuitque ab Hæreticis Waldenſibus, & Albigenſibus diù multùmque exagitata. Incipiam à Petro *Abaelardo*, cujus ingenium, mores, doctrinam, errores, variamque fortunam paucis hìc deſcribam, de ejus Operibus commodiùs deindè in quinto Colloquio dicturus, ubi de viris illuſtribus, qui duodecimum ſæculum eruditione nobilitarunt, ſermonem inſtituam. *Petrus Abaelardus* natione Gallus, patriâ Nannetenſis, in gremio Mineruæ à puero educatus, optimas quaſque didicit Diſciplinas, ſed præſertim Dialecticam, cujus addiſcendæ percupidus, diverſas diſputando, Peripateticorum more, peragravit Provincias, iiſque perluſtratis, Pariſios tandem venit, ad *Guillelmum Campellenſem* Eccleſiæ Pariſienſis Archidiaconum, & Peripateticæ Philoſophiæ profeſſorem celeberrimum, cui primò gratus fuit, ſed poſtmodùm ejus invidiam ſubiit, quòd eum in ſcholis acriùs ſuis conſtringeret argumentis, nonnullas illius ſententias refelleret, & de ſuo ingenio nimis præſumens, Meloduni paucis leucis Pariſiis diſſiti, ac deindè Corbolii ſcholas aperuiſſet, ubi Dialecticæ artis Magiſterio adeò inclaruit & celebris evaſit, ut Pariſios accitus, ſacram ſcripturam publicè legerit, ejuſque operâ uſus ſit *Petrus Lombardus* poſteà Epiſcopus Pariſienſis in compoſitione Sententiarum, ſicut prodit *Joannes* Cornubienſis ipſius *Petri Lombardi* diſcipulus. *Abaelardum* magno omnium applauſu & diſcipulorum concurſu Pariſiis docentem *Fulbertus* rogavit, ut *Heloiſſam* nobilem virginem neptem ſuam, formâ præſtantem, doctrinâ præſtantiorem, & totâ Gal-

Galliâ ob ſingularem, quam ſibi comparaverat, eruditionem, ob eximias animi dotes, & peritiam Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ Linguæ poſtea celebrem, tam Linguis, quàm Philoſophicis, aliiſque liberalibus diſciplinis imbueret. Promptiſſimum ſeſe ad id muneris obeundum exhibuit *Petrus Abaelardus*, cui juventus, formæ gratia, cantus & carminum Ars ſuaviſſima, quam apprimè callebat, fæminarum amorem facilè conciliabant. Idque re ita contigit. *Abaelardus* quippè juvenem *Heloiſſam* ſuæ curæ concreditam ſuis amoribus illaqueavit, & viciſſim ipſe *Heoliſſæ* amoribus captus eſt, ut videre eſt in Epiſtola, quam *Abaelardus* ad *Amicum* ſcripſit, in qua calamitatum ſuarum Hiſtoriam, & amores ſuos cum *Heloiſſa* deſcribit. Furtivi quidem & ſolis amantibus noti fuerunt aliquamdiù prophani iſti amores, ſed in apertam lucem eruperunt, cùm *Heloiſſa* concepit & peperit filium nomine *Aſtrolabium*. Tunc irâ excandeſcens *Fulbertus* auunculus *Heloiſſæ*, ad nuptias cum *Heloiſſa* ineundas ad ſcelus illud utcumque obtegendum coegit *Abaelardum*, qui *Heloiſſam* in uxorem quidem duxit, ſed ut ſcholis vacaret, eam cùm Argentolienſibus Monialibus recluſit, monitam tamen ne velum induceret. Id *Fulbertus*, & *Heloiſſæ* conſanguinei ægrè admodùm tulerunt, & rati *Abaelardum* ſibi illuſiſſe, eumque abhorrere à Matrimonio *Heloiſſæ*, quam in Monaſterium ablegaverat, fictitiam hanc injuriam viciſci volentes, *Abaelardum* nihil minus cogitantem, inflicto pudendo vulnere, quâ parte peccaverat, crudeliter mutilarunt, & eunuchum effecerunt. Quò factum eſt, ut *Abaelardus* ob inflicti illius vulneris infamiam

miam pudore ſuffuſus, mundo nuncium remiſerit, & vitam Monaſticam in Cœnobio S. *Dionyſii* propè Pariſios amplexus fuerit, *Heloiſſa* verò ab Epiſcopo velum acceperit in Monaſterio Argenteolenſi Lutetiæ vicino, in quo poſtmodùm Prioriſſa & Abbatiſſa fuit. Sed indè pulſis Monialibus à Monachis S. Dionyſii illum ſibi locum vendicantibus, *Heloiſſa* ſeſe recepit ad Monaſterium *Paracleti* in Diœceſi Treceuſi ſitum, & ab ipſo *Abaelardo* conſtructum, quod ut prima Abbatiſſa rexit. Extant etiamnùm *Abaelardi* ad *Heloiſſam*, & *Heloiſſæ* ad *Abaelardum* Epiſtolæ, de quibus pauca dicemus in quinto Colloquio. Factus Monachus *Abaelardus*, iterum ſcholas aperire coactus eſt, ob infinitum penè numerum diſcipulorum, qui ad ipſum certatim accedentes obtinuerunt ab *Adamo* Abbate Monaſterii S. *Dionyſii*, ut eos publicis ſuis lectionibus edoceret. Sed, dùm *Abaelardus* nimis inter docendum ingenio ſuo indulget, alioſque elato ſupercilio deſpicit, magnorum & paruorum odia in ſe concitavit, & ſicut manus ejus contra omnes, ita manus omnium contra eum armantur. Graviſſimas etiam à ſuis fratribus & æmulis *Alberico*, & *Latulfo* perſecutiones paſſus eſt. Iſti ſiquidem, quos haud parùm urebat fama, quam liber de Trinitate *Abaelardo* pepererat, eum ubique velut hæreticum, & trium Deorum aſſertorem infamarunt. Augebat fratrum, ſeù Monachorum Cænobii S. *Dionyſii*, in *Abaelardum* conceptum odium ea libertas, quâ ſæcularem illorum vitam, moreſque irreligioſos interdùm arguebat, & in privatis colloquiis aſſerebat, *Dionyſium Areopagitam* Corinthiorum potiùs quàm Athenienſium fuiſſe

Epiſcopum. Inde enim ſequi videbatur, *Dionyſium*, Galliarum Apoſtolum, non eſſe *Aeropagitam*, cum ejus Acta eum Athenienſium Antiſtitem faciant. Id certè concoquere haud poterant Monachi Dionyſiani, cùm inde Monaſterium ſuum graviter læſum autumarent. Quapropter ad reparationem injuriæ Monaſterio S. *Dionyſii* illatæ, juſſerunt ei Monachi ut palinodiam cantaret, & S. *Dionyſii* Areopagitæ Hiſtoriam ab *Hilduino* hujuſce cœnobii quondam Abbate editam calculo ſuo comprobaret. Quod, volens nolens, præſtitit *Abaelardus*, ut videre eſt in epiſtola, quam direxit ad *Adamum* Monaſterii Sancti Dionyſii Abbatem, in qua retractat ſuam de *Dionyſio Areopagita* ſententiam. Conſultò hìc prætermitto alias perſecutiones, quibus exagitatus eſt *Abaelardus* factus Abbas Sancti *Gildaſii* Rujenſis in Diœceſi Venetenſi in Britannia minore. Quanta enim mala ibi perpeſſus fuerit *Abaelardus* tum ob indiſciplinatam illorum Monachorum vitam, tum ob vexationem ſibi factam à Principe, ſeu potiùs illius regionis tyranno, qui ex diſſolutione Monachorum occaſionem nactus, Abbatiam in uſus proprios redegerat, teſtatur ipſemet *Abaelardus* in priori ad Amicum epiſtola, ubi poſt multa, hæc ſcribit: *Quotidiè quaſi cervici meæ gladium imminentem ſuſpicio, ut inter epulas vix reſpirem*. Multorum errorum *Abaelardum* inſimularunt Sanctus *Bernardus* in epiſtola cxc. ad *Innocentium II. Guillelmus* Abbas S. *Theodorici* in Diſputatione aduersùs ipſum *Abaelardum*, Anonymus in Diſputatione aduersùs eumdem *Abaelardum* tribus libris comprehensâ, quæ extat tomo 3. Bibliothecæ Ciſtercienſis, & *Otto Frinſingenſis* lib. 1. *De Geſtis*

Fri-

Friderici Imperatoris cap.47. Hi porrò *Abaelardi* errores ad novemdecim potiſſimum Capita vulgò revocari ſolent. Primò, ponebat *Abaelardus* in Trinitate gradus, in majeſtate modos, numeros in æternitate. Conſtituebat Deum Patrem plenam eſſe potentiam, Filium quamdam potentiam, Spiriritum Sanctum nullam potentiam. Secundò, aſſerebat, Spiritum Sanctum procedere quidem ex Patre & Filio, ſed minimè de Patris eſſe Filiive ſubſtantia. Tertiò, negabat, diabolum unquam jus aliquod in homines habuiſſe, & Filium Dei carnem, aſſumpſiſſe ut hominem liberaret. Quartò, affirmabat, Spiritum Sanctum eſſe animam mundi. Quintò, dicebat, Chriſtum Deum & hominem non eſſe ſecundam in Trinitate perſonam, ſeu Deum propriè hominem dicendum non eſſe. Sextò, cenſebat, homines per liberum arbitrium, ſine adjuvante Dei gratia, benè poſſe & velle & agere. Septimò, docebat, in Sacramento Altaris remanere in aere formam prioris ſubſtantiæ. Octavò, pertendebat, ab Adamo non trahi originalis peccati culpam, ſed pœnam. Nonò, omnia peccata ex natura ſua eſſe mortalia exiſtimabat. Decimò, aſtruebat, nullum concupiſcentiâ, delectatione, & ignorantiâ committi peccatum. Undecimò, volebat, ſuggeſtiones diabolicas per phyſicam actionem fieri in nobis. Duodecimò, fidem definiebat *æſtimationem rerum, quæ non videntur*. Quem errorem refellens S.*Bernardus*, elegantèr ait: *Abſit ut putemus in fide vel ſpe noſtra aliquid, ut is putat, dubia æſtimatione pendulum, & non magis totum quod in ea eſt, certa ac ſolida veritate ſubnixum, oraculis & miraculis divinitùs perſuaſum, ſtabilitum & conſecratum partu Vir-*

Virginis, *Sanguine Redemptoris*, *gloria Reſurgentis &c.* Decimotertiò, *Abaelardus* limites præſcribebat Omnipotentiæ Divinæ, aſſerendo Deum plura facere haud poſſe, quàm fecerit, aut aliquandò facturus ſit. Decimoquartò, animæ Chriſti deſcenſum ad inferos inficiabatur. Decimoquintò, adventum in fine ſæculi ad judicandos homines poſſe etiam attribui Patri dictitabat. Decimoſextò, poteſtatem ligandi atque ſolvendi Apoſtolis à Chriſto conceſſam diffitebatur. Decimòſeptimò, docebat, Deum mala nuſquàm impedire, voluntates hominum impediendo. Decimo octavò, Crucifixores Chriſti à peccato excuſabat. Denique, aſſeverabat, ſpiritum timoris Domini in Chriſto non fuiſſe, & timorem Domini caſtum in futuro ſæculo non permanſurum. Hos errores à Petro Abaelardo fuiſſe propugnatos S.*Bernardus* aliique Scriptores teſtantur. Sed *Abaelardus* in Apologia, ſeu Confeſſione fidei, ſcribit, hujuſmodi errores ſibi malitiâ vel ignorantiâ eſſe affictos. *Berengarius* etiam Pictavienſis Epiſcopus Apologiam adornavit, in qua *Petrum Abaelardum* Magiſtrum ſuum ab omnibus illis erroribus vindicat. Sed hac in re nec *Abaelardo*, nec *Berengario* pro Magiſtro ſuo peroranti credere par eſt; tum quia incredibile eſt, S.*Bernardum*, alioſque probatiſſimæ fidei teſtes, voluiſſe illos errores affingere Petro Abaelardo; tùm quia etiam iidem Abaelardi errores proſcripti fuerunt ab *Innocentio II.* Pontifice Maximo, & à Synodis Sueſſionenſi anno MCXX. & Senonenſi anno MCXL. celebratis; tum quia denique, Apologia, quam in gratiam *Petri Abaelardi* edidit *Berengarius*, plena eſt acrimoniæ adverſùs S.Bernardum, cùmque à mul-

multis fuiſſet reprehenſus, quòd tam gravem, ſanctumque virum laſcivientis ſtyli acumine pupugiſſet, excuſavit ſe, idque joco potiùs, quàm ſeriò factum reſpondit. Cæterùm, quamvis negari haud poſſit, *Petrum Abaelardum* mox memoratos docuiſſe errores,' inde tamen hæreticus dici non debet, quia *Abaelardus* ſtatim ac vidit, ſe ab omnibus tanquàm hæreticum deſeri, Cluniacum ſe contulit, ubi *Petrus Venerabilis* Abbas Cluniacenſis eum peramantèr ſuſcepit, & epiſtolam, quam recitat *Baronius*, ſcripſit ad *Innocentium II.* Summum Pontificem, in qua declarat, ſe Cluniaci retinuiſſe *Abaelardum*, ignarum quò ſeſe verteret, & de pace inter *Bernardum* & eumdem *Abaelardum* conciliandam egiſſe, atque eò rem adduxiſſe, ut ambo tandem convenerint, diſſidiaque ſua pacificè compoſuerint. Teſtatur etiam *Petrus Venerabilis* in eadem epiſtola, *Abaelardum* ſuos emendaſſe errores, idemque etiam diſertè aſſerit *Otto Friſingenſis* lib. I. *De Geſtis Friderici* cap.49. Quin & ipſemet *Abaelardus* in ſuo Apologetico, ſeu Confeſſione fidei, ſe tandem ab erroribus reſipuiſſe indicat his verbis: *Quod ſi uſpiam per multiloquium exceſſi, ut ſcriptum eſt: in multiloquio non effugies peccatum, nunquam importuna defenſio me effecit hæreticum, paratus ſemper ſatisfactionem de malis meis corrigendis, ſive delendis, in quo certè propoſito uſque in finem perſeverabo &c.* Deindè, ſingillatim Catholica Dogmata erroribus à ſe aſſertis, vel ſibi objectis contraria ultrò amplectitur, & conſtantèr profitetur. Quocircà, *Abaelardus* poſt fidei ſuæ expoſitionem, & errorum emendationem hæreticus dici non debet, ut oſtendit *Natalis Alexander* part.3.ſec.XI.& XII.Diſſert.7.

art. II. Legendus etiam eſt ſuper hac re *Bulæus* tomo II. Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis ad annum MCXL. Poſt ſinceram errorum ſuorum emendationem lento morbo correptus *Abaelardus*, miſſus eſt ad recuperandam ſalutem à *Petro Venerabili* Abbate ſuo Cabillonem, ubi ex hac vita piè anno Domini MCXLII. exceſſit, ſicut teſtatur *Petrus Venerabilis* in epiſtola, quam ſcripſit ad *Heloiſſam* ejus quondàm uxorem, tunc verò Abbatiſſam Monaſterii Paracletenſis, ut eam de pio *Abaelardi* obitu ſolaretur, juſſitque, ut ejus corpus ad illud Cœnobium tranſferretur, ut optaverat *Abaelardus*, miſſo Epitaphio à ſe in honorem ipſius compoſito, in quo dicitur *Abaelardum* XI. Kalend. Maji animam Deo reddidiſſe.

D. Gaudeo ſanè vehementer, quòd *Petrus Abaelardus*, cujus Hiſtoriam breviter deſcripſiſti, ad ſaniorem mentem redierit, ſuiſque ſincero animo repudiatis erroribus, piè in gremio Eccleſiæ Catholicæ obierit. Tranſeamus modò ad cauſam *Gilberti Porretani* Epiſcopi Pictavienſis, quem ſæculo Eccleſiæ duodecimo in aliquot errores impegiſſe ſuperiùs obſervaſti.

M. In omni Artium ac Diſciplinarum genere, præſertim verò in Philoſophia & Theologia excelluit *Gilbertus Porretanus* ad Pictavienſem Epiſcopatum anno MCXLI. promotus. Is patriâ Pictavienſis non ſolùm Pariſiis, ſed & in aliis Galliæ locis Philoſophiam maximâ cum nominis celebritate docuit, & quidem Carnuti, ubi Canonicus & Cancellarius illius Eccleſiæ fuiſſe perhibetur, deindè Canonicus S. *Hilarii Majoris*, poſtremò ex Canonico, & Theologiæ profeſſore clariſſimo Epiſcopus inau-

inauguratus. *Ab adoleſcentia ſua*, inquit *Otto Friſingenſis* lib.1. *De Geſtis Friderici* cap.50. *Magnorum virorum diſciplinæ ſe ſubjiciens, magiſque illorum ponderi, quàm ſuo credens ingenio, qualis primò fuit Hilarius Pictavienſis, poſt Bernardus Carnotenſis, ad ultimum Anſelmus, & Radulfus Laudunenſes germani fratres, non levem ab eis ſed gravem doctrinam hauſerat, manus non ſubitò ferulæ ſubducta à ſcientiæ haud cenſura morum, vitæque gravitate diſcordante, non jocis, non ludicris, ſed ſeriis rebus mentem applicabat. Hinc erat, ut tam geſtu, quàm voce pondus ſervans ſicut in factis, ſic in dictis ſe oſtenderet difficilem, ut nunquàm puerilibus, vix autem eruditis & exercitatis, quæ ab eo dicebantur, paterent animis.* Verùm, *Gilbertus Porretanus* in Theologia Scholaſtica, cujus ſtudium duodecimo Eccleſiæ ſæculo vigere cœpit, maximè exercitatus, ingenii ſui ſubtilitate & rationum acumine Myſteria Fidei perſcrutari volens, in aliquot prorupit errores, quos *Otto Friſingenſis* loco mox à me laudato revocat ad iſta ſex Capita. Primò, *quòd aſſereret, Divinam Eſſentiam non eſſe Deum.* Secundò, *quòd proprietates perſonarum non eſſent ipſæ perſonæ.* Tertiò, quòd Divinæ *Perſonæ in nulla prædicarentur propoſitione.* Quartò, *quòd divina natura non ſit incarnata.* Quintò, *quòd meritum humanum attenuando, nullum mereri diceret præter Chriſtum.* Sextò, quòd *Eccleſiæ Sacramenta evacuando, diceret, nullum baptizari niſi ſalvandum.* Ejuſmodi errores *Gilbertus Porretanus* inſeruit in ſuis Commentariis in Pſalmos, in Epiſtolas Pauli, & in librum *Boetii* de *Trinitate*, eoſdemque errores retinuit factus Epiſcopus Pictavienſis, quos cùm protuliſſet in ſermone quodam ha-

habito coràm Clericis ſuis, apud *Eugenium III.* Pontificem Maximum, qui tum Senis degebat, à duobus ex ſuis Archidiaconis, *Arnaldo*, & *Calone* tanquàm de fide Trinitatis malè ſentiens accuſatus eſt. Verùm, Pontifex conſultiùs eſſe judicavit, hujus cauſæ diſcuſſionem in Gallias, quò tunc temporis accedebat, remittere. Dilato itaque iſtius cauſæ examine, iidem Archidiaconi, qui *Gilbertum Porretanum* apud Summum Pontificem accuſaverant, S. *Bernardum* Abbatem Claræ vallenſem convenerunt, eumque in ſuas partes pertraxerunt. Teſtatur *Otto Friſingenſis*, Summum Pontificem *Eugenium III.* Cauſæ *Gilberti Porretani* examen cœpiſſe in Concilio Antiſiodorenſi. Sed nullus Scriptor, præter *Ottonem*, meminit hujuſce Concilii Antiſiodorenſis ab *Eugenio III.* in cauſa *Gilberti Porretani* in Galliis celebrati. In hoc omnes conſentiunt Hiſtorici, quòd Summus Pontifex *Eugenius III.* anno MCXLVII. Synodum Pariſienſem convocaverit, in qua tamen, cùm propter partium ſtudia, & æmulorum contentiones cauſæ *Gilberti Porretani* finem imponere haud potuiſſet, illius judicium in aliud tempus diſtulit, ſeu ad Concilium Remenſe, quod anno ſequenti, ſeu MCXLVIII. celebratum eſt, & in quo poſt maturum ac deliberatum examen, promovente maximè Sancto *Bernardo*, damnatus eſt *Gilbertus Porretanus*. De utraque Synodo Pariſienſi nimirùm & Remenſi ad dirimendam *Gilberti Porretani* cauſam convocatâ in ſequenti Colloquio diſſeram, quapropter, duo hic dumtaxàt obiter obſervaſſe ſufficiat. Primum eſt, *Gilbertum Porretanum* ſummâ animi demiſſione exceptâ Summi Pontificis ſententiâ, errores ſuos ejuraſſe, Archidiaconos,

nos, qui eum accuſaverant, in gratiam recepiſſe, & *cum honoris plenitudine* ad ſuam Diœceſim reverſum fuiſſe, ſicut refert *Otto Friſingenſis*. Prætereà, obſervare debes, in eadem Synodo Remenſi damnatum itidem fuiſſe quemdam Hæreticum dictum *Eonem* ſeu *Eudonem* ruſticanum, illiteratum & idiotam hominem, qui non tàm hæretici, quàm fatui nomine dignus videtùr, & de cujus incantationibus & phantaſiis meliùs eſt ſilere, quàm loqui, ut inquit *Matthæus Pariſius*.

D. Cujas erat iſte *Eon*, & qua in re potiſſimùm deſipuit?

M. Ex Armorica, ſeu ex Britannia minori in Galliis oriundus erat *Eon* dictus *de Stella* Gallicè *Eon de l'Etoile*, vir nobilis genere, ſed ità ludificatione Dæmonum dementatus, ut cum ſermone Gallico *Eon* diceretur, ad ſuam perſonam pertinere crederet, quod in Eccleſiaſticis exorciſmis dicitur: *per eum, qui venturus eſt judicare vivos & mortuos & ſæculum per ignem*. Ita' planè fatuus, ut inter *Eon* & *Eum* neſciret diſtinguere. Hinc inſulsè aſſerebat, ſe filium Dei eſſe unigenitum, venturumque ad judicandum vivos & mortuos. Diù, multùmque debacchatus iſte *Eon*, tandem à Remenſi Archiepiſcopo captus eſt, & interrogatus ab *Eugenio III.* Summo Pontifice, qui Concilio Remenſi à ſe convocato præerat, *quiſnam eſſet?* reſpondit: *Ego ſum ille, qui venturus eſt judicare vivos & mortuos, & ſæculum per ignem.* Habebat autem ille hæreticus in manu ſua baculum inuſitatę formę, in ſuperiori ſcilicèt parte bifurcum. Interrogatus quid ſibi vellet baculus ille? *Res*, inquit, *grandis myſterii eſt. Quamdiù enim, ſicut videtis,*

detis, duobus Cælum Capitibus ſuſpicit, duas Orbis partes Deus poſſidet, tertiam mihi partem cedens. Porrò, ſi eadem duo ſuperiora Capita baculi ſubmittam uſque ad terram, & inferiorem ejus partem, quæ ſimplex eſt, erigam, ut Cælum ſuſpiciat, duabus mihi partibus retentis, tertiam tantummodò partem Deo relinquam. Ad hæc, riſit univerſa Synodus hominem tàm profundè datum in reprobum ſenſum. Juſſus ex decreto Concilii, ne peſtis iterùm ſerperet, diligentèr cuſtodiri, tempore exiguo ſupervixit. Diſcipuli verò ejus, quos magnis inſignierat nominibus, alium ſcilicèt vocans *Sapientiam*, alium *Scientiam*, alium *Judicium*, & in hunc modum cæteros, cùm ſanam doctrinam nullâ ratione reciperent, ardere potiùs, quàm ad vitam corrigi maluerunt. Hæc, & alia id genus *de Eone*, ſeù *Eudone* fusè narrat *Guillelmus Neubrigenſis* lib. 1. Hiſt. Angl. cap. 19. ubi etiam teſtatur, *ſe audiviſſe à quodam venerabili viro, qui interfuit dùm hæc agerentur, quòd audierit illum Eonis diſcipulum, qui Judicium dicebatur, cùm ad ſupplicium duceretur, crebriùs dicentem:* Terra! findere: *tanquam ad oris ejus Imperium terra aperienda eſſet, & devoratura, ſicut Dathan, & Abiron, ejus hoſtes. Tanta vis ſemel infixi cordibus erroris fuit.*

D. Quandònam erupit in Galliis Waldenſium Hæreſis, ecquis ejus Auctor fuit?

M. Waldenſium Hæreſis anno circitèr milleſimo centeſimo quinquageſimo nono in Galliis orta eſt hoc modo. In Oppido Vvaldenſi Marchiæ Lugdunenſis quidam civis dives, nomine *Petrus*, cognomine *Vvaldus*, ſeù *Vvaldenſis*, ſic ab iſto Oppido dictus, cùm vel audiſſet, vel legiſſet in Evangelio Sancti *Matthæi* Cap. 19. ex præcepto Domini vendenda

eſſe

eſſe omnia bona & eroganda pauperibus, ſibi perſuaſit, hanc Vitam Apoſtolicam omninò deſiiſſe in Eccleſia à temporibus *Silveſtri* Papæ, cùm ſcilicèt proprias habere cœpit poſſeſſiones. Hanc itaque Vitam Apoſtolicam quaſi poſtliminiò revocare ſuũ in animum induxit, & confeſtim propriis bonis venditis, atque ad ſuſtentationem pauperum diſtributis, vitam ipſe pauperrimam ducere aggreſſus eſt. Complures ad ſui imitationem pertraxit *Petrus Vvaldenſis*, quos inter præcipuus fuit *Joannes de Lugduno* civis Lugdunenſis, qui cujuſdam doctiſſimi concivis ſui ſubitaneæ mortis imagine perterritus, venditis omnibus, quæ poſſidebat, bonis, ſeſe *Petro Vvaldenſi* adjunxit, ac benè multi ejus exemplo provocati in eamdem voluntariorum Pauperum ſectam admitti atque cooptari voluerunt. Creſcente igitur in dies novâ ſectâ, varias Provincias & Regna peragrarunt iſti, ſi ſuperis placet, Apoſtolicæ vitæ reſtauratores, & pauperi vitæ prædicationem Verbi divini addiderunt, quamquàm eſſent magna ex parte prorsùs illiterati, dictitantes ſe ab officio prædicandi arceri haud debere, cùm certiſſimè conſtet, etiam Apoſtolos rudes licèt, & litterarum omninò expertes, Verbum Dei per univerſum Orbem prædicaſſe. Non auſi ſunt tamen iſti Sectarii id muneris obire, antequàm à Romano Pontifice prædicandi licentiam petiiſſent. Eam ob rem Romam profecti, mentem, conſiliumque ſuum Pontifici aperuerunt, ſed repulſam paſſi ſunt, quia nec tutum, nec legibus Eccleſię conſonum viſum eſt, ut verbum divinum fidelibus prædicandi provincia illiteratis & laicis viris committeretur. Româ reverſi, nihiloque prudentiores, aut humiliores facti,

ex-

excuſſo omni religionis jugo, & contemptâ Summi Pontificis, Clerique authoritate, prædicationis officium impunè invadunt, ſibique, invitis ac reclamantibus licèt Epiſcopis, arrogant: Clericos, moresque Sacerdotum innumeris onerant opprobriis, in luxum verò eorum, in divitias & nimias eorum poſſeſſiones acriùs invehuntur, Populum à perſolvendis decimis eximunt, atque ità, ſibi apud plebeculam conciliatâ probitatis famâ, confeſſiones excipiunt, pęnitentias injungunt, à peccatis abſolvunt, tantòque licentiùs, quòd Laïci eos exteriori pietatis ſpecimine præfulgere videntes, ſe meliùs & efficaciùs per eos abſolvi, quàm per proprios Sacerdotes autumarent. Quò factum eſt, ut hæc ſecta brevi tempore adeò invaluerit, ut in una ſola Diœceſi Pictavienſi quadraginta & unam ſcholas habuerit, variasque in ſectas fuerit propagata, quas accuratiſſimè recenſet noſter *Reinerus*, qui inter Vualdenſes per ſeptemdecim annos commoratus eſt, ſed, Dei tandem adſpirante miſericordiâ, agnitâ eorum impietate & fatuitate, hęreſim publicè ejuravit, & & ad fidem Catholicam converſus Ordini Prædicatorum nomen dedit. Floruit autem *Reinerus* circà annum MCCLIV. fuitque, teſte noſtro *Antonio Senenſi*, vir Philoſophiæ, Theologiæ, & Juris Canonici peritiſſimus, qui Opuſculum edidit *de Hæreticis*, quòd penè totum eſt de Vualdenſium Secta, ſeù de eorum erroribus, Diſciplina & moribus, nec non de variis ſurculis, qui ex hac Secta diverſis in locis promanarunt, & extat Tomo 25. Biblioth. Patrum. Ob varias Sectas, in quas diviſa fuit hæc Vualdenſium Hæreſis, variis nominibus progreſſu temporis ejus Sectarii donati ſunt, dictique *Vualdenſes*, *Pauperes*

de

de Lugduno, *Cathari*, *Cataphrygi*, *Publicani*, *Popelicani*, *Paterini*, *Piphres*, *Tiſſerani*, *Bulgares*, *Picardi*, *Lombardi*, *Bohemi*, *Turlupini*, *Ribaldi*, *Inſabbathati*, & *boni homines*, ob apparentem ac ementitam morum integritatem.

D. Quinam fuerunt præcipui Vvaldenſium Hæreticorum errores?

M. Vvaldenſium Hæreticorum errores omnium accuratiſſimè in libro mox laudato exhibet noſter *Reinerus*, qui in luto illius Hæreſeos ſeptemdecim annos hæſerat. Longior profectò eſſem, ſi ſingulos errores, quos hæretici Vvaldenſes contrà Eccleſiam, ipſius Statuta & Clerum, contrà Sacramenta & Sanctos, contrà cætera Dogmata & Conſuetudines Eccleſiæ temerè ſparſerunt, hìc notare vellem. Præcipuos itaque Vvaldenſium errores breviter hìc indicabo, ex quibus innumeros alios deducebant. In primis, aſſerebant, veram & Catholicam Eccleſiam apud ſe ſolos conſiſtere, Eccleſiam verò Romanam errorum omnium Magiſtram, vitiorum ſentinam appellabant, ejusque ſequaces, præcipuè Eccleſiaſtici Ordinis, Hæreticos atque Infideles eſſe dicebant. Hinc Statuta Eccleſiæ contemnebant, Eccleſias, Altaria, eorumque conſecrationes, ornatum, & ſacram Supellectilem, Sacerdotalia indumenta, luminaria, thurificationes, Aquam Benedictam, Proceſſiones, Indulgentias, aliosque ſacros ritus & Cæremonias à Miniſtris Eccleſiæ fieri ſolitas rejiciebant ac deridebant. Romanum Pontificem, Epiſcopos, aliosque Eccleſiæ Prælatos infenſo odio proſequebantur, iisque parendum non eſſe docebant. Clericos Præbendas non habere, nec Epiſcopos, vel Abbates Jura Regalia obtinere poſ-

poſſe, ſed manibus, Apoſtolorum inſtar, operari debere affirmabant. Officia Eccleſiaſtica inania eſſe ducebant, dignitates, Privilegia & immunitates Eccleſiæ, perſonarum, & rerum Eccleſiaſticarum aſpernabantur. Concilia, Synodos, & Conventus Eccleſiæ Catholicæ reprobabant. Decimas non eſſe ſolvendas, nec condenda Teſtamenta; ad fundandas, vel dotandas Eccleſias & Clauſtra prædicabant. Omnia Jura Parochialia velut humanas adinventiones explodebant. Obſervantias Regulares Ordinum Religioſorum Pharifaicis Traditionibus accenſebant. Excommunicationem, aliasque Cenſuras à Prælatis Eccleſiæ Catholicę latas ſugillabant. Exorciſmos, & curam omnem Eccleſiæ circà Energumenos repudiabant. Eccleſiaſtica jejunia, quaſi Idololatriam & ſuperſtitionem redolentia averſabantur. Hi ſunt in ſummà errores, quos Hæretici Vvaldenſes contrà Eccleſiam, ejus Statuta & Clerum diſſeminarunt. At præter iſtos errores, alios contrà Sacramenta Vvaldenſes protulerunt, qui ad iſta Capita vulgò revocari ſolent. Primò, duo tântùm Sacramenta ſe credere profitebantur, Baptismum & Euchariſtiam; ſed omnes Exorciſmos, Benedictiones, cæterasque Baptismi Cæremonias rejiciebant, & parvulos abſque Baptismo ęternam ſalutem conſequi poſſe opinabantur. Realem etiam Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentiam inficiabantur, & Miſſam inanem ritum eſſe, Apoſtolis ignotum, & quæſtus dumtaxàt gratiâ adinventum obganniebant. Omnem poteſtatem ſive Eccleſiaſticam, ſive Laicam, ſolo peccato mortali deperdi effutiebant; undè Sacerdotem, per peccatum mortale, Sacerdotem eſſe deſinere, ac ſubin-

bindè Euchariſtiam, nec ampliùs conficere, nec abſolvere, nec baptizare, aut alia ſimilia præſtare poſſe, & quemlibet ècontrà probum ac juſtum, licèt laicum, hæc omnia poſſe tenebant; Quin, & mulierculis verbum Dei prædicandi, & Scripturas ſacras in linguam vulgarem translatas legendi atque interpretandi facultatem tribuebant, ſed uni dumtaxàt Scripturæ Sacræ textui adhærentes, Traditiones, Expoſitiones Sanctorum Patrum, Decreta, & Decretales rejiciebant, habentes pro fabulis quidquid præter Bibliorum Textum à Concionatoribus diceretur. Cantum Eccleſiæ, Horas Canonicas, cæteraſque precum formulas, excepta Oratione Dominicâ, penitùs reſpuebant, ac nullam Confeſſionis Sacramentalis neceſſitatem agnoſcebant. Deniquè, cætera penè alia fidei Catholicæ dogmata ſuis erroribus infeſtarunt Vvaldenſes. Sanctorum quippè invocationem & Cultum impugnabant, Reliquias, Translationes, Canonizationes, Vigilias, Feſtivitates Sanctorum ſpernebant. Miraculis ad ipſorum monumenta, & ob eorum merita à Deo patratis nullam adhibebant fidem. Crucem Chriſti, ejusque ſignum & Sanctorum Imagines execrabantur. Purgatorium negabant, ac proindè Fidelium viventium orationes defunctis prodeſſe non poſſe pertendebant. Nulla peccata venialia eſſe, ſed omnia mortalia exiſtimabant, & juramentum, nuſquàm, etiam in judicio, licitum eſse credebant. Alios ejusmodi errores, qui apud noſtrum *Reinerum* legi poſſunt, obtrudebant Waldenſes, qui poſteà varias in Sectas diviſi, erroribus, quos mox recenſuimus, Manichæorum, & Arianorum peſtiferos errores addiderunt. Verùm hic velim ſedulò obſerves,

nes, inter illos Vvaldenſium errores, quos hactenùs recenſui, quoſdam eſſe, qui antiquis Vvaldenſibus falsò fuerunt affìcti. At enim antiquos Vvaldenſes non tantùm duo novæ legis Sacramenta, Baptiſmum videlicèt & Euchariſtiam, ſe credere confeſſos fuiſſe, ſed etiam Septenarium novæ Legis Sacramentorum numerum admiſiſſe, manifeſtò evincitur ex fidei Confeſſione, quam ipſimet Vvaldenſes ad *Vladislaum* Ungarorum Regem miſerunt, in qua hunc articulum profeſſi ſunt; *Sacramenta ſeptenario incluſa numero Eccleſiæ Chriſti utilia eſſe pandimus*. Et poſtquàm ſuam de Baptiſmate fidem expoſuerunt, hæc habent de Confirmationis Sacramento: *Fide ex divinis Scripturis ſumpta profitemur temporibus Apoſtolorum iſtud obſervatum fuiſſe*. Non ergò negabant antiqui Vvaldenſes, Confirmationem eſſe verum novæ legis Sacramentum, in hoc tamen errabant, quòd aliis, præter Epiſcopos, hoc Sacramentum adminiſtrandi poteſtatem adjudicarent. Secundò, Vvaldenſes non negarunt realem Chriſti Domini in Euchariſtia præſentiam; tùm quia noſter *Reinerus*, qui contrà illos ſcripſit, hoc unum de iis habet: *Item de Sacramento Euchariſtiæ dicunt, quòd Sacerdotes in mortali non poſſint conficere. Item dicunt, quòd tranſubſtantiatio non fiat in manu indignè conficientis, ſed in ore dignè ſumentis, & quòd confici poſſit in menſa communi*. Hanc de preſentia reali Corporis Chriſti in Euchariſtia doctrinam Vvaldenſes, qui degunt in Sabaudiæ montibus adhùc profitebantur anno MCCCCXV. Teſtatur quippè eruditus *Gaſpar Jueninus* in ſuo Commentario Hiſtorico-Dogmatico de Sacramentis, Diſſertatione 4. de Euchariſtia cap. 1. Art. 1. in Manuſcriptis Codi-

Codicibus Domini *de Thou*, qui Pariſiis aſſervantur in Bibliotheca Marchionis *de Seignelay*, quemdam hæreticum Vvaldenſem interrogatum, an *à Barbatis*, ſeù à Vvaldenſium Paſtoribus, qui hoc nomine donabantur, *doctus fuiſſet Corporalem Chriſti præſentiam in Euchariſtia*? his verbis reſpondiſſe: *Se à Barbatis doctum fuiſſe, quòd cùm Sacerdos profert verba Conſecrationis, conſecrat Chriſti Corpus, fiatque vera mutatio panis in verum Chriſti Corpus*. Tertiò, antiqui Vvaldenſes non negarunt, Euchariſtiam eſse verum novæ legis Sacrificium. Nullus ſiquidem ex Hiſtoricis, qui Sæculis XII. & XIII. texuerunt Catalogum errorum, quos Vvaldenſes profitebantur, hunc eis affingit, quòd negarent Euchariſtiam eſse verum novæ legis Sacrificium. Nec enim *Reinerus* noſter, qui ſcripſit circà annum MCCL. cuique accuratè perſpecta fuerunt omnia Vvaldenſium dogmata, nec *Phlicdorſius*, qui centum poſt annis eorumdem Vvaldenſium reliquiis bellum indixit, nec noſter *Eymericus* in Directorio Inquiſitorum, nec *Claudius Seyſſellius* Archiepiſcopus Taurinenſis, qui anno MDXVII. in dogmata Vvaldenſium in quibuſdam Taurinenſis Diœceſeos angulis latitantium diligentèr inquiſiit, aſserunt, Vvaldenſes Euchariſticum Sacrificium unquàm negaſse; immò *Reinerus, Phlicdorſius* & *Seyſſellius* ſcribunt, Vvaldenſes Euchariſticum Sacrificium admiſiſse, ſed confectum à piis ſuæ Sectæ hominibus, ſed non ab Eccleſiæ Romanæ Presbyteris, quos, cùm Vvaldenſes illos impios eſse conclamarent, nullam conſecrandi Euchariſtiam poteſtatem habere affirmabant, ſecuti hac in parte Donatiſtarum errorem. Quartò, antiqui Vvaldenſes Pœnitentiam ex albo Sacramentorum

novæ legis non expunxerunt, ſed ſolùm docuerunt, nullum poſse abſolvi à malo Sacerdote, & bonum Laïcum poteſtatem habere abſolvendi. Nec negabant antiqui Vvaldenſes Confeſſionis Auricularis uſum, ſicut oſtendit jam laudatus *Gaſpar Jueninus* Congregationis Oratorii Presbyter Diſsertatione 6. De Sacramento Pœnitentiæ, Quæſtione 5. de Confeſſione cap. 1. Nec denique Sacramentum Extremæ Unctionis repudiarunt Vvaldenſes, ſed dumtaxàt ritum, quo in Eccleſia Catholica adminiſtratur, ſeù Olei conſecrationem reprobarunt, ut luculentèr commonſtrat idem Auctor Diſsertatione ſeptimâ de Extrema Unctione, Quæſt. 2. Cap. 2. At, licèt hanc doctrinam circà ſeptenarium novæ legis Sacramentorum numerum antiqui Vvaldenſes propugnariat, fatendum tamen eſt, à Majorum ſuorum doctrina anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto receſſiſse Vvaldenſes, qui in Sabaudiæ, & Delphinatus montes ducentis ante annis ſeſe receperant. Tunc enim, agente *Farello*, apud Genevenſes Pſeudo Evangelii Miniſtro, graſsantem Calvinianam ſuperſtitionem in omnibus amplexi ſunt. Quapropter, ex fide, quam poſt annum milleſimum quingenteſimum trigeſimum ſextum profeſſi ſunt ſuperſtites Vvaldenſes, nihil prorsùs Lutherani, & Calviniſtæ pro antiquorum Vvaldenſium doctrina, quę eorum erroribus in multis Capitibus è diametro oppoſita eſt, concludere poſsunt, nec peſtiferæ ſuæ doctrinæ antiquitatem aliquam à Waldenſibus duodecimi ſæculi hæreticis arceſsere debent. Si plura de antiquorum Vvaldenſium erroribus ſcire aveas, legeſis fragmentum libri *de ſeptem Donis Spiritus Sancti* editi à noſtro *Stephano de Borbone*, alitèr *de*

Bella-

Bellavilla, quod ex manuſcripto Codice Sorbonico nupèr publicavit eruditus noſter *Jacobus Echard* in libro, cui titulus eſt: *Sancti Thomæ Summa ſuo Auctori reſtituta*, pag.537. & ſeq. In eo ſiquidem Opere *de ſeptem Donis Spiritus Sancti*, parte 4. de dono fortitudinis, titulo 7. de ſuperbia cap.xxx. de errore vel hæreſi, laudatus *Stephanus de Borbone* accuratiſſimè recenſet omnes antiquorum Vvaldenſium errores. Floruit autem ille Scriptor in Ordine noſtro ab an.MCCXXIII. ad annum uſque MCCLXI. quo eum obiiſse, vel circitèr, refert noſter *Bernardus Guidonis*, & in his, quæ ſpectant Vvaldenſium hæreſim, dignus eſt, cui integra fides adhibeatur, utpotè qui Inquiſitoris munus per plures Galliæ Provincias exercuit, & ipſius Vvaldenſis hæreſeos initia ex iis accepit, qui ei inſervierant. Conſule denique librum 11. Tom.2. *Hiſt. Variationum Eccleſiarum Proteſtantium* editæ ab Illmo *Benigno Boſſuet* Meldenſi Epiſcopo,ubi dogmata antiquorum Vvaldenſium accuratiſsimè exponit,multisque momētis evincit, eorum circà fidem & Sacramenta Eccleſię doctrinā multùm ab his diſcrepare erroribus, quos hæretici Calviniſtæ poſtremis hisce temporibus invexerunt,& etiamnùm obſtinatis animis defendunt.

D. Fuitne ultrà Galliarum fines propagata hæc Vvaldenſium Hæreſis?

M. Nonnullę Waldenſium Sectę Italiam,Germaniam, & Hiſpaniam duodecimo Eccleſiæ ſæculo penetrarunt, illasque regiones pravis erroribus infecerunt. Vvaldenſes, qui erant in Italia ſe ſe *Catharos*,ideſt puros, ſicut Calviniſtæ in Anglia ſe *Puritanos*, appellabant,erantque in duplici differentia. Hi ſiquidem *Cathari*, qui in Lombardia potiſſimùm

 graſ-

graſſabantur, præter communes Vvaldenſium ſectæ errores, admittebant cum Manichæis duo Principia, videlicèt boni & mali, Patremque æternum majorem filio & Spiritu Sancto eſſe blaſphemabant. Cathari verò, qui Mediolanum infeſtabant, Manichæorum, Arianorum, & Vvaldenſium erroribus plures alios perabſurdos adjungebant, quos *Bonacurſus* illorum quondàm in hac Civitate Magiſter, & poſteà ad Fidem Catholicam converſus refert, & egregiè confutat in libro, quem contrà illos edidit inſcripto, *Vita Hæreticorum*. Hunc *Bonacurſi* librum, edidit *Lucas Dacherius* Tomo 13. Spicilegii. Non ſolùm in Italia, ſed etiam in Belgio & in Germania extendebantur iſti *Cathari*, ut manifeſtiſſimum fit teſtimonio *Ekberti Schonavienſis* Abbatis hoc tempore viventis, in tredecim ſermonibus, quos adversùs illos habuit, & qui extant Tom. 23. Biblioth. Patrum Editionis Lugdunenſis. In Epiſtola nuncupatoria ad *Raginoldum*, ſeù *Rainoldum* Archiepiſcopum Colonienſem, his verbis eum admonet *Ekbertus*: *In veſtra Diœceſi frequentèr contigit deprehendi quosdam hæræticos ..... Hi ſunt, quos vulgò Catharos vocant* &c. & in Sermone primo ait: *Secta eorum, de quibus agimus, originem accepit à Manichæo hæreſiarcha*. At teſtatur *Nangius* in ſuo Chronico ad annum MCLXXXIII. multos ex iſtis Hæreticis Catharis in Belgio detectos incendio traditos fuiſſe: *Eodem*, inquit, *tempore multi hæretici combuſti ſunt in Flandria à Guillelmo Remenſium Archiepiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato, & à Philippo Flandrenſium Comite*. Circà idem tempus Hæretici *Barbanſones*, ſeu *Cotarelli* dicti, qui *Catharorum* errores ſectabantur, fuerunt in Galliis flammis addicti,

dicti, teſte *Rigordo* de Geſtis *Philippi Auguſti* Galliarum Regis. Waldenſes in Angliam veniſſe teſtatur *Guillelmus Neubrigenſis* lib. 2. Hiſtor. Angl. cap. 13. ubi hæc habet: *iiſdem diebus*, ideſt anno MCLX. *Erronei quidam venerunt in Angliam, ex eorum (ut creditur) genere, quos vulgò Publicanos vocant. Hi nimirùm ex Gaſconia incerto auctore habentes originem, regionibus plurimis virus ſuæ perfidiæ infuderunt. Quippè in latiſſimis Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ, Germaniæque Provinciis tam multi peſte infecti eſſe dicuntur, ut ſecundùm Prophetam multiplicati eſſe ſuper numerum arenæ videantur.* Verùm iſti hæretici juſſu *Henrici II.* Angliæ Regis deprehenſi & in cuſtodia poſiti, ab Epiſcopis in Concilio Oxonienſi anno MCLX. congregatis fuerunt damnati, & moniti ut pænitentiam agerent. Sed cùm omnem conſilii ſalubritatem ſpernerent, minas quoque intentatas deriderent, verbo illo Dominico abutentes: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam* &c. Tunc Epiſcopi, ne virus hæreticum latiùs ſerperet præcaventes, eoſdem publicè pronunciatos hæreticos, corporali diſciplinæ ſubdendos Regi tradiderunt, qui præcepit, hæreticæ infamiæ characterem frontibus eorum inuri, &, ſpectante populo, virgis coercitos ab urbe expelli, diſtrictè prohibens, ne quis eos vel hoſpitio recipere, vel aliquo ſolatio confovere præſumeret. Sic Waldenſes expulſi ſunt ex Anglia, ubi unam tantùm mulierculam deceperunt, quæ etiam, ut referunt Scriptores Angli, ab illis diſcedens, factique pænitens errorem confeſſa eſt, & reconciliationem meruit. Deniquè, Hæretici *Waldenſes* ex Hiſpania, in quam irrepſerant, & ubi *Sabbatati*, & *In-*

ſabbatati vulgò appellabantur, expulſi fuerunt anno milleſimo centeſimo nonageſimo ſeptimo à *Petro* Aragoniæ Rege, ut videre eſt in ejus Conſtitutione adversùs illos hoc anno editâ, quam ex Archivo Eccleſiæ Gerundenſis eruit *Baluzius*, & in Appendice *Marcæ Hiſpanicæ* publicavit in hac forma: *Præcedentium Patrum noſtrorum in fide imitatores, Sacro Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Canonibus obtemperantes, qui hæreticos à conſortio Dei & S. Eccleſiæ & Catholicorum omnium excluſos, ubique damnandos ac perſequendos cenſuerunt, Waldenſes videlicet, qui vulgaritèr dicuntur Sabbatati, qui & alio nomine ſe vocant Pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos, quorum non eſt numerus, nec nomina ſunt nota, à S. Eccleſia anathematizatos, ab omni Regno & poteſtativo noſtro tanquàm inimicos Crucis Chriſti, Chriſtianæque fidei violatores, & noſtros etiam regnique noſtri publicos hoſtes exire ac fugere diſtrictè & irremeabilitèr præcipimus &c.* In eoſdem etiam Hæreticos *Waldenſes* Imperator *Fridericus II.* Conſtitutionem emiſit, quam refert *Golſtadus* Tomo I. *Conſtitutionum Imperialium* pag. 295. in qua illos à ſuis ditionibus exulare juſſit, & eorum fautores bonorum proſcriptione mulctavit, ac velut reos Majeſtatis puniendos declaravit. De Conciliis Generalibus Lateranenſi III. ſub *Alexandro III.* & Lateranenſi IV. ſub *Innocentio III.* nec non de pluribus Conciliis Provincialibus, in quibus hæretici Waldenſes proſcripti ſunt, opportuniùs differemus in ſequenti Colloquio.

D. Albigenſium Hæreſis, quam duodecimo Eccleſiæ ſæculo in Galliis exortam fuiſſe nuper aſſerebas, fuitne diverſa à Waldenſium

Hæ-

Hæreſi, cujus originem, infeſta dogmata, variasque ſectas mox in medium protuliſti?

M. Albigenſium Hæreſis, quæ circà annum MCLXXVI. infauſtum caput attollere cæpit, peſſima fuit Waldenſium hæreſis ſoboles, in quam tamen velut in ſentinam quamdam omnium Hæreſum colluvies confluxiſſe videtur. Ab *Albia*, Albigenſium Civitate Metropoli, Toloſæque viciná, ſuum traxere nomen iſti Albigenſes hæretici, de quorum origine, erroribus, diſciplina & moribus pauca hìc attingemus, plura de illis dicturi in noſtris Colloquiis in Hiſtoriam ſæculi decimi tertii, in quo inſolentiùs graſſata eſt illorum Hæreſis. *In Toloſani Comitis territorio,* inquit *Gervaſius* in Chronico ad annum MCLXXVII. *pullulavit hæreſis maligna, quæ fidem & Orthodoxorum Patrum Eccleſiaſtica Inſtituta evacuans, non ſolùm vulgus ſimplex, ſed & Eccleſiæ Dei Sacerdotes & Epiſcopos cum Principibus Laicis tabe confecit nefanda.* Quanta verò eſſet deteſtandę hujuſce Albigenſium hæreſeos perverſitas, facili negotio dignoſcitur ex litteris, quas anno milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, *Raymundus V.* Comes Toloſanus ſcripſit ad Monachos Ciſtercienſes, in quibus inter alia ait: *Qui Sacerdotio funguntur hæreſis fæditate depravantur, & antiquà olimque veneranda Eccleſiarum loca inculta jacent, diruta remanent, baptiſmus negatur, Euchariſtia abominatur, pænitentia parui penditur, hominis plaſmatio, carnis reſurrectio abnegando reſpuitur, & omnia Eccleſiaſtica Sacramenta annullantur, & quod dici nefas eſt, duo etiam principia introducuntur.* & paulò poſt: *Scitote, quia in tantum hæreſis virulenta inviſcerata manet, quòd ni-*

 ſi ma-

ſi manu Dei valida, ejuſque brachio extento extirpari non poteſt. Verùm, ut flagitioſiſſimæ illius Albigenſium ſectæ errores magis perſpectos habere poſſis, illos eodem ordine hìc deſcribam, quo à *Spondano* in Epitome *Baronii* ad annum MCLXXXI. ex *Rogerio Houedeno* in Annalibus Anglicanis referuntur. In primis, Hæretici Albigenſes recipiebant tantummodò ſcripturas Novi Teſtamenti, reiicientes penitus Vetus, niſi in iis teſtimoniis, quæ à Chriſto Domino & Apoſtolis inducta ſunt, & non aliis. Reſpuebant pariter cæteros omnes Doctores Legis Chriſtianæ. Interrogati de fide ſua, dicebant, ſe non teneri ad reſpondendum. Afferebant duos Deos exiſtere, bonum alterum, alterum malum, ajebant, bonum Deum eſſe Auctorem Novi Teſtamenti, & creatorem rerum inviſibilium tantùm, quæ mutari aut corrumpi haud poſſunt; at malum Deum vetus condidiſſe Teſtamentum, cœlum, terram, hominem & alia viſibilia creaſſe aſſeverabant. Baptiſmum paruulis ad ſalutem prodeſſe, corpuſque Domini per miniſterium Sacerdotis indigni, aut aliquibus criminibus irretiti confici peruicacitèr negabant. Matrimonium meretricium eſſe, nec aliquem in ipſo ſaluari poſſe prædicabant, filios & filias generando. Dicebant, Miniſtros Eccleſiæ, qui non eſſent moribus & converſatione tales, quales *Paulus* ordinandos docuerat, non eſſe Epiſcopos, aut Presbyteros &c. ſed lupos & ſeductores, ideòque nullâ eos pollere poteſtate in rebus divinis & Eccleſiaſticis, aut in Sacramentis adminiſtrandis, nec parendum eis eſſe, aut primitias & decimas ſoluendas. Docebant, Eccleſias, ſeu Templa in-

hono-

honorem Dei & Sanctorum erigi non debere, nec à fidelibus ad Orationem adiri, nec eleemoſynas iiſdem Eccleſiis, aut pauperibus erogari oportere. Statuebant, ſatis ſuperque ſufficere ad ſalutem peccata cuilibet homini confiteri, & poſt Confeſſionem non eſſe neceſſariam pænitentiam. A juramento ita abhorrebant, ut aſſererent, nunquàm omninò debere jurari per aliquod juramentum. Hos Albigenſium errores ex *Rogerio Hovedeno* hujus temporis Scriptore refert *Spondanus* loco ſuperiùs à me laudato.

D. Recenſuiſtine omnes Hæreticorum Albigenſium errores?

M. Prætèr iſtos Albigenſium errores, longam aliorum ſeriem texunt *Lucas Tudenſis* in Hiſpania Epiſcopus in libris, quos edidit adversùs Albigenſes, & *Petrus de Valle Cernaii* Monachus Ciſtercienſis in ſua, quam *Innocentio III.* Pontifici Maximo nuncupavit, *Albigenſium Hiſtoria* cap. 11. Inter illos errores, quos recenſent ambo citati Scriptores, hi præcipui habentur. Primò, affirmabant hæretici Albigenſes, damnatos eſſe omnes veteris Teſtamenti Patres, & *Joannem Baptiſtam* unum eſſe de majoribus Dæmonibus aſſerebant. Secundò, Chriſtum illum, qui natus eſt in Bethleem terreſtri & viſibili, & in Hieruſalem crucifixus, malum fuiſſe, & *Mariam Magdalenam* ejus concubinam extitiſſe impudorato ore blaſphemabant. Tertiò, Romanam Eccleſiam ſpeluncam latronum,& meretricem Apocalypſis appellabant. Quartò, Sacramentum Euchariſtiæ ſpernebant, & Sacro Sancti Corporis Chriſti Hoſtiam à pane communi non diſcrepare, publicè docebant. Quintò,

tò, Confirmationem, Confeſſionem, Ordinationem Miniſtrorum in Eccleſia Catholica,& Miſſam, tanquàm ritus ſuperſtitioſos & inanes omninò reputabant, cantilenis, ſacrilegiſque iocis ſacros ritus irridebant, & varias ac putidas fabulas in Catholicæ Eccleſię dedecus & ſacrorum Miniſtrorum opprobrium procudebant. Sextò, Reſurrectionem carnis negabant. Septimo, ſtultè fingebant, Animas noſtras eſſe ſpiritus illos Apoſtatas, qui ſuperbiâ è Cœlo præcipites ceciderunt,& Animarum de corpore in corpora tranſmigrationem cum Pythagora tenebant. Octavò, Purgatorium, & orationes pro defunctis non admittebant. Nono, quidam inter illos effutiebant, ab umbilico & inferiùs peccare poſſe neminem, nec peccari gravius dormiendo cum matre vel ſorore, quàm cum qualibet alia. Decimo, ſacrarum Imaginum uſum ac venerationem idololatriam eſſe aſſerebant, & Campanas *tubas Dæmonum* appellabant. Undecimò,Beatam Mariam Dei Genitricem,prohſcelus! meretricem inclamabant. Hos, & alios hujuſmodi impios Albigenſium Hæreticorum errores, quibus referendis conſultiùs ſuperſedere duco, damnavit Eccleſia in pluribus Conciliis, ſicùt latè oſtendemus in Colloquiis in Hiſtoriam ſæculi XIII. in quo fuerunt celebrata. De Bello ſacro, quod, Duce *Simone* Comite *Monfortio,* ad exterminandos Albigenſes hæreticos, qui ſuis impietatibus & incurſionibus bellicis Eccleſiam conturbabant, ſuſceptum eſt; de inſigni victoria, quam de illis fidei hoſtibus Catholici, Cœlo pro illis pugnante, reportarunt; demùm de zelo Apoſtolico, & de miraculis ac prædicationibus Beatiſſimi Patris *Domini-*

mini-

minici ſacri Prędicatorum Ordinis conditoris, qui in Albigenſis hæreſeos impugnatione, & in hæreticorum confutatione atque converſione plus omnibus laboravit, commodiùs ſuo loco, ideſt, in Colloquiis in Hiſtoriam ſæculi decimi tertii, diſſeremus.

D. In tot craſſis & deteſtandis Albigenſium hæreticorum referendis, vel confutandis erroribus non eſt quòd diutiùs immoremur, maximè cùm eos retuliſſe, abundè refutaſſe ſit. Quapropter relicto iſto tàm malè olenti cœno, cætera, quæ ad eorumdem hæreticorum Diſciplinam, moreſue ſpectant, breviter expediamus neceſſe eſt.

M. Quàm turpis & execranda fuerit Albigenſis hæreticorum diſciplina, facilè admodùm intelliges ex Ritu, quem, teſte *Petro de Valle Cernaii* in ſua Hiſtoria Albigenſium, obſervabant illi hæretici erga eos, qui ſectæ nomen dabant. *Cærimoniæ ſacrilegæ præſes dicebat: Amice, ſi vis eſſe de noſtris, oportet ut renuncies toti fidei, quam tenet Romana Eccleſia. Reſpondebat: Abrenuntio. Ergò, inquiebat, accipe Spiritum Sanctum à bonis hominibus, & tunc aſpirabant ei ſepties in ore. Item dicebat illi: Abrenuncias Cruci, quam tibi fecit Sacerdos in baptiſmo, in pectore, & in ſcapulis, & in capite, de Oleo & Chriſmate? Reſpondebat: Abrenuncio. Credis quod aqua illa operetur tibi ſalutem? Reſpondebat: non Credo. Abrenuntias velo illi, quod tibi baptizato Sacerdos poſuit in capite? Reſpondebat: Abrenuntio. Tunc omnes ipſi manus imponebant, oſculabantur eum, & induebant veſte nigra; & ex illa hora unus ex ipſis cenſebatur.* Ita refert *Petrus de Valle Cernaii* Ordinis Ciſtercienſis in Diœceſi Pariſienſi Monachus, qui cum *Guidone*

Abba-

Abbate ejuſdem Cænobii, auunculo ſuo, Carcaſſonenſi poſteà Epiſcopo, ad prædicandum contra Albigenſes in partes Toloſanas venit,& bellis Albigenſium plerùmque interfuit, atque illorũ hæreticorum Hiſtoriam deſcripſit. Iam verò, quàm diſſoluti ac flagitioſi eſſent Albigenſium mores, apertè declarat *Lucas* Tudenſis lib.3. aduerſus Albigenſes cap.5. ubi hæc de illis refert: *Se fraudibus, homicidiis, latrociniis & uſuris committunt. Efferuntur effrænes per varia deſideria carnis, & nulla nociua eſt delectatio, quam non pertranſeat eorum luxuria. Abutitur filius matre, frater fratre, & pater in filia turpitudinem operatur. Retorquent ſui erroris mercedem in ſemetipſos, quorum ſunt blasphemi & ſine miſericordia ſenes, ad omne nefas promptiſſimi juvenes, luxurioſi & protervi adoleſcentes; impuri pueri ſine certo patre, infantes cum lacte matris virus erroris ſugentes, mulieres effrontes & ſine verecundia, loquacitate garrulæ, ut alios decipiant, per domos diſcurrentes.* Ad fœdos Albigenſium mores ſpectant nefanda illa, diriſque omnibus execranda flagitia, quæ ab illis hæreticis in odium Chriſti & confuſionem Fidei Catholicæ patrata fuiſſe teſtatur *Cæſarius* natione Germanus, Cœnobii Heiſterbacenſis Ordinis Ciſtercienſis in Diœceſi Colonienſi Monachus, & coævus Scriptor, *Dialogi Miraculorum* diſtinct. 5. cap.21. quæque adeò ſunt execranda, ut ea hic deſcribere calamus horreat.

D. Miror ſanè, quòd in Gallia tot fæculentæ hæreſes duodecimo Eccleſiæ ſæculo emerſerint, tamque latè propagari potuerint. Sed agè, percurramus nunc alias hæreſes, quæ eodem ſæculo in aliis Orbis partibus proruperunt.

M.

M. Circà annum MCXVI. Laicus quidam nomine *Tanquelmus*, vel, ut alii ſcribunt, *Tanquelinus*, vir licèt indoctus, multos tamen eruditos viros, ſed maximè plebeculam in Belgio dementare cœpit falſis quibuſdam propoſitionibus, dogmatis & aſſertionibus; dictitans nimirùm, ſe Dei filium eſſe, Sacri Ordinis Miniſtros, & Epiſcopalem, Sacerdotalemque gradus nihili eſſe faciendos; nihil etiam ad ſalutem prodeſſe Corporis & Sanguinis Chriſti perceptionem, fruſtràque Miſſam à Sacerdotibus celebrari. Hic autem flagitioſiſſimus hæreticus ter mille diſcipulis, ſeu totidem ſtipatoribus vallatus magno apparatu incedebat, inauratis veſtibus, & triplici funiculo crinibus intortis lautiſſima & magnifica inſtruebat convivia ut auram popularem aucuparetur, ſibique ganeonum gratiam conciliaret. Filias, matribus præſentibus, & ſponſas, cernentibus maritis, corrumpi jubebat, conjugiaque promiſcua eſſe volebat. Præſertim verò Sacerdotes odio plùſquàm vatiniano proſequebatur, & in eos paſſim acerbiſſimè invehebatur, donec tandem ita permittente Deo,in tot ſcelerum vindictam,à quodam Presbytero occiſus eſt. Sed nec illo mortuo conſepulta omninò jacuit ejus hæreſis, ad quam radicitus extirpandam totus incubuit S. *Norbertus* Præmonſtratenſis Ordinis Clariſſimus Inſtitutor, qui ſacris ſuis concionibus adeò profecit, ut omnes ferè, quos illa peſtis infecerat, ad fidem Catholicam reduxerit, eoſque corde vehementèr compunctos ad ſinceram compulerit pœnitentiam.

Aliam hæreſim circà annum MCXXXVIII. in Italia ſpargere cœpit *Arnaldus Brixienſis*, diſcipulus

lus quondàm *Petri Abaclardi*, egregius divini verbi concionator, ſed nimis audax ac temerarius. Dùm enim Romæ in luxum & divitias Sacerdotum & Cardinalium nimiùm aſperè & intempeſtivè invehitur, eorum mores palàm & audaciùs carpit, vivendique rationem perſtringit ac inſectatur, hæreſeos nomine apud Pontificem Maximum accuſatur. Mores & errores iſtius hæretici *Arnaldi Brixienſis* accuratè deſcribit *Otto Friſingenſis* Scriptor coævus lib. 2. *De Geſtis Friderici I.* cap. 20. his verbis: *Arnaldus iſte ex Italia Civitate Brixia oriundus, ejuſdem Eccleſiæ Clericus ac tantùm Lector ordinarius Petrum Abaelardum olim præceptorem habuerat, vir quidem naturæ non hebetis, plus tamen verborum profluvio, quàm ſententiarum pondere copioſus, ſingularitatis amator, novitatis cupidus, cujuſmodi hominum ingenia ad fabricandas hæreſes, ſchiſmatumque perturbationes ſunt pronæ. Is à ſtudio è Galliis in Italiam revertens, religioſum habitum, quò ampliùs decipere poſſet, induit; omnia lacerans, omnia rodens, nemini parcens, Clericorum ac Epiſcoporum derogator, Monachorum perſecutor, Laicis tantùm adulans. Dicebat enim, nec Clericos proprietatem, nec Epiſcopos Regalia, nec Monachos poſſeſſiones habentes aliqua ratione poſſe ſalvari, cunctaque hæc Principis eſſe, ab ejuſque beneficentia in uſum Laicorum cedere oportere. Præter hæc, de Sacramento Altaris, de Baptiſmo parvulorum non ſanè dicitur ſenſiſſe. His, aliiſque modis, quos longum eſt enumerare, dùm Brixienſem Eccleſiam conturbaret, Laiciſque illius terræ prurientes erga Clerum aures habentibus Eccleſiaſticas exponeret paginas, in magno Concilio Romæ ſub Innocentio Papa habito, ab Epiſcopo illius Civitatis, viriſque religio-*

ligioſis accuſatur. Romanus ergò Pontifex, ne perniciosum dogma ad plures ſerperet, imponendum viro ſilentium decernit, ſicque factum eſt. Ita homo ille de Italia fugiens ad Tranſalpina ſe contulit ibique in Oppido Alemaniæ Turego officium Doctoris aſſumens perniciosum dogma aliquot diebus ſeminavit. Damnatus itaque *Arnaldus Brixienſis* Romam, Italiamque deſerens, in Galliam primùm, dein in Germaniam ſeſe recepit, & aliquandiù apud *Hermannum de Arbona* Epiſcopum Conſtantienſem commoratus eſt. Quòd ubi reſciviſſet S. *Bernardus*, ſtatim ad illum Epiſcopum litteras dedit, rogavitque ut hunc hæreticum jam ex Gallia & Italia pulſum fugatumque, apud ſe, aut in Diœceſi ſua deliteſcere non pateretur. Scripſit etiam idem S. *Bernardus* ad *Guidonem* Cardinalem & Legatum Apoſtolicum, eumque monuit, ut ſibi caveret ab *Arnaldo de Brixia*, ejuſque conſortium vitaret; *Arnaldus de Brixia* (inquit S. *Bernardus* ea in epiſtola, quæ eſt ordine CXCVI.) *cujus converſatio mel & doctrina venenum, cui caput columbæ, cauda Scorpionis eſt, quem Brixia evomuit, Roma exhorruit, Francia repulit, Germania abominatur, Italia non vult recipere, fertur eſſe vobiſcum; videte, quæſo, ne veſtra auctoritate plus noceat. Nam cùm & artem habeat, & voluntatem nocendi, ſi acceſſerit favor veſter, erit funiculus triplex, qui difficilè rumpitur, ſupra modum, ut vereor, nociturus &c.* Non ſolùm errores contrà fidem docuit *Arnaldus de Brixia*, ſed etiam, ut in ſuperiori Colloquio obſervavimus, facem ſeditionis Romæ accendit ſub *Lucio II.* & *Eugenio III.* fuitque Caput factionis *Arnaldiſtarum*, qui reſtaurandum Capitolium, revocandam dignitatem Senatoriam, refor-

reformandum Equeſtrem Ordinem, nihil in diſpoſitione Urbis Romæ ad Summum Pontificem ſpectare, ſed ipſi Eccleſiaſticum judicium ſatis ſuperque ſufficere debere, palàm, ac perfrictæ frontis audaciâ aſſerebant. Tot tumultus Romæ excitavit hæc *Arnaldiſtarum* factio, & in tantùm invaluit, ut non ſolùm nobilium Romanorum, & Cardinalium diruerentur domus, & ſplendida Palatia ſolo æquarentur, verùm etiam Cardinales aliqui à furente plebecula ab iſto *Arnaldo Brixienſi* delusâ inhoneſtè tractarentur, & in ſeditione vulnerarentur, ſicut refert *Otto Friſingenſis* lib. 2. de Geſtis *Friderici* Imperatoris cap. 20. Tot ſcelera non diù impunè tulit *Arnaldus Brixienſis* peſtiferę illius ſeditionis ſignifer. Nàm cũ novas anno MCLV. turbas Romæ cieret, juſſu *Friderici* Imperatoris captus, à *Petro* Urbis Romæ Præfecto ad rogũ damnatus eſt, ejusque cineres in Tyberim projecti, cujus rei meminit *Guntherus* Ligurinus ejusdẽ tẽporis Poëta clariſſimus, ità canens:

Appenſusque Cruci, flammaque cremante ſolutus
In cineres, Tyberine tuas eſt ſparſus in undas,
Ne ſtolidæ plebis, quem fecerat improbus error,
Martyris oſſa novo Cineresque foveret honore.

D. De Abbate *Joachimo*, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo magnum ſibi in Italia peperit nomen, nuperrimè viri eruditi haùd parùm inter ſe altercabantur, & in varias de illo abibant ſententias. Quidam hunc Abbatem, Sanctum, Doctorem apprimè Catholicum, ac Prophetam eſſe dicebant. Alii eum illuſorem, hypocritam, Pſeudo-Prophetam, & hæreticum fuiſſe palàm contendebant. Te igitùr impensè rogo, ut hæc tria dubia breviter in præſentia diſcutere non graveris. Primò, an reverà

rà Abbas *Joachimus* fuerit hæreticus, necne? Secundò, an verus fuerit Propheta, vel illuſor? Deniquè, an piè, & in gremio Eccleſiæ Catholicæ obierit?

M. Priùsquàm tribus à te propoſitis dubiis faciam ſatis, obſervare in primis debes, *Joachimum* Ordinis Ciſtercienſis, Abbatem Cœnobii Florenſis in Calabria, libellum evulgaſſe contrà *Petrum Lombardum* Magiſtrum ſententiarum, eumque hæreſeos eo potiſſimùm nomine inſimulaſſe, quòd inter cetera ſua dogmata, de unitate, ſive eſſentia Trinitatis verba faciens dixiſſet, *quòd quædam ſumma res eſt, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non eſt generans, neque genita, neque procedens*. Contrà verò Abbas *Joachimus* opponebat, quòd *Petrus Lombardus* non *Trinitatem* in Deo, ſed *Quaternitatem* adſtrueret, tres videlicèt Perſonas, & illam communem Eſſentiam quaſi quartam, manifeſtè proteſtans, *quòd nulla res eſt, quæ ſit Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, nec ſubſtantia, nec eſſentia, nec natura*, quamvis tamen concederet Abbas *Joachimus*, quòd Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſunt una eſſentia, una ſubſtantia, una natura. Hanc autem aſſertionem ſuam, teſte *Matthæo Pariſio* in Hiſtoria Anglicana ad annum MCLXXIX, his rationibus, & authoritatibus confirmabat *Joachimus* Abbas: *Tres ſunt*, inquiebat, *qui teſtimonium dant in Cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum ſunt. Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, Spiritus aqua* & *ſanguis*: *Et hi tres unum ſunt*. Item, *volo Pater, ut ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus.* Ex quibus Scripturæ Sacræ teſtimoniis, inquit *Matthæus Pariſius* in Hiſt. Anglic. colligere, ac palàm in-

nuere videbatur Abbas *Joachimus*,ſe in Deo admittere unitatem non veram & propriam, ſed quaſi collectivam & ſimilitudinariam, non ſecùs ac multi homines dicuntur unus Populus, & multi fideles una Eccleſia. Hæc altercatio inter diſcipulos *Petri Lombardi*, & Abbatis *Joachimi* gliſcens, indeciſa remanſit à temporibus *Alexandri III.* Summi Pontificis, uſque ad *Innocentium III.* qui in Concilio Lateranenſi IV. celebrato anno MCCXV. Libellum Abbatis *Joachimi* contrà *Petrum Lombardum* damnavit. Ex hac porrò damnatione factâ in Concilio generali nonnulli occaſionem ſumunt notam hæreſeos inurendi Abbati *Joachimo*, ſed injuſtè & perperàm. Nàm primò, quamvis in IV. Concilio Generali Lateranenſi libellus, quem edidit Abbas *Joachimus* contrà Magiſtrum *Petrum Lombardum*, de unitate, ſeù eſſentia Trinitatis, proſcriptus fuerit, indè tamen colligi non debet, eum fuiſſe hæreticum, quia certiſſimè conſtat, eum duobus annis antè mortem omnia ſcripta ſua Apoſtolicæ Sedis judicio approbanda vel corrigenda ſubjeciſſe, ut liquidò patet ex ejus proteſtatione, quam ante obitum edidit, & quam refert *Franciſcus Pegna* Comment.1. in primam partem *Directorii Inquiſitorum*, *Nicolai Eymerici*, idque etiam fatetur S. *Thomas* Opuſcul.14. ubi Abbatem *Joachimum* erraſſe quidem aſſerit, eum tamen errori pertinacitèr adhęſiſſe negat, *quia* inquit Angelicus Doctor, *Abbas Joachimus Apoſtolicæ Sedis judicio ſcripta ſua ſubjecit*. Prætereà, *Honorius III.* Summus Pontifex duabus Epiſtolis, quæ à *Jacobo Græco* Florenſi Monacho, & Abbatis *Joachimi* Vitæ Scriptore cap. 5. referuntur, diſtrictè vetuit, ne quis Abbati *Joachimo*, aut Florenſi Ordini,

dini, quem fundaverat ille Abbas, detraheret propter libellum Abbatis *Joachimi* in Concilio Lateranenſi IV. damnatum. Prior *Honorii III.* Epiſtola directa eſt ad Lucanenſium Epiſcopum, eique præcipit Summus Pontifex, ut tàm Abbatem, quàm Monachos Ordinis Florenſis de crimine hæreticæ pravitatis infamare non præſumat, nec à ſuis infamari permittat: *Fraternitati tuæ*, inquit Honorius III. *per Apoſtolica ſcripta mandamus atque præcipimus, quatenùs fratres ſupradicti Ordinis ſuper hæreſeos Crimine, nec ipſe infamare præſumas; nec à ſubditis tuis permittas, vel aliquatenùs diſſimules infamari*. In altera verò Epiſtola, quam idem Summus Pontifex Cuſentino Archiepiſcopo, & Epiſcopo Biſiniacenſi dedit; aſſerit, eum, *qui ſaluti hominum invidet*, occaſione ejuſdem libelli à Synodo Generali Lateranenſi damnati, nonnullos tàm *Clericos, quàm Laicos, Prælatos, & ſubditos* concitare adverſus Ordinem Florenſem, qui ab Abbate Joachimo fuit fundatus, *exprobrando quòd idem Abbas, qui Pater & inſtitutor fuit Ordinis eorumdem, hæreticus ab Eccleſia Dei habetur. Propter quod non ſolùm ſimplices lactis participes à conſortio ejuſdem Ordinis avertunt, ſed etiam fortes, qui uti cibo ſolido didicerunt, & ad diſcretionem boni & mali exercitatos pro conſuetudine habent ſenſus, circà Inſtituta Ordinis ejuſdem incipiunt fluctuare &c. Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs per totam Calabriam faciatis publicè enuntiari, quia fuiſſe virum Catholicum reputamus, Sanctæ fidei Orthodoxæ Sectatorem &c.* Adhæc, accedit teſtimonium *Innocentii III.* Pontificis Maximi, qui in Epiſtola 99. lib. 14. datâ anno MCCXI. Abbatis *Joachimi* demor-

tui honorabilem mentionem facit. Teſtatur etiam *Albericus* Monachus trium Fontium in Chronico ad annum MCCI. quòd *Innocentius III. vitam religioſam Abbatis Joachimi, morum inſtitutionem, & eruditionem non improbavit, ſed approbando commendavit*. Plura ad vindicandum ab hæreſi Abbatem *Joachimum* legi poſſunt apud *Papebrochium* ad diem XXIX. menſis Maii in Commentario prævio ad Vitam Abbatis *Joachimi*, ubi etiam omnia, quæ Cardinalis *Baronius* contrà prædictum Abbatem ſcripſit, non alitèr ſolvit, quàm optando, ut ad Annales Eccleſiaſticos proſequendos ulterius vita & otium *Baronio* ſuffeciſſent: *vix etiam*, inquit, *dubitamus, quin pro ſua ingenuitate emolliiſſet ſententiæ præcipitatæ rigorem; ut enim tùm ex ipſo Concilii decreto, tùm ex Pontificum conſequentium Bullis cognoviſſet, unicum dumtaxàt, qui ſub nomine Joachimi ferebatur, libellum fuiſſe damnatum, idque citrà prætitulati Auctoris notam; ità fortaſſis etiam ad ipſam Apocalypſeos Expoſitionem legendam aliquandò applicuiſſet animum, agnoviſſetque, quàm falſis præjudiciis plerique ejus accuſatores nituntur*.

Circà alterum dubium, an videlicèt Abbas *Joachimus* verus fuerit Propheta, an illuſor? non convenit etiam inter Hiſtoricos. *Rogerius Hovedenus* in Annal. Anglorum parte poſteriori ad annum MCXC. quo deſcribit Colloquium Abbatis *Joachimi* cum *Richardo* Anglorum Rege in Sicilia habitum, ipſum, ut Pſeudo-Prophetam, inſectatur. Idemque de Abbate *Joachimo* fert judicium *Baronius*. At Abbatem *Joachimum* varia ſpiritu prophetico prænunciaſſe, quæ poſteà evenêre, certis exemplis demonſtrant *Manricus*, & *Papebrochius*, ejuſ-

ejuſque vaticinia vindicavit *Gregorius de Laude*, ſeù *de Lauro* Ordinis Ciſtercienſis, Abbas Sagittarienſis in libro, cui titulus eſt: *Beati Joannis Joachimi Abbatis Apologetica, ſive Mirabilium veritas defenſa* edita Neapoli anno MDLX. Oſtendunt tamen *Manricus* & *Papebrochius*, nonnullos eidem Abbati *Joachimo* aliquas fictitias prorsùs & inanes prædictiones adſcripſiſſe, quarum nugacitas in cauſa fuit cur ſuſpenſi hæſerint viri etiam ſapientiſſimi, quo loco ſcilicèt haberent *Joachimum*, vel quid de ſpiritu illius ſtatuerent? Plura de Prophetiæ Dono Abbati *Joachimo* conceſſo legeſis apud *Manricum* in Annalibus Ciſter. Tomo 1. & 2. & apud *Papebrochium* in Actis SS. Bollandianis ad diem XXIX. menſis Maii, quo Vitam Abbatis *Joachimi* Notis illuſtravit.

Poſtremò, Abbatem *Joachimum* piè & ſanctè obiiſse, atque poſt mortem miraculis claruiſse teſtantur Scriptores probatiſſimæ fidei. *Lucas* Archiepiſcopus *Cuſentinus* in Calabria citeriori, qui Abbatis *Joachimi* Scriba familiaris fuit, refert, ut videre eſt apud *Papebrochium* loco mox à me laudato, ſe miniſtraſse Abbati *Joachimo* celebranti Miſsā, & ejus pietatem eſse miratum, cùm nonnunquàm illum lachrymantem viderit tàm in celebratione Miſsæ, quàm dùm in ea *Paſſio Dominica* legeretur. Varia etiam habet idem Scriptor de Abbatis *Joachimi* vigiliis, ſobrietate, caſtitate, conſtantia in oratione, & jejunii rigore; teſtaturque ejus meritis ſolutam ſibi fuiſse linguam, depulſam febrim, & repreſsam intempeſtivi potus appetentiam. Quanto verò honore Abbas *Joachimus* poſt mortem cultus fuerit, ex eo maximè liquet, quòd in

loco, ubi mortuus, & primùm humatus fuit, arſerunt aliàs lampades, & Cœnobii Florenſis Monachi ſingulari veneratione proſecuti fuerint novum ejus ſepulchrum, ad quod, auxilii obtinendi causâ, tùm energumenos, tùm alio quocumque morbo laborantes accedere ſolitos eſſe,& curari,pluribus exemplis demonſtrant mox citati Auctores. Abbates etiam & Monachi Ordinis Florenſis ab Abbate *Joachimo* inſtituti unum ex ſuis anno MCCCXLVI.Romam miſerunt, qui à Summo Pontifice peteret, Epiſcopos delegari, qui inquirerent de miraculis,in vita & poſt mortem à *Joachimo* patratis. *Jacobus Græcus* Monachus Florenſis, Patriâ Calaber,Vitam Abbatis *Joachimi* ex variis monumentis collegit, & *Gregorius de Laude*, ſeù *de Lauro* Ordinis Ciſtercienſis ejus Apologiam edidit, aitque eum anno milleſimo ducenteſimo ſecundo ad Cœleſtem Patriam migraſſe, ac multa à ſe conſcripta reliquiſſe Opera, quæ nos in Colloquio quinto in Hiſtoriam hujus ſæculi duodecimi commodiùs recenſebimus.

D. TexuiſtineCatalogum omniumHęreſum, quæ duodecimo ſæculo Eccleſiam exagitarunt?

M. Abſolvi quidem Hiſtoriam omnium Hæreſum, quę duodecimo Eccleſiæ ſęculo pullularunt, ei tamen non abs re erit in præſentia addere tres celebres Controverſias, quæ eodem ſæculo in Galliis inter Theologos fuerunt agitatæ. Prima Controverſia circà annum MCLXXV. moveri & ventilari cœpit de validitate Baptiſmi, qui à Laicis conferebatur. Invaluerat enim in Galliis hæc conſuetudo, ut Laïci, abſente Sacerdote, baptizantes, hæc tantùm verba pronunciarent: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, omiſſis illis, quæ præmitti ſolent:

ſolent: *Ego te baptizo*. Quæſitum igitur eſt, an Pueri ità baptizati, rebaptizandi eſſent, necne? *Pontius* Claromontanus Epiſcopus conſuluit ſuper hac re *Mauricium* Epiſcopum Pariſienſem, & *Stephanum*, qui fuit poſteà Tornacenſis Epiſcopus. Reſpondit *Mauricius*, Baptismum non valere, niſi à baptizante proferantur hæc verba: *Ego te baptizo*. Contrà verò *Stephanus* prædicta verba: *Ego te baptizo*, ſummo quidem honore, & ſingulari reverentiâ, utpotè ab Eccleſia inſtituta, eſſe ſuſcipienda non negavit, at illa ad Sacramenti Baptismi ſubſtantiam non requiri, nec eſſe neceſſaria reſcripſit. Epiſtolas *Pontii* Claromontani Epiſcopi, *Mauricii* Pariſienſis Antiſtitis, & *Stephani* Tornacenſis integras exhibet *Egaſſius Bulæus* Tomo 2. Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis pag. 412. Cæterùm, hanc Controverſiam eodem ſæculo duodecimo definivit Summus Pontifex Alexander III. *Extra de baptismo, & ejus effectu* cap. *ſi quis*, ubi ſic loquitur: *Si quis puerum tèr in aqua merſerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen, & non dixerit: Ego te baptizo, puer non eſt baptizatus*. Eamdem definitionem publicavit anno MDCXC. *Alexander* Papa *VIII.* quippè qui hanc propoſitionem inter alias damnavit: *Valuit aliquandò Baptiſmus ſub hac forma collatus in nomine Patris, & filii, & Spiritus Sancti Amen, prætermiſſis illis, Ego te baptizo*. Quamvis ergò duodecimo Eccleſiæ ſæculo nonnulli celebres Theologi Pariſienſes ſalvâ & inculpatâ fide propugnaverint, valere Baptisma collatum *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen*, prætermiſſis his verbis: *Ego te baptizo*, ut videre eſt apud *Gaſparem Jueninum* in Commentario Hiſto-

ſtorico-Dogmatico de Sacramentis, Tractatu de Baptiſmo, attamen poſt definitionem *Alexandri III.* hæc opinio ab omnibus Theologis exploſa eſt.

Altera Controverſia duodecimo ſæculo, hoc eſt, circà annum MCLXXV. in Scholis Pariſienſibus agitata eſt, an videlicèt Beata Virgo in corpore aſſumpta eſſet in Cęlum? affirmabant eam cum corpore in Cœlum aſſumptam duo inter cæteros egregii, illuſtresque Scholares, quibus vulgò ab aliis dicterii, & ſubſannationis loco objiciebatur, quòd Beata Virgo non fuiſſet in corpore in Cœlum aſſumpta. Quod dicterium illis adeò diſplicuit, ut, ſeorſim factis ad Sanctos *Joannem Baptiſtá* & *Joannem Evangeliſtam* precibus,poſtularint, id certò ſibi revelari, ne deinceps cavillis exponerentur. Eorum verò opinio confirmata eſt miraculo. Nàm eorum alter, qui imberbis erat, ſubitò barbatus evaſit, alter verò, qui calvus, crinitus apparuit. Hoc Factum hiſtoricum narrat noſter *Thomas Cantipratenſis* lib.2. *de Apibus* cap.29, & ex eo *Cæſar Egaſſius Bulæus* Tomo 2. Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis pag.416. Sed utut ſit de hoc inſigni prodigio, certè negari non poteſt, ſententiam illorum, qui XII. ſæculo docebant, Mariæ Virginis còrpus, quod in terris nullibi reperitur, in Cœlum, unà cum ejus anima fuiſſe aſſumptum, perantiquam eſſe, & in Eccleſia Catholica magis receptam,quandoquidem Patres Concilii Moguntini celebrati an. DCCCXIII. & *Carolus Magnus* Imperator in ſuis Capitularibus Aſſumptionem Beatæ Mariæ Virginis in Feſtorum Catalogum retulerint. *Petrus* etiam Bleſenſis, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo florebat, Sermone 28. hæc habet: *hodiè veriſimile eſt, quòd Beata Virgo & ani-*

animæ beatitudinem, & corporis glorificationem adepta eſt, quod ne cui prorsùs veniat in dubium, auctoritatibus aſtruimus, opinando tamen, non aſſerendo. Quapropter, ſi quis Beatam Mariam Virginem in corpore & anima fuiſſe in Cœlum aſſumptam jam negare, aut in dubium revocare auderet, ad minùs ſummæ temeritatis notâ eſſet afficiendus, quippè qui à communi, & jampridè m in Eccleſia Catholica opinione recepta deſciſceret. Sed de Feſto Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis, ſicut & de aliis in ejus honorem ab Eccleſia inſtitutis plura legeſis apud *Baronium* in Notis ad Martyrologium Romanum, *Thomaſſinum* in Tractatibus hiſtoricis *de Feſtis*, & *Tillemontium* in Commentariis ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam, tom. 1. pag. 495. & pluribus aliis proximè ſequentibus.

Denique, ſæculo Eccleſiæ duodecimo, ſeu anno MCLXXXVIII. cæpta eſt in Galliis diſputari quæſtio de converſione aquæ, quæ calici ante conſecrationem infunditur, an ſcilicet aqua non ſecus ac vinum, immediatè per verba conſecrationis convertatur in ſangninem Chriſti? vel potius an aqua immediatè convertatur in vinum? vel an maneat mixta ſpeciebus vini aquæ ſubſtãtia poſt prolata conſecrationis verba? Delata eſt hæc controverſia, ad *Gaufridum* Monachum Clarævallenſem, & olim S. Bernardi Secretarium, qui *Henricum* Cardinalem Albanenſem hoc anno in Gallia Sedis Apoſtolicæ Legatum conſuluit litteris, quas in ſuis Annalibus ad annum MCLXXXVIII. recitat *Baronius*, & quibus hæc verba ipſe ſubjungit: *Quid autem reſcripſerit ad petitam conſultationem Cardinalis Epiſcopus Albanenſis, non invenimus; ſed aliud reſcri-*

reſcribere non potuiſſe certum eſt, quàm quod credidit, & cuſtodivit ſemper Sancta Romana Eccleſia, nimirum aquam ſimùl & vinum tranſubſtantiari in ſanguinem Chriſti. Quibus verbis eruditiſſimus ille Cardinalis apertè innuit, ſententiam eorum, qui aſſerunt, aquam calici infuſam immediatè non in vinum, ſed in ſanguinem Chriſti converti, eſſe omninò conſentaneam perpetuo totius Eccleſiæ ſenſui, contra quem opinari, vel muſſitare nemini licet. Verùm, ut obitèr dicam, Cardinali *Baronio* hac in re non aſſentitur ſchola Thomiſtica, quæ poſt S. *Thomam* 3. p. quæſt. 75. Art. 8. conſtantèr docet, aquam calici infuſam immediatè converti in vinum, & mediante vino, quod ſola eſt à Chriſto præſcripta conſecrandi calicis materia, tranſire in ſanguinem Chriſti. Hanc ſententiam probat Doctor Angelicus auctoritate *Innocentii III.* Pontificis Maximi, qui conſultus à *Joanne* Archiepiſcopo Lugdunenſi, an aqua cum vino tranſubſtantietur in ſanguinem Chriſti? celebrem illam edidit Decretalem de celebratione Miſſarum, ubi cap. VI. *Cùm Marthæ*, tres ſuper hac quæſtione refert ſententias, quarum ſecundam, quæ illorum eſt, qui tenent, *quòd aqua cum vino tranſubſtantiatur in ſanguinem, cùm in vinum tranſeat mixta vino*, probabiliorem eſſe judicat. Scio, aliquos eſſe modernos Scriptores, præſertim *Ægidium de Coninck* Soc. Jeſu Tomo I. de Sacramentis quæſt. 74. Art. 8. & *Manricum* in Annalibus Ciſtercienſibus, qui *Baronii* opinioni adſtipulantes reſpondent, bimembrem fuiſſe illam ſecundam ſententiam, quam probabiliorem eſſe dicit *Innocentius III.* Primum illius ſententiæ membrum eſt, *quòd*

quòd aqua cum vino tranſubſtantietur in ſanguinem Chriſti, illudque ab *Innocentio III.* fuiſſe approbatum ultrò fatentur. Alterum iſtius ſententiæ membrum eſt, *quòd aqua in vinum tranſeat mixta vino*, & iſtud ab *Innocentio III.* non fuiſſe approbatum pertendunt. Sed hoc merum effugium eſt, quod ipſemet *Innocentius III.* lib. 4. *Myſteriorum Miſſæ* cap. 30. occupavit. Ibi enim eamdem verſans quæſtionem, hæc habet: *Quibuſdam verò non abſurdum videtur, quòd aqua cum vino tranſit in ſanguinem, ea videlicèt ratione, quòd aqua per admixtionem tranſit in vinum, & vinum per conſecrationem tranſit in ſanguinem. Quis enim ambigat, aquam in vinum tranſire, cùm multo vino modicum infunditur aquæ?* Hinc eſt, quòd Concilium Florentinum *modiciſſimam* vino imponi aquam imperat, non aliâ certè ratione, niſi quia eam prius in vinum tranſmutari oportet, ſicut liquidò exponit Pontificale Romanum 1. Part. Tract. 10. cap. 2. his verbis: *Aqua, quæ in calice vino admiſcetur, debet eſſe in modica quantitate, quia eam in vinum converti oportet.* Non video igitur, quâ ratione Cardinalis *Baronius* potuerit aſſerere, Sanctam Romanam Eccleſiam ſemper crediдiſſe, aquam ſimul & vinum tranſubſtantiari in ſanguinem Chriſti, cùm ſententiæ S. Thomæ de immediata converſione aquæ in vinum Scriptores Eccleſiaſtici apertè ſuffragentur, ſicut diſertè teſtatur Catechiſmus Concilii Tridentini Titulo de Euchariſtia his verbis: *Eccleſiaſticorum Scriptorum ſententia, & judicio, aqua illa in vinum convertitur.* Baronius ad annum MCXCII. refert inſigne miraculum, quod in Slavorum Hiſtoria legitur. Cùm enim puellâ in partibus Thuringiæ ægro-

ægrotante, Sacerdos poſt datum ei ex more viaticum, ablutionem digitorum faciens in calice vitreo, ut illam aquam puellæ bibendam traderet, inſcientèr particulam ſanctiſſimæ Euchariſtiæ in eam excuſſiſſet, confeſtim tota aqua mutata eſt in ſanguinem, & particula formam accipiens digituli verſa eſt in cruentam carnem. Hoc facto narrato, concludit *Baronius*: *Hæc de tranſubſtantiatione aquæ in ſanguinem Chriſti, per commixtionem Chriſti Corporis divinitùs facta: quòd ſemper fieri in vino, cùm commixtio intercederet, Antiquitas exiſtimavit.* Vult itaque *Baronius*, vinum abſque verbis conſecrationis, ſed ſolo tactu hoſtiæ conſecratæ, poſſe conſecrari, hancque ait perantiquam eſſe Eccleſiæ doctrinam. Verùm, hanc *Baronii* ſententiam nec antiquitate, nec veritate niti, manifeſtè demonſtrat *Mabillonius* Tom. 2. Muſæi Italici Comment. in Ordinem Romanum pag. 89. & ſeqq. At enim, præterquamquòd in primis octo ſæculis nulla hujuſce opinationis apparent veſtigia, ſed potiùs concors ſit & unanimis ſanctorum Patrum ſententia, veram utriuſque ſpeciei conſecrationem non niſi verbis Chriſti Domini à Sacerdote prolatis perfici poſſe; in ſubſequentibus ſæculis, quo tempore apud nonnullos hæc opinio, quam tuetur *Baronius*, invaleſcere cæpit, multi Auctores, iique graviſſimi, in contrariam abierunt ſententiam, quorum teſtimonia ibidem laudat *Mabillonius*. Præterea, ſi vinum abſque verbis conſecrationis, ſed ſolo tactu hoſtiæ conſecratæ poſſet conſecrari, ut cenſet *Baronius*, ſequeretur primò, quòd in die Paraſceves mutaretur vinum in ſanguinem Chriſti per ſolum contactum hoſtiæ

conſe-

conſecratæ, quod tamen apertè negant *Guillelmus Durandus* in libro ſexto Rationalis cap. 75. & *Jacobus à Vitriaco* in Hiſtoria Occident. cap. 38. ubi hæc habet: *mentiuntur ergò qui dicunt, quòd in die paraſceves corpus Chriſti ex contactu mutat vinum in ſanguinem. Illo enim die corpus, ſed non ſanguis ſumitur*. Sequeretur ſecundò, non ſolùm Diaconos, ſed & Laicos, quibus antiquitùs, ſæviente perſecutione, ad Communionem domeſticam hoſtias conſecratas domum aſportare licebat, verum Chriſti ſanguinem conſecrare potuiſſe, emittendo videlicèt in vinum Hoſtiam conſecratam. Quod ſi ſemel admittatur, ruit profectò potiſſimum argumentum, quo olim S. *Hieronymus* refellebat Diaconos, qui ſe ſe efferebant ſupra Presbyteros, *ad quorum preces Chriſti corpus, ſanguiſque conficitur*. Hæc & alia id genus gravia momenta ad confutandam Cardinalis *Baronii* ſententiam de Conſecratione vini per ſolum hoſtiæ conſecratæ contactum adducit *Mabillonius* loco mox à me citato, ex quibus tandèm concludit doctiſſimus ille Scriptor, validè hinc refelli argutationem hæreticorum, qui ex commixtione particulæ conſecratæ cum vino haud conſecrato communionem ſub altera ſpecie ſuppleri contendunt. Sed ſatis hactenùs diximus de Hæreſibus, quæ ſæculo Eccleſiæ duodecimo eruperunt, nec non de tribus Controverſiis, quæ eodem ſæculo inter Theologos magno animorum æſtu fuerunt in Gallis agitatæ.

COL-

COLLOQUIUM IV.

De Conciliis cùm Generalibus, tùm Nationalibus, quæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo ſive ad damnandas exortas hæreſes, ſive ad componendas enatas controverſias, & collapſam reſtaurandam Eccleſiæ Diſciplinam variis in locis fuerunt celebrata.

D. UT omnia tàm Oecumenica, quàm Nationalia Concilia, quæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo diverſis in locis fuerunt convocata, diſcretè ac diſtinctè percurramus, ea ſic in ordinem redigere debes, ut primo loco reponas Concilia Oecumenica, ſi quæ eo ſæculo congregata fuerunt; dein, percenſeas Concilia Nationalia, quæ in Italia, Gallia, Germania, Anglia, & Hiſpania habita ſunt, atque omnia. quæ in his Conciliis tùm ad proſcribendas Hæreſes, tùm ad ſopiendas obortas id temporis controverſias, & ad ſanciendam Eccleſiæ Diſciplinam ſanctiſſimis Legibus ſtatuta ſunt, ſummatim perſtringas. Inprimis igitur ſcire velim, an duodecimo Eccleſiæ ſæculo fuerint celebrata Concilia Oecumenica, & quæ in his geſta ac definita ſint?

M. Tria Concilia Generalia duodecimo Eccleſiæ ſæculo Romæ habita ſunt, videlicèt Lateranenſe primum, quod inter Concilia Oecumenica eſt ordine nonum; Lateranenſe ſecundum, quod eſt ordine decimum, & Lateranenſe tertium, quod in ſe-

in ſerie Conciliorum Generalium undecimum numeratur. Dicta ſunt autem tria iſta Concilia *Lateranenſia* à loco, in quo fuerunt celebrata, nimirùm à Baſilica Lateranenſi. *Calliſtus II.* Pontifex Maximus Concilium Lateranenſe Generale primum convocavit anno MCXXIII. non verò, ut aſſerit Baronius, anno MCXXII. *Falco* enim Auctor coævus in Chronico, *Simeon Dunelmenſis* in Hiſtoria, *Anſelmus Gemblacenſis*, aliique paſſim Scriptores, qui hoc ſæculo vixerunt, diſertè teſtantur, Concilium Lateranenſe Generale primum à *Calliſto II.* fuiſſe convocatum anno MCXXIII. Hinc *Gabriel Coſſartius* Soc. Jeſu Tomo X. Conciliorum hunc *Baronii*, & *Binii* errorem circà annum celebrationis hujuſce Concilii correxit, illudque, ſecundùm peritiorum calculum, anno MCXXIII. indictum eſſe demonſtrat. Trecentos, aut ampliùs Epiſcopos Concilio Lateranenſi Generali primo adfuiſſe aſſerunt *Nangius* in Chronico, & diu ante eum *Sugerius* Abbas Sandionyſianus, qui huic Concilio interfuit, in vita *Ludovici VI.* Francorum Regis his verbis: *A Domino Papa Calliſto, & tota Curia honorificè valdè recepti per ſex menſes, cùm apud eum demorando magno Concilio trecentorum aut ampliùs Epiſcoporum Lateranis compoſitioni pacis de querela Inveſtiturarum aſtitiſſemus.* Scribit quidem *Pandulphus* in vita *Calliſti II.* nongentos & nonaginta ſeptem partim Epiſcopos, partim Abbates ad hanc Oecumenicam Synodum conveniſſe, ſed numeros ibi corruptos eſſe affirmant viri eruditi.

D. Quânam potiſſimum de causâ convocatum fuit iſtud Concilium Generale Lateranenſe primum?

M.

M. Triplex fuit cauſa celebrandi hocce Concilium. Prima, ut Inveſtiturarum abrogatio, ſecundùm pacta inter *Calliſtum II.* Summum Pontificem, & *Henricum* Imperatorem inita, confirmaretur. Altera cauſa fuit, ut Palæſtina & Hiſpania ab infidelium tyrannide liberarentur, ſicut colligitur ex Canone undecimo iſtius Concilii. Tertia denique cauſa fuit, ut Eccleſiaſticæ diſciplinæ per Clericorum ſimoniam & luxuriam fœdatæ, conſuleretur; uti in pluribus Canonibus in hoc Concilio conditis liquidò apparet.

D. Fuitne tandèm compoſita ac finita in Concilio Lateranenſi Generali primo hæc diuturna de Inveſtituris Controverſia?

M. Litem Inveſtiturarum, contra quas, ſicut in ſuperioribus Colloquiis obſervavimus, acritèr decertarunt Summi Pontifices, *Gregorius VII. Victor III. Urbanus II. Paſchalis II. Gelaſius II.* felicitèr tandem in Concilio Generali Lateranenſi primo *Calliſtus II.* compoſuit iſtis ſub conditionibus, ut Imperator Inveſtituras, ſeu liberas Epiſcoporum & Abbatum electiones relinqueret Eccleſiæ; Summus verò Pontifex jus ac poteſtatem Imperatori permitteret electis Epiſcopis, & Abbatibus Regalia per Sceptrum dandi, Sacras electiones inſpiciendi, & ſaniori parti aſſenſum, auxiliumque præbendi. Hæ initæ pacis conditiones utrimque receptæ, atque mutuâ ſubſcriptione firmatæ fuerunt juxtà verborum tenorem qui ſequitur:

Ego Henricus, Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, pro amore Dei & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Domini Papæ Calliſti, & pro remedio animæ meæ, dimit-

dimitto Deo, & Sanctis ejus Apoſtolis Petro & Paulo & Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ omnem Inveſtituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus fieri electionem & liberam conſecrationem. Poſſeſſiones & Regalia Beati Petri, quæ à principio hujus diſcordiæ uſque ad hodiernum diem, ſive tempore Patris mei, ſive etiam quæ meo ablata ſunt, quæ habeo, eidem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ reſtituo; quæ autem non habeo, ut reſtituantur fidelitèr juvabo, &c. Similitèr, *Calliſtus II.* Pontifex Maximus fidem ſuam *Henrico IV.* Imperatori obſtrinxit his verbis:

Ego Calliſtus Servus Servorum Dei, tibi dilecto filio Henrico, Dei gratia Romanorum Imperatori Auguſto, concedo electiones Epiſcoporum & Abbatum Teutonici Regni, quæ ad Regnum pertinent, in præſentia tua fieri abſque Simonia & aliqua violentia; ut, ſi qua inter partes diſcordia emerſerit, Metropolitani & Provincialium conſilio vel judicio, ſaniori parti aſſenſum & auxilium præbeas. Electus autem Regalia per Sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Eccleſiam Romanam pertinere noſcuntur, & quæ ex his jure tibi debet, faciat: Ex aliis verò partibus Imperii conſecratus, infrà ſex menſes Regalia per ſceptrum à te recipiat. De quibus verò mihi querimoniam feceris, ſecundùm officii mei debitum, auxilium meum præſtabo. Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua ſunt vel fuerunt tempore hujus diſcordię, &c. Hæc Pacta *Calliſtum II.* Pontificem inter & *Henricum* Imperatorem totius Synodi judicio confirmata ſunt & executioni mandata, ſicque pax optatiſſima Regnum inter & Sacerdotium coaluit, de qua *Otto Friſingenſis* Chronicorum lib.7. cap.16. ità ſcribit; *Igitùr Romano Imperio multis modis in ſe attrito,*

to, Imperator propter Anathema deficere à ſe Regnum videns, patriſque metuens exemplum, congregato juxtà Vvormatiam maximo Principum Conventu, Inveſtituram Epiſcoporum Legato Sedis Apoſtolicæ Lamberto, qui poſtmodùm Summus Pontifex factus, Honorius eſt dictus, reſignavit, per eumque ab Anathematis vinculo abſolutus eſt, ... Abhinc Eccleſia, libertate ad plenum reſtituta, paceque ad integrum reformata, in magnum montem creviſſe ſub Calliſto Papa invenitur.

D. Clariùs, ſi placet, expone alteram Cauſam, ob quam ut, inſinuaſti, coactum eſt iſtud Concilium Generale Lateranenſe primum? eam ſiquidem, ut candidè fatear, necdùm ſatis capio.

M. Cùm Infideles, ſeù Saraceni, Chriſtianos in Palæſtina duodecimo Eccleſiæ ſæculo multis cladibus afficerent, & ſuam in Hiſpania tyrannidem exercerent, *Calliſtus II.* Pontifex Maximus ad promovendas contrà illos Chriſtiani nominis hoſtes Sacras Expeditiones, Concilium Lateranenſe Generale primum indixit, & Canone undecimo indulgentias, & remiſſionem omnium peccatorum his Chriſtianis conceſſit, qui *Hieroſolymitanum vel Hiſpanicum iter ſuſcipiunt* ad Chriſtianam gentem defendendam, & tyrannidem Infidelium debellandam. Cardinalis *Joſephus de Aguirre* tomo 3. *Collectionis maximæ omnium Conciliorum Hiſpaniæ* pag. 33 refert ex *Diago* lib. 2. Hiſtoriæ *De Comitibus Barcinonenſibus* cap. 103. litteras *Calliſti II.* Papæ omnibus Epiſcopis, Regibus, & Principibus Hiſpaniarum datas ſtatim poſt Concilium Lateranenſe, in quibus eis ſignificat, ſe omnibus Chriſtianis adversùs Paganos Hiſpaniæ Eccleſias opprimentes militantibus eamdem

dem peccatorum remiſſionem, quam Orientalis Eccleſiæ defenſoribus concedere, ſubditque: *Verùm, quia exercitum veſtrum per nos, ut deſideramus, viſitare nequimus, chariſſimum fratrem noſtrum Oldegarium Tarraconenſem Archiepiſcopum, ad ipſum ex latere noſtro delegare curavimus, noſtras ei vices in hoc ſpecialitèr committentes; ut ipſius conſilio & diſpoſitione corrigantur, & confirmanda, cooperante Domino, confirmentur. Si quæ verò dubia in exercitu eodem emerſerint, ipſius experientia terminentur.* Has litteras eruit *Diagus* ex Archivis Eccleſiæ Barcinonenſis, illaſque *Bollandus* ad diem VI. menſis Martii recitat in Vita Beati *Oldegarii*. Clariſſimus *Stephanus Baluzius* ad calcem XXI. capitis libri VIII. *dè Concordia Sacerdotii & Imperii* illuſtriſſimi Archiepiſcopi Pariſienſis *Petri de Marca* Canones conditos in Concilio Generali primo Lateranenſi publicavit, & hac Notâ Canonem undecimum illuſtravit: Hiſpanicum illud iter, inquit, cujus meminit hic Canon, non erat ſimplex peregrinatio religionis ergò, ſed ad exemplum *Urbani II.* qui belli ſacri in Oriente gerendi auctor fuit, ſucceſſores ejus bellum quoque ſacrum in Hiſpania fieri adversùs Saracenos decreverunt; eamdemque peccatorum indulgentiam euntibus eâ de Causâ in Hiſpaniam conceſſerunt, quæ Orientalis Eccleſiæ defenſoribus conceſſa fuerat in Concilio Claromontano. Nàm in Archivo Eccleſiæ Barcinonenſis habetur Epiſtola *Calliſti II.* ad univerſos Chriſti fideles (data fortaſſis ex iſto Lateranenſi Concilio, cùm ſit data Laterani IV. Nonas Aprilis) quâ pugnantibus in Hiſpania adversùm Saracenos eamdem peccatorum remiſſionem concedit, quæ Orien-

talis Eccleſiæ defenſoribus concedi ſolet. At in Concilio Claromontano ſub *Innocentio II.* Papa celebrato, quod nondùm editum eſt, mandatur incendiariis, quæ peſtis tunc in Occidente graſſabatur, ut Hieroſolymam, vel in Hiſpaniam pergant illìc anno integro belligeraturi. Præterea, extat in Archivo Regio Barcinonenſi Epiſtola *Hadriani IV.* quâ *Raymundum* Comitem Barcinonenſem, totamque terram ejus, ſub Beati Petri, ac ſua protectione ſuſcipit, quamdiù pugnaverit contrà Saracenos. At in Concilio habito apud Montem Peſſulanum in prima Narbonenſi anno MCXCV. cui præfuit Magiſter *Michael* Sedis Apoſtolicæ Legatus, ab uſurarum ſolutione ità liberantur illi, qui in Hiſpaniam pergunt, ut etiam fideijuſſores eorum cogi non poſſint ad earum ſolutionem. Hæc ad dilucidandum Concilii Generalis Lateranenſis primi Canonem undecimum, in quo altera hujus Concilii celebrationis cauſa exprimitur, obſervat eruditus *Baluzius*.

D. Quot Canones ad ſanciendam Diſciplinam Eccleſiaſticam edidit Concilium iſtud Generale Lateranenſe Primum?

M. Duos ſuprà viginti Canones in Concilio Generali primo Lateranenſi conditos vulgatæ Conciliorum Editiones exhibent, ſed, ut obſervat *Baronius*, ſeptemdecim duntaxàt habentur in Codice Vaticano, qui continet Collectionem *Anſelmi*, & in veteri Codice MS. Monaſterii Anianenſis in Diœceſi Monſpelienſi, ex quo illos eruit, ac Notis illuſtratos publicâ luce donavit *Baluzius*. Ipſe tamen ſecutus vulgatam Conciliorum Editionem, quę duos ſuprà viginti Canones recenſet, eorum ſynopſim, ac brevem præcipuorum expoſitionem hìc ſubji-

ſubjiciam. Canon I. prohibet, ne quiſquam per pecuniam inEccleſia ordinetur & promoveatur,jubetque, ut ſic ordinatus vel promo tus acquiſitâ privetur dignitate. Ad compeſcendam Simoniam, quæ iis temporibus latiſſimè graſſabatur, conditus eſt iſte Canon, qui tamen eorum, qui ſimoniacè ordinati, aut promoti fuerant, irritam non declarat ordinationem ſumptã quantùm ad ſubſtantiam,ſed tantùm ſecundùm illius executionem & exercitium. Canon ſecundus decernit,nullum in Præpoſitum,vel Archipresbyterum aſſumi poſſe,niſi Presbyterum; ſicut nec in Archidiaconum,niſi Diaconum.Hic Canon non eſt ampliùs in uſu, nã juxtà hodiernam diſciplinam ſatis eſt,ut intrà annum ſit Presbyter,qui eligitur ad dignitates quę non niſi aPresbyteris haberi poſſunt.Canon tertius Presbyteris,Diaconis,& Subdiaconis concubinarum & uxorum contubernia penitùs interdicit, aliarumque mulierum cohabitationem, præter matrem, ſororem, amitam, & materteram, aut alias hujusmodi, de quibus juſtè nulla poſſit ſuboriri ſuſpicio, ſicut jam ſtatutum fuerat in Concilio Nicæno celebrato anno cccxxv. Canon IV. vetat ſub pœna ſacrilegii Principibus,aliiſque laicis, ne rerum Eccleſiaſticarum, ſive poſſeſſionum diſpenſationem, ſive donationem ſibi arrogent. Canon quintus edicit,ne fiant conjunctiones conſanguineorum, quas divinis humaniſque legibus prohibitas ac infames eſſe declarat. Canon ſextus Ordinationes à *Burdino* Antipapa, aliasque ab aliis Epiſcopis per ipſum conſecratis, mittit in irritum. Quod tamen, ut mox obſervavimus, intelligendum eſt de Ordinationibus, non quantùm ad ſubſtantiam ſpectatis, ſed quantùm ad earum exe-

cutionem & exercitium. Canon VII. prohibet ſub pœna excommunicationis Archidiaconis, Archipresbyteris, Præpoſitis, & Diaconis, ne curam animarum, aut Præbendas ſine judicio vel conſenſu Epiſcopi conferant. Canon Octavus Beneventanæ Civitatis, quæ tempore Schiſmatis multis incurſibus & invaſionibus patuerat, ſecuritati conſulit, & in eos, qui deinceps Beneventanam Beati Petri Civitatem invadere auſi fuerint, anathema vibrat. Canon nonus illos, qui à ſuis Epiſcopis excommunicati ſunt, ab aliis Epiſcopis, vel Abbatibus in Communionem non eſſe recipiendos ſtatuit. Canon decimus vetat, ne Epiſcopus, qui non eſt canonicè electus, conſecretur ſub pœna depoſitionis tàm conſecrantis, quàm conſecrati. Canon undecimus Chriſtianis ad pugnandum contrà Infideles Hieroſolymam, vel in Hiſpaniam pergentibus indulgentias concedit, eorumque familias & bona ſub Beati Petri & Eccleſiæ Romanæ protectione ſuſcipit, lato in invaſores & prædones anathemate. Hujus Canonis undecimi expoſitionem habes ex his, quæ ſuperiùs à nobis dicta ſunt. Canon duodecimus ſancit, ut *Porticanorum* ſine hæredibus morientium bona non pervadantur. Quid autem *Porticanorum* nomine, de quibus agit Canon ille duodecimus, intelligendum ſit? non convenit inter Scriptores. Alii quippè putant, Porticanos illos fuiſſe *Portuenſes*, ſive Romani portus incolas, quorum bona, ſi abſque liberis morerentur, Urbis Præfectus ſibi vindicabat. Sed hæc non mihi probatur ſententia, quia nunquàm Oſtienſis portus incolæ in ullis Pontificum Conſtitutionibus aut Diplomatibus, fuerunt *Porticani* appellati, ſed ſemper

per *Portuenſes* ubique dicti. Quapropter ad illos lubentiùs accedo, qui aſſerunt, per *Porticanos* intelligi peregrinos & advenas, qui in Romanæ urbis porticibus recipiebantur, & hoſpitabantur, ſicque *Porticani* à Porticibus vocabantur. Erant enim Romæ, antè Barbarorum vaſtationes & incendia, ingentes Porticus, in quibus peregrini recipiebantur & advenæ, teſte *Sigonio* in Hiſtoria Italiæ ad annum MCXLV. & illorum Peregrinorum his in Porticibus degentium, & ſine hæredibus morientium bona ſibi Urbis Præfectus adjudicabat. Quam pravam inolitam conſuetudinem hoc Canone XI. ſuſtulit & abolevit *Callixtus II.* Hanc eſſe veram Porticanorum notionem, ſeù Ethymologiam, conjicit *Dominicus Galeſius* Epiſcopus Rubenſis, ejusque hac de re Obſervationem *Hierolexico* ſuo, ſeù ſacro Dictionario Romæ edito anno MDCLXXVII. inſeruerunt *Dominicus* & *Carolus Macri* fratres, verbo *Porticani* pag.483. nec non *Odoricus Raynaldus* in ſuis Annalibus Eccleſiaſticis ad annum MCXCVIII. Canon decimus tertius decernit, ut ſi quis treugam, ſive inducias à privatis bellis auctoritate Eccleſiæ indictas fregerit, & ter monitus ſatisfacere contempſerit; Epiſcopus vel cum Metropolitani conſilio, aut cum duobus, aut cum uno vicinorum Epiſcopo, rebellem anathematis ſententiâ percellat, eumque per Scripturam Epiſcopis circumquaque denunciet. Porrò, quid *Treugæ* nomine intelligendum ſit? jàm ſatis ſuperque expoſuimus in Colloquio IV. in Hiſtoriam ſæculorum X. & XI. Canon decimus quartus inhibet ſub pœna anathematis, ne Oblationes Eccleſiis factæ à Laicis auferantur, & ne Eccleſiæ tanquàm ſibi propriæ uſurpentur, aut in ſervitu-

tem redigantur. Canon decimus quintus falſę monetæ cuſores tanquàm maledictos, & pauperum oppreſſores ac Reipublicę perturbatores à Fidelium Communione removet. Decimus ſextus eâdem pęnâ animadvertit in eos, qui peregrinis Romam, aut alia ſacra loca, devotionis ergò, adeuntibus moleſtiam intulerint, aut eos teloneorũ, vel pedagiorum exactionibus vexaverint. Canon decimus ſeptimus interdicit Abbatibus, & Monachis, publicas imponere pęnitentias, infirmosque viſitare, eis Sacramenta adminiſtrare, unctiones facere, & Miſſas publicas cantare, jubetque, ut Chriſma, & Oleum Infirmorum, Conſecrationes Altarium, Ordinationes Clericorum ab Epiſcopis accipiant, in quorum Diœceſibus ſunt conſtituti. Canon decimus octavus in Parochialibus Eccleſiis Presbyteros ab Epiſcopis Præfici mandat, ipſis de animarum cura reſponſuros; eos verò, qui decimas & Eccleſias à Laicis abſque Epiſcoporum conſenſu ſuſceperint, canonicæ ſubiicit ultioni. Canon decimus nonus ſervitia, ſeu contributiones, quas Monaſteria, aut eorum Eccleſiæ à tempore Gregorii VII. Epiſcopis præſtare conſueverant, confirmat; poſſeſſiones Eccleſiarum tricennales, Abbates, & Monachos habere prohibet. Canon vigeſimus anathemate ferit illos, qui Eccleſiis, earumque bonis ac perſonis, ſcilicèt Clericis, Monachis, Converſis, Oratoribuſque negotium faceſſunt. Canon vigeſimus primus Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere, ſeu matrimonia contrahere penitùs interdicit, contracta dirimit, & contrahentes, juxta Canones, puniendos eſſe decernit. Poſtremus Canon alienationes Poſſeſſionũ

Raven-

Ravennatis Exarchatus, & generalitèr omnes alias bonorum Eccleſiaſticorum quocumque modo, & à quocumque factas damnat & irritas reddit; Ordinationeſque ab Epiſcopis ſeu intruſis, ſeu Canonicè electis, abſque communi Clericorum Eccleſiæ conſenſu, ſivè per ſimoniam factas, paritèr irritas declarat, non quidam quantùm ad Ordinis characterem, ſed quoad executionem, locum, exercitium & Ordinis Privilegia, quibus carere furtim, aut ſimoniacè ordinatos decernit Sancta Synodus. Extant iſti Canones viginti duo cum Notis *Baluzii*, & Acta Concilii à *Binio* undique congeſta Tomo X. Conciliorum pag. 891.

D. Quandonam? & quibus de cauſis celebratum fuit Concilium Lateranenſe Generale ſecundum?

M. Concilium Lateranenſe ſecundum, quod inter Oecumenica decimum numeratur, habitum fuit anno MCXXXIX. eique mille circitèr Patres interſuerunt, ut Abbas Urſpergenſis in Chronico, *Otto Friſigenſis* aliique Scriptores ſæculi XII. teſtantur. Ob tres præſertim cauſas fuit convocatum iſtud Concilium. Primò, ut omninò aboleretur ſchiſma *Petri Leonis* Antipapæ, qui dictus eſt *Anacletus II.* Secundò, ut errores *Petri de Bruis*, & *Arnaldi de Brixia* ejus diſcipuli proſcriberentur; denique, ut ad priſtinum vigorem reſtitueretur Diſciplina Eccleſiaſtica, quæ occaſione diuturni ſchiſmatis erat collapſa. Quod primum caput ſpectat, Concilium Lateranenſe ſecundum, ſublato jam è vivis *Petro Leonis*, ſeu *Anacleto II.* Antipapâ, Paceque, per *Victoris* alterius Antipapæ ceſſionem, Eccleſiæ redditâ, Acta *Petri Leonis* pſeudo Pon-

Pontificis reſcidit, & Ordinationes ab ipſo factas miſit in irritum Canone xxx. cujus hæc ſunt verba: *Ad hæc, Ordinationes factas à Petro Leonis, & aliis ſchiſmaticis & hæreticis evacuamus, & irritas cenſemus*. Qui Canon quomodò intelligendus ſit, docet Chronographus Mauriniacenſis in Chronico pag. 382. & ſeq. ubi *Innocentium II.* in hac Synodo Oecumenica ſic loquentem inducit: *Et quicumque per Girardum Engoliſmenſem*, qui ſtabat à partibus *Petri Leonis* Antipapæ, *ad altaris Officium acceſſerunt, Apoſtolica auctoritate interdicimus, ne ipſum impleant, & in illo ordinis gradu perennitèr demorantes ad ſuperiorem non aſcendant.* Quibus verbis haud obſcurè innuit *Innocentius II.* Pontifex Maximus, ſe Ordinationes à *Petro Leonis* Antipapa, & ab aliis Schiſmaticis factas non irritas declaraſſe quantùm ad ſubſtantiam, ſicut Theologi de ſchola loquuntur, ſeu quantùm ad caracterem; ſed ſolùm, ut ſuperiùs obſervavi, quoad executionem, locum, exercitium & ordinis privilegia. Quapropter, falsò *Gratianus*, & *Petrus Lombardus* Magiſter ſententiarum hunc Canonem xxx. Concilii Lateranenſis ſecundi exponunt de Ordinationibus quantùm ad ſubſtantiam & characterem. Docent quippè communitèr Theologi, Ordinationes factas non ſolùm ab Epiſcopis Catholicis, ſed etiam ab hæreticis, excommunicatis, ſuſpenſis & degradatis imprimere caracterem, ac ſubinde iterari haud poſſe, & eâ de causâ explodunt ſententiam Patris *Joannis Morini* Congregationis Oratorii doctiſſimi Presbyteri, qui in ſuo libro *de Ordinatione* multa exempla & Monumenta Eccleſiaſtica adducit, ex quibus evinci putat, Ordinationes ab Epi-

ſcopis

ſcopis hæreticis, vel ſchiſmàticis factas, in his, qui ejuratâ hęreſi, vel relicto ſchiſmate ad Eccleſiæ Catholicæ gremium redibant, fuiſſe iteratas, ſicut jam obſervavimus in Colloquio II. in Hiſtoriam noni Eccleſiæ ſæculi agendo de Ordinationibus *Formoſi* Papæ. Quod attinet ad errores *Petri de Bruis*, & *Arnaldi de Brixia*, quos in ſuperiori Colloquio recenſuimus, Concilium Lateranenſe ſecundum illos confixit Canone XXIII, his verbis: *Eos, qui religioſitatis ſpeciem ſimulantes, Domini Corporis & Sanguinis Sacramentum, Baptiſma puerorum, Sacerdotium, & cæteros Eccleſiaſticos Ordines, & legitima damnant fœdera nuptiarum, tanquàm hæreticos ab Eccleſia Dei pellimus, & damnamus, & per poteſtates exteras coerceri præcipimus. Defenſores quoque ipſorum ejuſdem damnationis vinculo innodamus.* Præter duos iſtos Canones, in quibus Ordinationes à *Petro Leonis* Antipapa, & ab aliis ſchiſmaticis factæ, irritæ, in ſenſu mox à me expoſito, declarantur, & graſſantes id temporis Petrobuſianorum, atque *Arnaldi de Brixia* errores proſcribuntur, alios viginti octo Canones pro reſtauratione Diſciplinæ Eccleſiaſticæ Sancta Synodus Oecumenica Lateranenſis ſecunda condidit, quibus diſſolutos hominum mores emendare, graveſque abuſus, quos diuturnum ſchiſma in Eccleſiam invexerat, radicitùs extirpare voluit. Tunc enim, ut obitèr dicam, nec conditi olim Canones executioni mandabantur, ſimonia, Clericorum incontinentia, bellorum privatorum, ludorumque gladiatoriorum furor, conſanguineorum connubia, Beneficiorum abſque canonica inſtitutione poſſeſſio, Monachorum, & Sanctimonialium laxata regula-

ris

ris diſciplina, inſatiabilis fæneratorum rapacitas, extincti Pænitentiæ ritus, aliaque id genus teterrima mala faciem Eccleſiæ miſerum in modum deturpabant. Ut igitur tot exundantibus malis præſentiſſimum adhiberetur remedium, Synodus Generalis Lateranenſis ſecunda viginti octo edidit Canones, qui unà cum duobus aliis modò à me relatis, qui ſchiſmaticorum & hæreticorum damnationem continent, extant Tomo X. Conciliorum pag. 999. Inter illos XXVIII. Canones, qui morum reformationem, & Diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectant, quatuor præcipuè notabiles ſunt, quos hìc breviter exponam. Canon duodecimus eſt *de treuga & pace*, ſeu de induciis à bellis privatis, injuriis, & deprædationibus quæ tum temporis, ut jam obſervavimus, impunè fieri ſolebant. Cùm enim Eccleſia horumce privatorum bellorum furorem nullo pacto ſiſtere poſſet, quædam veluti repagula & obices ad ea ſuſpendenda appoſuit. Hinc quamvis Concilium Oecumenicum Lateranenſe ſecundum præcipiat canone undecimo, ut Presbyteri, Clerici, Monachi, peregrini, mercatores, & ruſtici omnes euntes & redeuntes in agris cum bobus, equis, aratoribus, ac ovibus omni tempore ſecuri ſint, nulliſque bellis privatis impetantur, injuriiſue afficiantur; attamen idem Concilium Lateranenſe Canone duodecimo ergà alios *treugam* tantum, ideſt, inducias aliquot dierum imperat, ſcilicèt à die mercurii uſque ad diluculum diei lunæ ſubſequentis, & ab Adventu Domini uſque ad octavam Epiphaniæ, & à Quinquageſima uſque ad Octavam Paſchæ, ita ut excommunicatione mulctarentur pacis & treugæ violatores,

res, & ad reſarciendum damnum, quod læſis intulerant, cogerentur. Quo tempore hæc treuga, ſeu à bellis privatis ſuſpenſio, primùm in uſum vocata fuerit, jam oſtendimus in Colloquio IV. in Hiſtoriam ſæculorum X. & XI. nunquam tamen Eccleſia hanc treugam, ſeu pacem, ad certum dumtaxat tempus præfixam ſuâ auctoritate approbavit, ſed ea ſolùm prudentis æconomiæ cauſâ toleravit, cùm privata bella omninò tollere haud poſſet, ſicut teſtatur *Iuo* Carnotenſis Epiſcopus in Epiſtola xc. ad *Daimbertum* Senonenſem Archiepiſcopum his verbis: *Trevia Dei non eſt communi lege ſancita, pro communi tamen utilitate hominum, ex placito & pacto civitatis ac patriæ Epiſcoporum & Eccleſiarum, ut noſtis, eſt auctoritate firmata. Undè judicia violatæ pacis modificari oportet ſecundùm pacta & definitiones, quas unaquæque Eccleſia conſenſu Parochianorum inſtituit, & per ſcripturam, vel bonorum hominum teſtimonium memoriæ commendavit.* Bella iſta privata à Sancto *Ludovico* Galliarum Rege vetita fuerunt, ſed cùm revixiſſent, *Philippus* IV. Galliarum itidèm Rex Conſtitutione ſuâ Toloſæ editâ in perpetuum ea prohibuit anno milleſimo trecenteſimo tertio.

Canon decimus tertius Concilii Oecumenici Lateranenſis II. prohibet uſuram tanquàm Veteri & Novo Teſtamento damnatam, & fœneratores *ab omni Eccleſiaſtica conſolatione* ſequeſtrat, præcipitque, ut *niſi cum ſumma cautela*, hoc eſt, niſi poſt factam reſtitutionem, non abſoluantur, & ad communionem recipiantur, ſed *in tota vita infames habeantur, & niſi reſipuerint, chriſtiana ſepultura priventur*. Ex quo Canone, qui nullam in uſuræ prohi-

prohibitione exceptionem apponit, facilè colligere potes, tam à paupere, quàm à divite aliquid ultrà ſortem accipere peccatum eſſe, quamvis tamen uſuram à pauperibus exigere gravius peccatum ſit & immanius, quàm à divitibus; non ſecus ac furari pauperibus gravius ac crudelius eſt, quàm divitibus; licèt utrumque, nemine refragante, peccatum ſit. Nec audiri debet *Molinæus*, Auctor damnatus, qui abnormes & immenſas uſuras jure quidem divino prohibitas eſſe fatetur, ſed non mediocres, ſeu vulgares illas uſuras, quas fæneratores, pecuniâ minimè abalienatâ, certum ex ea redditum capiunt. Hanc quippè *Molinæi* ſententiam ſcripturæ ſacræ, canonibus Conciliorum, & conſtanti SS. Patrum doctrinæ è fronte oppoſitam eſſe apertè demonſtrant Theologi purioris Chriſtianæ Moralis doctrinæ cultores, qui etiam reiiciunt friuolas quaſdam argutias, & nefarias exceptiones, quibus ad purgandam uſuram nonnulli molliores olim Caſuiſtæ ſacris Eccleſiæ legibus ludificari tentarunt.

Canon XXII. definit, falſis pænitentiis animas decipi, & in infernum pertrahi. Quæ autem falsa ſit pænitentia, docent Patres iſtius Concilii his verbis: *Sane, quia inter cætera unum eſt, quod ſanctam maximè conturbat Eccleſiam, falsa videlicèt pænitentia; Confratres noſtros & Presbyteros admonemus, ne falſis pænitentiis Laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem pænitentiam eſſe conſtat, cùm ſpretis pluribus, de uno ſolo pænitentia agitur; aut cùm ſic agitur de uno, ut non diſcedatur ab alio ...... Falsa etiàm ſit pænitentia, cùm pænitens ab Officio vel Curiali; vel*

vel Negotiali non recedit, quod ſine peccato agi nulla ratione prævalet, aut ſi odium in corde geſtetur, aut ſi offenſo cuilibet non ſatisfiat, aut ſi offendenti offenſus non indulgeat, aut ſi arma quis contra juſtitiam gerat. Hunc Canonem Confeſſarii, aliique, quibus incumbit cura animarum, ſemper præ oculis habere, & circà falsas Laicorum pænitentias diligentèr invigilare deberent, ne nimiâ abſoluendi facilitate falſam & perniciosam peccatoribus pacem largiantur, ſibique æternam damnationem accerſant.

Canon vigeſimus nonus ſub anathemate prohibet, ne Balliſtariorum, & Sagittariorum artes adversùs Chriſtianos exerceantur. Quinam autem eſſent Balliſtarii, & Sagittarii, explicat *du Cangius* in ſuo Gloſſario, ubi ait, Balliſtarios, & Sagittarios fuiſſe homines, qui conducti ad privata illa certamina, quorum ſuperiùs mentionem fecimus, balliſtis, & ſagittis utebantur. Sed hæc ad expoſitionem illorum Canonum Concilii Oecumenici Lateranenſis ſecundi dicta ſufficiant. Nunc continenti ordine ea, quæ in Concilio Generali Lateranenſi tertio geſta ſunt, compendiosâ narratione proſequi juvat.

D. Quis convocavit Concilium Generale Lateranenſe tertium, & quid in eo præcipuè actum ac definitum eſt?

M. Cùm *Fridericus I.* Imperator ſchiſma, quod in Eccleſia excitaverat, ejuraſſet, jàmque pacato bello, & exſtincto ſchiſmate, *Alexander III.* toto orbe Chriſtiano legitimus Pontifex coleretur, celebrata eſt Romæ ab eodem Summo Pontifice anno MCLXXIX. Synodus Generalis Lateranenſis tertia,

tertia, quæ eſt inter Oecumenicas undecima. Ei præfuit *Alexander III.* qui eam convocaverat, & adfuerunt trecenti Epiſcopi, teſte *Vuillelmo* Archiepiſcopo Tyrio lib. 21. *de Bello ſacro* cap. 25. Decem ſuprà trecentos Epiſcopos huic Synodo interfuiſſe aſſerit quidem *Matthæus Pariſius* in Hiſtoria Anglorum ad annum MCLXXIX. Sed *Willelmo* Tyrio Archipræſuli, qui erat unus è Patribus, potior fides adhiberi debet. Tria in hac Synodo Generali ſtatuta ſunt. Primò, ad futura deinceps in electione Romanorum Pontificum vitanda ſchiſmata, decretum eſt, Summi Pontificis electionem non fore poſthàc Canonicam, niſi duæ Cardinalium partes ad eam conſpirarent. Irritæ, quo ad uſum & exercitium, non quantùm ad ſubſtantiam & caracterem, declaratæ ſunt omnes Ordinationes à ſchiſmaticis pſeudo Pontificibus *Octaviano*, *Guidone*, & *Joanne* factæ, & Proviſiones ad Beneficia ab ipſis impetratæ omninò reſciſſæ ſunt. Secundò, damnatæ ſunt Waldenſium, Catharorum, & Albigenſium hæreſes, quæ tum temporis in Occitania & Aquitania latiſſimè graſſabantur. Poſtremò, cùm occaſione ſchiſmatis, quod per viginti & ampliùs annos duravit, ſerperet in Eccleſiis & Monaſteriis ſimoniaca labes, in Clericis faſtus & avaritia, in Laicis Uſurarum vorago, in beneficiorum collationibus injuſtitia, ideò ad reparandum luxatum Eccleſiæ Statum, & ad reſtaurandam labefactatam his abuſibus Eccleſiæ Diſciplinam viginti ſeptem conditi ſunt Canones, qui unà cum Actis illius Synodi à *Binio* undique collectis extant Tomo X. Conciliorum pag. 1503. Delata eſt à quibuſdam in iſto Concilio Lateranenſi

Gene-

Generali tertio accuſatio adversùs *Petrum Lombardum* Epiſcopum Pariſienſem, quod ſcripſiſſet, Chriſtum, ſecundùm quod eſt homo, non eſſe aliquid. Paucis annis ante celebrationem hujus Concilii Magiſter *Gualterus* Prior Sancti *Victoris* Pariſienſis, inſignis Theologus, *Petrum Abaelardum*, *Petrum Lombardum*, *Petrum Pictavinum* ejus diſcipulum, & *Gilbertum* Porretanum hæreſeos inſimulaverat, quòd nimirùm Trinitatis, cæteraque divina Myſteria Ariſtotelicis regulis & præceptis explicare præſumerent, & contra eos quatuor libros compoſuerat, qui, ut obſervat *Bulæus* Tomo 2. Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis, extant adhùc MSS. in duobus exemplaribus aſſervatis Pariſiis in Bibliotheca Sancti *Victoris*, quorum prologus ſic incipit: *Quisquis hoc legerit, non dubitabit quatuor labyrinthos Franciæ, ideſt, Abaelardum, & Lombardum, Petrum Pictavienſem, & Gilbertum Porretanum uno ſpiritu Ariſtotelico afflatos, dùm ineffabilia Trinitatis & Incarnationis ſcholaſtica levitate tractarent, multas hæreſes olim vomuiſſe, & adhuc errores pullulare*. Dein, idem *Gualterus* in his libris citatam illam propoſitionem *Petri Lombardi*, aliaſque ejuſdem Auctoris pluribus refellit argumentis. Nihil tamen aduerſùs *Petrum Lombardum* in Concilio Generali Lateranenſi tertio decretum ac definitum eſt, ſed tantùm *Alexander III*. Pontifex Maximus ad *Willelmum* ab Eccleſia Senonenſi ad Remenſem tranſlatum ſcripſit Epiſtolam, quam laudatus *Gualterus* refert his verbis conceptam: *Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei Willelmo Archiepiſcopo Remenſi, Apoſtolicæ Sedis Legato ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Cùm Chriſtus*

perfectus Deus, perfectus ſit homo, mirum eſt, qua temeritate quiſquam audet dicere, quòd Chriſtus non ſit aliquid ſecundùm quod eſt homo. Ne autem tanta poſſit in Eccleſia Dei dici abuſio ſuboriri, vel error induci; Fraternitati tuæ Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs convocatis Magiſtris ſcholarum Pariſienſium & Remenſium, & aliorum circumpoſitarum Civitatum auctoritate noſtra ſub anathemate interdicat, ut quis de cætero dicere audeat, Chriſtum non eſſe aliquid ſecundùm quòd homo eſt. Quia ſicut verus Deus, ita verus eſt homo ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. Datum XII. *Kal. Martii.* Hic *Vuillelmus*, ad quem *Alexander III.* ſuam poſt celebrationem Concilii Generalis Lateranenſis tertii direxit Epiſtolam, fuit primùm Epiſcopus Carnotenſis, & Archiepiſcopus Senonenſis, poſteà anno MCLXXVI. ab Eccleſia Senonenſi ad Remenſem translatus eſt, & in Concilio Generali Lateranenſi tertio, cui interfuit, Presbyter Cardinalis tituli S. Sabinæ creatus eſt. Hinc in Gallias reverſus, ſeverè animaduertit in hæreticos dictos *Coterellos*, quos Oecumenica Synodus Lateranenſis tertia damnavit, eoſque detectos flammis adici juſſit, ſicut refert Chronographus Aquicinctinus ad annum MCLXXXIII his verbis; *Tranſactis diebus Nativitatis Dominicæ Vuillemus Remenſis Archiepiſcopus & Comes Flandriæ Philippus in civitate Atrebatenſi de ſecretis ſuis locuturi conveniunt. Ibi multarum hæreſum fraudes per quamdam mulierem in terra Comitis ſunt detectæ. Iſti hæretici nullius hæreſiarchæ muniuntur præſidio. Quidam dicunt illos Manichæos, alii Cataphryges, nonnulli verò Arianos, Alexander autem Papa vocat eos Paterinos. Sed quid-*

quid

quid ſint, oris proprii confeſſione convicti ſunt hæretici immundiſſimi. Multi ſunt in præſentia Archiepiſcopi & Comitis accuſati, nobiles, ignobiles, Clerici, milites, ruſtici, virgines, viduæ, uxoratæ. Tunc decretalis ſententia ab Archiepiſcopo, & Comite præfixa eſt, ut deprebenſi incendio traderentur; ſubſtantiæ verò eorum Sacerdoti & Principi reſignarentur.

D. Quem errorem profitebantur iſti *Coterelli*, quos damnavit Synodus Generalis Lateranenſis tertia? & quorsùm eo nomine fuerunt appellati?

M. Synodus Generalis Lateranenſis tertia, poſtquàm Canone vigeſimo ſeptimo, qui ultimus eſt, damnavit hæreticos waldenſes, & Albigenſes, his verbis: *Quia in Guaſconia, Albigeſio, & partibus Toloſanis, & aliis locis, ita hæreticorum, quos alii Catharos, alii Patarenos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perverſitas ..... eos & defenſores eorum, & receptores anathemati decernimus ſubjacere &c.* Subdit poſteà: *Brabantionibus, & Aragonenſibus, Navarris, Baſcolis, Coterellis, & Triaverdinis, qui tantam in Chriſtianos immanitatem exercent, ut nec Eccleſiis, nec Monaſteriis deferant ...... ſimilitèr conſtituimus, ut qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel foverint per regiones, in quibus taliter debacchantur, in Dominicis & aliis ſolemnibus diebus per Eccleſias publicè denuncientur, eadem omninò ſententia & pæna cum prædictis hæreticis habeantur adſtricti.* Obſervat *Oihenartus* in Notitia Gaſconiæ lib. 3. per *Baſcolos*, ſeu *Baſclos* deſignari *Vaſcos*. Alii tamen exiſtimant, *Baſcolos* fuiſſe eos populos, quos Galli vulgò appellant *Les*

Baſques. Illuſtriſſimus dominus *De Marca* in ſua Hiſtoria Bearnenſi cenſet, *Coterellos*, quorum meminit canon vigeſimus ſeptimus Concilii Generalis Lateranenſis tertii, fuiſſe prædones ita dictos, quòd majoribus cultellis eſſent armati, quos Toloſani vulgò *Cotterels* vocant. Denique *Triaverdini*, ſeu potius *Triamellini*, ut legendum monet *Cangius* in ſuo Gloſſario, erant itidem prædones ità appellati, quòd pugionibus, quibus triplex lamella, ſeu lamina ferrea erat, ad trucidandos homines uterentur. Hos itaque nefarios prædones Waldenſium, & Manichæorum erroribus infectos, qui ex Belgio, ſeu Brabantia, Aragonia, Navarra, & ex Occitanià certatim erumpentes in omnes Chriſtianos promiſcuè ſæviebant, & more Paganorum omnia perdebant atque vaſtabant, damnat canon vigeſimus ſeptimus Concilii Generalis Lateranenſis tertii, ac diſtrictè vetat, *ne ad Communionem Eccleſiæ recipiantur, niſi ſocietate illa peſtifera & hæreſi abjuratis*.

D. Quid ad Diſciplinam Eccleſiaſticam inſtaurandam ſanxit hæc Synodus Oecumenica Lateranenſis tertia?

M. Jam obſervavimus, viginti ſeptem Canones à Synodo Generali Lateranenſi tertia conditos fuiſſe, quorum multi ſpectant Diſciplinam Eccleſiaſticam, quæ id ætatis occaſione ſchiſmatis, quod diù afflixerat Eccleſiam, cùm haud parùm labefactata eſſet, ſanctiſſimis legibus munita, ac reſtaurata fuit. Vigebat antehac in Eccleſiis & Monaſteriis ſimonia, dominabantur in Eccleſiaſticis avaritia & faſtus, uſuras Laici impunè exercebant, perverſus erat judiciorum Eccleſiaſtico-

rum

rum ordo, juvenes & indigni Beneficiis præficiebantur, ſicut conqueritur S. *Bernardus* in Epiſtola XLII. ad *Henricum* Senonenſem Archiepiſcopum his verbis: *Scholares pueri, & impuberes adoleſcentuli, ob ſanguinis dignitatem promoventur ad Eccleſiaſticas dignitates, & de ſub ferula transferuntur ad principandum presbyteris &c.* Denique, apud Clericos ſpiritualis polygamia, ſeu Beneficiorum pluralitas latiſſimè graſſabatur. His, aliisque id genus in perniciem Eccleſiæ gliſcentibus malis opportunum ac præſentiſſimum cum ſacra Synodo Oecumenica *Alexander III.* Pontifex Maximus adhibuit remedium, multis canonibus eum in finem conſtitutis, quorum præcipuos hic referemus. In primis, canone tertio *Alexander III.* & Concilii Lateranenſis, Patres ſanciunt, ut, juxta canones, nemo Epiſcopus ordinetur, niſi trigeſimum ætatis annum, Decanus, Archidiaconus, Curatus &c. niſi qui vigeſimum quintum attigerit, ac moribus & ſcientiâ ſit commendatus. Quâ ſanctione ſublata eſt illa corruptela, quæ erat ſęculo duodecimo frequens, & in quam non ſolùm S. *Bernardus* jure ac merito invehitur, ſed eam etiam in *Rogerio* Eboracenſi Archiepiſcopo acritèr perſtringit *Guillelmus Neubrigenſis* lib. III. *de Rebus Anglicis* cap. V. his verbis: *Pro perſonis*, inquit, *ſpectabilibus, quibus tanquàm quibuſdam monilibus Eboracenſis olim refulſit Eccleſia, titulavit imberbes, & quoſdam agentes ſub ferula, aptos magis pro ætate ædificare caſas, & ploſtello adiungere mures, ludere par impar, equitare in arundine longa, quàm perſonas gerere in Eccleſia Magnatum.*

Quartus Canon prohibet, ne Archiepiſcopi,

Epiſcopi, Archidiaconi & Decani ſubditos gravent in viſitationibus, permittit tamen Archiepiſcopo in viſitatione quinquaginta equos; Cardinalibus viginti quinque; Epiſcopis viginti. Sed ne inde prælati aliquam mundano ſumptui, & ſæculari pompæ auctoritatem conciliarent, ſubdit idem canon, id permitti non tanquàm rem licitam, ſed dumtaxàt ſecundùm *tolerantiam*, & in his tantùm locis in quibus ampliores ſunt redditus, & Eccleſiæ facultates.

Quinto canone edicitur, ne quis in Presbyterum, aut Diaconum ſine certo titulo ordinetur, & ut Epiſcopus ei, quem abſque titulo ad ordines promovit, ſuppeditet ad vitam neceſſaria, niſi ordinato hæreditariæ facultates vel ex patrimonio, vel ex propriis bonis ad honeſtè vivendum ſuppetant.

Canon ſextus agit de Appellationibus, vetatque Monachis, cæteriſque Religioſis ne appellent à ſui Prælati correctione. Canon ſeptimus prohibet, ne quid exigatur pro Epiſcoporum, Abbatum, aliarumque perſonarum benedictione, ſicut nec pro ſepulturis, exequiiſque defunctorum, aut nubentium benedictionibus. Si quid ergò, ſecundùm piam conſuetudinem, in Chriſtianorùm funeribus exigit Eccleſia, eleemoſyna eſſe debet pro redemptione peccatorum imperata, non verò pretiùm pro loco, vel ſpatio ſepulturæ. Octavo Canone damnantur Gratiæ Expectativæ, ſeu inhibetur, ne ùlla promittantur, vel conferantur Beneficia Eccleſiaſtica, antequàm vacent, ne deſiderare quis mortem proximi videatur. Nonus Canon quædam privilegia Templariis, & Hoſpitalariis

lariis S. *Joannis* Hieroſolymitani, aliiſque viris Religioſis auctoritate Apoſtolica conceſſa moderatur. Canone decimo pretii exactio pro ingreſſu Religionis & peculium Monachis & Religioſis quibuſque viris prohibentur. Non vetat tamen iſte canon, quin ille, qui in Monaſterium eſt admittendus, quidpiam det in eleemoſynam, modo exacta non fuerit ejuſmodi eleemoſyna, & aliundè conſtet Monaſterium eſſe tenue, ſicut poſt Sanctos *Thomam*, *Bonaventuram*, & *Raymundum* evincit *Joannes Cabaſſutius* in Diſſertatione quam *De ſimoniaco in Religionem ingreſſu* edidit in *Notitia Eccleſiaſtica* pag. 458. & ſeqq. Canon undecimus continentiam Clericis imperat, & ut mulierculas ex ædibus ſuis eiiciant; Officium alioqui & Beneficium Eccleſiaſticum amiſſuri. Canone duodecimo prohibetur Clericis, ne ad ſæcularia tribunalia causas agant, niſi proprias, vel Eccleſiæ, & ne litium procurationes ſuſcipiant, niſi pro miſerabilibus fortè perſonis, & ex charitate; & ne Villarum procurationes, aut juriſdictiones ſæculares aſſumant, quia hoc eſt contra doctrinam Apoſtoli dicentis: *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus*. Canon decimus tertius & decimus quartus Beneficiorum pluralitatem prohibent, & Beneficiariis reſidentiam imperant. Canon decimus quintus Eccleſiaſtica Bona à Beneficiariis acquiſita, eorum poſt obitum ad hæredes tranſire vetat, ſed penès Eclceſiam remanere jubet. Ex quo Canone facilè colligitur, Clericos non habere dominium in Eccleſiaſticos redditus, ac ſubindè ad reſtitutionem in foro interiori cogendos eſſe Clericorum hæredes.

Deniquè, cętera, quæ Canonibus 20. 21. 23. & 25. de Torneamentis, treugis, ſeu pace ſervanda, & de publicis uſurariis decernuntur, jam ſatis ſuperque explicuimus agendo de Canonibus Concilii Generalis Lateranenſis ſecundi. Hìc tantùm obitèr advertere debes, *Torneamenta*, quæ Canone vigeſimo exerceri diſtrictè prohibentur, nihil aliud fuiſſe, quàm privata quædam certamina, ſeu gladiatorias pugnas, quas milites ex condicto & ad virium oſtentationem in nundinis, vel certis quibuſdam feriis temerè committebant. Hæc itaque torneamenta prohibet, & eos, qui in hujuſmodi congreſſibus moriebantur, ſepulturâ privandos eſſe ſancit huius Concilii Lateranenſis Canon vigeſimus, qui inſertus eſt libro v. Decretalium Titulo XIII. capite *Felicis memoriæ*.

D. De tribus Oecumenicis Conciliis Lateranenſibus, quæ Romæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo fuerunt convocata, ſatis hactenus diximus, nunc recto tramite veniamus ad Concilia Provincialia, ſeu Nationalia, quæ eodem ſęculo tùm ad dirimendas enatas controverſias, tum ad extirpandas hæreſes & ſanciendam Eccleſiæ Diſciplinam variis in locis fuerunt celebrata. Ut autem in his recenſendis Conciliis aliquem ordinem teneamus, ab his, ſi placet, initium ſumamus, in quibus de celebri illa *Inveſtiturarum* controverſia actum eſt.

M. Benè multa occaſione Controverſiæ *Inveſtiturarum* ſæculo XII. habita ſunt Concilia Nationalia, quæ hic Juxtà Ordinem Chronologicum exhibebo. In primis, anno MCII. *Paſchalis II.* Pontifex Maximus Concilium Nationale Lateranenſe pri-

primum indixit, in quo in *Henricum* Imperatorem hujus nominis III. qui non ſemel ob Inveſtituras, quas ſibi arrogabat, excommunicatus ad cauſam dicendam Romam non venerat, ſententia excommunicationis iterum lata eſt. Ad prohibendas itidem Inveſtituras idem Summus Pontifex coegit Romæ Concilium Lateranenſe ſecundum anno MCV. in quo Inveſtiturarum in Anglia fautores ſententiâ excommunicationis perculit, videlicet tam *Henrici I.* Angliæ Regis Conſiliarios, qui ei ad Inveſtituras retinendas auctores erant, quàm illos, qui à Rege hoc modo fuerant inveſtiti. At iſtud Inveſtiturarum negotium, quod Anglicanam diù turbavit Eccleſiam, ac cauſa fuit graviſſimi diſſidii, quod *Henricum I.* Angliæ Regem inter & S. *Anſelmum* Cantuarienſem Archiepiſcopum exarſit, prudentèr tandem, compoſitum fuit à *Paſchali II.* qui permiſit *Anſelmo*, ut eos, qui à Rege Inveſtituras acceperant, aut inveſtitos conſecrarant, aut Hominia fecerant, præmiſsâ ſatisfactione ſuſciperet, ac nondùm conſecratos, niſi aliud intercederet impedimentum, inauguraret. Regi verò permiſit idem Summus Pontifex, ut Hominia ſecundùm Regni conſuetudinem fierent, modò ſolemnem Inveſtituram per Annulum & Baculum dimitteret. Decretis *Paſchalis II.* morem geſſit *Henricus I.* Angliæ Rex, cum Sancto *Anſelmo* concordiam iniit, & Eccleſiæ Anglicanæ diu optatam pacem ac tranquillitatem reſtituit anno MCVI. Longè aliter ſe geſſit *Henricus* inter Imperatores hujus nominis tertius. Is quippè Decretis Sedis Apoſtolicæ parêre, & Inveſtituras dimittere cùm pertinaciter detrectaret, in frequenti tùm Epiſcoporum

porum, tùm Optimatum Moguntino Conventu habito anno MCV. præſentibus Sedis Apoſtolicæ Legatis, depoſitus eſt, ejuſque filius *Henricus* omnium Germaniæ Procerum calculo ad Imperium fuit evectus, cui proindè Imperii Inſignia Crucem videlicèt Lanceam, Sceptrum, Globum, & Coronam, volens nolens, *Henricus* ſenior tradere coactus eſt. Interim, *Paſchalis II.* Pontifex Maximus, in damnandis Inveſtituris ſibi ſemper conſtans, celebravit anno MCVI. Guaſtallæ, quæ Villa eſt in Longobardia ad ripam Padi fluminis, Synodum cum diverſarum Provinciarum Epiſcopis, præſentibus etiam *Henrici* inter Imperatores hujus nominis IV. Legatis; in qua Inveſtituras à Laicis fieri omninò prohibuit, & ſtatim poſt hujus Synodi celebrationem in Galliam, tutiſſimum Romanorum Pontificum azylum, Rebus Germaniæ conſulturus venit, ibique Concilium Trecenſe anno MCVII. habuit, in quo, ſicut teſtatur Abbas Urſpergenſis, Deceſſorum ſuorum Decreta contra Inveſtituras confirmavit. Hinc, ut obitèr dicam facilè colligitur, Galliarum Reges ante *Paſchalis II.* in Regnum Franciæ appulſum Decretis contra Inveſtituras paruiſſe. Nec enim veriſimile eſt, *Paſchalem II.* in Gallias confugiſſe ut *Ludovici Craſſi* Regis præſidium imploraret adversùs *Henricum* inter Imperatores hujus nominis IV. qui uſum Inveſtiturarum contra Pontificia & Synodica Decreta & Anathema obſtinato animo retinebat, ſi Rex Galliarum ſolemnem Inveſtituram per traditionem annuli & baculi Paſtoralis tam ſæpè à Sede Apoſtolica reprobatam, æquè ac ipſe Imperator, uſurpaſſet. E Gallia in Italiam redux

redux *Paſchalis II.* Inveſtituras damnavit in Synodo Beneventana habita anno MCVIII. & in Concilio tertio Lateranenſi Romæ convocato anno MCX. Verùm, *Henricus* inter Imperatores hujus nominis IV. Romam anno MCXI. cum numeroſo exercitu veniens, Inveſtiturarum conceſſionem, ſicut jam in præcedentibus Colloquiis obſervavimus, à *Paſchali II.* Pontifice Maximo per vim, extorſit. Hoc tamen ſurreptitium Privilegium contra Eccleſiæ utilitatem ac libertatem Imperatori conceſſum revocavit ac damnavit paulò poſt *Paſchalis II.* tam in Concilio Lateranenſi quarto celebrato anno MCXII. quàm in Concilio quinto Lateranenſi habito anno milleſimo centeſimo decimo ſexto, in quo Summus ille Pontifex præ inſigni humilitate ac modeſtia ſeſe ipſum coram Patribus his verbis excuſavit: *Poſtquàm* inquit, *Dominus de ſervo ſuo fecit quod voluit, & me, Populumque Romanum tradidit in manus Regis, videbam quotidiè fieri rapinas, & incendia, cædes & adulteria. Hæc & ejuſmodi mala cupiebam avertere ab Eccleſia & populo Dei; & quod feci, prò liberatione populi Dei feci. Feci autem ut homo, quia pulvis ſum & cinis. Fateor me malè egiſſe, ſed rogo vos omnes, orate pro me ad Deum, ut indulgeat mihi. Illud autem malum ſcriptum, quod in tentoriis factum eſt, quod pro pravitate ſui Privilegium dicitur, condemno ſub perpetuo Anathemate, ut ullius unquam ſit bonæ memoriæ, & rogo vos omnes ut idem faciatis. Tunc ab univerſis acclamatum eſt: fiat, fiat.* Occaſione iſtius Inveſtiturarum privilegii, quod *Paſchalis II.* Imperatori *Henrico* conceſſit, duo in Galliis coacta ſunt Concilia Nationalia. Primum convo-

convocatum fuit à *Guidone* Archiepiſcopo Viennenſi, & Sedis Apoſtolicæ Legato, qui iſtud Privilegium, quod *Henricus* Imperator à *Paſchali* Papa extorſerat, reſcidit, ipſumque Imperatorem feriit Anathemate, Kalendis Octobris anni milleſimi centeſimi duodecimi. Hujus Concilii Viennenſis Decreta confirmavit *Paſchalis II.* Pontifex Maximus datâ ad *Guidonem* Archiepiſcopum Viennenſem Epiſtolâ, cujus exemplum ex codice ſancti Petri Catalaunenſis à P. *Sirmondo* Soc. Jeſu deſcriptum, in Labbeana Conciliorum Editione Tomo x. vulgatum eſt. Sub idem tempus, occaſione iſtius Privilegii *Henrico* Imperatori à *Paſchali II.* Pontifice Mâximo conceſſi, *Joannes* Archiepiſcopus Lugdunenſis Nationale Concilium apud *Anſam* propè Lugdunum celebrandum indixit, in quo Inveſtituræ à Laicis factæ paritèr damnatæ ſunt. Mitto, brevitatis ergò, alia Concilia, quæ poſt mortem *Paſchalis II.* contra *Henricum* inter Imperatores hujus nominis quartum, & ad prohibendas Inveſtituras ſub *Gelaſio II.* ſucceſſore *Paſchalis II.* fuerunt celebrata, videlicet Capuanum anno MCXVIII. Colonienſe, Fritiſlarienſe, & Viennenſe, quę anno MCXIX. habita ſunt. Breviter hic obſervare ſufficiet, mortuo *Gelaſio II.* Pontifici Maximo ſucceſſiſſe *Calliſtum II*, qui ſtatim poſt inaugurationem ſuam Remis in Galliis Concilium habuit anno MCXIX. Imperatori, qui Inveſtituras dimittere nolebat, & *Burdino* Antipapæ Anathema dixit. Quò factum eſt ut *Henricus* pertimeſcens, ne ſi diutiùs decretis Eccleſiæ in cauſa Inveſtiturarum pervicaci animo reſiſteret, ac parêre detrectaret, ab omnibus ſuis dereretur, & inſtar patris

tris ſui, omni ſuâ ditione ſpoliaretur, ad ſaniorem mentem redierit, & Legatos ad Summum Pontificem miſerit pacem ſuppliciter rogantes, quæ tandem Generalis Concilii decreto firmaretur. Nihil ſanè jucundiùs *Calliſto II.* Pontifici Maximo, nihil Eccleſiæ conducibiliùs accidere potuit eâ Legatione, per quam, extincto tam diuturno ſchiſmate, ſedatiſque atrocibus Bellis, quibus Italia & Germania tot annis conflagraverant, pax deſideratiſſima tandèm aliquandò ſanciri, atque ad Eccleſiæ unitatem Imperatores redire deberent. Quocircà ad hanc feliciſſimam ineundam pacem, *Calliſtus II.* anno MCXXIII. celebravit Concilium Generale Lateranenſe primum, in quo vexatiſſimę, diuque agitatæ hujus temporis de Inveſtituris Cōtroverſiæ finis impoſitus eſt, ſicut ſuperiùs oſtendimus. Hæc ſunt Concilia, quæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo ad dirimendam graviſſimam de Inveſtituris controverſiam fuerunt convocata.

D. In ſuperiori Colloquio de erroribus *Petri Abaelardi*, & *Gilberti Porretani* Epiſcopi Pictavienſis, nec non de Hæreſibus *Petrobuſianorum*, *Waldenſium*, & *Albigenſium* latè diſſeruiſti, ſed de Conciliis, quæ ejuſmodi errores ac Hæreſes proſcripſerunt, te in hocce Colloquio dicturum ſpopondiſti. Incipe itaque, ſi placet, ab his Conciliis, quæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo damnarunt errores *Petri Abaelardi*.

M. Duæ Nationales Synodi ad configendos *Petri Abaelardi* errores fuerunt in Galliis celebratæ, *Sueſſionenſis* nimirùm & Senonenſis. Synodum Sueſſionenſem *Conon* Præneſtinus Epiſcopus & Sedis Apoſtolicæ in Galliis Legatus indixit anno MCX-

MCXXI. ut conſent peritiores Critici, non verò anno MCXIX. ut plures exiſtimarunt, vel anno MCXX. cum quo conjungitur Tomo x. Conciliorum. In hac Synodo *Abaelardus* ob maleſanam circa Perſonas ſanctiſſimæ Trinitatis ſententiam damnatus, ſuumque *De Trinitate* librum, qui materia offenſionis erat, propriis manibus flammis tradere ab Epiſcopis coactus eſt, cùmque fidem ſuam coràm omnibus exponere, ac propriis verbis profiteri vellet, juſſerunt Patres, ut *Symbolum S. Athanaſii* ex ſcripto recitaret, quò magis hominis Novatoris, qui in Dialecticę argutiis nimiùm confidebat, ſuperbiam retunderent; eumque mox Abbati *Sancti Medardi* tradiderunt, ejus Clauſtro, velut carcere, concludendum, quem tamen indè posteà eductum Legatus Apoſtolicus ad Sandionyſianum Cœnobium remiſit. Hæc in cauſa Abaelardi in Synodo Sueſſionenſi geſta fuiſſe teſtantur S. *Bernardus* in Epiſtola CXCIII. ad *Juonem* Cardinalem, & *Otto Friſingenſis* lib. I. *de Rebus Geſtis Friderici* cap. XLVII. Rem tamen alitèr narrat *Abaelardus* in Epiſtola prima ad Amicum, in qua ſuas calamitates deſcribens, ſi tamen ei in propria cauſa adversùs æmulos loquenti fides habenda ſit, Primò conqueritur, quòd ſui æmuli, *Albericus* ſcilicèt & *Lotulfus* ſcholarum Remenſium Regentes vehementer accenſi, *Radulfum* ejuſdem urbis Archiepiſcopum crebris ſuggeſtionibus adversùs ipſum commoviſſent, & *Cononem* Præneſtinum Epiſcopum, ac Sedis Apoſtolicæ Legatum inſtigaſſent ad convocandum Concilium Sueſſionenſe. Secundò, ait, ſe ad Concilium vocatum, nullâ prævia interrogatione, ſine ullo libri ſui examine, ſed hoc ſolo nomine,

mine, quòd in eo ſcripſiſſet, *Solum Deum Patrem Omnipotentem eſſe*, juſſum eſſe manu propriâ librum à ſe *de Trinitate* compoſitum in ignem conjicere, & ſymbolum *Athanaſii* recitare: *Indè*, inquit *Abaelardus, quaſi reus & convictus Abbati Sancti Medardi, qui aderat, traditus, ad Clauſtrum ejus tanquàm ad carcerem trahor, ſtatimque Concilium ſoluitur.* Verùm, cùm teſtis in propria cauſa plurimùm ſuſpectus ſit, non eſt dubiū, quin S. *Bernardo* in referenda Hiſtoria hujuſce Concilii Sueſſionenſis potiùs credere debeamus, quàm *Petro Abaelardo*, qui hujus Concilii auctoritatem elevare & ſententiam in ipſum ab Epiſcopis latam fuiſſe omninò iniquam pro viribus oſtendere conatus eſt. Certè eventus comprobavit, *Abaelardum*, ejuſque ſectatores parui feciſſe cenſuram, quæ in Concilio Sueſſionenſi facta fuerat nonnullarum ejus propoſitionum, quæ in illius Operibus, ſed potiſſimùm in libro *de Trinitate* legebantur. *Abaelardus* ſiquidem egreſſus è carcere, in quem juſſu Concilii Sueſſionenſis detruſus fuerat, non ſolùm à ſuis erroribus non reſipuit, ſed ulteriùs progreſſus, plurima dogmata inter conciones & colloquia effutire, ac libentiùs ſpargere cæpit Catholicæ fidei parum conſona. Quin, & S. *Bernardum* in publico Epiſcoporum & Abbatum Conventu ad diſputandum provocavit, & ſophiſticis captionibus confidens, petiit ab *Henrico* Senonenſi Archiepiſcopo, ut ſibi cum S. *Bernardo* publicè congredi liceret, effecitque ut ad definiendas ejuſmodi lites *Senonis* in Galliis Concilium in octava Pentecoſtes, ut liquet ex Epiſtola CCCXXXVII. S. *Bernardi* ad *Innocentium II.* Pontificem Maximū, celebraretur. Huic Concilio Senonenſi interfuit

Hen-

Henricus Archiepiſcopus Senonenſis, adfuere quoque ejuſdem Senonenſis Metropoleos ſuffraganei, *Samſon* Remenſis, *Joslenus* Sueſſionenſis, & *Gaufridus* Catalaunenſis, nec non Chriſtianiſſimus Rex *Ludovicus VII.* cum multis Regni Proceribus, Abbates plurimi, & non pauci ſcholarum Magiſtri, ſicut teſtatur S.*Bernardus* in Epiſtola CLXXXIX. Dies dicta eſt *Petro Abaelardo*, dicta quoque S. *Bernardo*, qui tamen abnuit adeſſe, eo præſertim nomine, quòd de damnatis jam in Concilio Sueſſionenſi erroribus quæſtio renovaretur. Quia tamen magna Prælatorum, & nobilium virorum multitudo cum *Ludovico VII.* Galliarum Rege concurrerat, S. *Bernardus* ſe ſe præſentem exhibuit, & excerpta ex *Abaelardi* libris Capitula propoſuit, & cum illo in arenam deſcendit. At, ubi ad rem ventum eſt, *Abaelardus*, ſe congreſſus Achillis imparem expertus, ac ſuæ cauſæ meritis minus fidens, ad Sedem Apoſtolicam appellavit. Cui appellationi ob Sanctæ Sedis reverentiam Epiſcopi deferentes, licet ejus prava dogmata damnarint, auctoris tamen nomini parcentes nihil de illo pronunciarunt, ſed ad *Innocentiũ II.*Pōtificem Maximũ litteras Synodicas direxerunt, referentes quæcumque in Synodo geſta fuerant,& ab eo errorũ *Abaelardi* cenſuram obtinuerunt, ut teſtatur *Gaufridus* Monachus Claræ vallenſis olim Abaëlardi diſcipulus lib.3. *Vitæ Sancti Bernardi* cap.5. Interim, dùm hæc agerentur, *Berengarius* Pictavienſis, unus ex Abaelardi diſcipulis, auſus eſt Magiſtri ſui concinnare, ac publici juris facere Apologiam plenam acrimoniæ adversùs S. *Bernardum*, in qua ſibi omnem omninò fidem abrogat, non ſolùm quia *Pe-*

trum

trum Abaëlardum immenſis laudibus cumulat, & in Sanctum *Bernardum* contumelioſè invehitur, ſed quia etiam effræni ſtylo debacchatur in Patres Concilii Senonenſis, quos tanquàm cæcos, ebrios, cornutos, canes & porcos traducit ac ſugillat. Denique, *Petrus Abaelardus* videns ſe ab omnibus tanquàm hæreticum deſeri, Cluniacum ſe contulit, ubi, ſicut in ſuperiori Colloquio diximus, à ſuis erroribus reſipuit, & ſancitâ cum S. *Bernardo* inter mutuos amplexus amicitiâ, reliquum vitæ tempus maxima cum pietate exegit, atque poſt mortem tumulo ejus hoc Epitaphium inſertum eſt:

Eſt ſatis in titulo Petrus hìc jacet Abailardus.
Cui ſoli patuit ſcibile quidquid erat.

D. Uberiùs, quæſo, expone ea, quæ in ſuperiori Colloquio obitèr inſinuaſti, de Conciliis Pariſienſi, & Remenſi, in quibus errores *Gilberti Porretani* Epiſcopi Pictavienſis proſcripti ſunt, & res alias in his duobus Conciliis geſtas, paulò fuſiori narratione deſcribe?

M. Cùm *Eugenius III.* apud quem *Gilbertus Porretanus* aliquot errorum fuerat inſimulatus, in Gallias, tumultuantium ſemper in Italia *Arnaldiſtarum* perſecutionem fugiens, perveniſſet, & à *Ludovico VII.* Galliarum Rege honorificentiſſimè fuiſſet exceptus; Pariſiis anno MCXLVII. Synodum habuit, ut in ea *Gilberti Porretani* Cauſa ad ſe delata diſcuteretur. Contrà Gilbertum Porretanum in Synodo Pariſienſi teſtimonium dixerunt Magiſter *Adam de Parvo Ponte*, vir ſubtilis, & Pariſienſis Eccleſiæ Canonicus, & *Hugo de Campo Florido*, *Ludovici VII.* Galliarum Regis Cancellarius. Nihil

tamen in Cauſa *Gilberti Porretani* definire voluit *Eugenius III.* Pontifex Maximus, ſed pleniorem illius diſcuſſionem ad frequentius Concilium Remis proximè celebrandum remiſit. Anno itaque ſequenti, ſeù MCXLVIII. habitum eſt Concilium Remenſe, in quo *Gilbertus Porretanus* erroris convictus eſt à *Godeſcalco de Monte S. Eligii* Ordinis Præmonſtratenſis Abbate, à Sancto *Bernardo* Clarævallenſi, à *Sugerio* Abbate S. Dionyſii, & ab aliis. Contrà illius errores Pręſules Gallicani Symbolum condiderunt, & *Dominus Papa*, inquit Gaufredus Monachus Clarævallenſis, *auctoritate Apoſtolica, de aſſenſu totius Eccleſiæ, quæ convenerat, Capitula ipſa damnavit, diſtrictè præcipiens, ne eumdem librum legere, vel tranſcribere etiam ſic reprobatum quìs auderet, niſi priùs eum Eccleſia Romana correxiſſet. Cùmque reſpondiſſet Epiſcopus* (ſeù Gilbertus Porretanus) *corrigam ad arbitrium veſtrum: non vobis*, ait Pontifex, *hæc correctio committetur*. Hanc Summi Pontificis ſententiam reverentèr excepiſſe *Gilbertum Porretanum*, ſuosque ejuraſſe errores, teſtatur jam laudatus *Gaufredus*. Præcipuus *Gilberti Porretani* error in hoc ſitus erat, quòd vellet Divinam Eſſentiam non eſſe Deum, & proprietates Perſonarum non eſſe ipſas Perſonas. De hoc *Gilberti Porretani* errore judicium ferens *Joannes Gerſonius* ſacræ Facultatis Pariſienſis Cancellarius in Epiſtola, quam ſcripſit ad quemdam fratrem Minorem anno MCCCCXXVI. ait: *Gilbertus Porretanus, ſi minùs errabat in materia de Relationibus divinis, quàm plurimi poſterioris temporis, patebit evidentèr illi, qui ſubtilitèr, & abſque Perſonarum acceptione voluerit, & ſciverit judicare, & argumentum B. Bernar-*

nardi à Petro de Tarentaſia recitatum ponderare. Damnata eſt nupèr per Prædeceſſores meos in ſacra Theologiæ Facultate, ſub pluribus Articulis, Doctrina, quam nonnulli ſolùm impunè ſubtilem garriunt; quam ignorantes vocem propriam, nonnulli veluti picæ loquaciſſimæ ſtabilire nituntur, cùm ſit mera inſania, & vanitas falſa. Unus Articulus inter cęteros eſt: Quòd aliquid ſit Deus realitèr, quod non ſit formalitèr Deus. Huic *Gerſonii* judicio ſubſcribit doctiſſimus *Dionyſius Petavius* Soc. Jeſu lib. 1. *Theologicorum Dogmatum* cap. 8. num. 8. ubi hæc habet: *Ab hac Gilberti Porretani ſententia vel nihil, vel parùm diſcrepare, Scholaſticorum aliquot opinio creditur, ut Scoti; qui citrà notionem, & intelligentiam noſtram per ſe ab eſſentia divina differre proprietates, & inter ſeſe ipſas exiſtimat.* Sed revertamur ad Concilium Remenſe, in quo non ſolùm proſcripti ſunt *Gilberti Porretani* errores, ſed etiam damnati ſunt Hæretici, qui tùm temporis in Provincia, & in Occitania graſſabantur. Sic enim in Canone XVIII. illius Concilii legitur: *Præſentis decreti auctoritate præcipimus, ut nullus omninò hominum Hæreſiarchas, & eorum ſequaces, qui in partibus Gaſconiæ, aut Provinciæ, vel alibi commorantur, manuteneat, vel defendat: nec aliquis eis in terra ſua receptaculum præbeat.* Hi hæretici alii non erant, quàm *Henricus, Eudo,* ſive *Eon,* aliique nefarii Novatores, de quibus jam egimus in ſuperiori Colloquio. Præter iſtum Canonem decimum octavum, in quo condemnantur hæretici, alios ſeptemdecim Canones Diſciplinam ſpectantes condidit iſtud Concilium Remenſe, in quibus de Continentia Clericorum, & modeſtia in tonſura & veſtibus lex

conſtituta eſt, & in contumaces decreta Beneficiorum Eccleſiaſticorum privatio, immò ſuſpenſionis lata ſententia in Epiſcopos, qui hanc ipſis pœnam non infligerent. Sanctimonialium Canonicarum ſtatuta reformatio, cujus duo præcipuè notantur Capita, Clauſura videlicèt & Vita communis; pœna Interdicti & privationis Chriſtianæ Sepulturæ decreta in eas, quæ Synodi mandatum poſt tempus præfixum non implerent. Eccleſiaſticorum negotiorum judicium Laicis prohibetur. Decimarum iiſdem prohibita poſſeſſio. Juſſum ut Archidiaconi ex Diaconorum vel Presbyterorum Ordine aſſumerentur. Conductitii Presbyteri ab Eccleſiis eliminati, ſancitumque ut ſingulis Eccleſiis proprius Sacerdos præficeretur; nullius, niſi Epiſcopi, aut Archidiaconi auctoritate depellendus. Treuga & Pax confirmata. Militum ad nundinas vel ferias pugnæ vetitæ. Clericorum & Monachorum percuſſores excommunicati, eorumque abſolutio Romano Pontifici reſervata. Eccleſiarum & Cęmeteriorũ immunitati proviſum, Incendiarii Anathemate damnati. Pretii exactio pro Chriſmatis, Olei ſacri, & Sepulturæ acceptione prohibita. Ordinationes ab Hæreticis, & Schiſmaticis factę, miſſę in irritum; hoc eſt, non quantùm ad ſubſtantiam, ſeù Characterem, qui prorsùs indelebilis eſt, ut docent Theologi, ſed quantùm ad exercitium & executionem Ordinis. Extant hi XVIII. Canones, & Acta Synodi Remenſis à *Binio* ex variis Auctoribus compilata Tomo X. Conciliorum pag. 1107. *Baronius* ad annum MCXLVIII. num. 10. Canones ſeptemdecim dumtaxàt Concilii Remenſis enumerat, quia in exemplari Vaticano,

quo uſus eſt, Canones XVII. & XVIII. in unum confunduntur, ſicut accuratè obſervat Cl. *Pagius* ad hunc annum Num. VI.

D. Fueruntne multa Concilia adversùs Waldenſium, & Albigenſium Hæreſes ſæculo Eccleſiæ duodecimo celebrata?

M. Quamvis Albigenſes, ſicut in ſuperiori Colloquio obſervavimus, ex Vvaldenſibus hæreticis ſæculo duodecimo prodierint, nulla tamen adversùs ipſos legitur fuiſſe eo ſæculo celebrata Concilia, quia eorum hæreſis ſæculo duntaxàt decimo tertio ſub *Innocentii III.* Pontificatu inſolentiùs graſſari, & ſuam, ut ità loquar, maturitatem habere cœpit, ſicut docet *Cæſarius Heiſterbacenſis* Scriptor coævus, *Dialogi Miraculorum* Diſtin. 5. cap. 21. his verbis: *Temporibus Innocentii Papæ, Prædeceſſoris ejus, qui nunc Papatum tenet, Honorii, Diaboli invidia Hæreſes Albigenſium cœperunt pullulare, vel (ut veriùs dicam) matureſcere .... Cujus vires erant tàm validæ, ut omne triticum fidei gentis illius verſum videretur in lolium erroris*. Cùm igitur nulla ſæculo XII. contrà Albigenſes convocata fuerint Concilia, ſed dumtaxàt ſæculo decimo tertio, de his ſuo loco, ſeù in Colloquiis noſtris in Hiſtoriam ſæculi decimi tertii opportuniùs diſſeremus. Hìc autem referam, juxtà Ordinem Chronologicum Concilia, in quibus duodecimo ſæculo errores Vvaldenſium fuerunt ab Eccleſia damnati. Et primò quidem anno milleſimo centeſimo ſexageſimo habitum eſt in Anglia contrà *Vvaldenſium*, ſive *Publicanorum* errores Concilium Oxonienſe, de quo fuſè agit *Guillelmus Neubrigenſis* lib. 2. cap. 13. ut legere eſt Tomo 10. Conciliorum. *Venerunt* quip-

pè *iisdem diebus*, ut ait citatus ilie Scriptor, *erronei quidam in Angliam ex eorum (ut creditur genere) quos vulgò Publicanos vocant. Hi nimirùm olìm ex Gaſconia incerto auctore habentes originem, regionibus plurimis virus ſuę perfidię infuderunt. Quippè in latiſſimis Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ, Germaniæque Provinciis tàm multi hac peſte infecti eſſe dicuntur, ut ſecundùm Prophetam multiplicati eſſe ſuper numerum arenæ videantur.* Refert poſteà *Guillelmus Neubrigenſis*, quo pacto *Henricus II.* Angliæ Rex ejuſmodi hæreticos in ſuo Regno deprehenſos in carcerem detrudi juſſerit, eosque ab Epiſcopis in Concilio Oxonienſi congregatis damnatos, atque contumaces, ſpectante populo, virgis coercitos ab urbe expulerit, *diſtrictè prohibens, ne quis eos vel hoſpitio recipere, vel aliquo ſolatio confovere prę-ſumeret*. Sed hæc de Concilio Oxonienſi contra Vvaldenſes in Anglia habito jàm in ſuperiori Colloquio me obſervaſſe memini. Quarè, ne iteratis repetitionibus tibi tædium ingeram, quatuor alia Concilia Nationalia, nimirùm *Turonenſe*, *Lumbarienſe*, *Tolosanum*, & *Senonenſe*, quæ duodecimo Eccleſiæ ſęculo contrà Vvaldenſes coacta ſunt, brevitèr hìc recenſebo. *Alexander III.* Pontifex Maximus, relictâ Italiâ, quæ, ob Schiſma à *Friderico Ænobarbo* Imperatore in Eccleſia excitatum, armis perſtrepebat; in Gallias appulit, & anno MCLXIII. Turonenſem convocavit Synodum, in qua non ſolùm in *Octavianum* Antipapam dictum *Victorem IV.* ab eodem Imperatore intruſum, & in ejus ſectatores excommunicationis ſententiam tulit, verùm etiam nefaria Vvaldenſium hæreticorum dogmata damnavit, & Chriſtianis præ-

cepit,

cœpit, ut illorum hæreticorum conſortium fugerent, ſicut videre eſt in Canone quarto hujusce Concilii his verbis concepto: *In partibus Toloſæ damnanda hereſis dudùm emerſit, quę paulatim more cancri ad vicina loca ſe diffundens, per Guaſconiam & alias Provincias quamplurimas jam jam infecit. Quæ dùm in modum ſerpentis intrà ſuas evolutiones abſconditur, quantò ſerpit occultiùs, tantò graviùs dominicam vineam in ſimplicibus demolitur. Undè contra eos Epiſcopos omnes Domini Sacerdotes in illis partibus commorantes vigilare pręcipimus, & ſub interminatione anathematis prohibere, ut, ubi cogniti fuerint illius hæreſis Sectatores, ne receptaculum quiſquam eis in terra ſua præbere, aut præſidium impertire præſumat. Sed nec in venditione, aut emptione aliqua cum eis omninò commercium; ut, ſolatio humanitatis amiſſo, ab errore viæ ſuæ reſipiſcere compellantur. Quisquis autem contrà hęc venire tentaverit, tanquàm particeps iniquitatis eorum, anathemate feriatur. Illi verò, ſi deprehenſi fuerint, per Catholicos Principes Cuſtodiæ mancipati omnium bonorum amiſſione mulctentur.* Cætera legi poſſunt apud *Baronium* Tom. 12. Annalium Eccleſ. ad annũ MCLXIII. Præter hunc Canonem quartum, quo damnantur hæretici Vvaldenſes, alios novem Canones pro inſtauranda Eccleſiæ Diſciplina condidit eadem Synodus Turonenſis, in quibus multa ſtatuuntur contrà Clericorum avaritiam, uſuram, & Simoniam, contrà Monachos, qui Medicinam, Phyſicas confectiones, & leges Civiles profitentur, contrà nonnullos alios ejuſmodi abuſus, ac denique contrà Ordinationes *Octaviani* Pſeudo-Pontificis, dicti *Victoris IV.* quæ irritæ fuerunt declaratæ, non

quantùm ad ſubſtantiam, ſeù Characterem, ut ſæpiùs diximus, ſed quantùm ad exercitium & executionem Ordinum. Extant hujus Concilii Canones x. & Acta Tomo 10. Conciliorum.

Concilium Lumbarienſe, quod in Gallia Narbonenſi adversùs hereticos Vvaldēſes an. MCLXXVI. fuit celebratum, fusè narrat *Baronius* ex *Hovedeno* in poſter. parte Annal. Anglic. Cùm enim *Alexander III.* Pontifex Maximus ægerrimè ferret, Vvaldenſium Sectam magis in dies invaleſcere, & vires acquirere eundo, voluit rem in ipſis partibus peſte illâ infectis agitari, & ne haberent undè conquererentur hæretici, doctiſſimos eorum ad concilium evocari juſſit. Illi *Magiſtros* ſuos illùc delegarunt, & prætereà quatuor *Judices* Diſputationis & Controverſiæ, quæ in Concilio fieri debebat, delegerunt, videlicèt *Gerardum* Epiſcopum Albigenſem, *Rogerium* Abbatem Caſtrenſem, *Petrum* Abbatem Ardorelli, & *Ernaldum* Presbyterum Narbonenſem. Addiderunt & Abbatem de *Candilio*, de quibus etiam Catholici cum Hæreticis convenerunt. Admiſſi ſunt quoque Magnates & Barones plurimi illius regionis, ut utriusque partis rationes & fundamenta audirent. Porrò, interrogati hi, qui hæreticorum partes propugnabant, de Fide, & Sacramentis, Vetus Teſtamentum audactèr rejecerunt, Matrimonii Sacramentum repudiarunt, Baptismum parùm curarunt; Sacerdotem peccati lethalis labe infectum conſecrare Corpus & Sanguinem Chriſti apertè negarunt, neque Prælatis, qui luxu diffluerent, aut aliis vitiis deditì eſſent, parendum eſſe contenderunt. Hæc præcipua hæreſeos Capita diù fuerunt ultrò citròque

agi-

agitata, tamdemque damnata, ſed Concilii judicio obtemperare detrectarunt hæretici, dictitantes, ſe veritatem & viam ſalutis in ore habere, ac proindè *Bonos homines* ſe appellantes. Eorum Princeps erat *Oliverius* quidam, cui veluti Chriſto, aut Paulo Apoſtolo fidem adhibebant iſti Hæretici ab eo deluſi, ſicut *Baronius* Tomo 12. Annal. Eccleſ. ad annum MCLXXVI. fusè narrat ex *Hovedeno*. Extant etiam Acta integra hujusce Concilii Lumbarienſis Tomo 10. Conciliorum. Paulò poſt celebrationem iſtius Concilii Lumbarienſis, *Petrus* Sedis Apoſtolicæ Legatus Toloſæ an. MCLXXVII. Concilium habuit, in quo damnati Waldenſes, & Tolosâ expulſi à *Ludovico VII.* Franciæ, & *Henrico II.* Angliæ Regibus, qui, teſte *Roberto de Monte* in Chronico, illùc ad extirpandam hanc Hæreſim profecti fuerant, ſeceſſerunt *Albiam*, quæ eſt Albigenſium Civitas Metropolis, indèque Vvaldenſes cæperunt appellari *Albigenſes*. Hinc anno ſequenti, ſeù anno MCLXXIX. Concilium Oecumenicum Lateranenſe III. Canone XXVII. damnavit Hæreticos, qui Vaſconiam, Albigenſes; Toloſates, Arecomicos, & finitimas Provincias peſtilenti doctrinâ infeſtabant, qui nunc *Cathari*, nunc *Albigenſes*, nunc *Manichæi*, nunc *Paterini* vocabantur, quos unà cum illis, qui eos defendunt, vel recipiunt, anathemati ſubjicit ſacra illa Synodus, Principes verò, & populos Catholicos ad bella contrà eos incitat, propoſitis, quemadmodùm & in ſacris adversùs Saracenos militiis, Indulgentiis & Pœnitentiarum relaxationibus. Denique, contrà Vvaldenſes, dictos etiam *Popelicanos* coacta eſt anno MCXCVIII. Synodus Senonenſis, in qua eorum

rum fœculentiſſima Hæreſis damnata eſt. Quâ de re extant *Innocentii III.* Pontificis Maximi Epiſtolæ duæ cum Notis *Gabrielis Coſſartii* Tomo 11. Conciliorum part.1. pag.3. quarum una directa eſt ad *Michaëlem* Archiepiſcopum Senonenſem, Altera ad *Petrum* Sanctæ Mariæ in Via lata Diaconum Cardinalem, Apoſtolicæ Sedis Legatum,& ad *Odonem* Epiſcopum Pariſienſem. Has duas Epiſtolas ſcripſit *Innocentius III.* Pontifex Maximus occaſione ſententiæ latæ in hoc Concilio Senonenſi contrà Abbatem Sancti Martini Civitatis Nivernenſis, & Decanum ejusdem Urbis Eccleſiæ, qui, ut teſtatur *Robertus* Monachus in Chronico Antiſiodorenſi,de peſtilentiſſimo Popelicanorum, ſeù Vvaldenſium errore in Concilio Senonenſi fuerunt accuſati, ubi Abbas depoſitus, & Decanus ſuſpenſus, hancque in eos à Concilio prolatam ſententiam confirmavit *Innocentius III.* ad quem uterque fuerat à Concilio remiſſus. *Henricus Spondanus* Appamiarum in Gallia Narbonenſi Epiſcopus,& *Baronii* Continuator, aſſerit ad annum MCXCVIII. Concilium iſtud Senonenſe celebratum fuiſſe à *Petro* Capuano Cardinali, & Sedis Apoſtolicæ Legato. At *Gabriel Coſſartius* loco mox à me laudato *Spondanum* duobus teſtimoniis refellit. Primum eſt *Rigordi*, qui in *Geſtis Philippi Auguſti* Galliarum Regis teſtatur, *Petrum* Cardinalem in Gallias Legatum miſſum eſſe anno MCXCVIII. ut pacem inter Francorum, Anglorumque Reges componeret, eumque in Gallias antè exeuntem Decembrem ejusdem anni non veniſſe affirmat. Cùm igitùr Concilium Senonenſe habitum fuerit anno MCXCVIII. ei antè anni hujus finem præeſſe haud potuit *Petrus* Cardina-

dinalis, præſertim cùm ſanciendæ, cujus cauſâ delegatus erat, paci priùs operam nonnullam ab eo datam oportuerit, quàm de celebrandis aliâ de re Conciliis cogitaret. Alterum teſtimonium eſt *Innocentii III.* Papæ, cuius ex Epiſtolis duabus eâ de re ſcriptis oſtendit *Gabriel Coſſartius*, Archiepiſcopum Senonenſem huic Concilio præfuiſſe, ipſumque, & Epiſcopos Trecenſem, Antiſiodorenſem, ac Nivernenſem Judices in ea cauſa fuiſſe. Hæc ſunt Concilia, in quibus Vvaldenſium hæreſis ſæculo Eccleſiæ duodecimo damnata ac profligata fuit.

D. De Conciliis, in quibus Hæreſes, quæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo emerſerunt, damnatæ ac protritæ fuerunt, ſatis hactenùs diſſeruimus. Supereſt, ut ſub finem hujusce noſtri Colloquii pauca attingamus de Conciliis Nationalibus, quæ pro reformatione morum, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ reſtauratione variis in locis eodem ſæculo fuerunt celebrata?

M. Ad reformandos fidelium mores & ad ſanciendam Eccleſiæ Diſciplinam multa Concilia Nationalia, præſertim in Gallia, Anglia & Hiſpania duodecimo Eccleſiæ ſæculo fuerunt convocata, quorum præcipua hìc breviter referam, incipiendo à Conciliis, quæ in Cauſa *Philippi* hujus nominis *I.* & *Philippi Auguſti* Galliarum Regum celebravit Eccleſia Gallicana. *Philippus I.* Franciæ Rex, ſicut jàm obſervavimus in Colloquio I. in Hiſtoriam ſæculorum decimi & undecimi, *Bertham* filiam *Florentii* Hollandiæ Comitis in matrimonium duxerat, & ex ea *Ludovicum* genuerat & *Conſtantiam*; ſed affinitatem poſteà cauſatus, eam repudia-

vit, & *Bertradam*, uxorem *Fulconis* Andegavenſis Comitis, conſanguinitate ſibi junctam rapuit, & cum maximo ſcandalo in uxorem, ſeù potiùs concubinã aſſumpſit. Has inceſtas & adulteras nuptias *Ivo* Carnotenſis Epiſcopus, multiq;alii priſcæ integritatis Gallicani Antiſtites reprobarunt, earumq; celebritati intereſſe noluerunt. *Urbanus II.* Papa *Philippo* Regi ſacris interdixit, niſi *Bertradam* dimitteret,eumque obedire detrectantem in Synodo Claromontana anno MXCV. habitâ, & *Bertradam* ejus pellicem excommunicavit. Hac ſententiâ perculſus *Philippus Rex* dimiſit quidem *Bertradam*,ſed illam paulò poſt revocavit, & contrà omnes *Urbani II.* preces ac minas, nullâque in ipſum latæ excommunicationis habitâ ratione retinuit. Quapropter,*Paſchalis II.* ſucceſſor *Urbani II.* ubi Pontificatum adeptus eſt, per *Joannem* & *Benedictum* Cardinales Legatos ſuos ConciliumPictavienſe anno MC. celebravit, in quo iterùm in *Philippum* FrancorumRegem lata eſt excommunicationis ſententia, ſicut teſtantur *Hugo Flaviniacenſis* in Chronico, & *Gaufredus Groſſus* in Vita Sancti *Bernardi* primi Abbatis Tironienſis in Diœceſi Carnotenſi. Reſipuit tandem *Philippus* Rex anno milleſimo centeſimo quarto, & *Paſchali II.* Pontifici Maximo pro ſua abſolutione ſupplicavit. Annuit *Paſchalis* Pontifex,& negotium iſtud commiſit*Richardo* Cardinali Albanenſi Epiſcopo, & Sedis Apoſtolicæ Leto, qui in Gallias cùm veniſſet, *Balgentiaci* (quòd eſt oppidum duodecimo ab urbe Aurelianenſi milliario diſtans) die XXX. menſis Julii anni MCIV. Concilium congregavit, in quo Philippus Rex, & Bertrada *carnalem copulam, immò mutuam collocutio-*

tionem abjurare uſque ad Papæ diſpenſationem paratos eſſe ſe proteſtantur. Verùm, iſtud Balgentiacenſe Concilium (Rege ſe malè eſſe tractatum clamitante) re infectâ ſolutum eſt. Rex per ſe & per *Juonem*, & alios Epiſcopos diſpenſationem probantes, ad *Paſchalis* Papæ *aures pulſat*, Cauſamque ſuam temperari rogat, ut videre eſt in Epiſtola centeſima quadrageſima quarta, quam *Ivo* Carnotenſis Epiſcopus eâ de re ad Paſchalem Summum Pontificem ſcripſit, & quam recitat *Baronius* ad annum MCIV. Poſthæc, *Paſchalis II.* Pontifex Maximus abſolutionis *Philippo* Regi & *Bertradæ* impartiendæ poteſtatem fecit *Lamberto* Atrebatenſium Epiſcopo, cum trium Provinciarum Epiſcopis, Remenſis, Senonenſis, ac Turonenſis; ſi tamen *Richardus* Cardinalis, quem anteà Legatum miſerat, jàm è Galliis exceſſiſſet. *Lambertus* itaque IV. Nonas Decembris anni MCIV. vel, ut alii volunt, MCV. Pariſiis Synodum habuit, in qua Philippum Regem abſolvit, poſtquàm, ſecundùm Summi Pontificis litteras, tactis Sacro-ſanctis Evangeliis, peccatum & conſuetudinem carnalis & illicitæ copulæ, quam hactenùs cum Bertrada exercuerat, palàm, devotè ac humilitèr abjuraſſet, ſolemnique juramento ſeſe obſtrinxiſſet, cum eadem quoque fœmina mutuum colloquium & contubernium, niſi ſub teſtimonio perſonarum minimè ſuſpectarum, ſe deinceps non ampliùs habiturum. Idem iuramentum præſtitit *Bertrada* antequàm abſolutionem impetraret. Hoc Juramentum tàm *Philippi* Regis, quàm *Bertradæ*, aliaque in hoc Concilio Pariſienſi geſta ex MS. Corbejenſi refert *Lucas Dacherius* tom.3. *Spicilegii*, & ex eo *Labbeus* tom.10.

Con-

Conciliorum, pag.742. ubi exhibet Epiſtolam *Lamberti* ad *Paſchalem II.* quam ex Codice MS. Igniacenſi P. *Sirmondus* deſcripſit.

Non minores turbas ſub finẽ duodecimi ſeculi excitavit in Eccleſia Gallicana *Philippus Auguſtus* Galliarum Rex, qui an.MCXCIII. *Canuti* Danorum Regis ſororem *Ingeburgim*, formoſiſſimam, & caſtiſſimam Virginem in uxorem duxerat, ſed poſtridiè nuptiarum, facto cum *Ingeburge* Regina divortio, novum iniit conjugium anno MCXCVI. cum *Maria* Ducis Bohemiæ, Moraviæque filiâ. De injuria ſorori, ſibique illata *Canutus* Danorum Rex apud *Cæleſtinum III.* Pontificem Maximum conqueſtus eſt. Pontifex duos in Galliam miſit Legatos, *Meliorem* Presbyterum Cardinalem, & *Cencium* Subdiaconum, qui eodem anno Pariſiis, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & Abbatum totius Regi Synodum convocarunt. Verùm, Antiſtites in hoc Concilio Pariſienſi congregati metu Regis territi, facti ſunt velut canes muti non valentes latrare, nec quidpiam contrà illicitas Regis nuptias mutire auſi ſunt. Defuncto *Cæleſtino* Papa, *Innocentius III.* ejus Succeſſor, miſit in Galias Legatum *Petrum Capuanum* Cardinalem, qui Gallicanorum Præſulum Synodum Divione menſe Decembri anni MCXCIX. congregavit, in qua, fulmen à Cardinali, cæteriſque Patribus vibrandum ut averteret *Ohilippus Auguſtus* Rex, ad ipſum Pontificem per Oratorem appellavit. Sententiam aliquamdiù ſuſpendit Legatus, quam tandem promulgavit in Concilio, quod anno MCC. Viennæ in Galliis convocavit, & Regi totique Galliarum Regno Sacris interdixit. Huic univerſali Interdicto

per

per octo menſes ſuppoſitum eſt Galliarum Regnum, illudque tandem ſolvit *Octavianus* Oſtienſis Epiſcopus Cardinalis & Sedis Apoſtolicæ Legatus in Concilio Nigellenſi, ſeù Nivellenſi in Brabantia, quod menſe Septembri ejusdem anni MCC. ad hujus cognitionem Cauſæ ab eo indictum eſt, ut videre eſt apud *Rogerium Hovedenum* poſteriori parte Annalium Anglic. ad annum MCC. Denique, anno ſequenti, ſeù anno MCCI. habita eſt Synodus Sueſſionenſis, in qua poſt multas Juriſperitorum de matrimonio *Philippi Auguſti* dirimendo, vel confirmando diſputationes, *Philippus* Rex, qui Concilio præſens aderat, longioris moræ tædio affectus, ſibique contrariam Patrum ſubodoratus ſententiam, ſummo mane, inſalutatis omnibus, indè receſſit, & *Ingeburgim* Reginam, legitimam uxorem ſuam, in Regiam reduxit, quam tamen conjugali amore per multos adhùc annos diligere haùd potuit, hoc eſt, uſque ad annum MCCXIII. quo tandèm *Philippus Auguſtus* poſt viginti fermè diſſenſionis annos *Ingeburgim* conjugē ſuam in gratiam recepit; *magna populorum lætitia, ob egregias Reginæ virtutes, & in amariſſimis ærumnis longanimitatem, qua multos annos apud Stampas in arcta Cuſtodia tranſegerat*, ſicut ait *Spondanus* Continuator *Baronii* ad annum MCCXIII. num. 6. Ad petitionem *Philippi Auguſti* Galliarum Regis *Innocentius III.* Pontifex Maximus liberos, quos idem *Philippus* Rex ex *Maria* ſuperducta uxore ſuſceperat, nempè *Philippum*, & filiam, nomine *Joannam*, natalibus reſtituit, & poſt matris ipſorum obitum legitimos hæredes declaravit litteris datis anno quarto Pontificatus ſui, quas edidit *Baluzius* ad calcem libri 5.

Epi-

Epiſtolarum *Innocentii III.* pag.684. Cùm verò eamdem gratiam *Vvillelmus* Comes Montiſpeſſulani pro filiis, quos ex ſuperducta uxore paritèr ſuſceperat, poſtulaſſet; illam negavit idem Pontifex, tùm quia *Philippus* Rex Legati Apoſtolici ſententiâ fuerat ab uxore *Ingeburge* ſeparatus, & aliam, ſeù *Mariam* ſuperduxerat, ex qua geminam ſuſceperat prolem, antequàm Apoſtolica de non contrahendo matrimonio cum altera prohibitio ad ipſum perveniret; Comes verò proprio judicio uxorem ſuam temerè repudiaverat. Tùm quia etiam *Philippus* Rex conſanguinitatem matrimonium dirimentem *Ingeburgi* Reginę objecerat, & ad eam probandam teſtes induxerat coràm Legato, qui iſtud matrimonium diſſolverat, quamvis ejus ſententia fuerit poſtmodùm abrogata, non quòd contrà jus lata eſſet, ſed quia judiciarius ordo in ea ſervatus non fuiſſet; pendente autem conſanguinitatis quęſtione, de filiis ex ſuperducta uxore ſuſceptis dubitari poterat, an legitimi eſſent, vel illegitimi? quod certè dici haud poterat de filiis, quos Comes Montiſpeſſulani ex ſuperducta uxore ſuſceperat, quia nihil repudiatæ uxori objecerat, quod juſtam divortio occaſionem dare potuiſſet. Hæc de Cauſa tàm *Philippi I.* quàm *Philippi Auguſti* Galliarum Regum brevitèr hìc referenda eſſe duxi, quoniam ad illam dirimendam multa in Galliis duodecimo Eccleſiæ ſæculo Concilia Nationalia fuerunt celebrata. Progrediamur nunc ad Concilia Nationalia, quæ in Galliis ad ſanciendam Eccleſiæ Diſciplinam fuerunt eodem ſæculo convocata. In Concilio *Pictavienſi*, quod, ut ſuperiùs obſervavimus, habitum eſt anno MC. in rem Diſciplinæ tàm Eccle-

cleſiaſticæ, quàm Monaſticę ſexdecim conditi ſunt Canones, qui *Baronii* tempore latebant, ſed nunc extant Tomo 10. Conciliorum pag.724. ubi etiam obſervatur, Canones decem, quos *Baronius* tribuit huic Concilio Pictavienſi celebrato anno milleſimo centeſimo, pertinere ad aliud Concilium Pictavienſe habitum anno milleſimo ſeptuageſimo octavo, cui præfuit *Hugo* Dienſis Epiſcopus Legatus *Gregorii VII.* Papæ, & de quo diſertam mentionem facit *Hugo Flaviniacenſis* in Chronico pag.202. Concilium *Trecenſe I.* Præſide *Richardo* Cardinali Epiſcopo Albanenſi, & *Paſchalis II.* Pontificis Maximi Legato habitum eſt anno MCIV. in quo *Hubertus* Silvanectenſis Epiſcopus ſimoniæ accuſatus jurejurando ſe purgavit, ut videre eſt in Epiſtola *Ivonis* Epiſcopi Carnotenſis ad *Paſchalem II.* & apud Editores Conciliorum Tomo 10. pag.738. ubi etiam referuntur aliquot Privilegia, quæ in eadem Synodo quibusdam Abbatiarum Eccleſiis fuerunt conceſſa. Concilium *Trecenſe II.* Circà Aſcenſionem Domini à *Paſchali II.* Pontifice Maximo celebratum eſt, in quo Simoniaci, Laici Beneficiorum Collatores, & rerum Eccleſiaſticarum invaſores fuerunt excommunicati, ſicut Collectores Conciliorum Tomo 10. pag.754. ex Abbate Urſpergenſi, ex *Sugerio* Cœnobii Sancti *Dionyſii* propè Pariſios Abbate, & ex aliis Scriptoribus referunt. Concilium *Toloſanum I.* pro ſacra in Hiſpaniam Expeditione adversùs Saracenos, ſub quorum jugo miſerè gemebant hoc tempore Hiſpani, habitum eſt an. MCXVIII. cujus meminit Chronicon Malleacenſe ad hunc annum, & de eo etiam agunt Collectores Conciliorum Tom.10. pag.824.

& *Joſephus de Aguirre* Cardinalis tom. 3. Collectionis Maximæ Conciliorum Hiſpaniæ pag. 334. Concilium *Toloſanum II.* indixit *Calliſtus II.* Pontifex Maximus anno MCXIX. in quo Diſciplinæ Eccleſiaſticæ decem conditi ſunt Canones de Ordinationibus, primitiis, & oblationibus, contra Hæreticos, ſimoniam & alienationem Bonorum Eccleſiaſticorum. Acta illius Concilii, quæ edidit *Catellus* lib. 2. *Comitum Toloſæ* cap. 3. extant cum Epiſtola Synodali *Calliſti* Papæ, & decem illis Canonibus Tomo x. Conciliorum pag. 856. Concilium *Turonenſe* ab *Alexandro III.* Pontifice Maximo coactum eſt anno MCLXIII. in quo decem pro Diſciplina Eccleſiaſtica ſanciti ſunt Canones, de quibus, ſicut & de his, quæ in eadem Synodo geſta ſunt; ſuperiùs ſatis egimus diſſerendo de Conciliis, quæ contra hæreticos Waldenſes, & Albigenſes ſæculo Eccleſiæ XII. fuerunt celebrata. Concilium *Abrincatenſe* apud Normannos congregatum eſt anno MCLXXII. cui præfuerunt *Theodinus*, & *Albertus* Cardinales Sedis Apoſtolicæ Legati. In eo *Henricus II.* Angliæ Rex, poſtquàm à cæde S. *Thomæ* Cantuarienſis Archiepiſcopi ſeſe juramento purgaſſet, abſolutus eſt; & tredecim Canones de moribus Eccleſiæ, ſeu ad reſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam conſtituti ſunt, quos referunt *Rogerus Houedenus* parte poſteriori Annal. Anglic. & Collectores Conciliorum Tomo x. pag. 1458. Denique, anno milleſimo centeſimo nonageſimo quinto Magiſter *Michael* Sedis Apoſtolicæ Legatus Concilium apud Montem Peſſulanum celebravit, cui interfuêre Prelati Eccleſiarum Provinciæ Narbonenſis. in hoc Monſpelienſi Concilio multa de variis Eacleſiæ

ſiæ negotiis, & Clericorum moribus ſtatuta ſunt, ſed præſertim ſancitum eſt, ut arma contra Saracenos, qui in Hiſpaniam irruperant, ſumerentur. *Stephanus Baluzius* hoc Concilium primus in lucem edidit *Conc. Gall. Narbon.* pag. 28. & indè *Labbeus* illud inſeruit Tomo x. Concil. pag. 1796. ubi etiam exhibet Notam *Baluzii* exiſtimantis, iſtud Concilium Monſpelienſe coactum fuiſſe à *Michaele* cùm in Hiſpaniam proficiſceretur, Legationem illìc obiturus nomine *Cæleſtini III.* Papæ, occaſione irruptionis Saracenorum contra Chriſtianos in finibus Hiſpaniæ & Gallæciæ, quæ tam latè & atrocitèr ſæviit, ut Rex Hiſpaniæ metu periculi perterritus, conditione cum eis factâ, in Regnum Regis Franciæ demigrarit, pactâ pace cum Ethnicis uſque in Pentecoſten anni ſequentis, ſeu MCXCVI. ſed hactenus ſatis de Conciliis Nationalibus, quæ duodecimo ſæculo ad ſanciendam Eccleſiæ Diſciplinam fuerunt in Galliis celebrata.

D. Eâdem, ſi placet, brevitate percenſe Concilia Nationalia, quæ in Anglia ad reſtaurandam Eccleſiæ Diſciplinam fuerunt ſæculo duodecimo coacta.

M. Complura tùm ad vindicanda Eccleſiæ jura tùm ad pravos Clericorum reformandos mores in Anglia, prȩſertim Londini, duodecimo ſæculo habita ſunt Concilia Nationalia, quæ hìc, ne longiùs, quàm par ſit, noſtrum protrahatur Colloquium, paucis indicare ſufficiet. In primis, anno milleſimo centeſimo ſecundo S. *Anſelmus* Cantuarienſis Archiepiſcopus, & totius Angliæ Primas Londini celebravit Concilium, in quo, præter multa Diſciplinæ Eccleſiaſticæ neceſſaria con-

ſtituta, nonnulli Abbates propter ſimoniã, vel alias ob cauſas, Concilii ſententiâ damnati ſunt atque exauctorati. Extant Acta iſtius Concilii Londinenſis I. & tàm Eccleſiaſticæ, quàm Monaſticæ Diſciplinæ Canones undetriginta, ſeu potiùs horum Canonum *Breviarium* ex S. Anſelmi Operibus excerptum apud *Eadmerum* lib. III. Hiſtoriæ *Novorum* pag. 67. & apud Collectores Conciliorum Tomo X. pag. 728. Concilium *Londinenſe II.* indictum eſt anno MCVII. in quo *Henricus I.* Angliæ Rex Inveſtituras per Annulum, & Baculum Paſtoralem dimiſit, ſtatuitque ut deinceps *per donationem baculi Paſtoralis, vel annuli quiſquam de Epiſcopatu vel Abbatia per Regem, vel quamlibet Laicam manum nunquam inveſtiretur in Anglia*, ſicut teſtatur *Eadmerus*, qui huic Concilio Londinenſi adfuit, lib. 4. *Hiſtoriæ Novorum*. De hoc Concilio Londinenſi legendus etiam eſt *Petrus Bleſenſis* in Continuatione *Ingulphi* natione Angli pag. 126. ubi hæc habet: *Quantùm tunc gaudium agitabat Clerus, quàm devotus arridebat populus, quàm ſolemnitèr & ſanctè omnes & ſinguli Regis animum ad ſydera extollebant, nullus ediceret, nec Tullius edoceret*. Concilium *Londinenſe III.* habitum eſt anno MCVIII. in quo ad extinguendum concubinarum uſum, qui inter Clericos tum temporis graſſabatur, decem conditi ſunt Canones, & graves in tranſgreſſores pænæ decretę, nec non in Decanos, aut Archidiaconos cum eis conniventes. Extant X. illius Concilii Canones apud *Eadmerum* lib. 4. *Hiſtoriæ Novorum* cap. 3. Concilium *Londinenſe IV.* coactum eſt anno MCIX. & in eo cauſa *Thomæ* Eboracenſis, obedientiam *Anſelmo* præſtare recuſantis, excuſſa ac de-

ac definita eſt, atque, jubente *Henrico I.* Angliæ Rege, *Thomas* Eboracenſis Archiepiſcopus in conſecratione ſua Canonicam obedientiam Sedi Cantuarienſi præſtitit, ſicut refert *Eadmerus* lib.iv. *Hiſtoriæ Novorum* pag. 97. Concilium *Londinenſe V.* convocatum eſt anno MCXXV. eique præfuit *Joannes de Crema* Cardinalis, & Sedis Apoſtolicæ Legatus, in quo ad corrigendos pravos Clericorum mores ſeptemdecim conſtituti ſunt Canones qui unà cum *Honorii II.* Pontificis Maximi aliquot Epiſtolis ad hanc Synodum pertinentibus extant Tomo x. Conciliorum pag. 911. Referunt nonnulli Scriptores Angli, *Joannem de Crema* Sedis Apoſtolicæ Legatum, qui in hac Synodo legem adverſus Clericos concubinarios tulerat, eadem nocte, poſt Miſſam celebratam, cum meretrice in lecto fuiſſe deprehenſúm. At *Baronius* ad annum MCXXV. pluribus momentis evincit, hoc crimen falsò à quibuſdam Scriptoribus Anglis *Joanni de Crema* impactum fuiſſe. Præterquàm quòd, etiamſi in hoc crimen prolapſus fuiſſet *Joannes de Crema*, inde tamen adverſus Eccleſiam Romanam nihil extundere poſſent hæretici noſtri temporis, quia, ut optimè obſervat *Spondanus* ad annum MCXXV. *Nec ipſa ſibi hoc vindicat Romana Eccleſia, ut Legatos ſuos omni carere turpitudine aſſerat; cùm & ipſe Deus inter Angelos ſuos, & Chriſtus Dominus inter Apoſtolos à ſe electos repererit pravitatem.* Concilium *Londinenſe VI.* celebratum eſt anno MCXXVII. Præſide *Willelmo* Cantuarienſi Archiepiſcopo, & Sedis Apoſtolicæ Legato. In eo Eccleſiaſtica Diſciplina Canonibus viginti duobus ſancita eſt, & Canonibus V. VI. & VII. Presbyteris & Canonicis

prohibitum, ne uxores vel concubinas haberent. Immò in Canone VII. ſtatuitur, *ne ab aliqua poteſtate minore, vel majore detineantur* hujuſmodi concubinæ, *ſed liberè eiſdem miniſtris Eccleſiæ tradantur, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ vel ſervituti Epiſcopali judicio mancipentur*. Acta hujus Synodi deſcribunt *Matthæus Pariſius* in Chronico ad annum MCXXIX. & Florentii Wigornienſis continuator ad annum MCXXVII. ubi etiam XXII. Canones exhibentur, qui etiam extant Tomo X. Conciliorum pag. 992. Concilium *Londinenſe VII.* congregatum fuit anno MCXXXVIII. Præſide *Alberico* Cardinali, Epiſcopo Oſtienſi, & *Innocentii II.* Pontificis Maximi Legato. Extant Acta, & Canones Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſeptemdecim Tomo X. Conciliorum pag. 992. Concilium *Londinenſe VIII.* celebratum eſt anno MCLXXV. in quo novemdecim Diſciplinæ Eccleſiaſticæ Canones de continentia, ſobrietate, & honeſtate, vitâ & moribus Clericorum & Monachorum, de Sacramentis, de Decimis integrè perſolvendis, matrimoniis clandeſtinis, uſura, ſimonia, & de aliis tollendis abuſibus conditi ſunt, extantque apud *Rogerium Houedenum* parte poſteriori Annal. Anglic. & apud Collectores Conciliorum Tomo X. pag. 1461. His Conciliis, quæ Londini in Anglia XII. Eccleſiæ ſæculo ad reſtaurandam Eccleſiaſticam Diſciplinam fuerunt celebrata, addi merito debet Concilium Eboracenſe, quod anno MCXCV. in Anglia habitum eſt, Præſide *Huberto* Cantuarienſi Archiepiſcopo & Sedis Apoſtolicæ Legato, in quo duodecim Canones de modeſto habitu Clericorum, de non frequentandis tabernis, de vitando ſuſpe-

ſuſpectarum mulierum contubernio, nec non de diſciplina & Regulis, quæ obſervari debent in adminiſtratione Sacramentorum Baptiſmi, Pænitentiæ, Euchariſtiæ, conditi ſunt. Extantque apud *Rogerium Houedenum* in Annalibus Angliæ part. II. & apud Collectores Conciliorum Tomo x. pag. 1791 Hæc ſunt in ſumma Concilia Nationalia, quæ pro bono Eccleſiæ regimine, ejuſque Diſciplinæ inſtauratione duodecimo ſæculo fuerunt in Anglia celebrata.

D. Ut plenior ſit, atque omni ex parte abſoluta Conciliorum Notitia, quam hactenùs tradidiſti, ſupereſt ut in fine hujuſce noſtri Colloquii adtexas Concilia Nationalia, quæ duodecimo ſæculo ad ſanciendam Eccleſiæ Diſciplinam in Hiſpania habita ſunt.

M. *Joſephus De Aguirre* S. R. E. Cardinalis Tomo 3. *Collectionis Maximæ Conciliorum omnium Hiſpaniæ* exhibet, ac perdoctis Notis illuſtrat ſingula Concilia Nationalia, quæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo in Hiſpania fuerunt convocata. Quapropter in his referendis Conciliis diù non immorabimur, ſed eorum dumtaxat ſeriem juxtà ordinem temporis diſponere, & breviter, quantùm fieri poterit, texere ſatagemus. Concilium *Fuſſelenſe* apud S. Mariam *de Huſillos* propè Palentiam in Hiſpania, Præſide *Richardo* Sedis Apoſtolicæ Legato, celebratum eſt circa annum MCIV. ſicut multis momentis Card. *de Aguirre* Tom. 3. Conciliorum Hiſtoriæ pag. 317. probat contra *Sandovalium*, qui iſtud Fuſſelenſe Concilium refert ad annum MCXXXV. In eo potiſſimùm diſceptatio fuit de regendis finibus, ſive de terminis

dividentibus Oxomenſem Epiſcopatum ab Occenſi, ſeu Burgenſi. Deindè, quædam circà Officium divinum tractata ſunt. Denique, cautum fuit extirpandæ incontinentiæ Clericorum, quorum multi tanquàm uxorati vivebant; ſed irrito penè conatu, cùm id vitium altas radices egiſſet, quod tamen annis ſequentibus eliminatum fuit. Concilium *Carrionenſe*, Præſide *Bernardo* Archiepiſcopo Toletano & Sedis Apoſtolicæ Legato, celebratum eſt in fine anni MCX. vel ineunte anno ſequenti MCXI. In eo ventilata fuit cauſa adversùs *Gundiſaluum* Mindonienſem Epiſcopum, qui duos Archipresbyteratus cum dimidio contra jus Eccleſiæ Compoſtellanæ violenter retinebat, ut parèt ex litteris *Bernardi* Archiepiſcopi Toletani, quas ad eumdem *Gundiſaluum* poſt celebratum iſtud Concilium directas exhibet Cardinalis *de Aguirre* pag. 318. Non poſt multum temporis idem *Bernardus* Toletanus Archiepiſcopus Concilium *Legionenſe*, circa annum Chriſti MCXIV. indixit, ſed quid in eo actum fuerit, omninò latet, ut videre eſt apud Card. *de Aguirre* pag 319. Aliud Concilium eodem anno MCXIV. *Palentiæ* convocavit *Bernardus* Archiepiſcopus Toletanus & Summi Pontificis Legatus, in quo ſubverſionibus & calamitatibus, quæ Eccleſias Hiſpaniarum tantopere exagitaverant, Patres finem imponere ſollicitè ſtuduerunt, & *Petrum* Cappellanum Reginæ ad Sedem Lucenſem canonicè electum, Epiſcopum conſecrarunt. Extant Acta, aliaque hoc Concilium Palentinum ſpectantia, & ex Hiſtoria Compoſtellana MS. alioque *Garſiæ Loaiſæ* Codice MS eruta apud Cardinalem *de Aguirre* Tomo III.

Conc. Hiſp. pag. 319. & ſeqq. Ad eumdem annum MCXIV. referri debet Concilium *Compoſtellanum*, quod *Didacus Gelmirez* ejuſdem Sedis Epiſcopus celebravit, & in quo multa ad Diſciplinam Eccleſiaſticam, quædam ad communem utilitatem ſalubriter ſancita ſunt. Extant Canones viginti quinque hujusce Concilii *de Judicibus, de Calumniis & Cauſis Pauperum, de Proditoribus & Latronibus, de die Dominica, de Quadrageſima, de Vicariis, de Rebus captivorum, de muratoribus & peregrinis, de Clericis* &c. Quos ex codice MS. Mondexarenſi cum Codice MS. Toletano publicavit Card. *de Aguirre* Tomo III. *Conc. Hiſp.* pag. 322. & ſeqq. Concilium *Ovetenſe* in Aſturia, Præſide *Pelagio* hujus urbis Epiſcopo, habitum eſt die Pẽtecoſtes anni MCXV. Extant hujus Concilii contra Prædones, ſacrilegos, & diverſi generis maleficos, qui in Aſturiarum partibus graſſabantur, tres Canones, quibus adiectæ ſunt ſubſcriptiones tùm Nobilium, tum Epiſcoporum, quibus Synodales illi Canones confirmantur. Quæ omnia ex Codd. MSS. Toletanis depromptaCard.de *Aguirre* eruditis Notis illuſtravit Tomo III. *Conc. Hiſp.* pag. 324. & ſeqq. Concilium *Palentinum II.* in Hiſpania Tarraconnenſi, Præſide *Raymundo* Archiepiſcopo Toletano, habitum eſt anno MCXXIX. primâ Quadrageſimæ hebdomade. In eo plurima ad Eccleſiæ, & Regni commodum, ad inſtaurandam Eccleſiæ Diſciplinam ſtatuta ſunt, ac jus Emeritanæ Eccleſiæ Compoſtellano Archiepiſcopo reſtitutum. Extant hujus Concilii Canones XVII. de *Proditoribus publicis, de Concubinis Clericorum eiiciendis, de Monachis vagis, de Excommunicatis,*

de *Ad-*

de Adulteris & Inceſtuoſis ſeparandis, de Laicorum Inveſtituris, de Obedientia Regi fidelitèr & ſine dolo ab omnibus præſtanda, &c. Hos XVII. Canones ex Codice MS. Mondexarenſi exhibet Card. de *Aguirre* Tomo 3. *Conc. Hiſp.* pag. 341. Concilium *Legionenſe* habitum eſt anno MCXXXV. & in eo multa ad obſequium Dei, & ad utilitatem Regni ſtatuta ſunt, quæ à Cardinali *de Aguirre* accuratè referuntur Tomo III. *Conc. Hiſp.* pag. 344. Celebrata eſt anno ſequenti, MCXXXVI. Synodus *Burgenſis*, in qua, Præſide *Guidone* Cardinali, & Sedis Apoſtolicæ Legato, plura circà ordinem divini Officii ſancita ſunt, ut ait ſæpè citatus Card. de *Aguirre* pag. 345. Idem *Guido* Cardinalis indixit anno MCXXXVII. Concilium *Vallis-Oletanum* cujus meminit Card. *de Aguirre* pag. 347. Sed quid in eo Concilio geſtum ſit, nos ferè latet. Nec melioris notæ ſunt, quæ de Concilio *Tarraconenſi* anno MCXLVI. & de Concilio *Palentino* anno MCXLVII. celebratis refert idem Card. de *Aguirre* pag. 354. nec non etiam ea quæ habet pag. 364. de Concilio *Valis-Oletano* Generali, quod, præſide *Hyacintho* Cardinali, & Sedis Apoſtolicæ Legato celebratum eſt anno MCLV. Cùm igitur nota non ſint ea, quæ in prædictis Conciliis duodecimo Eccleſiæ ſæculo in Hiſpania celebratis geſta ſunt, illa levi brachio attigiſſe ſufficiat. Poteris tamen, ſi tibi per otium liceat, adire ſæpius laudatum Cardinalem *de Aguirre*, qui in exquirendis ac illuſtrandis veteribus Hiſpaniæ Monumentis, præſertim illis, quæ manuſcripta in antiquiſſimis Bibliothecis per multa ſæcula latuerant, maximam adhibuit diligentiam, eaque, poſt maturum ac diutur-

tur-

turnum Criterium, ſummo Reipulicæ tàm Eccleſiaſticæ, quàm litterariæ emolumento publici juris fecit.

D. Hæc ſunt igitur omnia Concilia, quæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo variis in locis fuerunt celebrata?

M. Aliquot Concilia, quę tanti non ſunt pō-deris, conſultò prætermiſi. Hìc tamen unum, quod in Dalmatia anno milleſimo centeſimo nonageſimo nono *Joannes Cappellanus*, & *Simon* Subdiaconus Sedis Apoſtolicæ Legati, Auctoritate *Innocentii III.* Pontificis Maximi ad curandam Eccleſię Diſciplinam celebrarunt, adiicere haùd pigebit. In hoc Dalmatiæ Concilio duodecim conditi ſunt Canones, de non dandis aut recipiendis in Ordinationibus pecuniis; de Clericorum cœlibatu, & Ordinationum temporibus, de Oblationum, & Decimarum Canonica in quatuor partes diviſione ac diſtributione; de Sigillo Confeſſionis Sacramentalis inviolatè ſervando ſub pœna privationis Officii & Beneficii; de reverentia Sacerdotibus exhibenda, & de excommunicatione eorum, qui ſacris hominibus violentas manus injiciunt, Summo Pontifici, vel ejus Legatis reſervanda; de prohibendis Matrimoniis inter conſanguineos in quarto gradu, vel infra, ſub pœna excommunicationis; de ſervanda Tonſura Clericali; de excommunicationis anathemate quo percelluntur Clerici, qui de manu laicâ Beneficia Eccleſiaſtica ſuſcipiunt, & Laici dantes; nec non illi, qui theſauros Eccleſiarũ injuſtè poſſident, ac viri, qui uxores ſuas, ſine Eccleſiæ judicio, dimittunt. Undecimus Canon nothos à Sacris Ordinibus arcet, denique, duodecimus

mus prohibet ne ullus ad Sacerdotii gradum promoveatur, niſi trigeſimum annum expleverit. Extant duodecim iſtius *Dalmatici* Concilii Canones Eccleſiaſticam Diſciplinam ſpectantes Tomo 11. Conciliorum par. 1. pag. 7. Sed hìc noſtro de Conciliis Colloquio finem ac metam imponamus, alterum poſtridiè habituri, in quo diſſeremus de Viris Illuſtribus, qui doctrina & ſanctitatis famâ celebres duodecimo Eccleſiæ ſæculo, variis ac perdoctis editis lucubrationibus, floruerunt.

COLLOQUIUM V.

De Viris Illuſtribus, qui eruditionis & pietatis laude duodecimo Eccleſiæ ſæculo claruerunt.

DISCIP. NE ingens copia, ſeu multitudo Scriptorum Eccleſiaſticorum, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo floruerunt, aliquam in Colloquio noſtro confuſionem pariat, meamque nimiùm oneret memoriam; optarem ut illos in ſex omninò Claſſes diſtribueres, & in prima eſſent Scriptores, qui doctrinâ, & pietate Orientem illuſtrarunt, in altera hi, qui de *Hiſtoria* libros ediderunt; in tertia Scriptores *Galli*; in quarta Angli; in quinta celebriores *Monachi*, & in ultima illi, qui *de Theologia Scholaſtica*, & *de jure Canonico* ſcripſerunt. Eo præclaro ordine omnes duodecimi Eccleſiæ ſæculi Scriptores diſponendo, multò faciliùs, ut ſpero, eorum patriam, Opera, atque præ-

præclara geſta meæ memoriæ mandabo.

MAG. Ampliſſimum ſuppeditas dicendi argumentum,quod ſi,pro eo ac meretur,in præſentia pertractare, & omnia, quæ dici in hanc materiem poſſunt,vellem in medium adducere, jam me dies, vox, lateraque deficerent. Ut igitur brevitati, quam nobis à principio præſcripſimus, conſulamus, neceſſe eſt, ut iſtud tàm latè patens argumentum ità in hocce Colloquio contrahamus, ut tamen nihil eorum prætermittamus, quæ potiſſimùm ſpectāt Scriptores Eccleſiaſticos, qui duodecimo ſæculo tàm Eccleſiam Orientalem, quàm Occidentalem doctrinâ & ſanctitate nobilitarunt. Scriptorum Eccleſiaſticorum, qui duodecimo ſæculo in Oriente floruerunt, agmen ducet *Philippus* dictus *Solitarius*, Monachus Græcus, qui anno MCV.direxit ad *Callinicum*,opus *Dioptram* dictum, ſeu *Regulam Vitæ Chriſtianæ*, quæ in libros, ſeu Sermones quatuor dividitur, & in quibus anima & corpus diſputant. Prodiit hoc Opus latinè ex verſione *Jacobi Pontani* Ingolſtadii anno MDCIV. & deindè inſertum eſt Bibliothecæ Patrum tom.21. pag.553. *Petrus Croſolanus*, ſeu *Chryſolanus* dictus, claruit circa annum MCX. fuit primùm minoris cujuſdā Civitatis,ſeu Savonēſis,Præſul,deindè Eccleſiæ Mediolanenſis Archiepiſcopus, & à *Paſchali II.* Pontifice Maximo Conſtantinopolim miſſus, ubi ſtrenuè adversùs Græcos ſchiſmaticos de proceſſione Spiritus Sancti tum voce, tum ſcriptis decertavit. Domum poſteà reverſus, ortâ illum inter & *Jordanem* de ſede Mediolanenſi lite, ſententiâ Concilii Lateranenſis habiti anno MCXVI. Mediolanenſi Archiepiſcopatu abdicatus eſt, & ad priorem

rem ſedem redire coactus. Extat ejus oratio ad *Alexium Comnenum* Imp. *De proceſſione Spiritus Sancti* Latinè apud *Baronium* ad annum MCXIX. & Græco-Latinè apud *Leonem Allatium* tomo I. *Orthodoxæ Græciæ* pag. 379. *Euthymius Zigabenus*, Monachus Græcus Ordinis S. *Baſilii*, floruit circà annum MCXVI. vivente adhuc *Alexio Comneno* Imperatore, cujus juſſu edidit *Orthodoxæ fidei dogmaticam Panopliam adversùs omnes hæreſes* ex variis Sanctorum Patrum Scriptis contextam, & duas in partes diviſam, quarum prior 11. poſterior 13. titulos continet. Extat hæc *Panoplia*, interprete *Franciſco Zino* latinè edita Lugduni anno MDLVI. Pariſiis anno MDLVI. Venetiis MDLXXV. in Bibliotheca Patrū tom. 19. ubi etiam habentur latinè ejuſdem *Euthymii* commentaria in omnes Pſalmos, & in decem Scripturæ Sacræ Cantica, nec non Commentarium in quatuor Evangelia. Teſtatur *Simlerus*, Græcè extare in Bibliotheca Sambuci Commentarium *Euthymii* in epiſtolas Catholicas, quod tamen necdum lucem adſpexit. Hunc *Euthymium*, ſchiſmaticum fuiſſe probat *Leo Allatius* ex Tractatu MS. Bibliothecæ Regiæ, cujus hic titulus eſt: *Euthymii Monachi Zigabeni contra Latinos duodecim Capita de proceſſione Spiritus Sancti*. Panopliam, ejuſque Auctorem *Euthymium* lib. 15. Alexaidos pag. 490. egregiè commendat *Anna Comnena* elegantiſſima quidem Princeps hiſtorica, ſed ſchiſmatica, ut mox ejus referendo Opera, oſtendemus. *Euſtratius*, Metropolita Nicænus, ſcripſit adversùs *Chryſolanum*, cujus mox mentionem fecimus, Opus *de proceſſione Spiritus Sancti*, quod nondùm editum eſt. Quinque alios ejuſdem argumenti com-

compoſuit *Tractatus*, quos adhuc manuſcriptos vidit, & recenſet *Leo Allatius* lib.2.*de Conſenſu Eccleſ.Orient.& Occid.* cap.10. Extant etiam ejuſdem *Euſtratii* Commentarii *in poſteriora Analytica Ariſtotelis* Græcè editi Venetiis anno MDXXXIV. & Commentarii *in Ariſtotelis Ethica* Græcè ibidem typis excuſi anno MDXXXVI. & Latinè Pariſiis MDXLIII. Contra Latinorum dogmata *Nicetas Seidus* Scriptor Græcus edidit Opuſculum, in quo probandum ſuſcipit, antiqua non eſſe novis venerabiliora, ac ſubinde Sedem Romanam, antiquiorem licèt, pluris non eſſe faciendam, quàm Sedem Conſtantinopolitanam. Ampla quædam, nec contemnenda ex hoc Opuſculo fragmenta profert *Leo Allatius* in ſuis libris *de Conſenſu Eccleſ. Orient. & Occid.*lib.1.cap.14.§.1.& 2.lib.2.cap.1.§.2. & lib.3. cap.12.§.4. *Iſaac*, Magnæ Armeniæ Catholicus, ideſt, omnibus Armeniæ Epiſcopis Primatis jure præſidens, claruit, ut conjicit doctiſſimus noſter *Combefiſius* circa annũ MCL. Duas ſcripſit *Orationes Invectivas adverſus Armenorum errores*, quas edidit, & eruditis Notis illuſtravit idem *Combefiſius* in Auctuario Bibliothecę Patrum tom.II.pag.317. *Michael Glycas* Scriptor Græcus, natione Siculus, ſcripſit Annales quadripartitos,qui Latinè ex verſione *Joannis Leunclavii* prodierunt Baſileæ anno MDLXXII. & Græco-Latinè cum verſione & Notis *Philippi Labbei* Pariſiis anno MDCLX. *Diſceptatiunculas duas* ejuſdem *Michaelis Glicæ* edidit Latinè *Jacobus Pontanus* unà cum *Philippi* Monachi Græci *Dioptra* Ingolſtadii anno MDCIV. Plura fragmenta diverſarum epiſtolarum *Michaelis Glicæ* profert *Leo Allatius*, & lib.2. *de Conſenſu Eccl. Occid.*

*cid.& Orient.*cap.18. §.17. citat tres ejuſdem Scriptoris Tractatus adhuc ineditos, unum videlicèt ad *Maximum Smeniotem* de Proceſſione Spiritus Sancti; Alterum, ad eumdem, *an Chriſtus Azymo in ſuprema cœna uſus ſit*, & tertium, qui directus eſt *ad Eſaiam Monachum* de animabus à corpore ſeparatis. Quædam etiam *Glycæ* in Sacram Scripturam Opera Exegetica in Bibliotheca Cæſarea Viennenſi aſſervari MSS. prodit *Poſſevinus* tomo ſecundo *Apparatus* pag.112. *Nicetas* patriâ Byzantinus, & vitæ inſtituto Philoſophus, vel, ut alii volunt, Monachus, ſcripſit *Tractatum Apologeticum* pro Synodo Chalcedonenſi adversùs Armeniæ Principem, quem Græco-Latinum *Leo Allatius* inſeruit tomo I. *Græciæ Orthodoxæ* pag.663. *Conſtantinus Manaſſes* Scriptor Græcus direxit ad *Irenem*, ſororem *Manuelis Comneni* Imperatoris, *Compendium Hiſtoricum* ab initio mundi uſque ad tempus Imperii *Alexii Comneni*, hoc eſt, ad annum uſque MLXXXI. Prodiit iſtud *Compendium Hiſtoricum* Latinè ex *Leunclavii* verſione Baſileæ anno MDLXXIII. Fuit etiam Græco-Latinum typis Pariſiẽſibus excuſum cum Notis *Leunclavii, Meurſii, Allatii*, & *Fabroti* anno MDCLV. Non diù poſt exortam *Bogomilorum* hæreſim claruit in Oriente duodecimo ſæculo *Conſtantinus Harmenopulus* Sebaſtus, Judex Theſſalonicenſis, & Auctor *Promptuarii Juris Civilis*, quod prodiit Græcè Pariſiis anno MDXL. Latinè Lugduni MDLVI. & Græco-Latinè cum *Joannis Merceri*, & *Dionyſii Gothofredi* Notis Genevæ MDLXXXVII. Edidit etiam idem Scriptor *Epitomen divinorum ſacrorumque Canonum*, quam Græco-Latinam publicavit *Leunclavius* tomo I. *Juris Græco-Romani*. Extat quo-

que tom. 1. Auctuarii *Frontoni Duccæi* ad Bibliothecam Patrum liber ab eodem *Conſtantino Harmenopulo* editus *De Sectis Hæreticorum*, cui ſubjicitur *Confeſſio de opinionibus Hæreticorum, & de Fide Orthodoxa*.

Præter iſtos Scriptores Græcos doctrinæ famâ celebres, quos hactenùs laudavimus, alii non minùs eruditionis laude illuſtres duodecimo Eccleſiæ ſæculo in Oriente claruerunt, quos hìc continuâ ſerie recenſere debemus. *Joannes*, ex Monacho in Oxia Inſula ad Sedem Patriarchalem Antiochenam provectus compoſuit *Orationem in donationes Monaſteriorum Laicis factas*, in quas acritèr invehitur, & graviſsimos indè naſcentes abuſus, qui in perniciem Monaſticæ diſciplinæ vergunt, inſectatur. Hanc *Joannis* Orationem, ſeu Tractatum, edidit *Cotelerius* tomo 1. *Monumentorum Eccleſiæ Græcæ*. Jam obſervavimus in Colloquio I. in Hiſtoriam hujus ſæculi duodecimi, *Andronicum* Imperatorem Orientis eſſe verum Auctorem *Dialogi contra Judæos*, quem Cardinalis *Sirletus* putavit, eo tantùm jubente, ab *Euthymio Zigabeno* compoſitum fuiſſe. Extat ille Dialogus tomo 14. Biblioth. Patrum editionis Colonienſis. Floruit eodem ſæculo XII. alter *Andronicus*, dictus *Camaterus* Urbis Conſtantinopolitanæ Præfectus, & Imperatoris *Manuelis Comneni* affinis, qui ſcripſit librum adverſus Latinos, ſeù potiùs *Dialogum* inter *Manuelem* Imperatorem, & Cardinales Romanos *De proceſſione Spiritus Sancti*; quem Dialogum confutavit poſtea *Veccus*, qui ſæculo decimo tertio, hoc eſt, circa annum MCCLXXIV. claruit. Auctor eſt etiam idem *Andronicus Camaterus* Diſputatio-

nis *Imperatoris Manuelis cum Petro Patriarcha Armenorum*, & libelli *de duabus in Chriſto Naturis*. Sed iſti duo libri adhùc inediti ſunt, & extare MSS. dicuntur in Bibliotheca Bavarica. *Georgius* Metropolita Corcyrenſis, de quo, ejuſque libris adverſus Latinos editis latè diſſerit *Leo Allatius* in Diatriba *de Georgiis & eorum ſcriptis*, edidit *Syntagma contra Latinos de Purgatorio igne*, & *Commentarium* etiam contra Latinos, quo probare nititur, Apoſtolos, & Eccleſiam primitivam panem ſolummodò fermētatum in Euchariſtiæ confectione adhibuiſſe. Utrumque Opus Græcè extat in Bibliotheca Barberina. Cardinalis *Baronius* tomo 12. Annalium, videlicèt ad annum 1176. 1178. 1179. & 1180. inſeruit Latinè verſam *Monodiam*, quam hic *Georgius* compoſuit in obitum *Nectarii* Monaſterii Caſulorum Abbatis, nec non aliquot ejuſdem Scriptoris epiſtolas Latinè itidem verſas. *Antonius, Meliſſa* ob Sermonum ejus ſuavitatem nuncupatus, Monachus Græcus, ſcripſit libros duos *locorum communium*, ſeù *ſententiarum* ex SS. Patrum Scriptis excerptarum, *de virtutibus*, *& vitiis*, qui extant tomo 5. Biblioth. Patrum editionis Pariſienſis pag. 878. *Blaſius Achridenus*, Metropolita Theſſalonicenſis, ab *Hadriano IV.* Papa per litteras ſollicitatus, ut relicto Græcorum ſchiſmate ad Romanæ Eccleſiæ gremium rediret, reſpondit, Eccleſiam Græcam non eſſe ſchiſmaticam, nec Romanam Eccleſiam ſuperiorem. Extat ejus ad *Hadrianum* epiſtola, unà cum litteris *Hadriani* Papæ apud *Baronium* ad annum MCLV. *Lucas*, *Chryſoberges* cognomento dictus, cujus in Colloquio ſecundo in Hiſtoriam hujus ſæculi duodecimi texendo ſeriem Patriarcha-

rum Conſtantinopolitanorum, jam meminimus, tredecim condidit *Decreta Synodalia*, nimirùm, *ne fiant nuptiæ in ſeptimo gradu conſanguinitatis*; *De Clericis ſe immiſcentibus ſæcularibus negotiis*; *ne jusjurandum irregulare ſervetur*; *De infantibus captivis baptizandis*; *de Agarenis &c.* Quæ Decreta *Leunclavius* inſeruit libro 3. *Juris Græco-Romani* pagin. 217. *Alexius Ariſtenus*, Scriptor Græcus, & Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Oeconomus, *Synopſim Canonum* Notis illuſtravit, quas *Beveregius* in *Pandectæ Canonum* edidit Oxoniæ anno MDCLXXII. in eamdem Synopſim Canonum Scholia ediderat *Simeon Logotheta*, qui *Alexio Ariſteno* ſuppar fuit, ſed hęc Scholia, ut obſervat *Beveregius*, omninò perierunt. Sunt nonnulli Critici, qui exiſtimant, hunc Simeonem Logothetam juniorem eſſe Auctorem libri de *Opificio Mundi*, quem MS. penès Dominum *Du Freſne Du Cange* extitiſſe memorat *Caſimirus Oudinus* in Supplemento Scriptorum Eccleſiaſtic. pag. 413.

Huic Catalogo Græcorum Scriptorum, qui ſuâ eruditione ſæculo 12. Orientem illuſtrarunt, accenſeri meritò debent *Joannes Cinnamus*, *Theorianus*, *Hugo Etherianus*, *Nicephorus Bryennius Macedo*, *Anna Comnena*, & *Joannes Zonaras*, de quorum Operibus pauca hìc dicemus. *Joannes Cinnamus* cognomento *Grammaticus*, ſcripſit Hiſtoriam duorum *Comnenorum* Imperatorum, *Joannis*, & *Manuelis*, quam in ſex libros diſtributam cum Verſione latina, Notisque Hiſtoricis, & Philologicis *Carolus Ducangius* edidit Pariſiis an. MDCLXX. Hunc *Joannem Cinnamum*, præ cæteris aliis Scriptoribus Gręcis, *Auctorem elegantem* appellant *Leo*

Allatius in Diatriba de *Symeonum Scriptis*, & *Gerardus Voſſius* lib.4.*de Hiſtoricis Græcis* cap. 19. *Theorianus*, natione Græcus, & ab Imperatore *Manuele Comneno* miſſus ad Armenos, ut cum ipſis pro fide Orthodoxa diſputaret, *Dialogum*, ſeù Colloquium habuit cum Armenorum Patriarcha, qui *Theoriani* argumentis victus manus dedit. *Dialogum* iſtum litteris mandavit *Theorianus*, in quo præcipuè in id incumbit, ut Sanctorum Patrum authoritate Eutychianos & Monophyſitas, quorum erroribus Armeni infecti erant, refellat, & doctrinam Catholicam de duabus in Chriſto naturis, Synodique Chalcedonenſis authoritatem ſtabiliat. Edidit hunc Dialogum Græco-Latinum *Joannes Leunclavius* Baſileæ anno MDLXXVIII. eumque exinde recudi curavit *Fronto Duccæus* in Bibliotheca Patrum Græco-Latina. *Hugo Etherianus*, licèt natione Hetruſcus eſſet, floruit tamen Conſtantinopoli, imperante *Manuele Comneno*, quo annuente, tres libros, pro dogmatibus Latinorum conſcripſit, in quibus præcipuos è Schiſmaticis Auctores copioſè & eruditè confutavit, putà Nicomediæ Antiſtitem, Nicolaum Methonenſem, Nicetam Byzantinum, quem Philoſophũ appellat, Theophylactum, & Photium. Edidit etiam idem *Hugo Etherianus* librum *de Anima corpore exuta*. Extant omnes illius Scriptoris libri tomo 22. Bibliothecæ Patrum pag. 1176. *Nicephorus Bryennius*, gener *Alexii* Comneni Orientis Imperatoris, omni diſciplinarum genere inſtructus fuit. Scripſit enim *rerum Byzantinarum Hiſtoriam* ab anno MLVII. uſque ad annum MLXXXI. quæ prodiit Græco-Latina cum Verſione & Notis *Petri Poſſini* Pariſiis an. MDCLXI.

No-

Notas etiam hiſtoricas & Philologicas in eamdem hiſtoriam ſcripſit *Carolus Ducangius*, & ad Calcem *Cinnami* Scriptoris Greci edidit Pariſiis an. MDCLXX. Uxorem habuit Nicephorus Bryennius *Annam Comnenam* Imperatoris *Alexii Comneni* & *Irenes* filiam, omni ſcientiarum laude claram, quippè quæ *Hiſtoriarum* libros 15. de rebus ab *Alexio Comneno* Imperatore patre ſuo geſtis, quos ideò *Alexaida* appellavit, elegantiſſimè ſcripſit, qui integri cum Notis *Heſchelii*, & *Poſſini* Gloſſario prodierunt Pariſiis Græco-Latini anno MDCLI. Notas etiam hiſtoricas & Philologicas in eosdem quindecim libros concinnavit *Carolus Du-Cangius* & Hiſtoriæ *Cinnami* ſubjecit Pariſiis anno MDCLXX. Verùm, quamvis *Anna Comnena* Princeps fuerit hiſtorica elegantiſſima, in hoc tamen jure ac meritò reprehenditur, quòd in ſua deſcribenda Hiſtoria, paſſim *Alexio Comneno* Imperatori patri ſuo nimiùm adulatur; quòdque Græcorum Schiſmati addicta Preſules & Sacerdotes Latinos, qui ſacris Expeditionibus aderant, calumniis proſcindat, eosque ceù immanes & ſanguinarios traducat libro decimo his verbis: *At Barbarus Latinus, ſimul atque initiatus ſacris, primitias Sacrificii libaverit, Clypeo ſtatim in lævam inſerto, correpta in dexteram vibrataque lancea, ſimul divinum communicat corpus & ſanguinem, ſimul torvum ac ſanguinarium tuetur, deſignans ad cædem homines oculis vir Sanguinum. Adeò barbarum hoc genus non minus ſibi belli ac gladii jus uſumque arrogat, quàm Sacerdotii apicem depoſcit.* Non ſolùm *Anna Comnena* litteris exculta fuit, ſed etiam *Alexius Comnenus* Imperator, ejus Pater, & *Irene Ducæna* ipſius mater litteras impensè colue-

runt. Extant ſiquidem *Alexii Comneni* Imperatoris Monita ad *Spaneam* nepotem, verſibus politicis Græcobarbaris ſcripta & publicata Venetiis à *Chriſtophoro Zaneto*, ſed ſine verſione latina& abſque ulla mentione anni impreſſionis. Hujus Operis exemplar MS. in Bibliotheca Cæſarea extare teſtatur *Lambecius* lib.5. pag.262. aliudque in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi aſſervari monet *Du-Cangius* Tomo 2. *Gloſſarii mediæ Græcitatis* in Indice Auctorum Grecorum ineditorum, qui in eo laudantur. *Irenem* verò *Ducænam*, matrem *Annæ Comnenæ*, ingenio itidèm præditam, litteriſque inſtructam fuiſſe, teſtatur ipſamet *Anna Comnena* in *Alexiade* lib.5. pag.147. ubi matris ſuæ ſtudia, & litterarum patrocinium extollit. Denique, inter Scriptores Græcos, qui duodecimo ſæculo floruerunt, recenſetur *Joannes Zonaras*, qui multis in juventute dignitatibus ornatus, & in Imperio Orientis Clariſſimus, ſæculo nuncium remiſit, ac vitam iniit monaſticam ſub Regula Sancti Baſilii. *Annales* ſcripſit ab Orbe condito uſque ad obitum Imperatoris *Alexii Comneni*, hoc eſt, uſque ad annum MCXVIII. iſtud Annalium Opus Pariſiis anno MDCLXXXVI. edidit *Du-Cangius*, illudq; diſtribuit in 18. libros. *Commentarios* etiam *Zonaras* adornavit *in Canones Apoſtolorum, & ſacrorum Canonum*, necnon in Epiſtolas Canonicas Sanctorum Patrum Dionyſii & Petri Alexandrinorum, Gregorii Thaumaturgi, & Baſilii. *Canon*, ſeù *Hymnus* de Sancta Virgine, Auctore *Zonara*, extat in Bibliotheca Patrum, & in Tomo 3. *Monumentorum Eccleſiæ Græcæ*, quæ edidit *Cotelerius*.

Nonnullos duodecimi ſæculi Scriptores Grecos,

cos, qui parùm noti ſunt, aut quorum Opera apud viros eruditos non multùm ponderis habent, conſultò prætermitto, duos tamen ejusdem ſæculi Scriptores Græcos, videlicèt *Lupum Protoſpatam*, & *Theodorum Balſamonem*, cujus ſub finem Colloquii II. obitèr mentionem feci, ſilentio hìc præterire minimè debeo. *Lupus Protoſpata*, quem ità cognominatum ajunt, quòd Officio Protoſpatarii in Palatio Imperatoris fungeretur, ſeù Palatinorum Militum Dux eſſet; ex Apulia oriundus, ſcripſit *Chronicon de Rebus in Regno Neapolitano Geſtis* ab anno DCCCLX. ad annum MCII. breve quidem ſed accuratum, teſte *Auberto Miræo*. Hoc Chronicon edi curavit *Antonius Caratioli* Theatinus Neapoli anno MDCXXVI. illudque continuavit ad annum uſque MDXIX. *Theodorus Balſamon* juſſu *Manuelis* Imperatoris, & *Michaëlis Anchialis* Patriarchæ Conſtantinopolitani, *Expoſitionem Nomocanonis Photii* aggreſſus, Opus poſtmodùm abſolutum *Georgio Xiphilino* Patriarchæ Conſtantinopolitano nuncupavit. Eo in Opere Latinam Eccleſiam totis ſuis viribus infamat *Balſamon*, qui tamen, ut ait *Leo Allatius* lib. 2. *de Conſenſu Eccl. Occid. & Orient.* cap. 13. execrabiliora evomuit in *Meditatis*, maximè dùm agit de Patriarcharum Privilegiis, & in Reſponſionibus ad *Marcum* Patriarcham Alexandrinum. Ea Balſamonis *Meditata* publicavit *Joannes Leunclavius* Tomo 7. *Juris Græco-Romani*, ejus verò *Reſponſa ad Interrogationes Marci Patriarchæ Alexandrini* edidit idem *Leunclavius* lib. 5. *Juris Græco-Romani*. Præter hosce libros, *Theodorus Balſamon*, Græcorum ſui temporis doctiſſimus, Juris Orientalis, Canonumque Eccleſiaſticorum,

PP 4 om-

omnium quos tulit ferax Græcia peritiſſimus, varia reliquit Opera, quæ in ſæpè citato Opere *Juris Græco-Romani* inſeruit *Leunclavius*.

D. Conſtituimus in ſecunda Claſſe Scriptorum, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo floruerunt, illuſtres Auctores, qui res ad Hiſtoriam ſpectantes litteris mandarunt. Cedo itaque, ſi placet, nomina & Opera eorum, qui duodecimo ſæculo de Hiſtoria ſcripſerunt?

M. Cùm inter Hiſtoricos duodecimi ſæculi Scriptores, alii ſint, qui univerſalem Hiſtoriam ſcriptis conſignarunt, alii, qui particulares dumtaxàt Hiſtorias videlicèt *Rerum Anglicarum*, aut *ſacrarum Expeditionum* proſecuti ſunt; illos ut ordine percenſeamus, ab his incipiemus, qui Hiſtoriam univerſalem conſcripſerunt. *Florentinus*, *Bravonius* dictus, natione Anglus, & Monachus Vvigornienſis ſcripſit *Chronicon* ab Orbe condito uſque ad annum MCXVIII. ex *Mariano Scoto* ut plurimùm deſumptum, quod excuſum eſt Londini anno MDXCII. & Francofurti anno MDCI. Scripſit etiam idem Auctor librum de *Regali Proſapia Anglorum*, ſeù *Regum Anglorum Genealogia*, qui habetur ad calcem ejus Chronici in Editione Londinenſi. *Hugo*, Ordinis Sancti Benedicti Monachus Floriacenſis, ſcripſit *Chronicon* à creatione mundi, uſque ad annum DCCCXLVIII. quod *Monaſterii* editum eſt añoMDCXXXVIII. Compoſuit quoque *Hugo* libros duos *de Regia poteſtate, & Sacerdotali dignitate*, *ad Henricum Angliæ Regem*, quos publicam in lucem emiſit doctiſſimus *Baluzius* Tom. 4. *Miſcellaneorum* pag. 9. *Ordericus Vitalis* Anglus, & Monachus, *tredecim Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libros* à

Nata-

Natali Chriſti Domini uſque ad annum MCXLII. lucubravit, quos in volumine *Hiſtoricorum Normanniæ* publicâ luce donavit *Duſchenius*. Inter Opera, quæ edidit *Sigebertus* Gemblacenſis in Brabantia Monachus Ordinis Sancti Benedicti, duo ſunt præcipua, quæ ad Hiſtoriam univerſalem pertinent, nimirùm liber *de Viris Illuſtribus*, ſeù de *Scriptoribus Eccleſiaſticis*, & *Chronicon* ab anno CCCLXXIX. ad annum MCXII. perductum, quod *Anſelmus* Gemblacenſis Abbas, & Scriptor ejuſdem ſæculi duodecimi continuavit uſque ad annum MCXXXVI. Hanc *Chronici Sigeberti* Continuationem, unà cum aliis duabus, quarum una perducitur ad annum MCXLIX. alia uſque ad an. MCCXXV. in lucem edidit *Aubertus Miræus* Antuerpiæ anno MDCVIII. In conſcribenda Hiſtoria excelluit *Otto* Friſingenſis Epiſcopus, qui filius fuit S. *Leopoldi* Marchionis Auſtriæ, & *Agnetis* ſororis *Henrici V.* Imperatoris, quæ primis nuptiis Friderico Suevorum Duci juncta fuit, ex eoque *Fridericum* patrem *Friderici* Imperatoris, & *Conradum* Germaniæ Regem genuit. Quarè *Otto* Friſingenſis Epiſcopus, nepos exſtitit *Henrici IV.* ſororius *Henrici V.* frater uterinus *Conradi* Regis Germaniæ, & *Friderici* Imperatoris Patruus. Verùm, Majorum ſuorum ſtemmata pro Chriſto parvi faciens *Otto*, Ordini Ciſtercienſi nomē dedit, dein Abbas Morimundenſis in Burgundia, ac demùm Friſingenſis Epiſcopus creatus eſt. Scripſit *Chronicon* à creatione Mundi uſque ad annum MCXLVI. ſeptem libris comprehenſum, quibus octavum addidit de fine Mundi, Antichriſti perſecutione, & Mortuorum reſurrectione. Octo hoſce libros primus edidit

CHIII. *Joan-*

Joannes Cuſpinianus Argentinæ MDXV. Prodierunt deinceps Baſileæ anno MDLXIX. ac denique Francofurti inter Hiſtoricos Germanos anno MDLXXXV. & MDCLXX. typis excuſi ſunt, unà cum continuatione *Ottonis de Blaſio* qui Chronicon *Ottonis Friſingenſis* perduxit uſque ad annum MCCX. Scripſit etiam *Otto Friſingenſis* libros duos *de Geſtis Friderici Barbaroſſæ Imperatoris*, nepotis ſui, qui ad calcem ejus Chronici excudi ſolent. Piè obiit *Otto Friſingenſis*, ejusque Sepulchrum ſtatim ab ipſius morte in veneratione apud fideles fuiſſe affirmat *Rodevicus*, qui illius Hiſtoriam continuavit. *Hugo Menardus*, Ordinis Benedictini Congregationis Sancti Mauri, *Ottonem Friſingenſem* Martyrologio Monaſtico ad diem 22. menſis Septembris inſcripſit, & *Henriquez* Menologio Ciſtercienſi ad diem 7. ejusdem menſis.

In hac ſerie Virorum Illuſtrium, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo de Hiſtoria univerſali ſcripſerunt, locum itidèm habere debent *Godefridus*, vel *Gotefridus Viterbienſis*, *Robertus de Torigny*, vulgò dictus *Robertus de Monte*, & *Joannes Bromptonus*; quorum primus, ſeù *Gotefridus Viterbienſis*, natione fuit Italus, dignitate Presbyter, & trium Imperatorum *Conradi III. Friderici I.* & *Henrici VI.* Capellanus ac Notarius. Scripſit ad *Urbanum III.* Summum Pontificem *Chronicon* univerſale, quod, ob diffuſam rerum, ætatum, Gentiumque hiſtoriam, *Pantheon* appellavit, ab Orbe condito ad annum uſque MCLXXXVI. iſtud *Chronicon*, licèt multis fabulis refertum ſit, habet tamen aliqua ſingularia, & extat inter Scriptores Rerum Germanicarum à *Joanne Piſtorio* editos Francofurti

anno

anno MDLXXXIV. *Robertus de Torigni* Gallus, vulgò dictus *Robertus de Monte*, eò quòd eſſet Abbas Sancti *Michaelis de Monte* in Diœceſi Abrincenſi, continuavit Chronicon *Sigeberti* ab anno MCXII. uſque ad annum MCLXXXVI. De hoc Chronographo in Chronico ejusdem Monaſterii Sancti *Michaelis de Monte* à *Labbeo* Tomo 2. Biblioth. pag. 449. publicato, ad annum MCLIV. legitur: *anno* MCLIV. *Menſe Majo ſexto Kal. Junii, feria* 5. *infrà Octavas Pentecoſtes electus fuit Robertus de Torinejo, Prior Clauſtralis Becci. Plurima bona operatus eſt, & fuit Cuſtos Caſtelli de Ponte Urſonis. Obiit* MCLXXXVI. Chronicon *Roberti* ſub ejus nomine uſque ad annum MCCX. Auctor quidam Anonymus continuavit, & alia quædam ejusdem *Roberti* Opera vulgavit *Lucas Dacherius*. Denique, *Joannes Bromptonus*, natione Anglus, Monachus Ciſtercienſis, & poſteà Cœnobii Jornalenſis, vel Jorvalenſis, in agro Eboracenſi Abbas, *Chronicon* condidit ab anno DLXXXVIII. ad annum MCXCIX. quod inter Scriptores X. Anglicos *Tuviſdenus* publicavit Londini anno MDCLII. Exiſtimat tamen *Seldenus*, Joannem Bromptonum non eſſe Auctorem iſtius Chronici, ſed illud dumtaxàt in uſum ſui Monaſterii deſcribi curaſſe.

D. Percenſe nunc, quæſo, illos Scriptores, qui litteris mandarunt celebrem *Hiſtoriam ſacrarum Expeditionum*, quas Chriſtiani in Oriente contrà Turcas ad recuperandam Terram Sanctam duodecimo Eccleſiæ ſæculo magnis animis ſuſceperunt?

M. Inter eos, qui duodecimo ſæculo famoſam ſacrarum Expeditionum Hiſtoriam deſcripſerunt,

runt, quatuor ſunt omninò ignoti, utpotè Anonymi; Alii verò, qui noti ſunt, novem recenſentur, quorum primus eſt *Petrus Theutbodus*, qui rerum, quas ſcripsit, teſtis oculatus fuit. Secundus, eſt *Robertus* Gallus Monachus Sancti *Remigii* Remenſis, qui ſacræ Expeditioni interfuit, & juſſu Sancti *Bernardi* Abbatis ſui eamdem Hiſtoriam libris novem deſcripsit,ſed desiit inVictoria apud Aſcalonam anno MXCIX. à Chriſtianis reportata. Tertius eſt *Baldricus*, Gallus, primùm Monachus,dein Archiepiſcopus Dolensis in Aremorica factus, qui *Hiſtoriam Hieroſolymitanam* deſcripsit quatuor libris, quibus Chriſtianorum Latinorum res geſtas in Oriente ab anno primo ſuſceptæ ſacræ Expeditionis, ſeù ab anno MXCV. uſque ad captam à Latinis Hieroſolymam, & *Godefridi Bullionii* Regis mortem, ideſt ad annum MC. veracitèr juxtà ac elegantèr deſcripsit,teſte *Orderico Vitali* ſub finem libri noni Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Quartus, eſt *Raymundus de Ageles* Gallus, Canonicus Podienſis,qui Comitem Toloſanum exercitum in Terram Sanctam ducentem ſecutus, ſcripsit *Hiſtoriam Hieroſolymitanam*. Quintus eſt *Albertus*, Gallus, Aquenſis Eccleſiæ Canonicus & Sacriſta, qui *Hiſtoriam Hieroſolymitanæ Expeditionis* in 12. libros diviſam perduxit uſque ad annum ſecundum *Balduini* hujus nominis II. Hieroſolymorum Regis; hoc eſt, uſque ad annum MCXX. Sextus eſt *Fulcherius* Monachus Carnotenſis Gallus, qui *Robertum* Normanniæ Ducem cum exercitu an.MCXX. inTerram Sanctam proficiſcentem comitatus eſt,ſcripſitque *Hiſtoriam*, quam vocavit; *Geſta Francorum Hieruſalem peregrinantium ab anno* MXCV. *ad annum uſ-*

que

que MCXXIV. Septimus, eſt *Gautherus*, ſive *Galterius* dictus *Cancellarius*, natione Gallus, qui texuit Hiſtoriam rerum, quas Chriſtiani ad Antiochiam anno MCXV. feliciter geſſerunt; & rerum ab iiſdem Chriſtianis anno MCXIX. infeliciter geſtarum, quibus ipſemet interfuit. Octavus, eſt *Guibertus*, gente Gallus, & Abbas Monaſterii S. *Mariæ Novigenti* in pago Laudunenſi, qui deſcripſit *Geſta Dei per Francos*, ſeu *Hiſtoriam Hieroſolymitanam*, novem libris comprehenſam. Hic Scriptor fuit admodùm celebris, multaque alia edidit Opera, quæ collegit, ex Codicibus MSS. eruit, & cum Notis & Obſervationibus doctiſſimis primus in lucem extulit *Lucas Dacherius* Pariſiis anno MDCLI. Ultimus, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo ſacrarum Expeditionum adornavit Hiſtoriam, fuit *Guillelmus* Archiepiſcopus Tyrius, quem alii Gallum, alii Germanum, alii veroſimiliùs natione ſyrum fuiſſe putant. Scripſit viginti tres libros de *Hiſtoria Belli à Principibus Occidentis Chriſtianis in Palæſtina ac Oriente geſti*, ab anno MXCV. uſque ad annum MCLXXXIV. Quapropter, ipſius Hiſtoria rerum per annos LXXXIX. in Bello ſacro geſtarum narrationem complectitur. Hos novem Scriptores, ſicut & alios quatuor Anonymos, qui, ut mox dixi, Hiſtoriam de ſacris Expeditionibus, duodecimo ſæculo litteris prodiderunt, *Jacobus Bongarſus* inſeruit in ſua *Hiſtoricorum de ſacro Bello Collectione*, quam ſub hoc Titulo: *Geſta Dei per Francos*, Hannoniæ anno MDCXI. publici juris fecit.

D. Fueruntne alii duodecimi Eccleſiæ ſæculi Scriptores, qui, prætèr hanc Hiſtoricam rerum in Bel-

in Bello ſacro geſtarum narrationem, aliquas particulares Hiſtorias, vel Chronica ediderunt?

M. Complures alii fuerunt, quos hic breviter indicabo. Rerum Anglicarũ Hiſtoriam ſcripſerunt quinque inſignes viri, ſcilicèt *Guillelmus Malmesburienſis*, *Henricus Huntingtonienſis*, *Rogerius Hovedenus*, *Guillelmus Neubrigenſis*, & *Radulphus de Diceto*. Anglorum Hiſtoriam accuratè deſcripſit *Guillelmus* cœnobii Malmesburienſis in Anglia Monachus, dictus *de Sommerſet*, libris quinque, quibus duos Hiſtoriæ *Novellæ* addidit libros, & quatuor alios *de Rebus Geſtis Pontificum Anglorum*, qui omnes libri extant inter Scriptores Rerum Anglicarum ab *Henrico Savilio* editos annis MDXCVI. Londini, & MDCI. Francofurti. Vitam S. *Aldhelmi* Epiſcopi Schireburgenſis ab eodem Guillelmo Malmesburienſi ſcriptam edidit *Mabillonius* ſæculo IV. Benedictino, Tomo I. pag. 726. & ſeqq. *Henricus* Huntingtonienſis Archidiaconus, edidit ad *Alexandrum* Lincolnienſem Epiſcopum *Hiſtoriam Rerum Anglicarum* libris decem, qui extant inter Scriptores Rerum Anglicarum *ab Henrico Savilio* editos. Epiſtolam *de contemptu Mundi* ab Henrico Huntingtonenſi Archidiacono exaratam publicavit *Lucas Dacherius* Tomo VIII. Spicilegii. *Rogerius Hovedenus* Hiſtoriam, ſive Annales Anglorum duobus elaboravit libris, quos auſpicatus eſt, ubi *Venerabilis Beda* deſiit, ab anno videlicet DCCXXXI. eoſque perduxit uſque ad *Joannem* dictum *ſine terra* Anglorum Regem, qui anno MCXCIX. regnare cæpit. Extant *Rogerii Hovedeni* Annales inter Autores *Rerum Anglicarum ab Henrico Savilio* editos.

tos. *Guillelmus* cognomento *Paruus*, dictus etiam *Neubrigenſis*, quòd Cœnobii Neubrigenſis Canonicus regularis eſſet, Hiſtoriam Anglicam ab anno MLXVI. uſque ad annum MCXCVII. concinnavit in quinque libros diſtributam, quæ Pariſiis cum Notis *Joannis Picardi* prodiit anno MDCX. *Radulphus de Diceto* compoſuit *Imagines Hiſtoriarum* ab anno MCXLVIII. ad annum MCC. & *Abbreviationes Chronicorum* ab initio Mundi uſque ad annum MCXCVIII. Hæc *Radulphi de Diceto* Opera extant inter Scriptores decem Anglicos à *Tuuiſdeno* editos Londini anno MDCLII. Pars tamen prior *Abbreviationum Chronicorum*, quæ eſt ab Orbe condito uſque ad S. *Gregorium M.* Papam, edita non fuit, eò quòd non niſi vulgaria & è trivio petita contineret. His quinque Scriptoribus Anglis alios nonnullos adjungere poſſem, qui *Rerum Anglicarum* Hiſtoriam ſcripſerunt, ſed ut brevitati conſulam, his, ut potè minus notis, in preſentia referendis ſuperſedebo. Legeſis, ſi tibi per otium liceat, *Baleum*, & *Pitzeum*, qui de Scriptoribus Anglis eruditè ac copiosè tractarunt.

D. Abſoluiſtine tandèm ſeriem Scriptorum, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo Chronica, vel particulares Hiſtorias ediderunt?

M. Tres adhùc proferam hiſtoricos duodecimi ſeculi Scriptores, miſſis cæteris aliis, qui minùs famæ celebritate claruerunt. Primus, eſt *Hugo*, qui ex Monacho Virdunenſi, factus Abbas Flaviniacenſis in Ducatu Burgundiæ, ſcripſit *Chronicon Virdunenſe* duas in partes diſtributum, quarum prima incipit à Chriſto nato & deſinit ad annum MII. Secunda verò ab anno MII. perducitur

tur ad annum uſque MCXI. Hoc Chronicon tanti fecit *Labbeus*, ut illud *Theſaurum incomparabilem* appellarit, & ex ipſo Authoris Autographo in Bibliotheca Soc. Jeſu Claromontana Pariſiis aſſervato ediderit in ſua *Bibliotheca Nova MSS.* Tomo I. pag. 75. Alter Scriptor Hiſtoricus, eſt *Sugerius* Abbas Cœnobii S. *Dionyſii* propè Pariſios, *Ludovico VI.* & *Ludovico VII.* Galliarum Regibus ab intimis conſiliis ac Miniſterio, qui ſcripſit Vitam *Ludovici VI.* cognomento *Groſſi*, librum *Epiſtolarum* de gravioribus Galliarum Regni negotiis, quibus *Ludovico VII.* dicto *Iuniore* ad Sacram Expeditionem profecto, ſumma cum laude præfuit; edidit etiam librum *de Rebus in Adminiſtratione Cœnobii Sandionyſiani à ſe Geſtis*, & alterum *de Conſecratione Eccleſiæ à ſe ædificatæ*, *& Translatione Corporum Sancti Dionyſii & Sociorum.* Edita ſunt hæc *Sugerii* Abbatis Opera à *Franciſco Ducheſnio* Tomo IV. *Scriptorum Hiſtoriæ Francorum.* Tertius denique Scriptor Hiſtoricus, eſt *Saxo* dictus *Grammaticus*, gente Danus, qui, in gratiam *Abſalonis* Archiepiſcopi Lundenſis ſuorum ſtudiorum impulſoris, compoſuit ſtylo venuſto, florido & eleganti (ut obſervat *Deſiderius Eraſmus* in *Ciceroniano*) libros ſexdecim *Hiſtoriæ Danicæ*, quę ampliſſimis Prolegomenis, & perdoctis Notis à *Stephano Ioanne Stephanio* illuſtrata prodiit *Soræ* anno MDCXLIV. Sed ſatis hactenùs dictum ſit de hiſtoricis Scriptoribus duodecimi ſæculi.

D. Tibi nunc differendum incumbit de viris Galliarum Illuſtribus, quos in tertia claſſe Scriptorum duodecimi Eccleſiæ ſæculi repoſuimus.

M.

M. Non facile eſt enumerare quàm multi nobiles Scriptores, illuſtreſque viri ſæculo Eccleſiæ duodecimo floruerint in Galliis, & præſertim in Academia Pariſienſi, ad cujus dignitatem extollendam & amplificandam plurimùm contulerunt tres Galliarum Reges litteratorum omnium patroni ac Mæcenates munificentiſſimi, videlicèt *Ludovicus VI.* cognomento *Craſſus*, Philippi filius, *Ludovicus VII.* dictus *Iunior*, & *Philippus Auguſtus*. At enim, præter hiſtoricos Scriptores Gallos, quos jam laudavimus, circà initium duodecimi ſæculi celebres extiterunt in Academia Pariſienſi Theologi, Philoſophi, Oratores, & Grammatici, quorum nonnulli etiam ſuperiori ſeculo claruerunt; ſcilicèt *Anſelmus* Laudunenſis & *Rodulfus* fratres, *Gilbertus* univerſalis dictus; *Hugo Farſitus*, *Richardus*, *Rupertus Tuitienſis*, *Algerus* inſignes Theologi: *Guillelmus Campellenſis*, *Guillelmus S. Theodorici*, *Gildurius* Cænobii S. Victoris primus Prior & Abbas, *Petrus Abaelardus*: *Hugo*, & *Thomas* San Victorini Canonici Regulares, *Guillelmus de Conchis*, & *Bernardus* Carnotenſis præſtantiſſimi Philoſophi & Grammatici: *Vlgerius* Andegavenſis: *Ioslenus*, ſeu *Goslenus*, qui fuit Epiſcopus Sueſſionenſis, *Gilbertus Porretanus*, Epiſcopus Pictavienſis, *Henricus Murdachius*, & alii innumeri. Circa medium ſæculum duodecimum illuſtres fuerunt in Academia Pariſienſi *Petrus Lombardus*, Joannes *Belethus*, *Adam de paruo*, *Hugo de Campo Florido*, *Ioannes Sareſberienſis*, *Petrus Cellenſis*, *Arnulfus* Lexovienſis, *Mauricius de Soliaco*, *Thomas* Cantuàrienſis, *Petrus Cantor*, *Petrus Comeſtor*, & alii longè plures. Circà finem ejuſdem XII. ſæculi

magnam in Academia Pariſienſi ſibi eruditionis famã pepererunt *Petrus Bleſenſis*, *Petrus Pictavienſis*, *Alanus de Inſulis*, *Petrus corbolienſis*, *Stephanus Tornacenſis*, *Guillelmus Brito*, *Gualterus Inſulenſis*, *Petrus de Riga*, *Odo de Soliaco*, *Robertus de Curthonio*, *Stephanus de Langetona*, *Ægidius Corbolienſis*, aliique propè infiniti, quorum accuratiſſimum Catalogum texit, eorumque merita, ac Opera percenſet *Egaſſius Bulæus* ad calcem Tomi II. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*. Non eſt certè animus ſingillatim hìc expendere, & ad Criſim revocare omnia Opera horumce, & aliorum clariſſimorum virorum, qui duodecimo ſæculo Academiam Pariſienſem doctrinâ & pietate illuſtrarunt, ſed ne in immenſum diffundar, præcipuorum dumtaxat Scriptorum Opera breviter annotabo. *Petrus Abaelardus*, cujus variam fortunam, errores, ac pænitentiam deſcripſimus in Colloquio tertio, varia reliquit Opera, ex quibus extant Epiſtolæ variæ, Expoſitiones in Orationem Dominicam, in Symbolum Apoſtolorum, & in Symbolum S. *Athanaſii*, Solutiones *Problematum* ab *Heloiſſa* propoſitorum, Commentariorum in Epiſtolam ad Romanos libri quinque, Sermones XXXII. ad Virgines Paracletenſes per totum annum legendi; *Introductionis ad Theologiam* libri tres, quorum poſtremus eſt imperfectus; Liber adverſus Hæreſes, & *Inſtitutio*, ſeu *Regula Sanctimonialium*, rogante *Heloiſſa*, Virginibus Paracletenſibus ſcripta. Quæ omnia *Abaelardi* Opera edita ſunt ab Illuſtri viro *Franciſco Amboeſio*. Opera *Gilberti Porretani* Epiſcopi Pictavienſis, de quo plura in Colloquio tertio diximus, necdùm edita ſunt, ſed in variis Biblio-

Bibliothecis adhuc manuſcripta latent. Solam ejus Epiſtolam ad *Matthæum Abbatem S. Florentii* edidit *Lucas Dacherius* in Appendice ad Opera *Guiberti* Abbatis Novigentini. *Joannes Belethus*, Theologus Pariſienſis, ſcripſit librum *de Divinis Officiis*, cujus meminit *Henricus* Gandavenſis in libro *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Opera *Petri Bleſenſis*, à natali ſolo, Bleſis videlicet urbe Galliæ nobiliſſima ſic cognominati, & Humanioribus litteris excultiſſimi, ſacrarumque litterarum, & Juris Canonici peritiſſimi, curâ ac ſtudio *Petri de Guſſanvilla* collecta, & Notis atque variantibus Lectionibus illuſtrata prodierunt Pariſiis anno MDCLXVII. & exinde in Bibliotheca Patrum Tomo XXIV. Eccleſiam Carnotenſem in Galliis duodecimo ſæculo doctrinâ & ſanctitate illuſtrarunt tres inſignes Epiſcopi, videlicet *Iuo*, *Joannes Saresberienſis*, & *Petrus Cellenſis*, quorum primus, ſcilicet *Iuo*, edidit *Decretorum librum* in decem octo partes diſtributum, & maximam partem ex *Burchardi* Collectione depromptum, quo ante *Gratiani* tempora per ſexaginta annos uſi ſunt Juriſtæ. Verùm, hìc obitèr obſervare debes, duas extare Canonum ac Decretorum Collectiones antiquas, quæ *Iuoni* Carnotenſi Epiſcopo attribuuntur, quarum unam, quæ *Decretum Iuonis* vulgò vocatur, periti Critici vindicant *Iuoni*, Alteram verò, quæ *Pannormia* dicitur, alii poſt doctiſſimum *Baluzium* adiudicant *Iuoni*, alii exiſtimant, Opus eſſe *Hugonis* cujuſdam Catalaunenſis, qui Decretum *Iuonis* in compendium redegit, ſicut teſtatur noſter *Vincentius Bellouacenſis*, qui ſæculo ſeſqui medio poſt *Iuonem* obiit, libro XXV. *Speculi Hiſtorialis* cap.

LXXXIV. ubi de *Iuone*, & de *Hugone Catalaunenſi*, ejus Abbreviatore ſermonem habet. Hanc Criticorum Controverſiam, quæ longiùs me abduceret, in medio relinquo. Scripſit Prætereà *Iuo* Carnotenſis Epiſcopus *Epiſtolas* CCLXXXVII. quas Eccleſiaſticæ Diſciplinæ promptuarium meritò appellaveris, Item *Sermones* XXIV. & *Chronicon breve de Regibus Francorum*. Alter Epiſcopus Carnotenſis *Joannes Saresberienſis* ex Anglia quidem oriundus, ſed in Scholis Pariſienſibus per multos annos divinis ſcientiis inſtructus varia compoſuit Opera, in primis egregium ſuum, & à viris peritis tantoperè laudatum Opus *de Nugis Curialium*, ſeu *Polycraticum*, quod dicavit Sancto *Thomæ* Cantuarienſi adhuc ejuſdem Eccleſiæ Archidiacono, Regiſque Angliæ Cancellario. Paſſionem ejuſdem S. *Thomæ* Cantuarienſis Archiepiſcopi ab eodem *Joanne Saresberienſi* deſcriptam, cujus meminit *Nangius* in Chronico ad annum MCLXXX. dicit, ſe vidiſſe MS. in Bibliotheca Regalis Montis Ordinis Ciſtercienſis *Caſimirus Oudinus* in Supplemento *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, ubi etiam Catalogum aliorum Operum, quæ edidit *Ioannes Saresberienſis*, accuratè exhibet. *Joanni Saresberienſi* in Sede Carnotenſi ſucceſſit anno MCLXXX. *Petrus* vulgò *Cellenſis* nuncupatus, qui primùm Monaſterii *Cellæ* in ſuburbio Tricaſſino, & poſteà cænobii S. *Remigii* Remenſis, Ordinis Benedictini, Abbas fuit. Scripſit varios Sermones, Epiſtolarum libros novem, librum De *Panibus* ad Joannem Saresberienſem amicum ſuum, & alia Opepera Aſcetica, de quibus legendus eſt *Caſimirus Oudinus* loco mox à me laudato. His tribus perdoctis

doctis Eccleſiæ Carnotenſis Epiſcopis, quatuor Antiſtites, qui duodecimo ſæculo in Galliis floruerunt, addere non pigebit, videlicet *Hildelbertum*, *Guillelmum Campellenſem*, *Arnulphum*, & *Stephanum*, quorum Opera hìc breviter indicabo. *Hildelbertus* Cenomanenſis Epiſcopus, & poſt obitum *Gilleberti* Archiepiſcopi Turonenſis, ad eam Metropolim anno MCXXV. translatus, eruditione & pietate inter Præſules ævi ſui celebris fuit, ac præter varia ab ipſo edita Opera, quæ a *Labbeo* enumerantur, plures ejus Epiſtolæ Tomis VI. & XIII. *Spicilegii Dacheriani*, & una illius Epiſtola Tomo I. Analectorum *Mabillonii* editæ ſunt. *Guillelmus à Campello* Oppido *Briegii* haud procul Meloduno, ubi natus erat, *Campellenſis* dictus, & Eccleſię Pariſienſis Archidiaconus factus, magna celebritate Dialecticam Pariſiis publicè docuit. Dein, Canonicorum Regularium Inſtitutum profeſſus, Cœnobio S. *Victoris* in ſuburbanis urbis *Pariſienſis* initium dedit. Denique Epiſcopus Catalaunenſis anno MCXIII. renunciatus eſt, ut fidem facit *Albericus* in ſuo *Chronico*. De Scriptis *Guillelmi Campellenſis* legendus eſt *Caſimirus Oudinus* in Supplemento *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Extat in Bibliotheca Patrum Editionis Lugdunenſis Tomo XX. *Dialogus* ab eodem *Guillelmo Campellenſi* editus, in quo Chriſtianus, & Judæus de Religione diſputant. *Arnulphus*, Sagienſis primùm Archidiaconus, ac deindè Lexovienſis Epiſcopus, compoſuit Tractatum de *Schiſmate Petri Leonis orto poſt Honorii II. Papæ deceſſum*, in quo ait, ſe nihil ſcripſiſſe, quod non vel ipſe cognoverit, vel ab Auctore probabili non habuerit, vel quod ſaltem fama

publica non affirmet. Hunc de *Schiſmate* Tractatum publicavit *Lucas Dacherius* Tomo II. Spicilegii. Scripſit etiam idem *Arnulphus* varias variis de caulis Epiſtolas, Conciones plures, & Epigrammata, quæ extant in Bibliotheca Patrum Tomo XXII. *Stephanus* Abbas Sancti *Euurtii* Ordinis S. Auguſtini in urbe Aurelianenſi, & poſteà ad Abbatiam Pariſienſem *Sanctæ Genovefæ*, quam per plures annos ſumma cum laude rexit, translatus; tandem ad Epiſcopatum Tornacenſem provectus, edidit Sermones 31. qui extant MSS. in Bibliotheca Tornacenſi Sanctæ *Genovefæ*. Commentarium etiam adornavit *in Decretum Gratiani*, quod habetur MS. in Bibliotheca Sancti *Victoris* Pariſienſis. Scripſit quoque Epiſtolas CCLXXXVII. quas Pariſiis anno MDCLXXXII. præmiſsâ Authoris vitâ, novæ Editionis honore donavit, Notiſque illuſtravit Pater *Claudius du Moulinet* Congregationis Gallicanæ Canonicorum Regularium Vir eruditus. De Scriptoribus Gallis non plura impræſentiarum dicam, quia de Abbatibus, præſertim de S. *Bernardo* Clarævallenſi, de Monachis, & de his, qui libros de Theologia Scholaſtica, vel Jure Canonico in Galliis ſæculo duodecimo ediderunt, commodiùs ſuo loco, ideſt, tàm in quinta, quàm in ſexta Claſſe Scriptorum 12. ſæculi ſub finem hujuſce noſtri colloquii differemus.

D. In ſecunda Claſſe duodecimi ſæculi Scriptorum complures laudaſti Anglos, qui vel Hiſtoriam univerſalem, vel ſuæ Gentis Annales litteris conſignarunt; nunc in hac quarta Virorum eiuſdem ſæculi illuſtrium claſſe cæteros Scriptores Anglos, qui varias ediderunt lucubrationes, & Sancita-

ſtitatis famâ celebriores fuerunt, in medium proferre debes.

M. Anglorum, qui duodecimo ſæculo doctrinâ & pietate inſignes fuerunt, unus inſtar omnium eſt Sanctus *Thomas*, Londinenſis, Archidiaconus primùm Cantuarienſis, deindè Angliæ Cancellarius ab *Henrico II.* Rege creatus, tandem Archiepiſcopus Cantuarienſis, Eccleſiaſticæ libertatis vindex & aſſertor intrepidus, pro qua exilium pati, mortemque generosè oppetere promeritus eſt. Graviſſima inter *Henricum* Anglię Regem hujus nominis *II.* & Sanctum *Thomam* Cantuarienſem Archiepiſcopū exarſit diſcordia,quę ex eo potiſſimùm enata eſt, quòd Sanctus ille Antiſtes pravam conſuetudinem, quâ Rex Epiſcoporum electiones conſultò procraſtinabat, ut vacantium Eccleſiarum fructibus in Fiſcum redactis diutiùs frueretur, vehementèr improbaverit, quòdque Rex Clericos contrà Eccleſiaſtica privilegia ad ſæcularia judicia vocari juberet. His pravis inolitis conſuetudinibus cùm aſſentiri nollet Sanctus *Thomas*, exaſperavit animum Regis, qui Regni ſui Epiſcopos convocavit, coràm quibus Sanctus *Thomas* Eccleſiaſticam libertatem,& Clericorum jura ſtrenuè propugnavit. Poſtulati à Rege Epiſcopi, an vellent avitas conſuetudines obſervare? reſponderunt ex condicto ſe velle quidem Regis & Regni conſuetudines obſervare, ſed *ſalvo ordine ſuo & jure Eccleſiæ*. At cùm Regi non placeret hæc obedientiæ reſtrictio, iratus è Concilio diſceſſit,ac poſtridiè munitiones & honores Archipræſuli, dùm Cancellarii officio fungeretur, commiſſos ab ipſo repetiit, recepitque, & hinc terror omnium ani-

mos invaſit. Affirmarunt aliqui Epiſcopi, occaſione unius verbuli Statum Regni non eſſe convellendum. Alii ſuaſerunt, Regiæ voluntati eſſe conſentiendum, cùm prçſertim Rex Cardinalibus promiſiſſet, ſe nulla in re Eccleſię jura labefactaturum. Horum itaque Epiſcoporum gravitate motus, & precibus flexus Sanctus Thomas, ſe Regias conſuetudines bonâ fide obſervaturum promiſit, ac reverà ſolemni juramento confirmavit in Concilio Clarendonenſi habito anno MCLXIV., verùm, paulò poſt facti pœnitens, lapſum ſuum agnovit Sanctus ille Antiſtes, & de vulnere, quod eccleſiaſticæ libertati intulerat, abſolutionem ab *Alexandro III.* Pontifice Maximo petiit & impetravit. Quod ubi reſcivit *Henricus* Rex, vehementèr indoluit, & tractos in partem Epiſcopos apud *Northamptoniam* an. MCLXIV. convocavit, ubi Aulici Epiſcopi in Concilio congregati, & regiæ voluntati turpitèr obſequentes, S. *Thomam* damnarunt, & omnia ipſius bona mobilia Regio Fiſco addixerunt. Adversùs tàm iniquam ſententiam actutùm reclamavit S. Thomas, ad Sedem Apoſtolicam appellavit, & ut periclitanti vitæ ſuæ conſuleret, ſeceſſit in Belgium, indèque ad Regem Chriſtianiſſimũ *Ludovicum VII.* confugit, qui ipſum benignè & honorificè ſuſcepit, ſeque pacis ſequeſtrem inter eum & Anglorum Regem interpoſuit. Hinc Colloquium Regis *Henrici* cum Sancto Archipræſule decretum eſt. *Thomas* ad pedes Regis Angliæ procidit dicens: *Totam cauſam, undè inter nos orta eſt diſſenſio, tuo committo arbitrio, honore ſalvo Dei*. Tùm ad Regem Francorum converſus *Henricus* Rex, ait: *Domine mi, attende, ſi placet, quidquid ipſi diſplicuerit, dicet*

hono-

honori Dei eſſe contrarium, & mea omnia ſibi vendicabit. Sed, ne videar honori Dei, vel ſibi in aliquo velle reſiſtere, hæc offero: Quod Anteceſſorum ſuorum major & ſanctior fecit Anteceſſorum meorum minimo, hoc mihi faciat, & quieſco. Nunquàm tamen voluit Sanctus *Thomas* hanc à ſe appoſitam Clauſulam, *ſalvo honore Dei*, ſilentio premere. Longum ſanè eſſet recenſere omnes Legationes miſſas tam ab *Henrico II.* Anglię Rege ad *Alexandrum III.* Pontificem Maximum, quàm ab *Alexandro III.* ad eumdem *Henricum* Regem, & omnia minutatim exponere, quæ in Cauſa Sancti *Thomæ* Cantuarienſis Archiepiſcopi tempore ipſius exilii uſque ad confectam pacem geſta ſunt. Sufficiat hìc dicere, hanc diſcordiam inter S. *Thomam* & *Henricum II.* Angliæ Regem duraſſe uſque ad annum MCLXX. quo, pace utrinque compoſitâ, in Angliam reverſus S. *Thomas*, Sedem ſuam Cantuarienſem recuperavit, quâ tamen diù potitus non eſt. Denuò quippè apud *Henricum II.* qui tunc in Normannia erat à quibuſdam Prælatis diſcordiæ incentoribus accuſatus eſt tanquàm publicæ pacis perturbator, Epiſcoporum perſecutor, & Regis inimicus. Quibus querimoniis ad iram concitatus Rex, in funeſtam vocem erupit, omnibus familiaribus ſuis imprecans, quòd ipſum de uno Sacerdote, Regnum ſuum ità perturbante, non vindicarent. His vocibus emiſſis à Principe ſui præ ira haud parùm compote excitati quatuor impii ſatellites, mox in Angliam profecti necem Sanctiſſimo Antiſtiti in ipſa Eccleſia intulerunt, à qua tamen cæde *Henricum II.* Angliæ Regem inſontem fuiſſe, nec ei mandato, nec conſilio, nec aſſenſu cooperatum eſſe, oſtendimus

in

in Colloquio primo in Hiſtoriam hujus ſæculi 12.
Epiſtolas ad diverſos ſcripſit Sanctus *Thomas* Cantuarienſis Archiepiſcopus, & Martyr, quæ in quinque libros digeſtæ, unà cum ejus Vita à quatuor Auctoribus ſcriptâ, ex MS. Codice Vaticano editæ ſunt à Viro doctiſſimo *Chriſtiano Lupo* Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, & in ſacra Facultate Lovanienſi Doctore Theologo,

Non minori Sanctitate ac doctrina antè Sanctum *Thomam* Cantuarienſem Archiepiſcopum in Anglia præfulſit Sanctus *Anſelmus*, qui licèt natione Anglus non eſſet, utpotè *Auguſtę* propè Alpes in Italiæ, Burgundiæque finibus ortus, nihiloſeciùs ex Abbate Cœnobii Beccenſis in Normannia, Ordinis Sancti Benedicti, conſecratus eſt anno milleſimo nonageſimo tertio, annuente *Vuillelmo II.* Anglorum Rege, Cantuariæ Metropolis Archiepiſcopus, eamque ſummo cum zelo, magno cum labore, ſcripto, verbo, & exemplo per ſexdecim annos rexit, hoc eſt, uſque ad annum MCIX. quo plenus meritis & miraculis clarus ad Cœlum migravit. Crebras lites Sanctus *Anſelmus* ab initio Pontificatus ſui habuit cum *Vuillelmo II.* Anglorum Rege, qui omnia ſolutâ animi libidine agebat, templa evertebat, & Eccleſias devaſtabat. Hujus iracundi, nimiſque ferocis Regis animum cùm ſuis monitis & adhortationibus delinire haùd poſſet Sanctus ille Antiſtes, in exteras oras exul abiit, & Lugdunum in Galliis ſeceſſit. Indè Romam ab *Urbano II.* Pontifice Maximo accitus, ingenti honore exceptus eſt, & in Concilio Barenſi contrà Gręcos acerrimè diſputavit, & Pontificem contrà *Vuillelmum II.* Anglorum Regem anathema expedire volen-

lentem ſuis precibus inhibuit. Mortuo *Vuillelmo II.* Anglorum Rege anno milleſimo ſuprà centeſimum, Sanctus *Anſelmus* ab *Henrico I.* in Angliam revocatus rediit, ſed redeuntem alia excepit controverſia, de Hominio videlicèt Regi præſtando, & de ordinandis Epiſcopis, atque Abbatibus, quos ipſe *Henricus I.* Angliæ Rex, ejusque frater *Vuillelmus II.* per annulum & baculum inveſtierant. Utrumque in ſuo Regno fieri præcepit *Henricus I.* recuſavit *Anſelmus*, & in Concilio Londini anno MCII. habito laicas Inveſtituras, & conjugia Clericorum, quę id temporis frequentiſſima erant, damnavit. Verùm, hæc Inveſtiturarum Controverſia finem habuit in Anglia anno MCVII. quo *Henricus I.* ſororis ſuæ *Adelæ* Comitiſſæ Bleſenſis rogatu cum Sancto *Anſelmo* in gratiam rediit, & concordiâ utrinque ſancitâ, Rex Inveſtiturâ Epiſcoporum, & Abbatum per annulum & baculum ceſſit. Quarè Sanctus *Anſelmus* Sedem ſuam Cantuarienſem pacificè deinceps tenuit, & reſtaurandæ Eccleſiaſticæ Diſciplinæ, quæ Clericorum conjugiis haùd parùm fœdata erat, ſtrenuè incubuit. Omnium Sancti *Anſelmi* Cantuarienſis Archiepiſcopi Operum Editionem poſtremam, eamque uberrimam & accuratiſſimam adornavit Pariſiis *Gabriel Gerberonius* Monachus Benedictinus Congregationis Sancti *Mauri* anno MDCLXXV. & genuina ejus Opera à ſpuriis, adhibitis perdoctis Cenſuris, ſecrevit. Vitam Sancti *Anſelmi* Cantuarienſis Archiepiſcopi duobus libris ſcripſit *Eadmerus*, natione Anglus, Cantuarienſis, Ordinis Benedictinì Monachus, Sancti Anſelmi diſcipulus & Auditor, deindè convictor, & laborum ac exiliorum individuus

duus comes. Complura alia Opera compoſuit *Eadmerus* Sancti *Anſelmi* diſcipulus, quæ tàm edita, quàm adhùc manuſcripta referunt *Baleus*, *Pitſeus*, aliique Scriptores Angli. Sed inter Opera *Eadmeri* præcipuè à Viris eruditis commendatur ea, quam ſcripſit, *Hiſtoria Novorum* ſex libris diſtincta, quæ tempore *Baronii* necdùm prodierat, & quam jàm citatus *Gabriel Gerberonius* cum S. Anſelmi Operibus edidit. In hac *Hiſtoria Novorum* deſcribit *Eadmerus* rerum mutationes inſolitas, quę ſuis temporibus in Anglia contigerunt, & in hoc potiſſimùm verſatur, ut ea, quæ inter Reges Angliæ & Sanctum *Anſelmum* Cantuarienſem Archiepiſcopum geſta ſunt, inconcuſsâ veritate deſignet. Quatuor etiam Opuſcula, quæ olim Sancto *Anſelmo* inſcripta inter Opera ejus deliteſcebant, videlicèt *de Excellentia Beatæ Mariæ Virginis* -- *De quatuor Virtutibus, quæ fuerunt in Beata Maria Virgine*. *De Beatitudine Cœleſtis Patriæ* -- *De ſimilitudinibus Sancti Anſelmi*, hæc, inquam, quatuor Opuſcula *Eadmero* diſcipulo Sancti Anſelmi vindicavit, & ſub illius nomine edidit *Gabriel Gerberonius* ad calcem Sancti *Anſelmi* Operum. Non defuerunt alii Scriptores Angli, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo doctrinâ & pietate conſpicui fuerunt, quia tamen monaſticam vitam profeſſi ſunt, de illis, eorumque Operibus in ſequenti Claſſe, quæ erit quinta Virorum illuſtrium duodecimi ſæculi, commodiùs agemus.

D. In hac quinta Illuſtrium duodecimi ſæculi Scriptorum Claſſi, quę illos omnes complectitur, qui in diverſis Orbis Nationibus monaſticæ vitæ cultores extiterunt; primum locum obtinere

re debent Abbates, qui doctrinâ, vitæque ſanctimoniâ cęteris anteſteterunt. Deindè,ſequētur Monachi, qui eodem 12. ſæculo pietatis & eruditionis laude in variis Orbis regionibus claruerunt. Recenſe itaque in primis pręclara Geſta & Opera Abbatum, qui duodecimo ſæculo ſcientiâ cum vitæ Sanctitate conjunctâ magnum Eccleſiæ ſpendorem contulerunt.

M. Inter omnes Abbates, qui duodecimo ſæculo doctrinâ & pietate floruerunt, nullus fuit aut Sanctitate illuſtrior, aut doctrinâ purior, aut in ſcribendo elegantior, aut in Eccleſia auctoritate major Sancto *Bernardo* natione Gallo, & Monaſterii Clarævallenſis in Territorio Lingonenſi Abbate vigilantiſſimo. Is quippè pro reſtaurandis & ampliandis Eccleſiæ rebus multa itinera & labores ſuſcepit,ſæpiùsque ad Principes Chriſtianos Legationes obiit, quibus pietatis & religionis causâ ſuſceptis magno animi ſtudio ac felici exitu perfunctus eſt. *Petrum Abaelardum* in Concilio Senonenſi, *Gilbertum Porretanum* Epiſcopum Pictavienſem in Synodo Remenſi convicit. *Henricum* Hęreticum,*Petri de Bruis* diſcipulum, confutavit. *Guillelmum* IX. Aquitanię Ducem ad meliorem frugem reduxit & ex Schiſmatico Principe, Principem obſequentiſſimum Eccleſiæ fecit. Ad ſedandum *Petri Leonis* ſchiſma multa geſſit, ſcripſit, aut dixit tàm in Concilio *Stampis* in Galliis coacto an. MCXXX. quàm in Concilio Piſano anno MCXXXIV. habito. *Innocentium II.* maximè juvit, tantùmque rationum vi apud Antipapam, *Victorem IV.* dictum, valuit, ut exutis ille veſtibus Pontificalibus *Innocentium* legitimum Pontificem adierit, & pacem petierit,

quam

etiam obtinuit. Eccleſiam Mediolanenſem tumultuantis populi factione turbatam oratione, miraculis, & eloquio pacavit, atque Eccleſiæ reconciliavit mellifluus ille Doctor. Sanctitatem ac diſciplinam adversùs diſſolutos mores incomparabili ſtudio & ardore defendit. Litteris undequaque miſſis, & Sermonibus ad Principes, populumque habitis ità omnes ad recuperandam Terram Sanctam animavit, tantâque authoritate uſus eſt, ut *Conradum* Romanorum Imperatorem, *Ludovicum VII.* Galliarum Regem, *Theodoricum* Flandriæ Comitem, & *Henricum* Bleſenſem, aliosque Orbis Chriſtiani Magnates monitis ſuis excitatos ipſe manu propriâ Cruce ſignarit, totque Cruces, maximè dùm in Galliis *Cruciatam* anno MCXLVI. prædicaret, populo expetenti diſtribuerit, ut *cùm earum faſcem præparatum ſeminaſſet potiùs, quàm dediſſet, coactus ſit veſtes ſuas in Cruces ſcindere & ſeminare*; ſicut teſtatur *Odo de Diogilo* Monachus Sancti Dionyſii, & in Abbatia ejuſdem Monaſterii *Sugerii* ſucceſſor, qui ſeptem libellos edidit de *Ludovici VII.* Galliarum Regis profectione in Orientem, quos *Petrus Franciſcus Chiffletius* in *aſſerto genere Illuſtri Sancti Bernardi* è tenebris eruit. Multa egregia Opera ſcripſit Sanctus *Bernardus*, in quibus Laicos, Monachos, Clericos, Abbates, Epiſcopos, ipſos quoque Summos Pontifices in *Eugenio III.* quondam diſcipulo ſuo, ad quem libros quinque *De Conſideratione* direxit, eruditè, facundè, ſolidè & piè docet, inſtruit, informat, & omnibus congrua ſanctioris vitæ documenta præbet: *Modus docendi ejus*, inquit noſter Sixtus Senenſis, *in ſenſibus myſticis indagandis, & in moribus formandis*
ferè

ferè ſemper verſatur. Oratio ubique dulcis & ardens, ità delectat, & ardentèr incendit, ut ex ſuaviſſima lingua ejus mel & lac verborum fluere, & ex ardendentiſſimo ejus pectore ignitorum affectuum incendia erumpere videantur. Opera Sancti *Bernardi* genuina ea ſunt, teſte *Bellarmino* in lib. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, quæ *Gaufridus* diſcipulus Sancti Bernardi & alumnus, ejusque Vitæ Scriptor Hiſtoricus recenſet libro 3. Vitæ ipſius cap. ultimo. Verùm, genuina Sancti *Bernardi* Opera à ſuppoſititiis nemo certiùs diſtinxit ac ſecrevit, vel de iis doctiùs judicavit, quàm Clariſſimus *Joannes Mabillonius* in ſua caſtigatiſſima S. *Bernardi* Operum Editione anno MDCLXVI. Pariſiis publicata, & digeſta in duo Volumina, in quorum primo genuina Opera refert, in altero Volumine reponit dubia & ſpuria Sancto *Bernardo* perperàm adſcripta. Plures etiam ejusdem Sancti Doctoris Epiſtolas & Tractatus è MSS. Codicibus deprompros, hactenùs ineditos, in lucem emiſit, & Obſervationes pro more ſuo doctiſſimas inſeruit.

Sub initium duodecimi ſæculi floruit *Rupertus* Abbas Monaſterii Tuitienſis, quod à Sancto *Heriberto* Colonienſi Archiepiſcopo conſtructum eſt è regione Civitatis Coloniæ Aggrippinæ juxta Rhenum. Fuerat *Rupertus* antea Monachus Cœnobii Sancti Laurentii in Monte Leodii, ſicut teſtatur *Renerus* ejuſdem Cœnobii Monachus in libro *De Viris illuſtribus ſui Monaſterii*. Multa Opera tàm in juventute, quàm jam ætate provectior compoſuit *Rupertus* Abbas, inter quæ potiſſimùm commendantur libri 12. *De Divinis Officiis*, quos ejus genuinum fœtum eſſe malè à quibuſdam negari,

gari, luculenter demonſtrat *Gabriel Gerberonius* in doctiſsima & uberrima *Apologia*, quam pro *Ruperto* concinnavit. Nonnulli moderni Scriptores, ſecuti *Baronium* in Annalibus ad annum MCXI. & *Bellarminum* in libro *De Scriptoribus Eccleſiaſticis*, graviſſimum errorem circa Sacramentum Euchariſtiæ *Ruperto* impingunt, aſſerentes, eum hypoſtaticam panis & vini Euchariſtici cum Verbo Divino unionem admiſiſſe. Verùm, quamvis negari haud poſſit, *Rupertum* durioribus & obſcuris ſuis locutionibus huic opinioni locum dediſſe, adeò ut hæretici eum inter ſuos connumerare minimè dubitent: illum tamen ab hoc errore fuiſſe prorsùs alienum evincunt viri eruditi, non ſolùm, quia nullus veterum ad poſteriora uſque tempora hanc erroris notam *Ruperto* inuſſit, etſi multos æmulos habuerit; ſed etiam, quia in epiſtola Nuncupatoria libris 12. *De Divinis Officiis* præfixâ, & paſſim in iiſdem libris Berengarianam hæreſim clarè opugnat *Rupertus*, ſuamque mentem Catholicæ fidei apprimè conſentaneam explicat aſſerendo, *panem & vinum mutari & converti in Corpus & Sanguinem Chriſti*. Qui certè loquendi modus hypoſtaticam Verbi Divini cum pane Euchariſtico unionem penitùs excludit, non ſecus ac ille, qui his uteretur vocibus: *Natura humana in Chriſto converſa eſt in Verbum Divinum*, apertè cenſeretur negare unionem hypoſtaticam Verbi Divini cum natura humana. Sed plura ad vindicandum ab hoc errore *Rupertum* legeſis apud *Gabrielem Gerberonium* loco citato, & apud *Natalem Alexandrum* tomo 6. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, art.8. cap.6. *De Scriptoribus* XII. *ſæculi*.

In-

Inter inſignes Abbates, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo doctrinâ & pietate claruerunt jure ac meritò cenſendus venit *Goffridus* natione Gallus, patriâ Andegavenſis, Cœnobii Vindocinenſis, Ordinis Benedictini, Carnotenſis Diœceſis, Abbas, & B.Priſcæ Cardinalis. Is quippè *Urbano II. Paſchali II.* & *Calliſto II.* chariſſimus fuit, & Sedi Apoſtolicæ ita addictus, ut pro ejus utilitate ac defenſione duodeciès Alpes tranſcenderit, ac ter ab ejus adverſariis captivus ductus fuerit. Epiſtolarum libros quinque, Sermones undecim, & Tractatus octodecim ſcripſit, ex quibus quantùm fuerit in ſacris ſtudiis, & Canonibus exercitatus, facilè judicari poteſt. Inter ejus epiſtolas una eſt quæ ordine quadrageſima ſeptima extat libro quarto, ad *Robertum de Arbriſello* Ordinis Fontis Ebraldi fundatorem, quē his verbis monet *Goffridus* Abbas Vindocinenſis: *fœminarum quaſdam, ut dicitur, nimis familiariter tecū habitare permittis, quibus privata verba ſæpius loqueris, & cum ipſis etiam & inter ipſas noctu frequenter cubare non erubeſcis. . . . Hoc ſi modo agis, vel aliquandò egiſti, novum & inauditum, ſed infructuoſum genus Martyrii inveniſti.* Hanc ad *Robertum de Arbriſello* epiſtolam non eſſe legitimam *Goffridi* Vindocinenſis Abbatis prolem credidêre *Sirmondus* editor epiſtolarum ejuſdem Goffridi, *Bollandus* in Commentario prævio ad vitam B. Roberti de Arbriſello, & *Joannes à Manu Firma* Fontebraldenſis Monachus in Diſſertatione duplici *de Epiſtola contra B. Robertum de Arbriſello conficta*. Verùm, periti alii Critici hanc epiſtolam ſcriptam ad *Robertum de Arbriſello* vindicant *Goffrido* Abbati Vindocinenſi, tum quia le-

gitur in antiquiſſimo Codice MS.Cenomanenſi eadem manu ſcripta, quâ cæteræ ejuſdem Abbatis epiſtolæ, ut teſtatur *Sirmondus*; tum quia etiam *Mabillonius* in Muſæo Italico tomo 1. pag.59. loquens de Bibliotheca Reginæ Sueciæ, aſſerit ſe in ea vidiſſe Codicem complectentem epiſtolas *Goffridi* Abbatis Vindocinenſis,ipſius ætate ſcriptum, & has inter epiſtolam ad *Robertum de Arbriſello*, cujus nomen ſolâ primâ litterâ R.deſignatur. Ait etiam idem *Mabillonius* pag.164. ſe vidiſſe Florentiæ in Bibliotheca S.Crucis,(quæ FF.Minorum Cõventualium domus eſt) Codicẽ MS.ætate Goffridi Abbatis exaratum, in quo inter ejus epiſtolas ea reperitur, quæ ſcripta eſt ad *Robertum de Arbriſello*. Quamobrem, negari non poteſt, hanc epiſtolam ad *Robertum de Arbriſello* verè à *Goffrido* Abbate Vindocinenſi fuiſſe ſcriptam, quæ tamen officere non debet famæ & inculpatæ vitæ *Roberti de Arbriſello*, qui, ut oſtendemus in ſequenti Colloquio, Galliam & univerſam Eccleſiam ſanctitate illuſtravit, & Apoſtolicis ædificavit virtutibus. Hanc ſiquidem epiſtolam ſcripſit *Goffridus* falſis deluſus rumoribus à malevolis in *Robertum de Arbriſello* temerè in vulgus ſparſis. Quod ſanè mirum nemini videri debet, cùm ipſemet S.*Bernardus* Clarævallenſis Abbas factioni adversùs Sanctum *Willelmum*, electum & conſecratum Archiepiſcopum Eboracenſem in Anglia innocenter adhæſerit, & inſontem præſulatu mulctari curaverit. Mortuo ſiquidem Archiepiſcopo Eboracenſi, pars major *Willelmum* Theſaurarium elegit Epiſcopum, & *Henricus* Vintonienſis Epiſcopus, Sanctæ Sedis Legatus, illum conſecravit. At *Osberto* Archi-

chidiacono ejuſdem Eccleſiæ, homine turbulento & factioſo, intercedente, variæ per Angliam adversùs *Willelmum* ſparſæ ſunt criminationes, quæ S. *Bernardum* ſeduxerunt, effeceruntque ut Sanctus ille Doctor adversùs S. *Willelmum* ſcriberet ad Summos Pontifices *Innocentium II. Cœleſtinum II. Lucium II.* & *Eugenium III.* eumque Sanctum Archipræſulem appellaret in ſuis epiſtolis *Idolum Eboracenſe*, *peſtem communem*, *ſervum nequam*, & virum in Sedem Eboracenſem *non per oſtium*, *ſed argenteo, ut ajunt, ſarculo intruſum*. Et tamen tunc Anglia ſanctiorem Præſulem *Willelmo* Eboracenſi non habebat, neque majori apud alios multos viros piiſſimos exiſtimatione pollentem. Undè patet, magnos ac pios viros falſis relationibus quandòque decipi, & trahi in ſententias à veritate alienas. Sed ſicut criminationes adversùs *Willelmum* Eboracenſem Archiepiſcopum excogitatæ non impedierunt, quominùs *Honorius III.* Pontifex Maximus eum Sanctorum Catalogo adſcripſerit, ita hæc epiſtola *Goffridi* Abbatis Vindocinenſis ad *Robertum de Arbriſello*, quæ falſos dumtaxat rumores à malevolis ſparſos continet, nullũ ſanctitati, morumque innocentiæ *Roberti de Arbriſello* præjudicium inferre debet, ut fuſiùs oſtendemus in Colloquio ſequenti.

Cæteros Abbates, qui duodecimo ſæculo variis in locis eruditionis laude conſpicui fuerunt, paucis hìc indicabo. Floruerunt ſub initium duodecimi Eccleſiæ ſæculi *Ingulphus*, *Franco*, & *Berengoſus*, quorum primus, ſeu *Ingulphus*, fuit patriâ Londinenſis, & Abbas Croylandenſis, qui ſui Cœnobii ſcripſit Hiſtoriam, cui tamen varia à Regi-

 bus

bus Angliæ geſta intexuit. Hæc Hiſtoria *Ingulphi*, quam continuavit *Petrus Bleſenſis*, cum aliis Rerum Anglicarum Scriptoribus edita eſt à *Savilio* Londini anno MDXCVI. ſed auctior, ac longè correctior prodiit Oxonii anno MDCLXXXVI. ſuppletis Lacunis, & additâ *Petri Bleſenſis* continuatione, quæ in editione Saviliana deerat. *Franco* fuit Abbas Cœnobii Afflegemenſis in Brabantia Ordinis Benedictini, qui ſcripſit libros 12. *de Gratia Dei*, qui extant tomo 21. Bibliothecæ Patrum. *Berengoſus* Abbas S. *Maximi* extra Muros Trevirenſes, Ordinis Benedictini, edidit libros tres *de Inventione, & laude S. Crucis*, libellum *de Myſterio Ligni Dominici*, & Sermones aliquot. Quæ Opera extant in Bibliotheca Patrum. *Anſelmus*, Gemblacenſis Monaſterii Abbas, Chronicon *Sigeberti* ejuſdem Cœnobii Monachi continuavit ad annũ uſq; MCXXXVI. *Rodulphus*, Abbas Monaſterii S. *Trudonis*, Ordinis Benedictini in Diœceſi Leodienſi, ſcripſit Chronicon Monaſterii Trudonenſis libris 13. quos edidit Lucas Dacherius tomo 7. Spicilegii. Item Vitam S. *Lietberti* Epiſcopi Cameracenſis, ab eodem *Luca Dacherio* editam tomo 9. Spicilegii. Compoſuit etiam *ſeptem libros contra Simoniacos*, qui extant in Bibliotheca Gemblacenſi, & epiſtolam ad *Sibertum* Priorem Cœnobii S. *Pantaleonis*, qui ab eo quæſierat; *An & qua ratione liceat aliquid exigere pro ſuſceptione puerorum in Monaſteriis?* Prolixam & eruditam *Rodulphi* epiſtolam ad quæſtionem à *Siberto* propoſitam unà cum litteris *Siberti* ad *Rodulphum* edidit doctiſſimus *Mabillonius* Tomo 2. Analectorum.

Waſelinus cognomento *Momalius*, Cœnobii

S. Lau-

S.*Laurentii* apud Leodienſes Abbas, ſcripſit epiſtolam *de Continentia Conjugatorum ante Communionem*, quam evulgavit *Mabillonius* tomo 1. Analectorum pag.339. ubi de legibus continentiæ Conjugalis, quam certis diebus præſcribunt Canones, plura eruditè obſervat idem *Mabillonius*. Plures Abbates doctrinâ & pietate celebres inGallia duodecimo ſęculo extiterunt,quos inter pręcipuè eminent *Petrus Mauritius* Abbas Cluniacenſis, *Guillelmus* Abbas S.*Theodorici* propè Remos, *Guerricus* Igniacenſis Monaſterii in Diœceſi Remenſi Abbas, *Arnoldus* Abbas Bonævallis, in Diœceſi Carnotenſi, *Serlo* Monaſterii *Saviniaci*, quod eſt in Diœceſi Abrincenſi, Abbas; *Iſaac* Abbas *de Stella* in Diœceſi Pictavienſi, *Alanus*, Inſulenſis, Cœnobii *Ripatorii* in Diœceſi Trecenſi I. Abbas, *Amedeus* Abbas *Altacumbæ* in Diœceſi Gebennenſi, & *Henricus* Cœnobii ClarævallẽſisAbbas electus,quorum ſcripta hìc breviter,quantùm fieri poterit, recenſebo. In primis, *Petrus Mauritius* in Arvernia ex nobili genere natus, & Abbas Cluniacenſis electus anno MCXXIII. morum gravitate, vitæ ſanctimoniâ, & eruditione eximiâ excelluit,&*Venerabilis*cognomẽto appellari promeritus eſt, quo nomine ab *Innocentio II.* & *Eugenio II.* Summis Pontificibus inſignitur. Eum S.*Bernardus* in epiſtola 276. ad *Eugenium III.* appellat *Vas in honorem plenum gratiæ & veritatis, refertum plurimis bonis. Virtutis exemplar, diſciplinæ ſummam, ſpeculum Sanctitatis*. Scripſit *Petrus Venerabilis Epiſtolarum libros ſex, Tractatum adverſus Judæos: Tractatum adverſus Petrobuſianos, libros duos de Miraculis, Sermones quatuor, Hymnos & Rithmos* quoſdam, & *Statuta Con-*

gregationis Cluniacenſis, quæ Opera excuſa ſunt in Bibliotheca Patrum,& recenſentur in vita ejuſdem Abbatis Cluniacenſis, quæ extat in Chronico Cluniacenſi. *Guillelmus*, Ordinis primùm Benedictini, & Abbas S.*Theodorici* propè Remos, arctiſſima neceſſitudine cum S. Bernardo Claræuallenſi Abbate junctus fuit, cujus poſt mortem, abdicatâ Præfecturâ, Ciſtercienſem Ordinem in Monaſterio Signiacenſi profeſſus eſt, ac multa ſcripſit Opera, quæ edita ſunt tomo 4. Bibliothecæ Ciſtercienſis. *Guerricus*, S.Bernardi Diſcipulus, & Igniacenſis Monaſterii Ordinis Ciſtercienſis Abbas compoſuit piiſſimos & elegantiſsimos Sermones, qui extant in Bibliotheca Patrum tomo 23. pag. 169. *Arnoldus*, Abbas Bonævallis in Diœceſi Carnotenſi, Ordinis Benedictini, Sancto *Bernardo*, dùm adhuc in vivis eſſet, amiciſsimus fuit, ut liquet ex epiſtola 310. quam S.Bernardus in extremis poſitus ad ipſum ſcripſit, ut ſe ejus precibus commendaret: Scripſit *Arnoldus* Abbas *Tractatum de ſeptem verbis Domini in Cruce prolatis*: *Tractatum de operibus ſex dierum*, Sermonem *de laudibus S.Mariæ Virginis*. Tractatum *de Cardinalibus Chriſti operibus*, qui olim S.*Cypriano* perperam adſcriptus fuit, *Meditationes varias*, quæ Opera in unum collecta, & *Arnoldo* Abbati, eorum legitimo Authori, reſtituta, prodierunt ad calcem S.*Cypriani* Operum *Oxonii* anno MDCLXXXII. Scripſit etiã idem *Arnoldus* Abbas plures epiſtolas, & Auctor eſt libri ſecundi *de Vita S.Bernardi*, ut demõſtrat doctiſsimus *Mabillonius* in ſuis Notis ad epiſtolas S.*Bernardi* pag.154. *Serlo* Abbas Monaſterii *Saviniaci*, quod in Diœceſi Abrincenſi in Galliis ſitum eſt, Ordinis Benedicti-

ni, Sancto *Bernardo* familiaris fuit, eique, ac Cœnobio Clarævallenſi Ordinis Ciſtercienſis non ſolùm Monaſterium *Saviniacum*, cui Præpoſitus erat, ſed etiam triginta alia, quæ ipſi velut Ordinis Capiti parebant, tradidit ac perpetuò addixit. Poſt obitum S. *Bernardi* ad Cœnobium Clarævallenſe *Serlo*, abdicato regimine, ſeceſsit, ubi piè obiit, & Sermones à ſe conſcriptos reliquit, quos tomo 6. Bibliothecæ Ciſtercienſis publicavit P. *Bertrandus Tiſſier*. Varios itidem Sermones compoſuit *Iſaac*, Ciſtercienſis Ordinis Monachus, tum Abbas *de Stella*, quos unà cum ejuſdem Abbatis libro *de Anima*, & epiſtolâ ad *Joannem* Epiſcopum Pictavienſem mox citatus *Bertraudus Tiſſier* edidit tomo 6. Bibliothecæ Ciſtercienſis. *Alanus*, patriâ Inſulanus, ac ſubindè Gallo-Flander, in Cœnobio Clarævallenſi vitam Monaſticam profeſſus, poſtea Cœnobii *Ripatorii* recens in Diœceſi Trecenſi conſtructi primus Abbas fuit, indè tamen eductus, ad Epiſcopatum Antiſiodorenſem provectus eſt. Sed cùm huic Eccleſiæ per tredecim annos præfuiſſet, Epiſcopatui, de licentia Sedis Apoſtolicæ, nuncium remiſit, & ad ſuam *Claramvallem* reverſus eſt. Multa elucubravit Opera, de quibus legendus eſt *Henricus de Gandavo* in libro de *Scriptoribus Eccleſiaſticis* cap. 21. Vitam S. *Bernardi* ab eodem *Alano* ſcriptam in lucem emiſit, & editioni ſuæ Operum Sancti *Bernardi* præfixit *Joannes Mabillonius* anno MDCLXVI. *Amedeus* non longè à Vienna in Galliis ex illuſtri familia oriundus, Ordinis Ciſtercienſis Monachus, ac S. *Bernardi* apud Claramvallem Diſcipulus fuit, exindè Abbas Altacumbæ in Diœceſi Gebennenſi, ac demùm Epiſcopus Lauſanen-

nenſis conſecratus, & à *Friderico I.* Imperatore Cancellarius Imperii renunciatus eſt. Compoſuit octo Homilias *de Laudibus B. Mariæ Dei-paræ*, curâ *Richardi Gibboni* Soc. Jeſu editas Audomari anno MDCXIII. ac deindè inſertæ fuerunt ad calcem S. Leonis Operum Lugduni MDCXXXIII. & in Bibliotheca Patrum tomo 20. pag. 1262. *Henricus* Abbas Clarævallenſis electus, & à *Clemente III.* Pontifice Maximo Cardinalis Epiſcopus Albanenſis creatus, miſſuſque in Gallias Legatus adversùs hæreticos Albigenſes, ſcripſit librum *de Peregrinante Civitate Dei*, & aliquot epiſtolas, quæ unà cum epiſtolis *Petri* Abbatis itidem Clarævallenſis, & Sermonibus *Garrerii*, qui *Petro* in Præfectura Clarævallenſi ſucceſsit, editæ ſunt tomo tertio Bibliothecæ Clarævallenſis. Ex tot eruditis juxta ac piis Abbatibus, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo Clarævallenſi Cœnobio præfuerunt, facilè intelligere potes, Ordinem Ciſtercienſem eâ ætate in Galliis maximè floruiſſe.

Angliam tres inſignes Ordinis Ciſtercienſis Abbates duodecimo Eccleſiæ ſæculo illuſtrarunt, videlicet *Gillebertus*, *Ælredus*, & *Balduinus* cognomento *Devonius*, quorum primus, ſeu *Gillebertus de Hoilandia* ſub S. Bernardo Ciſtercienſis Ordinis Monachus, tum Svinſcherenſis Abbas in agro Lincolnienſi, magnus fuit S. *Bernardi* æmulator, & elegantiſsimos quadraginta octo Sermones in tria libri *Cantici Canticorum* Capita ſcripſit, ibi incipiens, ubi S. *Bernardus* ſcribendi ſimul & vivendi finem fecerat, qui unà cum epiſtolis quibuſdam, & Aſceticis ejuſdem Abbatis Diſſertationibus extant

in Appendice Operum S. *Bernardi* editionis P. *Mabillonii* tomo 4. Alia opera edidit *Gillebertus*, quæ refert *Joannes Pitſeus* lib. *de Illuſtribus Scriptoribus Angliæ*. Alter, ſeu *Ælredus* natione Anglus, Ordinis Ciſtercienſis Monachus, & Abbas Rievallenſis in Eboracenſi Diœceſi, ſcripsit Sermones XXXI. *De Oneribus Iſaiæ*, alioſque variis de argumentis & ſolemnitatibus Sanctorum: *Speculi Charitatis* libros tres: Libros totidem Dialogorum *De Spirituali Amicitia*: *Tractatum de Jeſu Puero duodenni*, & alia nonnulla Opera, quæ refert *Pitſeus* lib. *de Illuſtribus Angliæ Scriptoribus*. Tertius, ſeu *Balduinus*, cognomento *Devonius*, oxoniæ in Anglia natus, Cœnobii Fordenſis, Ordinis Ciſtercienſis, Abbas, tum Vigornienſis Epiſcopus, ac tandem Archiepiſcopus Cantuarienſis, edidit *Tractatum De Sacramento Corporis & Sanguinis Domini*, & quoſdam alios libros, quos collegit ac publicavit, *Bertrandus Tiſſier* Tomo V. *Bibliothecæ Ciſtercienſis* anno MDCLXII. Hìc prætermittere haud poſſum duos alios eruditos Abbates, qui duodecimo ſæculo in Anglia claruerunt, quamvis ex Anglia oriundi non fuerint. Primus eſt *Gilbertus*, ſive *Gislebertus* cognomento *Criſpinus* patriâ Normannus qui in Beccenſi Cænobio, unà cum S. *Anſelmo* Monaſticam vitam egit, ac poſteà Weſtmonaſterienſis in Anglia factus Abbas, celebrem Diſputationem, quam cum Judæo quodam Moguntino de Chriſtianæ Religionis veritate olim habuerat, litteris mandavit, & in Dialogi formam redegit ſub hoc titulo: *de Fide Eccleſiæ contra Judæos*. Hoc *Gilberti* Abbatis Opus, quod *Gabriel Gerberonius* inter Opera S. *Anſelmi* anno MDCLXXV.

inte-

integrum inſeruit, perperàm nonnulli confundunt cum alio libro, qui inter S. *Auguſtini* Opera extat ſub titulo; *Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ.* Alia ejuſdem *Gilberti* Abbatis Opuſcula memorant *Balæus*, & *Pitſeus* lib. *de Illuſtribus Angliæ Scriptoribus.* Alter Abbas, qui Angliam eruditione ſuâ illuſtravit, quamvis natione Anglus non eſſet, fuit *Hugo* Gente Gallus, patriâ Ambianenſis, qui Radingæ in Anglia primus Abbas factus eſt, dein Archiepiſcopus Rotomagenſis creatus. Scripſit tres libros contra Hæreticos ſui temporis, ſive *de Eccleſia & ejus Miniſtris ad Albericum* Oſtienſem Epiſcopum Sedis Apoſtolicæ Legatum, quos *Lucas Dacherius* ad calcem Operum *Guiberti Novigentini* Abbatis edidit.

In Germania floruerunt *Ekbertus* S. Florini Sconhauienſis Abbas, *Elizabetha* ejus ſoror Abbatiſſa Sconhaugenſis in Diœceſi Trevirenſi Ordinis Benedictini; & *Hildegardis* Monaſterii S. *Ruperti* in Monte ad Bingam Moguntinæ Diœceſeos propè Rhenum fluvium Abbatiſſa. Sermones tredecim contra *Catharos* compoſuit *Ekbertus* Abbas, & vitam *Elizabethæ* Abbatiſſæ ſororis ſuæ, cujus extant *Viſionum*, ſeu *Revelationum* libri tres, & *Epiſtolarum* liber unus, typis impreſſi Coloniæ anno MDXXVIII. *Hildegardis* Abbatiſſa ſanctitate & divinis Revelationibus illuſtris fuit, quas ſcripto traditas *Eugenius III.* Papa, & primores Germaniæ & Galliæ Epiſcopi ac Abbates, in quibus S. Bernardus, examinarunt atque probarunt. Nec ſolùm *Eugenius III.* ſed etiam *Anaſtaſius* IV. & *Hadrianus* IV. Summi Pontifices *Hildegardim* ſuis Epiſtolis honorarunt, ejuſque orationibus ſe ac Romanam

manam Eccleſiam commendarunt. Scripſit tres Revelationum libros, plurimas Epiſtolas, librum inſcriptum *Scivias*, ideſt *de ſcientia viarum Dei*, & alios Tractatus, quos *Trithemius* Abbas lib. *De viris Illuſtribus Ordinis Sancti Benedicti* cap. cxix. & lib. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* commemorat.

Denique, in Belgio, præter S. *Norbertum*, Præmonſtratenſium Ordinis Inſtitutorem ſanctitate & doctrinâ illuſtrem, de quo in ſequenti Colloquio differendi ſeſe opportunior dabit occaſio, præfulſit *Philippus* ejuſdem Pręmonſtratenſis Ordinis CanonicusRegularis, & Monaſterii *BonæSpei*, primo lapide à Binchio Hannoniæ oppido ſiti ſecundus Abbas. Scripſit Commentaria *in Cantica Canticorum*, librum *De lapſu primi hominis & damnatione Salomonis*, libros tres *De Clericorum dignitate, ſcientia, continentia* &c. Vitas aliquot Sanctorum Selectorum, varias Epiſtolas, nonnullaque Poemata, & alia Opuſcula, quæ *Nicolaus Chamart* Abbas *Bonæ Spei*, edidit Duaci anno MDCXXI.

D. Longum ſatis texuiſti Illuſtrium Abbatum duodecimi ſæculi Catalogum, veniamus modò ad Monachos, qui eodem ſæculo variis in locis aliquâ nominis celebritate claruerunt, & quorum hactenùs nullam mentionem feciſti.

M. Septem præſertim Monachi in Galliis doctrinâ & pietate duodecimo ſæculo celebres extiterunt, videlicèt *Guigo* Carthuſianus, *Hugo à Sancto Victore*, *Richardus à Sancto Victore*, *Herueus*, Monachus Ordinis Sancti Benedicti, *Gaufredus* Monachus Clarævallenſis, *Petrus Pictavienſis*, Benedictinus, & *Hugo Pictavinus* Ordinis itidem Benedi-

nedi-

nedictini Monachus, de quorum Scriptis breviter hìc agendum eſt. *Guigo* in Delphinatu natus, & quintus Carthuſiæ Majoris Prior, ſcripſit *vitam S. Hugonis Grationopolitani Epiſcopi*, jubente *Innocentio II.* Pontifice Maximo, cui ipſam nuncupavit. Hanc vitam *Henſchenius*, & *Papebrochius* inter Acta ſanctorum menſis Aprilis ad diem primum publicarunt. Alia Opuſcula edidit *Guigo* Carthuſianus, quæ in Supplemento de Scriptoribus Eccleſiaſticis enumerat *Caſimirus Oudinus*, ubi tamen malè ait, Sanctum *Hugonem* fuiſſe primum Carthuſianorum Fundatorem. *Hugo à Sancto Victore*, Canonicus Regularis Sancti *Victoris* Pariſienſis, vir fuit in divinis Scripturis eruditiſſimus, & in ſæculari Philoſophia nulli priſcorum inferior, ut ait *Trithemius*. Multa Opera *Hugo à Sancto Victore* eruditione ſingulari ſcripſit, quorum indicem texere nimis longum eſſet. Hìc dumtaxàt obitèr obſervabo, nonnulla opera *Hugoni Victorino* attribui, quæ tamen non ab ipſo, ſed ab *Hugone* Corbeienſi in Gallia Monacho, *De Folieto* dicto, qui poſteà fuit S. R. E. Cardinalis, edita fuerunt, ſicut teſtatur *Caſimirus Oudinus* in Supplemento Scriptorum Eccleſiaſticorum, ubi ex MSS. Codicibus à ſe viſis demonſtrat, libros quatuor *de Clauſtro Animæ*, librum *De Medicina Animæ*, alioſque quoſdam, *Hugoni Victorino* perperam attributos, vindicari debere *Hugoni* Monacho Corbeienſi, *De Folieto* nuncupato, cujus meminit *Trithemius* in Chronico, & aliqua ejus Opera recenſet, inter quę duo mox à me laudata, & *Hugoni à Sancto Victore* falsò adſcripta reperiuntur. *Richardus à Sancto Victore* fuit diſcipulus *Hugonis à Sancto Victore*, &

quam

quamvis natione Scotus eſſet, floruit tamen in Galliis ut potè Canonicus Regularis Ordinis S. Auguſtini in Cœnobio Pariſienſi, ejuſdemque Prior. Eum S. *Bernardus* in gravioribus Theologiæ difficultatibus conſulere ſolitus erat, extatque *Richardi à S. Victore* Tractatus *De tribus appropriatis perſonis* adBernardum Clarævallenſem ſcriptus. Extat & alius Tractatus ejuſdem Auctoris *De Incarnato Verbo* ad *Bernardum Abbatem Claravallenſem*, aliuſque ſub hoc titulo: *Declarationes nonnullarum difficultatum ſcripturæ adBernardum Clarævallenſem*. Multa alia perdocta Opera edidit *Richardus à S. Victore*, quę recenſent *Trithemius* in Chronico, *Bellarminus*, & *Labbeus* lib. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* & noſter *Sixtus Senenſis* lib. 4. Bibliothecæ Sanctæ. Prodierunt *Richardi à S. Victore* Opera Venetiis anno MDCXXI. &Rothomagi MDCL. *Herueus* Monachus Dolenſis edidit *Commentarium in Epiſtolas S. Pauli*, qui falsò adſcriptus S. Anſelmo inter Opera ejus habetur. Extat etiam in Bibliotheca Claromontana, teſte *Labbeo*, prægrandis *Commentarius* MS. ejuſdem Heruei *in Iſaiam Prophetam ad Joannem Dolenſem*. Epiſtolam Encyclicam, quam ſcripſerunt Monachi Dolenſes, & in qua *Heruei* vita & Scripta continentur, edidit *Lucas Dacherius* Tomo 2. Spicilegii pag. 514. *Gaufredus* Monachus Clarævallenſis ſcripſit *Epiſtolam de rebus in Concilio Remenſi in cauſa Gilberti Porretani Actis*, quæ extat inter Acta Concilii Remenſis. *Petrus Pictavienſis* Monachus, Ordinis Benedictini, *Petro Venerabili* Abbati Cluniacenſi Carmen Panegyricum cecinit, & ad ipſum ſcripſit Epiſtolam. Auctor eſt etiam idem *Petrus* Epitaphii *Gelaſii II.* Pon-

Pontificis Maximi. *Hugo Pictavinus*, Ordinis S. Benedicti Monachus cœnobii Vezeliacenſis, quatuor libris complexus eſt ejusdem Monaſterii Hiſtoriam, quæ extat Tomo III. Spicilegii Dacheriani. Hic prętermittere non poſſum *Drogonem* inſignem Monachum, S. *Joannis* Laudunenſis in Galliis Abbatem, qui ab *Innocentio II.* Summo Põtifice Romam vocatus, Epiſcopus Cardinalis Oſtienſis creatus eſt. Scripſit Sermonem *De Paſſione Domini*, item librum *De Creatione & Redemptione hominis*, Opuſculum *De ſeptem Donis Spiritus Sancti*, & Tractatum *De Horis Canonicis*. Quæ Opera extant in Bibliotheca Patrum.

In Italia duo eximiæ eruditionis Monachi Cœnobii Caſſinenſis, *Leo* videlicet, & *Petrus* floruerunt. *Leo* gente *Campanus*, & à patria *Marſicanus* appellatus, ad Cardinalitias Infulas à *Paſchali II.* Pontifice Maximo evectus eſt. Scripſit *Chronicon Monaſterii Caſſinenſis* tribus libris comprehenſum à tempore S. *Benedicti* uſque ad *Deſiderium* ejuſdẽ Monaſterii Abbatem, qui poſteà Pontifex Romanus electus, *Victor III.* nuncupatus eſt. Hunc *Leonem Marſicanum* Monachum Caſſinenſem *Baronius* in Annalibus, & *Poſſevinus* in Apparatu ſacro confundunt cum altero *Leone* Monacho itidem Caſſinenſi, qui *Urbano II.* fuit ab Epiſtolis, & Regiſtrum ejus compoſuit, quique à *Paſchali II.* inter Cardinales Diaconos adſcriptus eſt. Verùm, ſicut jam à viris doctis obſervatum eſt, *Leo Marſicanus* Cardinalis, qui Chronicon Caſſinenſe tribus libris compoſuit, & ad mortem uſque *Victoris III.* Papæ perduxit, diverſus eſt ab altero *Leone* Cardinali, qui Epiſtolarum *Urbani II.* Regiſtrum edidit, ſicut

ſicut manifeſtò demonſtrat *Petrus Diaconus* in libro De Viris Illuſtribus cap. 30. ubi de *Leone*, dicto *Marſicano*, dicit, eum Sanctitate & Monaſticis diſciplinis ad plenum imbutum, & in Divinis Scripturis apprimè eruditum fuiſſe. Capite verò inſequenti loquens de alio *Leone* Cardinali, affirmat, eum feciſſe *Regiſtrum* Epiſtolarum *Urbani II.* illumque ſtudio ac eloquentiâ inſignem extitiſſe teſtatur. Confundi itaque haud debent duo iſti *Leones* ejuſdem Cœnobii Caſſinenſis Monachi, & poſteà S. R. Eccleſiæ Cardinales. *Chronicon* Cœnobii Caſſinenſis à *Leone Marſicano* cœptum, & ad *Deſiderii* Abbatis tempora perductum continuavit *Petrus* patriâ Romanus, & Monachus Caſſinenſis, ſuamque continuationem abſoluit anno MCXL. Præter iſtud Opus, innumera alia Opuſcula à ſe confecta recenſet *Petrus* Monachus Caſſinenſis cap. 68, lib. 4. Chronici Caſſinenſis, ſed præſertim librum *de viris Illuſtribus Cœnobii Caſſinenſis*, qui extat Tomo XXI. Bibliothecę Patrum Editionis Pariſienſis. De Abbate *Joachimo*, qui XII. Eccleſiæ ſæculo in Italia floruit, deque ejus ſanctitate & vaticiniis, ſat ſuperque diximus ſub finem Colloquii tertii. Quapropter, breviter hìc annotare ſufficiet, Abbatem *Joachimum* quinque ſcripſiſſe libros *de Concordia veteris ac Novi Teſtamenti, Pſalterium decemChordarum, Commentaria in Jeremiam Prophetam, in Iſaiam, & in nonnulla Capita Nahum, Abacuc, Zachariæ, & Malachiæ Prophetarum*, nec non librum adversùs quamdam *Petri Lombardi* Opinionem, qui in Synodo Lateranenſi IV. ſub *Innocentio III.* damnatus eſt. Plurima alia Abbatis *Joachimi* Scripta recenſet, & MSS. extare refert *Carolus*

lus Du Viſch in Bibliotheca Scriptorum Ciſtercienſium pag.172.

Infinitus profectò eſſem, ſi hìc ſigillatim recenſere vellem alios Monachos, qui XII. ſæculo doctrinæ & pietatis laude claruerunt, quique Vitas, Miracula, & Geſta Sanctorum ſcripſerunt. Iis itaque referendis, brevitatis ergò, ſuperſedebo, totumque Illuſtrium XII. ſæculi Monachorum agmen claudet *Algerus*, primùm Leodienſis Canonicus, indèque ſpreto ſęculo Cluniacenſis Monachus, qui tres libros *De Sacramento Corporis & Sanguinis Domini adversùs Berengarium* edidit, & extant in Bibliotheca Patrum tomo 21. pag.251. Scripſit etiam *Algerus* Tractatum *De Miſericordia & Juſtitia*, cujus Præfationem doctiſſimus *Mabillonius* publicavit tom.1. Analectorum pag.303. & integrum Tractatum ſe aliquandò in lucem emiſſurum pollicetur.

Pervenimus tandèm ad ſextam & ultimam duodecimi ſæculi Scriptorum Claſſem, in qua de iis Auctoribus ſermonem inſtituere debemus, qui de Theologia Scholaſtica, & de Jure Canonico ſcripſerunt, ut igitur ab his Scriptoribus, qui Theologiam Scholaſticam ſuis lucubrationibus illuſtrarunt, initium ſumamus, oſtende in primis, quænam fuerit Origo, quive progreſſus Theologiæ Scholaſticæ? Dein, referes celebriores Auctores, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo in tradenda & propaganda Theologia Scholaſtica ſtudium operamque poſuerunt?

M. Theologiæ Scholaſticæ nomen duodecimo præſertim ſæculo invaluit, ejusque profeſſores *Scholaſtici* fuere appellati, tùm quia, ut inquit *Bulæus* tom.2. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis* pag.584. eam ex Philoſophorum inſtituto Diſcipulis in Scholis

lis tradebant; tùm quia etiam Scholaſticorum more diſputabant, altercabantur, ac ſæpiùs quæſtiones ventilabant, quæ extrà Scholas nullius, aut ſaltèm exigui uſus eſſe videbantur. Hujus introductæ Theologiæ Scholaſticæ quatuor Anteſignanos conſtituit *Gualterus de Sancto Victore*, videlicèt *Petrum Abaelardum*, *Gilbertum Porretanum*, *Petrum Lombardum*, & *Petrum Pictavinum*, contrà quos libros quatuor ſcripſit, in quibus eos crebrò *Scholaſticos* appellat. Paulò plus ſtudii, quàm par fuiſſet, ſæculo duodecimo impenſum eſt promovendo Theologiæ Scholaſticę Imperio, Dialecticęque ſubtilitatibus excogitandis, magis quàm cæteris liberalibus artibus excolendis, ità ut graviſſimi deinceps emerſerint abuſus. Nonnulli quippè pro doctrina Ariſtotelis acerrimè decertantes juſtæ mediocritatis terminos prętergreſſi vitioſam omninò & Theologiæ Profeſſoribus planè indignam in Facultatem Pariſienſem invexerunt Theologiam, graves nimirùm ſerioſque & ſuâ majeſtate ſacros Tractatus futilibus quæſtionibus, vanis inventionibus, frigidis & jejunis argumentis, ridiculisq; diſtinctionibus & ſolutionibus dehoneſtâtes. Alii bellatricem Theologiã ſic in deliciis habebant, & cęſim ac punctim ità in arena digladiari geſtiebant, ut in ſuis argutis, ſubtilibusq; de rebus Theologicis diſputationibus ne verbum quidem de Scriptura, Patribuſq; ultrò citròque proferrent, & quod feſtivũ ac lepidum erat, omnes quęſtiones Theologicas ad frivolas exilis Dialecticæ regulas exigerent, quaſi ex *Porphyrii* artificio, vel ex Ariſtotelis argumentationibus noſtra ſuſpenſa eſſet Religio. Hunc gravem in Facultate Pariſienſi ſerpentem abuſum ut radicitùs ex-

tirparet *Gregorius IX.* Pontifex Maximus, ad Magiſtros Pariſienſes an. MCCXXVIII. Scripſit epiſtolam, in qua ſignificat, ſe graviter admodùm, ac moleſtè ferre, Theologos Pariſienſes ad varias deſcendiſſe Philoſophorum tricas, inanesque quæſtiones oſtentandi tantùm ingenii causâ excogitatas: *Tacti dolore cordis intrinſecùs*, inquit, *amaritudine repleti ſumus abſinthii, quòd, ſicut auribus noſtris eſt intimatum, quidam apud vos ſpiritu vanitatis ut uter diſtenti, poſitos à Patribus terminos prophana transferre ſatagunt novitate, Cœleſtis paginæ intellectum Sanctorum Patrum ſtudiis certis terminis limitatæ, quos transgredi non ſolùm eſt temerarium, ſed prophanum, ad doctrinam Philoſophorum naturalium inclinando, ad oſtentationem ſcientiæ, non profectum aliquem auditorum, ut ſic videantur non Theodidacti, ſeù Theologi, ſed potiùs Theophanti. Cùm enim Theologiam ſecundùm approbatas traditiones Sanctorum exponere debeant, & non carnalibus armis, ſed Deo potentibus deſtruere omnem altitudinem extollentem ſe adversùs ſcientiam Dei, & captivum in obſequium Chriſti omnem redigere intellectum; ipſi doctrinis variis & peregrinis abducti redigunt caput in caudam, & ancillæ cogunt famulari Reginam .... ne igitur hujuſmodi dogma temerarium & perverſum ut cancer ſerpat & inficiat plurimos, oporteatque filios perditos plorare Rachelem, præſentium vobis authoritate mandamus & diſtrictè præcipimus, quatenùs, prædicta veſania penitùs abdicata, ſine fermento mundanæ ſcientiæ doceatis Theologicam puritatem, non adulterantes verbum Dei Philoſophorum figmentis, ſed contenti terminis à Patribus inſtitutis, mentes auditorum veſtrorum fructu cœleſtis eloquii ſaginetis &c.*

inte-

integram *Gregorii IX.* ad Theologos Pariſienſes epiſtolam refert *Bulæus* tomo 3. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis* pag. 129.

Non hæc eò tamen impræſentiarum dico, quòd velim improbare ſtudium Theologiæ Scholaſticæ, cujus potiùs utilitatem in ſequenti Colloquio contrà Heterodoxos, qui eam cane pejùs & angue odio proſequuntur, aſſeram ac vindicabo, ſed ſolùm neceſſarium eſſe duxi hiſtoricè referre, quàm malè de Theologia Scholaſtica, ſtatim ac duodecimo ſæculo prodire cæpit, meriti ſint quidam arguti homines, qui eam in captioſam ac merè ſophiſticam converterunt verſutiam, de rebus divinis cavillantes moroſiùs, argutantes ſubtiliùs, in tricis unicè morantes, contorta & aculeata vibrantes ſophiſmata, perſtringendis oculis, fuco faciendo, & infuſcandæ quàm inquirendæ & limandæ veritati aptiora. Sed, miſſis illis otioſis hominibus, qui duodecimo ſęculo, repudiatâ ſolidâ germanæ Theologiæ formâ, ſe ſuoſque auditores vanis, frugiſque expertibus commentis paſcebant, veniamus ad celebres illos Scriptores, qui eodem ſæculo Theologiam Scholaſticam in meliorem formam redegerunt, eamque, collectis veterum Patrum ſententiis, auxerunt, exornarunt, illuſtrarunt. Inter illos primas tenet, ac facilè omnium Princeps eſt *Petrus Lombardus*, magnę famæ & exiſtimationis Magiſter, natione Inſuber, Patriâ Novarienſis, qui ex Academia Bononienſi ad Pariſienſem ſe tranſtulit, & poſteà ad Epiſcopatum Pariſienſem anno MCLIX. vel MCLX. aſſumptus eſt. Excelluit præſertim in Theologia Scholaſtica, & in Academia Pariſienſi gradus Doctorales inſti-

tuit, exemplo *Gratiani*, qui, ut mox dicemus, eoſdem Gradus in Jure Canonico jàm Bononiæ inſtituerat, aut inſtituendorum author fuerat. *De Petro Lombardo* hæc habet *Henricus Gandavenſis*: Petrus Lombardus *Theologię Scholæ Pariſiis Præſidens ſcripſit quatuor libros ſententiarum, Opus magnum & arduum, quo opere uſque hodiè vel maximè utuntur ſtudia Theologorum. Inveniuntur etiam ſermones aliqui de diverſis ſolemnitatibus ab ipſo ſcripti*. Noſter *Sixtus Senenſis* libro 4. Bibliothecæ Sanctæ ait, omnes Theologorum Scholas Petrum Lombardum ſingulari quadam venerationis excellentià *Magiſtrum ſententiarum* appellare, & in ejus Theologiæ Compendium innumerabilia diſputationum volumina eruditiſſimos clariſſimarum toto Chriſtiano Orbe Academiarum Theologos elaboraſſe. Fatendum tamen eſt, non omnes *Petri Lombardi* ſentētias eſſe receptas, ſed nonnullas communi Theologorum calculo explodi, quarum extat index ad calcem libri quarti ſententiarum. Omnes *Petri Lombardi* nævos ad Articulos quatuordecim revocat Sanctus *Antoninus* parte 4. tit. 11. cap. 8. Fertur, *Petrum Lombardum*, *Gratianum*, & *Petrum Comeſtorem*, germanos fratres fuiſſe ex adulterio procreatos, quorum mater de peccato, quo tantos viros pepererat, vix dolere potuerit. Sed hęc hiſtoriola inter aniles fabulas reponenda eſt, cùm certiſſimè conſtet, *Petrum Lombardum*, Inſubrium fuiſſe & patriâ Novarienſem; *Gratianum* ex Etruria in Oppido *Cluſio* oriundum; *Petrum* verò *Comeſtorem* natione Gallum, patriâ Trecenſem. Quî igitur fieri potuit, ut tres illi inſignes viri nationibus adeò diverſi ex ejusdem matris utero prodierint? apage fabulam.

Pe-

Petri Lombardi Magiſtri ſententiarum ſcribendi modum imitati ſunt *Magiſter Anſelmus*, Laudunenſis Decanus, qui per quadraginta & ampliùs annos Theologiam publicè Pariſiis profeſſus eſt, & *Robertus Pullus*, quorum primus, ſeù *Anſelmus*, congeſtis hic indè ex veterum Patrum Scriptis ſententiis, totum vetus ac novum Teſtamentum interlineari marginalique Gloſſa illuſtravit, aliaque reliquit Opera, quorum pleraque adhùc inedita ſunt. Habuit *Anſelmus* diſcipulos celeberrimos, videlicèt *Vvillelmum Campellenſem*, qui fuit poſteà Epiſcopus Catalaunenſis; *Petrum Abaelardum*, *Gaufridum Britonem*, dein Rotomagenſem Archipræſulem, aliosque. *Anſelmi* elogium, annumque ejus emortualem *Lucas Dacherius* in Notis ad Opera, quæ publicavit, *Gilberti* Abbatis Beatæ Mariæ de Novigento pag. 642. deſcripſit ex Chronico Canonici Laudunenſis coævi hactenùs inedito. *Robertus Pullus* in Anglia natus, ſtudiorum causâ Gallias petiit, & Pariſiis ſcientias cùm ſacras, tùm prophanas didicit, & docuit, ut habet *Pitſeus* in *Roberto Pullano*. Romam ab *Innocentio II.* vocatus, à *Lucio II.* ejus ſucceſſore Cardinalis renunciatus eſt *Robertus Pullus*, ediditque *octo ſententiarum libros*, quos *Hugo Mathoudus* Monachus Congregationis Sancti Mauri eruditis Notis illuſtratos publicavit Pariſiis anno MDCLV. Sub finem duodecimi ſæculi duo celeberrimi in Galliis floruerunt Theologi, videlicèt *Petrus Comeſtor*, ſeù *Manducator* dictus, & *Petrus Cantor*, quorum primus gente fuit Gallus, patriâ Trecenſis, ejusdemque urbis Canonicus & Decanus. Celeberrimâ *Petri Comeſtoris* famâ excitati Pariſienſes, eum ad

ſe vocarunt, & Academiæ Pariſienſis Cancellarium conſtituerunt. Scripſit ad Guillelmum Archiepiſcopum Senonenſem *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* libros ſexdecim, in quibus Hiſtoriam ſacram à principio Geneſeos uſque ad finem Actuum Apoſtolorum in Compendium redegit. Sermones, & alia Opera, quę edidit, adhùc Pariſiis in Cęnobio Canonicorum Regularium Sancti *Victoris*, & in variis Bibliothecis MSS. aſſervantur. Duos Tractatus, videlicèt *De Vita & Geſtis Beatæ Virginis*, & *de Laudibus Sancti Joannis Evangeliſtæ* ſcriptos fuiſſe à *Petro Comeſtore* pertendit *Petrus de Alva & Aſtorga* Minorita in libro, quem, ſub ementito nomine *Roderici Rodriguez*, inſcriptum *Pleytos de los libros* Tortoſæ anno MDCLXIV. Hiſpanica linguâ edidit. At duos iſtos Tractatus *Petrum Comeſtorem* parentem non habere, ſed noſtro *Vincentio Bellovacenſi* vindicari debere invictis momentis, ſed præſertim ex peritorum Criticorum conſenſu, & ſtyli ſimilitudine demonſtrat noſter *Jacobus Echard* in libro, quem Pariſiis anno MDCCVIII. publici juris fecit, ſub hoc titulo: *Summa S. Thomæ ſuo Auctori vindicata*; & omnes conjecturas, quibus laudatus *Petrus de Alva* famoſus Ordinis Prędicatorum æmulus duos iſtos Tractatus *Petro Comeſtori* aſſerere, & noſtro *Vincentio Bellovacenſi* abjudicare nititur, perdoctè exſufflat pag. 505. & ſequentibus. *Petrus Cantor*, celeberrimus Theologus fuit, *vita & ſcientia clarus*, ut ait *Nangius* in ſuo Chronico. Eum etiam plurimùm laudant *Vincentius Bellovacenſis* in Speculo Hiſtoriali lib. 29. cap. 59. *Albericus* in Chronico, ſed præſertim *Jacobus de Vitriaco* Cardinalis in Hiſtoria Occiden-

tis

tis cap.8. ubi de *Petro Cantore* hæc habet: *Cæpit facere & docere velut lucerna ardens & lucens, & civitas ſuprà montem poſita, & candelabrum in domo Domini aureum, de cujus fonte limpidiſſimo beatiſſimus vir Fulco Presbyter potavit.* Vitam Monaſticam in Abbatia *Longi pontis* Ordinis Ciſtercienſis cùm fuiſſet amplexus *Petrus Cantor*, necdùm expleto probationis anno migravit è corpore. Hęc autem Abbatia *Longipontis* à *Iosleno* Sueſſionenſi Epiſcopo anno MCXXXII. fundata eſt, quò è S. *Bernardi* familia Monachos miſit. *Petrus* fuit cognominatus *Cantor*, quòd in Eccleſia Cathedrali Pariſienſi Cantor fuerit. Varia compoſuit Opera, quæ in diverſis Bibliothecis adhùc MSS. habentur, ut teſtatur *Caſimirus Oudinus* in Supplemento *de Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Sola ejus Summa Moralis, quæ dicitur *Verbum Abbreviatum*, eò quòd ab his verbis incipiat, typis excuſa eſt Montibus Hannoniæ anno MDCXXXIX.

D. Satis, quæſo, de Theologiæ Scholaſticæ Origine, & de illis Profeſſoribus, qui in ea XII. ſæculo excelluerunt, dictum ſit. Nunc à te percontari velim, nùm eodem ſæculo duodecimo Juris tàm Civilis, quàm Canonici Profeſſio in Scholis fuerit inſtituta, & unà cum Theologię Scholaſticæ ſtudio publicè cæperit exerceri?

M. Juris Civilis Profeſſionem, quam ſexto Eccleſiæ ſæculo inſtituerat *Juſtinianus* Imperator, quæque ab ejus ævo ad XII. uſque ſæculum, hoc eſt, per ſexcentos fermè annos neglecta omninò, ac proptèr inundationes Barbarorum in Italiã frequentes, priſcarumque legum, ſeù Romanarum contemptum, & exoticarum introductionem, pe-

nè extincta erat, primus *Irnerus* Juriſconſultus peritiſſimus in apertam lucem revocavit circà annum MCXXXVI. ſicut communitèr ſcribunt Hiſtorici. Ex *Irneri* Schola prodierunt viri peritiſſimi, quorum alii eamdem Juris Civilis Profeſſionem in Italia conſervarunt, alii in Galliam, & Angliam, hoc eſt, Pariſios, & Oxoniam, ubi florebant ſtudiorum Academiæ, intulerunt circà annum MCL. ut ſcribit *Valentinus Forſterus* lib. 3. *Hiſtoriæ Juris Civilis Romani*. Verùm, quia multò plures ad Juris Civilis, quàm ad Theologiæ ſtudium ſeſe conferebant, veriti Romani Pontifices, ne Juris Civilis Profeſſio invaleſceret, ac ſenſim ſine ſenſu à Theologiæ, cæterarumque Diſciplinarum Scholis ſtudioſos avocaret; ſub excommunicationis interminatione inhibuerunt, ne Monachi, immò ne Sæculares Clerici, Presbyteri, & in dignitatibus Eccleſiaſticis conſtituti ad audiendum leges admitterentur. Id ſancitum ab *Honorio III.* Pontifice Maximo anno MCCXVII. referturque lib. 3. Decret. tit. ult. cap. *Super ſpecula*, ibique leguntur hæc verba: *Quia verò Theologiæ ſtudium cupimus ampliari, ut dilatato ſui tentorii loco funiculos ſuos faciat longiores, ut ſit fides Catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus reſiſtere valeat aſcendentibus ex adverſo, ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpoſitos, Cantores, & alios Clericos perſonatus habentes, necnon Presbyteros hoc extendi volumus & mandamus*. Hoc pacto Juris Civilis Schola minùs frequentari, contrà verò Juris Canonici & Theologiæ Profeſſio vigere magis & celebrari cæpit. Ad promovendam duodecimo ſæculo Juris Canonici diſciplinam duo Clariſſimi

Viri

Viri *Ivo* Carnotẽſis Epiſcopus, & *Gratianus* natione Etruſcus, Monachus Bononienſis, omnes ſuas curas, induſtriam, ſtudia & labores contulerunt. Inter cætera, quæ fecit *Ivo*, de quo ſuperiùs Sermonem habuimus, Canones Sanctorum Patrum, & Conciliorum Generalium edidit in lucem, & compendioſum Decretum appellavit, quo ante *Gratiani* tempora per ſexaginta circitèr annos uſi ſunt Juriſtæ, de quo Opere ſic ipſe *Ivo* habet in ſuo Prologo: *Excerptiones*, vel, ut alii legendum putant *Exceptiones*, *Eccleſiaſticarum Regularum partim ex epiſtolis Romanorum Pontificum, partim ex geſtis Conciliorum, Catholicorum Epiſcoporum, partim ex Tractatibus Orthodoxorum Patrum, partim ex inſtitutionibus Catholicorum Regum nonnullo labore in unum corpus adunare curavi, ut qui ſcripta illa, ex quibus excerpta ſunt, ad manum habere non poterit, hinc ſaltem accipiat, quod ad commodum cauſæ ſuæ valere perſpexerit. A fundamento itaque Chriſtianæ Religionis, ideſt, fide inchoantes, ſic ea, quæ ad quæque negotia diſcutienda vel definienda pertinent, ſub generalibus titulis diſtincta congeſſimus, ut non ſit quærenti neceſſe totum volumen evolvere*. Porrò, licèt in Galliis duodecimo Eccleſiæ ſæculo vigere cæperit Juris Canonici ſtudium, illud tamen in Italia, & præſertim Bononiæ, magis fuiſſe excultum, ex eo maximè patet, quòd ſicut hi, qui Artes liberales & Theologiam perfectè callere cupiebant, ad Pariſienſem confluebant Academiam, ità & illi, quibus Juris Canonici ſcientiam in animo erat in ipſo fonte haurire, Bononiam petebant, teſte *Nekamo* lib. 2. *de Naturis Rerum*, ubi inquit: *Juris peritiam ſibi vendicat Bononia, ſed Cæleſtis Scriptura*

& li-

& liberales Artes Civitatem Pariſienſem cæteris præferendam eſſe convincunt. Hujus profeſſionis Juris Canonici Bononiæ inſtitutæ originem acceptam referre debemus *Gratiano* Bononienſi Monacho, qui Corpus Decretorum Pontificiorum, & Canonum Eccleſiaſticorum conflavit, quod *Eugenius III.* Pontifex Maximus in Univerſitatibus, ſeu Studiis Generalibus, maximè Bononiæ, publicè prælegi juſſit, & ſuggerente eodem *Gratiano*, gradus quoſdam Academicos excogitavit non tam annorum, quàm profectus, ſcilicèt Baccalaureatûs, Licentiatus & Doctoratûs, ut hocce ſpecioſo titulo ſtudioſos ad Jus Canonicum amplectendum excitaret, & Privilegiis accenderet. Aliqui ante *Gratianum* Collectiones Canonum dederant, ut *Dionyſius exiguus*, *Creſconius*, *Burchardus*, *Ivo*, & si qui alii ſunt, ſolus tamen *Gratianus* id obtinuit, ut publicè in ſcholis prælegeretur, & multorum doctiſſimorum virorum Commentariis illuſtraretur.

Juris Canonici ſcientiã utilem, ac prȩſertim Clericis neceſſariam eſſe in cõfeſſo eſt apud omnes. At ſicut XII. Eccleſię ſęculo in Theologiam Scholaſticam, ita & in juriſprudentiã, ſeu Juris Canonici doctrinã non nulli irrepſerũt abuſus, quos jure ac meritò eruditi ejuſdem ſæculi viri improbarunt, & imprimis *Stephanus* Tornacenſis Epiſcopus, qui Romanum Pontificem, ut inutiles Commentarios Theologiæ, & inextricabilem Decretalium ſylvam ſuccideret, vehementer in epiſtola 251. adhortatur his verbis: *Lapſa ſunt apud nos in confuſione officinarum ſacrarum, ſtudia litterarum, dùm & diſcipuli ſolis novitatibus applaudunt, & Magiſtri gloriæ potiùs invigilant, quàm doctrinæ, novas recenteſque ſum-*

ſummulas & Cõmentaria firmantia ſuper Theologia cõſcribunt, quibus auditores ſuos demulceant, detineant, decipiant, quaſi nondùm ſufficerent Sanctorum Opuſcula Patrum, quos eodem ſpiritu Sacram Scripturam legimus expoſuiſſe, quo eam compoſuiſſe credimus Apoſtolos & Prophetas. Ignota & peregrina conviviis apponunt fercula, cùm in nuptiis filii Regis tauri, & altilia ejus ſint occiſa parataque omnia: nec reſtat venientibus ad nuptias niſi quæ appoſita ſunt prendere & prodere. Diſputatur publicè contra Sacras Conſtitutiones, de incomprehenſibili Deitate; de Incarnatione Verbi verboſa caro & Sanguis irreverenter litigat. Individua Trinitas in triviis ſecatur & diſcerpitur, ut tot jam ſint errores, quot Doctores; tot ſcandala, quot auditoria, tot blaſphemiæ, quot plateæ. Rurſus, ſi ventum fuerit ad judicia, quæ jure Canonico ſunt tractanda, vel vobis commiſſa, vel ab Ordinariis Judicibus cognoſcenda, profertur à venatoribus inextricabilis ſylva Decretalium Epiſtolarum, quaſi ſub nomine ſanctæ recordationis Alexandri Papæ; & antiquiores ſacri Canones abjiciuntur, reſpuuntur, expuuntur, Hoc involucro prolata in medium ea, quæ in Conciliis Sanctorum Patrum ſalubriter inſtituta ſunt, nec formam conſiliis, nec finem negotiis imponunt, prævalentibus epiſtolis, quas forſitan advocant, & conductitii ſub nomine Romanorum Pontificum jam Prophetæ in cubiculis ſuis confingunt & conſcribunt. Novum Volumen ex eis compactum & in ſcholis ſolemnitèr legitur, & in foro venalitèr exponitur, &c. Hæc omnia, Pater, correctionis Apoſtolicæ manum deſiderant, ut uniformitas docendi, diſcendi, diſputandi auctoritate veſtra certam redigatis ad formam, ne ſermo divinus attritione vulgari viluſcat. Ex hac *Stephani*

phani Tornacenſis declamatione facilè intelligere
potes, quantâ diligentiâ in ſtudi[illegible]ologiæ
Scholaſticę,& Juris Canonici abſtin[illegible]â ſpi
noſis, jejunis, ac frigidis nonnul[illegible]ib
quæ veræ & germanæ Theologi[illegible] ju
prudentię tenebras offundunt,[illegible]n
lis, quàm in for[illegible]ternæ diſc[illegible]a
ac fovent. Alt[illegible]mo tu[illegible]gra
iſta *Innocentii* [illegible] *Ne*[illegible]*tu*
Conciliorum [illegible] *fact*[illegible]*or*
tuſque dei[illegible]mb
ad Scriptu[illegible] Sa
normam [illegible]riæ
veritatem [illegible]qua
lium mo[illegible]re
ſiæ Diſc[illegible]e
ctionis [illegible]ui
crebrò [illegible]&
tueri ſ[illegible]
tudini[illegible]
pertu[illegible]

par[illegible]
cu[illegible]
ra[illegible]
ce[illegible]
m[illegible]
ſe[illegible]

la[illegible]
ru[illegible]
p[illegible]
r[illegible]

Digitized by Google

gulari doctrinâ, & [illegible] pietate Ecclesiam ma-
[illegible]mè cohor[illegible] etia[illegible] in Labbea-
[illegible]oncili[illegible] c[illegible] epiſtolæ,
[illegible] Ron[illegible] i[illegible] o ſæculo
[illegible]erſæ[illegible] [illegible]lam Di-
[illegible]ina[illegible] d[illegible] enatas
[illegible]tro[illegible] ge[illegible] ſiæ di-
[illegible]nen[illegible] [illegible] P[illegible]
[illegible]fice[illegible]
[illegible]piſt[illegible]
No[illegible]
lib[illegible]
ne[illegible]
A[illegible]

Rariſſimi erant Eccleſiæ Doctores, quibus doctrinæ pura curæ eſſet, ac inter mille vix unum reperies Epiſcopum, animarum ſalutem in ampliſſimo ſuo munere ſpectantem. Reliquum Epiſcoporum, vel, ut rectiùs dicamus, Antichriſti ſociorum vulgus, ſæculi ſectabatur luxum, delicias, gloriam & dignitates, ac prorsùs apud eos jacuit confeſſio & propagatio doctrinæ veræ, quam quidem ipſi nunquàm didicerunt. Sic effrænatatâ lingua, ſtylique petulantiâ nefarii illi hæretici in Eccleſiam Romanam paſſim in ſuis Centuriis invehuntur, & in ejus doctrinam, omnem calumniarum fæcem, & contumeliarum ſentinam evomere non verentur. Contrà igitur illos hæreticos religionis ac pietatis omninò expertes, obſecro te, ut in præſentia oſtendas, doctrinam Eccleſiæ Catholicæ, ſeu Romanæ, quæ à Chriſto Domino, & ab Apoſtolis profecta eſt, ne leviore quidem alienæ doctrinæ afflatu perſtrictam, nec peregrinis ritibus, & abhorrentibus à prima inſtitutione Sacris fuiſſe duodecimo ſæculo corruptam:

M. Adeò per ſe odioſa eſt omnis novitas, ut ejus artifices & molitores ipſi, etiam cùm eam efferunt in lucem, & commendare populo ſtudent, nihil à ſe vehementiùs, quam novitatis odium deprecentur; malintque carere inventi laude, quàm adhæreſcentem ad res novas offenſionem ſuſpicionemque juſtiſſimam ſubire. Hinc hæretici noſtri temporis, dum ſuos ſpargunt errores ac nova ſua venditant flagitia, ubique plenis buccis antiquitatem crepant, ubique Apoſtolum *Paulum* Auctorem, & prima, quæ vocant *aurea*, Eccleſiæ ſæcula, doctrinæ ſibi normam & exemplum Religionis prædicant; Eccleſiæ verò Romanæ novam affin-

gunt

gunt doctrinam, atque in ejus ſinum ſordes errorum intolerabiles, morumque corruptelam irrepſiſſe clamitant. Sed proclive eſt his hæreticis larvam detrahere, ac multis evincere momentis, quòd, ſicut Apoſtolica doctrina per undecim priora ſæcula jugiter in Eccleſia Romana pura & illibata permanſit, ita & duodecimo ſæculo ſarta tecta fuit conſervata, nec ullis erroribus aut novitatibus reſperſa.

Et primò quidem vehementer mirari ſubit, quòd tam perfrictæ frontis audaciâ aſſerant iſti Centuriatores Magdeburgenſes, rariſſimos duodecimo ſæculo fuiſſe Eccleſiæ Doctores, quibus doctrina pura curæ eſſet, ac inter mille vix unum reperiri Epiſcopum, animarum ſalutem in ampliſſimo ſuo munere ſpectantem. Hujus atrocis calumniæ falſitas vel ex eo maximè patet, quòd, prætèr clariſſimos Scriptores, quos in ſuperiori Colloquio laudavimus, ſola Academia Pariſienſis innumeros duodecimo ſæculo Athletas fortiſſimos, fideique acerrimos produxerit defenſores, è quorum numero prodierunt quinque Summi Pontifices meritis & virtutibus, non minùs quàm ſcientiarum fulgore conſpicui *Innocentius II. Cœleſtinus II. Hadrianus IV. Urbanus III.* & *Innocentius III.* complures Cardinales, Archiepiſcopi & Epiſcopi puritate doctrinæ & integritate vitæ commendabiles, necnon Abbates & Monachi Regularis vitæ profeſſione ſanctiſſimi, Sacerdotes denique omnis gradus & Ordinis perilluſtres, de quibus latè diſſerit *Bulæus* tomo 2. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*.

Præterea, doctrinam, quæ ſæculo duodecimo

in

in Eccleſia Romana obtinuit, meliùs perſpectam habere haùd poſſumus, quàm ex Synodis, & ex Patribus, à quibus, vel proſcriptæ, vel confutatæ ſunt hæreſes, quæ ea ætate eruperunt. Jam verò ſi percurramus præcipuos errores, quos duodecimo ſæculo diſſeminarunt hæretici, plenè comperiemus, Petrobuſianos, Henricianos, Waldenſes, aliosque duodecimi ſæculi hæreticos eſſe in Anabaptiſtis, Calviniſtis, & in cæteris noſtri temporis heterodoxis redivivos, atque eorum Patriarchas jure optimo appellari poſſe. At enim docebant Petrobuſiani & Henriciani Miſſæ Sacrificium nihil eſſe: Fidelium preces nihil defunctis prodeſſe poſſe: Sacras Cruces confringi debere,& baptiſma ſine fide eſſe parvulis prorsùs inutile. Eccleſiam Romanam dicteriis & calumniis inſectabantur Waldenſes, ejus ritus & cœremonias ſugillabant, Romano Pontifici & Epiſcopis parendum non eſſe dictitabant, ſanctorum invocationem,cultum Crucis, Reliquiarum, & Sanctarum Imaginum impugnabant, Indulgentias repudiabant,ac multa contra Catholicæ Eccleſiæ Sacramenta garriebant. Hi ſunt in ſumma palmares hæreticorum duodecimi ſæculi errores, quos jam ab Eccleſia prædamnatos denuò ſuſcitarunt hæretici noſtri temporis, eosque etiamnum, crambis inſtar recoctæ, totis viribus obtrudere moliuntur, ac ſubindè, velint nolint, fateri coguntur, ſe toto cœlo diſtare à vera & Catholica doctrina, quam Synodi & Patres duodecimi ſæculi contra hæreticos, qui in eam aperto marte inſurrexerant, ſtrenuè defenderunt, atque ſingulis fidelibus firmitèr credendam propoſuerunt. At verò Eccleſia Romana, Apoſtolicæ

doctrinæ pervigil cuſtos, hos jampridem confixos hæreticorum duodecimi ſæculi errores anathemate percellit, eâdem Religione, Sacramentis iiſdem utitur, eademque planè profitetur fidei dogmata, quæ Synodi, Patres, & eruditione juxta & ſanctitate præſtantes duodecimi ſæculi Scriptores, præſertim *Bernardus* Clarævallenſis, & *Petrus* Cluniacenſis, juxta perpetuam omnium Eccleſiæ ſæculorum traditionem contra hæreticos conſtantèr propugnarunt. Denique, ipſimet Centuriatores Magdeburgenſes contra ſe teſtimonium ferunt, quippè qui Centuriâ duodecimâ capite 4. ubi agunt *de doctrina Eccleſiæ*, & aliis capitibus ſequentibus, hæreticorum Petrobuſianorum, contra S. *Bernardum*, & *Petrum* Cluniacenſem, patrocinium ſuſcipiunt. Capite etiam nono Synodos, in quibus proſcripti ſunt duodecimi ſæculi hæreticorum errores, rejiciunt, & toto capite decimo Epiſcopos, Patres, & Scriptores Eccleſiaſticos, qui eodem ſæculo errores hæreticorum oppugnarunt, & pro antiquæ doctrinæ tutela diligentèr excubarunt, maledictis inceſſunt, probè intelligentes, Synodos, Patres, & Scriptores Eccleſiaſticos duodecimi ſæculi eamdem ſanxiſſe, & contra hæreticos defendiſſe doctrinam, quam nunc tenet ac docet ſibi in fide ſemper conſtans, & omnis planè erroris neſcia Sancta Mater Romana Eccleſia.

D. Novi jam dudùm peſſimas artes hæreticorũ, qui licèt ſint flagitioſâ novitate infames, & venerãdam antiquitatem reverà faſtidiant, nihiloſeciùs, ad conciliandos ſibi populorum animos, vetuſtæ Religionis doctrinam pleno ore, bucciſque tumentibus, haud ſcio an faſtidioſiùs, an contumelioſiùs,

celebrare, ſolent, & ut novam impietatem aliquâ antiquæ doctrinæ ſpecie velent, aiunt, ſe afferre laudatiora quædam priſcæ Eccleſiæ Inſtituta, & caſtigatiorem diſciplinam, qualis aut natæ recens, aut ævi quodam flore vividæ Religionis fuerat; conſenuiſſe apud æquales ſuos Eccleſiam; illâ viriditate, illo ætatis integerrimo robore ac virtute defectam, à limpidis illis fontibus divertiſſe multas jam ætates ad turbidos lutulentoſque riuulos, quorum cœnoſas, ac putres aquas ad ſua tempora permanaſſe affirmant, ſeque ad illas repurgandas divinitùs miſſos fuiſſe iactitant. Eo exquiſitiſſimæ ſimulationis artificio, & immani quâdam vires ſuas oſtentandi libidine, proh dolor! tot infortunata capita, tot ſacratas orco victimas pænis hactenùs devoverunt hæretici, quaſi illorum felicitatis pars ſit, infelices homines facere, & Eccleſiam Chriſti tot in partes, ſi poſſent, dilacerare, quot olim in fruſta infelicem Orpheum Bacchæ mulieres diſcerpſerunt. Sed redeamus ad doctrinam duodecimi ſæculi, & expone, ſi placet, quorsùm hæretici tantoperè invehantur in Theologiam Scholaſticam, cujus ſtudium, ſicut jam obſervaſti, duodecimo Eccleſiæ ſæculo vigere cæpit.

M. Hæreticorum contrà Theologiam Scholaſticam expoſtulationes ad quatuor præcipuè claſſes revocari poſſunt. Aiunt in primis, Theologiam Scholaſticam* eſſe aliud nihil, quàm ignorantiam veritatis, inanemque fallaciam, quâ ſemel admiſsâ, obſcuratum eſt Evangelium ac fides extincta. Secundò, dicunt, nullum apud Sanctos Patres undecim priorum Eccleſiæ ſæculorum probatum

batum unquam fuiſſe Theologiæ Scholaſticę uſum, ſed dumtaxàt uſurpatum ab hæreticis, qui his præſtigiis deluſi innumeros alios ineſcarunt, & varios in errores præcipitarunt. Tertiò, vitio vertunt Theologiæ Scholaſticæ, quòd putidiuſculis atque anilibus ineptiis, meris nugis, & frigidis ac ſpinoſis quæſtionibus, tota quanta eſt, ſcateat, quò fit, ut de Schola Theologi pro pietate, pro modeſtia, pro charitate & manſuetudine Chriſtiana, livorem, odium, iram, contentionem præ ſe ferant, atque per inane volitantes ſuis ſe compungant aculeis. Demùm, hæretici Theologiam Scholaſticam contemnunt, explodunt ac exſibilant, quòd lutulenta, inquinata ac barbara ſit. Hæc eſt hæreticorum in Theologiam Scholaſticam odii & irarum cauſa. Sed perfacilis ac prompta eſt Theologorum de Schola defenſio. At enim, non vident hæretici, quid interſit homo Sophiſta & vir Theologus; quid diſtent captionibus vis & acumen; quid fallaciis acies & perſpicacia. Theologus quippè Scholaſticus in deducendis ſuis concluſionibus ex Principiis fidei à Deo revelatis ratione & Philoſophiâ naturali utitur, ut rem acutiùs introſpiciat, ut rectà ad ſcopum collimet, & ut Infidelium, Judæorum, & Hæreticorum errores faciliùs ad vivum reſecare poſſit. *Eſt quidem*, ut ait S. *Clemens Alexandrinus* libro I. Stromatum, *per ſe perfecta Servatoris doctrina & nullius indiga, cùm ſit Dei virtus & ſapientia; accedens autem Philoſophia non veritatem facit potentiorem, ſed debilem adversùs eam efficit ſophiſticam argumentationem, & propulſans doloſas adversùs veritatem inſidias, vinea eſt ſepes & vallum*. Et ſanè, ſi Theo-

logus, non ſecùs ac Epiſcopus, debet eſſe *potens exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt, arguere*, ut ait Apoſtolus *Paulus* Epiſt. *ad Titum*, capite primo, ſi juxta monitum S. *Petri* Epiſt. 1. capite 3. paratus eſſe debet *ad ſatisfaciendum omni poſcenti rationem de ea quæ in nobis eſt ſpe*: ſi deniquè eum ſcire oporteat *verſutias Sermonum & diſſolutiones argumentorum*, ut dicitur ſapientiæ cap. 8. quî, ſodes, Theologus hæc omnia munia, quæ ipſi ex officio obeunda incumbunt, ſedulò præſtare poterit, ſi peregrinus & hoſpes omninò ſit in Theologia Scholaſtica, quæ ſola docet expeditam methodum ſcitè & appoſitè argumentandi, rationem omni poſcenti reddendi, verſutias ſermonum & diſſolutiones argumentorum cognoſcēdi? Hinc S. *Auguſtinus* lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 31. ait: *Diſputationis diſciplina ad omnia genera quæſtionum, quæ in litteris ſanctis ſunt penetranda & diſſoluenda, plurimùm valet, tantùm ibi cavenda eſt libido rixandi, & puerilis quædam oſtentatio adverſarium decipiendi*. Et libro 14. de Trinitate cap. 1. idem Aquilinus Doctor disertè aſſerit, quòd per hanc diſputationis diſciplinam *Fides ſaluberrima in nobis gignitur, nutritur, defenditur & roboratur*. Viden, quàm perperàm hæretici Theologiam Scholaſticam appellent inanem fallaciam, & Theologos, qui ejus ſtudio delectantur, inficetos vitilitigatores. Sed quid facias hominibus illis, ſi quæſtiones preſſiùs tractare, ſi difficultates ſubtiliùs diſcutere & enucleare penitùs, id vocare placet præſtigias, ambages, meras nugas, errores inextricabiles, & quid non?

At inquiunt hæretici, Theologiæ Scholaſticæ

uſus

uſus multis fraudi fuit, eosque ſuis præſtigiis in varios errores induxit. Quid tum poſtea? at fraudi ne fuit *Athanaſio*, *Baſilio*, *Gregorio Niſſeno*, *Auguſtino*? illorum Scriptis quid, amabo, preſſius? quid acutiùs? quid ſubtiliùs? Hæret pede pes, viro vir, nec mora, nec requies, donec hic Manichæos, Pelagianos, & Donatiſtas, illi Arianos ad incitas redegerint & ad ipſa erroris cubilia perventum fuerit. Quapropter licèt verum ſit, ante S. *Joannem Damaſcenum*, *Petrum Lombardum*, & S. *Thomam Aquinatem* non ita methodicam, accuratam, ſuiſque omnibus numeris abſolutam, ac hodie, viguiſſe in Eccleſia Theologiam Scholaſticam, attamen ex Scriptis antiquorum Sanctorum Patrum certiſſimè liquet, ſemper in Eccleſia ad revincendas hæreſes, ad confutandas Ethnicorum ſuperſtitiones, ad convincendam Judæorum obſtinationem, pellendos errores, fugandas novitates, & cuſtodiendum illibatum fidei depoſitum aliquam viguiſſe methodicam res divinas tractandi doctrinam, quæ progreſſu temporis vario, varia ſuſcepit perfectionis incrementa, donec tandem ſæculo XII. à *Petro Lombardo*, & ſæculo XIII. à S. *Thoma Aquinate*, Doctore Angelico, ad ſummum ſuæ perfectionis culmen fuerit provecta.

Nec minùs facilè ſolvi poteſt, quod ad conflandam Theologis invidiam, eorumque authoritatem elevandam dictitant hæretici, videlicèt, Theologiam Scholaſticam friuolis dumtaxat quæſtionibus à capite ad calcem eſſe refertam, nec ullum planè conſortium habere cum Theologia *Poſitiva*; quæ Scripturæ Sacræ & Sanctorum Patrum doctrinæ ſtudio, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, &

 Criti-

Critices Diſciplinæ peritiâ maximè commendatur. Id quippè oppidò falſum eſt, & tam à veritate alienum, quàm quod maximè. Conſpirat ſiquidem utraque Theologia, *Poſitiva* nimirùm, & *Scholaſtica*, & amicè conjurat, nec una ſine altera eſſe debet; quia ſicut Theologia Scholaſtica contra fidei hoſtes ſua arma ex Theologia poſitiva promit, hoc eſt, ex ipſis ſcripturæ ſacræ fontibus, ex doctrina ſanctorum Patrum, ex definitionibus Summorum Pontificum & Conciliorum, ſeu ex auctoritate Eccleſiæ ſua potiſſimùm haurit argumenta; ita & Theologia poſitiva mutuatur à Theologia Scholaſtica modum hæc arma tractandi, ſeu adversùs fidei hoſtes bellandi peritiam. Undè, ſicut Theologus Scholaſticus ſine præſidio Theologiæ poſitivæ caret omninò armis, quibus fidei hoſtes aggredi, impetere ac proſternere queat, ita vir Theologiæ poſitivæ peritus, ſed auxilio Theologiæ Scholaſticæ deſtitutus, artem armis, quibus inſtructus eſt, cum ſolertia & induſtria utendi, ſeu modum contra inimicos Eccleſiæ, bellandi unquàm callere haud poterit, eritque planè ſimilis *Davidi*, qui, ut dicitur libro I. Regum cap. XVII. v. 39. poſtquam eum Rex *Saul* induiſſet veſtimentis ſuis, & impoſuiſſet galeam æream ſuper caput ejus, & veſtiviſſet eum loricâ, *cœpit tentare ſi armatus poſſet incedere, non enim habebat conſuetudinem; dixitque David ad Saul: Non poſſum ſic incedere, quia uſum non habeo, & depoſuit ea.* Eos igitur, qui Theologiam Scholaſticam à Poſitiva divellunt, &, detractâ ſcripturæ ſacræ, ſanctorumque Patrum auctoritate, contortis dumtaxàt ſyllogiſmis de rebus divinis philoſophantur

tur, in tractandis futilibus quæſtionibus conſeneſcunt, & oleum operamque perdunt, non dubitarim appellare *adſcriptitios Theologos*. Sic enim conceptis verbis illos vocat doctiſſimus noſter *Melchior Canus* cap. 1. libri octavi *de locis Theologicis*, ubi hæc habet: *intelligo autem fuiſſe in Schola quoſdam Theologos aſcriptitios, qui univerſas quæſtiones Theologicas friuolis argumentis abſoluerint, & uanis, invalidiſque ratiunculis magnum pondus rebus graviſſimis detrahentes, ediderint in Theologiam Commentaria vix digna lucubratione anicularum, & cùm in his ſacrorum Bibliorum teſtimonia rariſſima ſint, Conciliorum mentio nulla, nihil ex antiquis ſanctis oleant, nihil ne ex gravi Philoſophia quidem, ſed fere è puerilibus diſciplinis; ſcholaſtici tamen, ſi ſuperis placet, Theologi vocantur; nec ſcholaſtici ſunt, nedùm Theologi, qui ſophiſmatum fæces in ſcholam inferentes, & ad riſum viros doctos incitant, & delicatiores ad contemptum.* Aerem itaque verberant hæretici, dùm propter vitia quorumdam Theologorum, ſi qui tamen adhuc ſint, omnium coronam traducunt, & iniquè profectò Scholam vituperant propter ea vitia, quæ non ſunt ſcholæ, ſed inertis, vanæ & contentioſæ Scholæ. Ipſe verò Theologorum dumtaxàt Scholaſticorum, qui modò hoc cognomine digni ſunt, quique Theologiæ Scholaſticæ ſimul & Poſitivæ ſtudio diligenter incumbunt, auctoritatem impræſentiarum aſſerere ac vindicare volo.

Denique, conqueruntur hæretici, quòd Theologia Scholaſtica lutulenta, inquinata & barbara ſit. Scilicet peregrina quædam verba, quæ communis uſus, majoris claritatis ergò, jam pridèm

in Schola conſecravit, rident polituli & limatuli iſti homines, moroſi munditiarum in ſtylo exactores! Sed quàm injuriâ id vitio dent Theologiæ, quæſo, animum tantiſpèr adverte. Quid enim? ſua cuique arti erunt concepta verba, ſuæ Pictoribus, Nautis, Militibus, aliiſque id genus artificibus erunt, voces certæ atque ſolemnes, & ſi deſint, fingent ad arbitrium, reclamante nemine, & Theologis non eadem dabitur venia? non eis licebit iſtud inter diſputandum intercalare verbum *Concedo*, *Nego*, *Diſtinguo* &c. aliaſque ſolemnes ac ſæpiùs in Scholis frequentatas uſurpare voces, quæ licèt, ob inelegantiam, ad ſalivam quorumdam non ſatis temperatæ videantur, ſunt tamen ad res expreſſiùs ſignificandas, & ad difficultates promptiùs, ſubtiliùſque expediendas perquàm appoſitè excogitatæ. Quàmquàm, ut obitèr dicam, non abeſt à Theologia Scholaſtica ſermonis ille nitor, & caſtigatæ dictionis elegantia, cui noſtra ætas tantoperè indulget, eâ præſertim tempeſtate, quâ vel ipſa Scholaſtica Theologia, inamænior olim & inornatior, excoli cæpit atque ſplendeſcere, & veterem triſtitiam lenitate verborum mitigare, ut patet ex doctiſſimis Operibus recentium Theologorum, qui in ſtylo munditias amant, ſed faciles & nunquàm exquiſitas, quorum æmulari malim negligentiam, quàm aliorum obſcuram & affectatam diligentiam. Sed ſatis hactenus vindicavimus Theologiam Scholaſticam, quam adeò averſantur hæretici, ut non dubitent aſſerere, ejus contagione doctrinam Eccleſiæ afflatam, labefactatam ac peſſumdatam fuiſſe duodecimo ſæculo, & nunc funditùs veram perditam eſſe Theologiam.

Ex

Ex quo capitali errore, ut optimè obſervat noſter *Melchior Canus*, reliquæ iſtorum Hæreſes derivatæ ſunt. Principiò namque, quod erat facile, ſcholæ auctoribus contemptis, Scholæ quoque judicia contempſerunt. His neglectis, mox neceſſe erat, *Hieronymus*, *Auguſtinus*, *Gregorius*, *Ambroſius*, *Baſilius* negligerentur, quos Theologi recentes dogmatum ſuorum auctores habebant. At, antiquis ſanctis poſthabitis, deſpectui quoque habita ſunt eorum Concilia. Undè conſecutum eſt, ut, ſpretâ auctoritate Eccleſiæ, dixerint hæretici, ſe non habere neceſſe alios audire, non Patres Eccleſiæ, non Pontifices, non Synodos, non magni in Eccleſia nominis Theologos, ſed ſe ipſos tantùm, qui ſibi de interiori Spiritus Sancti omnia illos edocentis aſſiſtentiâ perperàm blandiuntur, cùm potius hàc illàc ſpiritu vertiginis acti, per inextricabiles tenebras oberrent, atque in varios errores præcipites ferantur.

D. Theologiam Scholaſticam ſolidè vindicaſti à calumniis, quibus eam hęretici mirificè contemnunt, & inimicè inſectantur. Vnum modò circà doctrinam Eccleſię duodecimi ſæculi ſupereſt examinandum fidei dogma, quod totis ſuis viribus oppugnant hęretici noſtri temporis, quodque duodecimo dumtaxàt ſęculo inEccleſiã fuiſſe invectũ pervicacitèr contendunt. At enim uſum Indulgentiarũ, per quas relaxãtur, ſeu cõdonantur pœnę quibus, vigente olim pœnitentia publica, ex præſcripto Canonũ addicebantur grauium peccatorũ rei, cœpiſſe dumtaxàt ſub finem undecimi ſæculi, & initium duodecimi affirmant hæretici. Tunc enim, ut inquiunt, jus & poteſtatem ſibi arrogarunt

runt Romani Pontifices Indulgentias plenarias concedendi, ſeù adæquatam ſatisfactionis canonicæ relaxationem iis indulgendi, qui expeditionem Hieroſolymitanam aggrederentur, vel qui pœnitentias juxtà ſacros Canones in quatuor pœnitentium Stationibus præſcriptas redimerent eleemoſynis, precibus, flagellationibus, peregrinationibus, aut aliis piis operibus. Ex qua relaxatione dicunt hæretici, ſublatum penitùs fuiſſe rigorem pœnitentiæ ex præſcripto Canonum imponendæ, & in Eccleſiam introductũ fuiſſe duodecimo ſæculo uſum Indulgentias concedendi. Profer igitur, ſi placet, argumenta, quibus noſtri Theologi Polemici probant, Eccleſiam accepiſſe à Chriſto Domino poteſtatem concedendi Indulgentias, ſeù remittendi pœnitentiam, quæ ex præſcripto Canonum per plures annos ſubeunda erat.

M. Eccleſiam poſſe largiri Indulgentias negarunt ſecundo ſæculo Montaniſtæ, & duodecimo ſæculo Waldenſes, quos poſteà ſecuti ſunt Wicleſiſtæ, Lutherani, Calviniſtæ, Zuingliani, aliæque hujuſce farinæ peſtes. At Eccleſiam accepiſſe à Chriſto Domino poteſtatem Indulgentias concedendi invictis momentis adſtruunt Catholici Doctores Polemici. Primò, quia Chriſtus Apoſtolos ſuos Matthæi cap. 18. ſic alloquitur: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in Cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Cælo*. Quibus ex verbis manifeſtò colligitur, quòd ſicut Chriſtus per hæc verba; *Quæcumque alligaveritis &c.* Eccleſiam poteſtate donavit peccatores addicendi pœnitentiæ laboribus; ita per hæc verba: *Quæcumque ſolveritis &c.*

&c. dedit Eccleſiæ poteſtatem ab iiſdem pœnitentiæ laboribus peccatores eximendi. Hinc Apoſtolus Paulus epiſt.2. ad Corinth.cap.2. ſcribit ſe Corinthiorum precibus motum, ſed nomine & in perſona Chriſti, veniam, ſeu indulgentiam concedere inceſtuoſo, quem ab anno & ampliùs pœnitentiâ damnarat. Prætereà, Eccleſiam à Chriſto Domino poteſtatem accepiſſe indulgentias concedendi docet perpetua ſibique ſemper conſtans praxis Eccleſiæ Catholicæ, quæ à ſuis incunabulis ad hanc uſque ætatem pœnitentibus nonnunquam indulgentias conceſſit, eis videlicet remittendo pœnitentiam, quam ex præſcripto Canonum ſubire debuiſſent, ut conſtat ex benè multis exemplis, quorum nonnulla adduxi, ſi benè memini, in Colloquio quinto in Hiſtoriam trium priorum Eccleſiæ ſæculorum, quod etiam ex Operibus antiquorum Scriptorum Eccleſiaſticorum, & ex traditione ad nos uſque propagatâ confirmare in præſentia non pigebit. *Tertullianus*, qui ſecũdo exeunte ſæculo ſcripſit, in libro *ad Martyres* refert & laudat morem Eccleſiæ, quæ iis, qui lapſi erant, & *Martyrum*, ſeu eorũ, qui graſſante perſecutione pro fide Chriſtiana paſſi fuerãt, libellos offerebant, pacem & reconciliationem dabat, necdùm integrâ peractâ pœnitentiâ. Verũ quidem eſt, *Tertullianum* improbaſſe eumdem Eccleſiæ morem in libro *de Pudicitia* cap. ult. ubi alloquendo *Zephirinum* Papam, qui lapſis non nihil de pœnitentia Canonica ex indulgentia remittebat, hæc habet: *An tu & in Martyres tuos effundis hanc poteſtatem? . . . . . ſufficiat Martyri propria delicta purgaſſe. . . . . Quis alienam mortem ſua ſolvit, niſi ſolus Dei filius?* Sed advertere debes,

Ter-

Tertullianum, dùm hunc librum *de Pudicitia* ſcripſit, Montaniſtarum hæreſi fuiſſe infectum, eumque, carpendo hunc Eccleſiæ indulgentias concedendi morem, illius conſtantem veterem uſum oſtendiſſe. S.*Cyprianus*, qui circà medium tertium ſæculum vixit, damnavit quidem indulgentiarum abuſum, quem *Feliciſſimus*, & *Novatus* inducere moliebantur, omnes promiſcuè lapſos, quos ſuis libellis Martyres commendabant, præproperâ veniâ & abſolutione donantes, ſicut oſtendimus in Colloquiis quarto & quinto in Hiſtoriam trium priorum Eccleſiæ ſæculorum, prudentem tamen & moderatam indulgentiarum conceſſionem ultrò admiſit Sanctus ille Doctor, ut videre eſt in ejus epiſtolis 10.11.& 17.

Præthereà, toto eo durante tempore, quo pœnitentia publica in Eccleſia viguit, ſeu, quo lapſi injunctam pœnitentiam canonicam ſubire debebant, eamque eleemoſynis, flagellationibus, precibus, peregrinationibus, aliiſque id genus piis operibus redimere necdùm ſoliti erant, toto, inquam, eo durante tempore, hoc eſt uſque ad octavum ſæculum, poterant Epiſcopi, juxta facultatem eis conceſſam à Conciliis Ancyrano, Nicæno primo, Carthaginenſi IV. Trullano, & Triburienſi, aliquid de impoſita pœnitentia, ſeu ſatisfactione canonica relaxare, quandò id pœnitentium ſaluti & fidelium utilitati expedire judicabant. Poſt ſæculum verò octavum pœnitentes, annuentibus Epiſcopis, pœnitentiam canonicam ſibi impoſitam redimere cæperunt, eleemoſynis, jejuniis, orationibus, aliiſque id genus externis pietatis operibus, quibus multùm de pœnitentiæ, ſeu ſatisfactionis cano-

canonicæ rigore detrahebatur. Sub finem undecimi ſæculi *Urbanus II.* in Concilio Claromontano indulgentiam, ſeu canonicæ ſatisfactionis relaxationem his conceſſit, qui expeditionem Hieroſolymitanam contra Saracenos aggrederentur. Idemque duodecimo ſæculo confirmarunt Summi Pontifices *Calliſtus II.* in Concilio Lateranenſi I. *Eugenius III.* in epiſtola ad *Ludovicum* Galliarum Regem, & *Clemens III.* in epiſtola ad *Hubertum* Cantuarienſem Archiepiſcopum. Porrò, ſi Romani Pontifices hanc poteſtatem concedendi indulgentias, ſeu pœnitentiam canonicam juſtis de cauſis relaxandi à Chriſto Domino non accepiſſent, ſed eam ſub finem undecimi ſæculi & initium duodecimi ſibi arrogaſſent, ut obſtrepunt hæretici, omni procul dubio Epiſcopi, & Doctores contra hanc novitatem reclamaſſent, & laudatis illorum Pontificum Diplomatibus contradixiſſent, quod tamen nunquàm factum fuiſſe certiſſimè conſtat. Immò, teſte S. *Bernardo* ad calcem Epiſtolæ 246. tam ingens fuit numerus eorum, qui allecti ſpe conſequendæ indulgentiæ, quam Summi Pontifices ſub finem undecimi ſæculi, & initium duodecimi pro expeditione Hieroſolymitana conceſſerunt, ut omnis generis homines, relictis uxore, patre, filiis, bonis, arduum illud iter aggreſſi fuerint, & urbe penè vacuas reliquerint: *Vacuantur*, ait S. Bernardus, *Urbes & Caſtella, & penè jam non inveniunt quem apprehendant ſeptem mulieres virum unum, adeò ubique viduæ vivis remanent viris*. Denique, hanc perpetuam Eccleſiæ indulgentias concedendi praxim conſtantèr à duodecimo ſæculo ad noſtra uſque tempora Romani Pontifices conſervarunt. Ex-

Expleto ſiquidem ſæculo duodecimo inſtitutum, ſeu decretum eſt à *Bonifacio Papa VIII.* Jubilæum celebrandum anno milleſimo trecenteſimo, ſtatutumque fuit, ut qui eo anno Romam venirent Apoſtolorum limina inviſuri, integram peccatorum remiſſionem,ſeu plenariam indulgentiam conſequerentur. *Jubilæum* centum annorum ſpatio celebrandum conſtituerat *Bonifacius VIII.* ſed poſteà *Clemens VI.* qui anno MCCCXLII. creatus eſt Pontifex Maximus, ad quinquaginta annos revocavit, ac demùm *Paulus II.* ſeneſcente ſæculo decimo quinto, *Jubilæum* ad annum vigeſimum quintum reduxit, & in ea nunc forma ſervatur. His omnibus, quæ hactenùs adduxi, momentis ad probandam perpetuam Eccleſiæ in concedendis indulgentiis praxim, lubentiſſimè addam definitionem Concilii Tridentini, quod contra Lutheranos, Calviniſtas, & Zuinglianos, qui Waldenſium hæreticorum XII. ſæculi errorem contra indulgentiarum uſum poſtremis hiſce temporibus ſuſcitarunt, hæc ad calcem Seſſionis 25. decernit: *Cùm poteſtas conferendi indulgentias à Chriſto Eccleſiæ conceſſa ſit, atque hujuſmodi poteſtate divinitùs ſibi tradita antiquiſſimis temporibus uſa fuerit; Sacro-ſancta Synodus indulgentiarum uſum, Chriſtiano populo maximè ſalutarem, & ſacrorum Conciliorum authoritate probatum, in Eccleſia retinendum eſſe docet & præcipit, eoſque anathemate damnat, qui aut inutiles eſſe aſſerunt, vel eas concedendi in Eccleſia poteſtatem eſſe negant. In his tamen concedendis moderationem, juxta veterem & probatam in Eccleſia conſuetudinem adhiberi cupit, ne nimia facilitate Eccleſiaſtica Diſciplina enervetur.* Non ergo antiquam Eccleſiæ doctri-

nam

nam per moderatam indulgentiarum conceſſionem duodecimo ſęculo adulterarunt Romani Pontifices, ſicut falsò ipſis imponunt hæretici noſtri temporis; ſed potiùs, ut dicam quod res eſt, hæretici Lutherani,& Calviniſtę ipſi ſunt,qui Eccleſię doctrinam omnium ſæculorum uſu comprobatam, nunc per ampliſſimam impiæ ac funeſtæ indulgentiæ conceſſionem corrumpunt, & ſolidiora Chriſtianæ Moralis doctrinæ principia ab imis fundamentis convellere moliuntur. Hi ſiquidem, ut ſatis omnibus notum eſt, pœnitentiam tùm publicam, tùm occultam de medio tollunt, neceſſitatem bonorum operum explodunt, &, quod caput eſt, pertendunt, juſtificationem fieri per ſolam fidem in Chriſtum, eamque fidem juſtificantem nullo quantumvis gravi & enormi delicto, excepto infidelitatis peccato, amitti poſſe. Quo ſemel admiſſo infeſto hæreticorum dogmate, latiſſimum ad omnia flagitiorum genera panditur oſtium, eòque faciliùs, liberiùs ac frequentiùs peccant homines, quòd impio iſto errore deluſi, ſibi perſuadeant, nulla peccata ſibi imputari, nec ſe ex juſtitia excidere poſſe, ſed certiſſimam de ſua ſalute æterna fiduciam habere, modò credant in Chriſtum, etiamſi in ſentina vitiorum ſint immerſi. Poteſtne, quæſo, major, ſed eâdem operâ perniciosior indulgentia concedi eâ, quam hæretici noſtri temporis, qui tamen Reformatorum nomen ambiunt, ſuis ſectariis promittunt? Legeſis ſuper hac re librum Gallicè editum ab *Antonio Arnaldo* Doctore Sorbonico, cui titulus eſt: *Le renverſemente de la Morale de Jeſus Chriſt par les erreurs des Calviniſtes touchant la juſtification*, ſeu *Doctrina Moralis*

ralis Chriſtiana erroribus Calviniſtarum de juſtificatione omninò profligata.

D. De doctrina duodecimi ſæculi ſat ſuperque hactenùs egimus. Tempus eſt jam de Politia, & de Diſciplina Eccleſiaſtica, quæ eodem ſæculo viguit, breviter diſſerere. Ea igitur in primis expone, quę ſpectant Romanum Pontificem, Cardinales, Primates, Epiſcopos, Presbyteros, & Clericos,

M. Romano Pontifici, utpotè Chriſti in terris Vicario, cura ex jure divino, incumbebat univerſam regendi Eccleſiam, & ſedulò invigilandi ut unuſquiſque omnia ſui ordinis adimpleret officia. Sic enim S. *Bernardus*, qui floruit XII. Eccleſię ſęculo, libro quarto *de Conſideratione* capite quinto *Eugenium III.* Papam alloquitur: *Supereſt ut generalitèr ſuper univerſum Eccleſiæ ſtatum intendat conſideratio tua, ſi plebes Clericis, ſi Clerici Sacerdotibus, ſi Sacerdotes Deo in ea qua oportet humilitate ſubjecti ſint; ſi in Monaſteriis & Religioſis Locis ſervetur ordo, vigilet diſciplina; ſi ſuper prava opera & dogmata cenſura Eccleſiaſtica vigeat, ſi floreant vineę honeſtate & ſanctimonia Sacerdotum, ſi flores fructus pariant, obedientiam fidelium populorum, ſi demùm veſtra ipſorum Apoſtolica mandata & inſtituta, ea, qua dignum eſt, ſollicitudine obſerventur, ne quid in agro Domini tui aut neglectu incultum, aut fraude ſubreptum inveniatur.* Appellationes ad Sedem Apoſtolicam ex totius, quà latè patet, Orbis Chriſtiani Eccleſiis ſęculo duodecimo deferebantur, idque Primatus Romanis Pontificibus à Chriſto Domino conceſſi teſtimonium eſſe agnoſcit idem Sanctus *Bernardus* lib. 3. de Conſideratione cap. 11. ubi

ubi *Eugenium III.* Pontificem Maximum his verbis compellat, & modum, quem in illis appellationibus tenere debeat, docet; *Appellatur*, inquit, *de toto mundo ad te, id quidem in teſtimonium ſingularis Primatus tui. At tu, ſi ſapis, non Primatu gaudebis, ſed fructu . . . . Appellatur ad te, & utinam tàm fructuosè, quàm neceſſariè . . . . Fateor, grande & generale mundo bonum eſſe Appellationes, idque tam neceſſarium, quàm ſolem ipſum mortalibus. Revera quidem Sol juſtitiæ eſt, prodens ac redarguens opera tenebrarum. Prorsùs fovendæ & manu tenendæ ſunt, ſed quas extorſit neceſſitas, non calliditas adinvenit. Vſurpatoriæ ſunt hujuſmodi omnes, non ſubvenientes in neceſſitate, ſed opitulantes iniquitati.* Denique, eum his verbis laudat: *Benè facis tu, quòd appellationum negato ſuffragio, immò ſuffugio, multa remittis negotia ad cognoſcentes, vel qui noſcere citiùs poſſunt. Vbi enim certior ac facilior notio, ibi deciſio tutior expeditiorque eſſe poteſt. Quàm plenum gratiæ, quàm multorum perindè per hoc laboribus parcis & ſumptibus?* Duodecimo Eccleſię ſęculo jure ſuo utebantur Romani Pontifices temperandi Canones & ab illis diſpenſandi, quandò urgebat neceſsitas, & communis aliqua poſtulabat Eccleſię utilitas, ſicut disertè docet ſępè laudatus S. *Bernardus* libro quarto *de Conſideratione ad Eugenium* capite quarto his verbis: *Quid, inquis, prohibes diſpenſare? Non, ſed diſſipare. Non ſum tam rudis, ut ignorem poſitos vos diſpenſatores, ſed in ædificationem, non in deſtructionem. Denique, quæritur inter diſpenſatores ut fidelis quis inveniatur. Vbi neceſſitas urget, excuſabilis diſpenſatio eſt. Vbi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt. Vtilitas dico, commu-*

nis non propria. Nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt. Idem argumentum lato calamo tractat in libro quem edidit *de Præcepto, & diſpenſatione.*

Cardinalium dignitas magnum duodecimo Eccleſiæ ſæculo ſuſcepit incrementum, novisque radiis & eximiis prærogativis fulgere cæpit. Enim verò ad ipſos ſolos Cardinales reſtrictum eſt jus eligendi Romanum Pontificem, ſicut obſervat *Onuphrius* in Adnotatione ad Vitam *Alexandri III.* ubi ait, in electione *Lucii III.* Papæ, quæ facta eſt anno MCLXXXI. ad ſolos Cardinales, Clero omninò & populo excluſis, Electionem Romani Pontificis tunc primùm fuiſſe reductam, legemque ſalutarem, quâ in Concilio Generali Lateranenſi tertio celebrato anno MCLXXIX. ſtatutum fuerat, ut, ad evitanda deinceps Schiſmata, à duabus tertiis Cardinalium partibus eligeretur Romanus Pontifex, executioni mandatam eſſe, idque ſibi conſtare dicit ex ejusdem Pontificis Diplomate apud ſe aſſervato. Prætereà, in tractandis negotiis, Cauſisque Eccleſiaſticis judicandis præcipuum locum poſt Romanum Pontificem duodecimo ſæculo Cardinales tenere cæperunt, indèque dicti Summi Pontificis *Collaterales*, in regimine Eccleſiæ *Coadiutores, univerſalis Eccleſiæ Senatores, ſeniores populi, Orbis Judices.* Inter Epiſtolas Sancti *Thomæ*, qui duodecimo ſæculo Cantuarienſem regebat Eccleſiam, extat una, quæ libro 2. eſt ordine XLVI. in qua his verbis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales convenit: *Chriſti vicem gerere debetis in terra . . . . . Decet vos eſſe vacuos ab omni offenſa, ab aliena gratia penitùs liberos, ſi rectè tractatis aliena negotia; ſi*

loqui-

loquimini veritatem in populo, ſi diligitis, qui facitis judicium in gente. Ad Cardinales etiam S. *Bernardus*, duodecimi ſeculi decus & ornamentum, Epiſtolam CLXXXVII. in Cauſa *Abaelardi* ſcripſit, quæ incipit his verbis: *Nulli dubium, quin ad vos specialitèr ſpectet tollere ſcandala de Regno Dei, ſurgentes ſuccidere ſpinas, ſedare querelas &c.* Hinc mellifluus ille Doctor, videns quantâ duodecimo ſæculo Cardinales in Eccleſia poteſtate pollerent, libro quarto *De Conſideratione* Capite quarto ſuggerit *Eugenio III.* Pontifici Maximo quales ad id muneris dignè obeundum eligere ac promovere debeat: *Veniamus*, inquit, *ad Collaterales & Coadiutores tuos ... Tuum eſt undecumque evocare & aſciſcere tibi (exemplo Moyſis) ſenes non juvenes, ſed ſenes non tàm ætate quàm moribus, quos tu noſti quia ſenes populi ſunt. An non eligendi de toto Orbe Orbem judicaturi? Sanè huic negotio non ſe ingerat rogans. Conſilio, non prece agendum eſt ..., .. Pro quo rogaris, ſit ſuſpectus. Qui ipſe rogat pro ſe, jàm judicatus eſt .... Adulantem, & ad placitum loquentem, unum de rogantibus puta, etiamſi nihil rogaverit .... Quærendi quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, utpotè jàm perfectis. Itaque non volentes neque currentes aſſumito, ſed cunctantes, ſed renuentes: Etiam coge illos & compelle intrare. In talibus, ut opinor, requieſcet ſpiritus tuus, qui non ſint attritæ frontis, ſed verecundi, ſed timorati, præter Deum tamen timeant nihil, nihil ſperent niſi a Deo. Qui adventantium non manus attendant, ſed neceſſitates &c.* Integrum iſtud Caput quartum libri IV. *De Conſideratione* ad *Eugenium* Papam, ſi attento animo legas, facilè intelliges, quot & quàm præclaris dotibus,

juxtà Sanctum *Bernardum*, in Eccleſia præfulgere debeant hi, qui ad Eminentiſſimam illam Cardinalium dignitatem ſublimantur.

Primates, Metropolitani, Archiepiſcopi, & Epiſcopi iisdem juribus ac Privilegiis ſęculo duodecimo fruebantur, quibus, juxtà Diſciplinam Eccleſiaſticam in præcedentibus ſæculis ſancitam, potiti fuerant. *Callixtus II.* Pontifex Maximus Viennenſi Eccleſiæ in Galliis, cujus ante Pontificatum Archipræſul fuerat, Primatum in ſeptem Provincias contulit, ſicut jàm obſervavimus in Colloquio II. in Hiſtoriam hujuſce ſæculi duodecimi. Verùm, reſiſtentibus aliis veteribus Primatibus, qui iſtud *Calliſti II.* Decretum ſubreptitium eſſe, ſeque inauditos eſſe dicebant, nullam Primatis authoritatem obtinere potuit Viennenſis Archiepiſcopus, ſed tantùm vi illius Reſcripti Dienſem & Albenſem, ſeù Vivarienſem Epiſcopatus ab Arelatenſi Provincia diſtractos in ſuā Viennenſem Provinciam adſcivit, cujus etiamnùm partes ſunt. Primatum Eccleſię Lugdunenſis in Provincias Lugdunenſem, Rotomagenſem, Turonenſem, & Senonenſem, ſeneſcente jàm ſæculo undecimo, ſeù anno MLXXIX. inſtituit *Gregorius VII.* deditque *Gebuino* Archiepiſcopo Lugdunenſi. Huic Summi Pontificis Decreto obtemperavit *Rodulfus* Turonenſis Archiepiſcopus, & ea de re *Gebuinus* tàm ipſi, quàm ejus Suffraganeis gratulatus eſt, ut conſtat ex ejuſdem *Gebuini* litteris, quas *Baluzius* in Appendice libri *de Primatibus* editi à *Petro de Marca* Archiepiſcopo Pariſienſi produxit. At *Richerius* Senonenſis Archiepiſcopus jura ſuæ Eccleſiæ tueri volens huic Lugdunenſi Primatui interceſſit. Decretum

tum tamen *Gregorii VII.* confirmavit *Urbanus II.* in Synodo Claromontana anno MXCV. celebratâ, & Senonenſem, ac Rotomagenſem Archiepiſcopos, niſi *Hugonem* in Archiepiſcopatu Lugdunenſi *Gebuini* ſucceſſorem tanquàm Primatem ſuum revererentur, Pallio privavit, eorumque in Suffraganeos auctoritatem ſuſpendit, ut liquet ex Decreto *Urbani II.* & Synodi Claromontanæ à laudato *Petro de Marca* in prædicto libro edito. Huic judicio refragatus eſt *Richerius* Senonenſis Archiepiſcopus, eumque nec judicium Claromontani Concilii, nec exemplum Provincialium Epiſcoporum, nec *Ivonis* Carnotenſis Epiſcopi Conſilium, neque interdictio, quæ adversùs illum fuit pronunciata, vincere potuerunt, nec ab illo obtinere, ut Lugdunenſis Eccleſiæ Primatum agnoſceret. Immò, in ſententia ſua uſque ad mortem, quæ anno MXCVI. contigit, continuò perſtitit. Demortuo *Richerio* Archiepiſcopo Senonenſi ſucceſſit *Daimbertus*, cujus conſecrationem fieri prohibuit *Hugo* Archipræſul Lugdunenſis, niſi priùs *Daimbertus* Primatum Eccleſiæ Lugdunenſis agnoviſſet. Sed cùm ille hanc conditionem contrà Eccleſię ſuæ jura adimplere nollet, nec Ordinationem ab Epiſcopis Comprovincialibus obtinere poſſet, Romam profectus eſt, & in ipſa urbe conſecratus ab *Urbano II.* Pontifice Maximo. Paulò poſt tamen *Daimbertus* vocatus ad Synodum ab eodem Pontifice an. MXCIX. Romæ celebratam, coactus eſt promittere, ſe Lugdunenſis Eccleſiæ Primatum ſuper Senonenſem agniturum, ſicut nos docet ejuſdem Romani Pontificis Epiſtola ad *Hugonem* Archiepiſcopum Lugdunenſem data, quam edidit *Petrus de Marca* in

Diſſertatione *de Primatibus*. Cùm igitur de Primatu Eccleſię Lugdunenſis ſublata eſſet omnis contentio, *Hugo* Archiepiſcopus Lugdunenſis jura Primatus ſui pacificè duodecimo ſæculo exercuit in Provincias Lugdunenſem, Rotomagenſem, Turonenſem, & Senonenſem. De hoc Primatu Lugdunenſi legendus eſt *Petrus de Marca* loco citato, *Carolus Du Bois* in Hiſtoria Eccleſię Pariſienſis lib.11. cap.5. & noſter *Natalis Alexander* art.3. cap.7. Hiſt. Eccleſ. ſæc.11. & 12.

Eccleſiæ Toletanæ per Hiſpaniarum Regna Primatum, quem *Urbanus II.* ad petitionem *Ildephonſi*, ſeù *Alphonſi VI.* Caſtellæ Regis, an. MLXXXVIII. contulerat *Bernardo* Archiepiſcopo Toletano, novis Decretis confirmarunt Romani Pontifices duodecimi ſæculi, videlicèt *Paſchalis II. Eugenius II. Anaſtaſius IV. Hadrianus IV. Alexander III.* & *Innocentius III.* ut videre eſt apud *Marianam* lib.12. *de Rebus Hiſpaniæ* cap.IV. Præſtat etiam legere, quæ de ejusdem Primatus Toletani Origine diſſerit accuratus ille ac elegans Hiſtoricus lib.9. cap.19. ubi etiam refert omnia Diplomata Romanorum Pontificum, qui Primatum Toletanum per Hiſpaniarum Regna authoritate Apoſtolicâ duodecimo Eccleſiæ ſæculo comprobarunt.

Ad ſanciendam Diſciplinam Eccleſiaſticam circà vitam & mores Presbyterorum & Clericorum benè multa 12. ſeculo conſtituta ſunt in Conciliis ſaluberrima Decreta. Presbyterorum incontinentia damnata fuit, eorum matrimonia non ſolùm prohibita, ſed etiam nulla & planè irrita declarata fuerunt, eorum filii ex his invalidis matrimoniis procreati tāquàm ſpurii proſcripti ſunt,

& à

& à Clero ubique in perpetuum excluſi, omneſque ſanctiſſimæ leges, quæ tùm ad cælibatum adamuſſim obſervandum, tùm ad impediendum ne beneficia ſimoniacè conferrentur, vel hæreditaria in familiis redderentur, jàm in præcedentibus Conciliis latæ erant, denuò comprobatæ ſunt, earumque transgreſſoribus graviſſimæ indictæ pœnæ. Denique, Clerici ab omni ſervitute publica duodecimo ſæculo erant liberi,& poſſeſſiones Eccleſiarum à publicis exactionibus immunes. Bonorum Eccleſiaſticorum Clericos non dominos, ſed diſpenſatores tantummodò eſſe, nec plura Beneficia poſſidere poſſe, nec poſſeſſiones ex Eccleſiæ bonis acquiſitas, aut pecunias ex redditibus Eccleſiaſticis reſiduas ad hæredes tranſmittendi jus habere, doctrina erat duodecimo Eccleſiæ ſæculo recepta, ſicut ex his,quæ mox dicemus de Doctrina Morali duodecimi ſæculi, liquidò conſtabit.

D. Quænam duodecimo ſæculo in Sacramentorum adminiſtratione obſervabatur Diſciplina?

M. Hæc duodecimo ſæculo in Sacramentorum adminiſtratione vigebat Eccleſiæ Diſciplina. Baptisma in trina immerſione ſolemnibus diebus conferebatur. Pœnitentia publica erat adhùc in uſu, ſenſim tamen ſine ſenſu exoleſcere cæpit, quia quàmplurimi ſeſe ab ea peragenda redimebant eleemoſynis, peregrinationibus, flagellationibus, vitæ Monaſticæ profeſſione, & Indulgentiis, quas, ut ſuperiùs diximus, Romani Pontifices concedebant illis, qui expeditionem Hieroſolymitanam contrà Saracenos ſuſcipiebant. Publicam peccatorum Confeſſionem frequentèr faciebant ægroti

in extremo vitæ diſcrimine,ac nonnulli, imminente morte, cilicio ac cinere cooperti veſtem Monachalem,pietatis ergò,induebant;quod licèt,ut obitèr dicam, in his, quos verè peccatorum pœnitet, laudabile etiamnùm ac ſalutare ſit,illis tamen, qui datâ operâ pęnitentiam uſque ad vitę exitum procraſtinant,valdè incertum eſt, an aliquandò proſit, quia, ut vulgò dicitur: *Simia ſemper ſimia, etiamſi purpura veſtiatur*. Sacramentalis Abſolutio, & Communio Euchariſtica reis extremo ſupplicio ſententiâ Judicis addictis duodecimo adhùc Eccleſiæ ſæculo in Galliis denegabantur. Euchariſtię adminiſtratio ſub ſolo panis Symbolo, ne Dominici ſanguinis effuſio accideret,Laicis in multisEccleſiis porrigebatur. Quæ tamen conſuetudo non ſtatim obtinuit in omnibus Eccleſiis Occidentis, in quibus adhùc retentus eſt antiquus mos communicandi ſub utraque ſpecie. Sed ſequenti ſæculo, hoc eſt, decimotertio, poſtquàm S. *Thomas*, Doctor Angelicus, ea de re conſultus, earum Eccleſiarum, quæ in frequenti communicantium cœtu ſolùm panis conſecrati Symbolum Laicis impertiebant, pietatem & prudentiam eo in uſu laudavit, certatim reliquæ omnes Eccleſiæ illum amplexæ ſunt. *Providè*, inquit Angelicus Doctor 3.par.quæſt.80.art.12. *in quibuſdam Eccleſiis obſervatur ut populo ſumendus ſanguis non detur*. Denique, eleemoſynas pro Miſſarum celebratione ſpontè oblatas poterant quidem Sacerdotes recipere, ſed non exigere. Pretium etiam pro Ordinatione, Chriſmate, Oleo, Chriſtianâ ſepulturâ, & profeſſione religioſa exigere, ſacris Canonibus diſtrictè vetitum erat. Sed hæc præcipua Capita Diſci-

Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, quæ in Sacramentorum adminiſtratione duodecimo ſæculo obſervari ſolebat, delibaſſe ſufficiat.

D. Floruitne ſæculo duodecimo Monaſtica Diſciplina, cui tot Sanctiſſimi Ordinum fundatores maximum undecimo ſæculo ſplendorem conciliarunt?

M. Quamvis certum ſit, Monaſticam Diſciplinam ſuum adhùc duodecimo ſæculo retinuiſſe ſplendorem, & Eccleſiam novis Religioſorum ac Monachorum inſtitutis Ordinibus munitam, atque plurimùm fuiſſe illuſtratam; negari tamen haùd poteſt, Monaſticam Diſciplinam ſub initium duodecimi ſæculi in nonnullis Cœnobiis, præſertim Sanctimonialium, fuiſſe valdè labefactatam & corruptam in Galliis. Sanctus *Ivo* Carnotenſis Epiſcopus in Epiſtola ad *Galterium* Meldēſem Epiſcopum anno MC. datâ, & quæ ordine eſt LXX. eum vehementèr hortatur, ut nullus timor incommodorum ab officii ſui intentione dimoveat. *Quòd ideò*, inquit, *ſuggero dilectioni veſtræ, quia tàm ex verbis Turonenſium Monachorum, quàm ex litteris dominæ Adelaidis venerabilis Comitiſſæ audivi turpiſſimam famam de Monaſterio Sanctæ Faræ* (quod ſitum eſt in Diœceſi Meldenſi) *quod jam non locus Sanctimonialium, ſed mulierum Dæmonialium proſtibulum dicendum eſt, corpora ſua ad turpes uſus omni generi hominum proſtituentium*. Doctiſſimus *Mabillonius* libro 5. *De Re Diplomatica* pag. 368. refert Epiſtolam *Philippi* Francorum Regis *Bernardo* Majoris Monaſterii Abbati datam, in qua iſtud Monaſterium Sanctæ *Faræ*, ejectis ex eo Monialibus, donavit Monachis Benedictinis. *Hermannus* Lauduneñ-

ſis

ſis Monachus, & duodecimi ſæculi Scriptor, qui tres libros *De Miraculis Beatæ Mariæ Laudunenſis* obtulit *Bartholomæo* ejusdem urbis Epiſcopo, aſſerit libro tertio capite vigeſimo ſecundo, in *Monaſterio Sancti Joannis Laudunenſis* nonnulla ſiniſtræ famæ de illius Sanctimonialibus dicta fuiſſe, cùmque frequentèr commonitæ emendationem verbo promitterent, ſed facto non implerent, eas à *Bartholomæo* Epiſcopo è Monaſterio fuiſſe ejectas. Quod accidit anno MCXXVIII. anno verò ſequenti, ſeù MCXXIX. *Matthæus* Albanenſis Cardinalis, Sedis Apoſtolicæ Legatus, Pariſiis Concilium celebravit, in quo decretum eſt, ut Moniales Monaſterii Argentolienſis tribus circitèr leucis ab urbe Pariſienſi diſſiti, quæ ſpurcâ & infami converſatione omnem ejusdem loci affinitatem fœdare dicebantur, indè expellerentur. Quod *Honorius II.* literis Laterani nono Kal. Maii datis confirmavit, & ad petitionem *Ludovici* Galliarum Regis Monaſterium illud, cujus tùm temporis *Heloiſſa*, olim uxor Petri *Abaelardi*, Prioriſſa erat, Monachis Benedictinis Cœnobii San-Dionyſiani dedit. Nec ſolùm in Gallia, ſed etiam in Germania, in Belgio, & in Lotharingia aliquæ Sanctimoniales, contempto caſtitatis voto, vitam ſæcularem amplexæ ſunt, & è Monaſteriis ejectæ, in quæ eodem ſæculo duodecimo introducti ſunt Monachi, ſicut tradunt Hiſtorici Scriptores hujus ſæculi.

Verùm, Regularem ac Monaſticam Diſciplinam, quæ in multis Monialium Cœnobiis collapſa erat, impensè coluerunt, & magna cum vitæ auſteritate duodecimo ſæculo obſervarunt Ciſtercienſes, Carthuſienſes, Camaldulenſes, Grandimon-

mon-

montenſes, Vallumbroſani, Cluniacenſes, aliique que Monachi Benedictini, quorum ritus hic breviter deſcribam. Pueros à Parentibus offerri Monaſteriis, ac vitę Religioſę dedicari, mos erat duodecimo ſæculo adhùc in Eccleſia receptus, nec poterant pueri ſic à parentibus Deo dicati à Monaſteriis diſcedere, & ad ſæculum redire, quia, ut ait *Clemens III.* cap. *cùm virum*, Titulo *de Regularibus*, lib. 3. Decretalium: *Cùm juxtà Concilii Toletani Cenſuram, Monachum aut paterna devotio, aut propria profeſſio faciat, quidquid horum fuerit alligatum, tenebit, revertendi ad ſæculum aditu penitùs interdicto*. Hanc tamen Diſciplinam *Cæleſtinus III.* qui anno MCXCI. electus eſt Pontifex Maximus, abrogavit cap. *Cùm ſimus*, ubi ſtatuit, ut ſi Pater ſe cum bonis ſuis, & filio impubere obtulerit Monaſterio, filius ad annos diſcretionis perveniens habitum Monachalem retinere noluerit, non ſit ullatenùs compellendus, quia tunc liberum ſibi erit eum dimittere, ad ſæculum redire, & bona paterna, quæ ſibi ex ſucceſſione proveniunt, poſtulare. Monachi ad Profeſſionem ante annum decimum quartum ętatis completum non admittebantur, & pro ingreſſu Monaſterii, ſeù pro receptione ad Religioſam Profeſſionem nullum pretium, juxtà Canones in multis Conciliis 12. ſæcul. ſancitos, exigi poterat. Opus manuũ ſtatis horis à Monachis & Sãctimonialibus frequentari ſolemne erat, nec tamen à ſacris ſtudiis arcebantur Monachi, immò, ſacrorũ Studiorum exercitationem, lectionem, ſcriptionem, editionem librorum ad publicam Eccleſiæ utilitatem dignum eſſe Monachis laborem & manuum operi præferendum aſſerit Sanctus *Petrus* Cluniacenſis Abbas,

qui

qui ſæculo duodecimo floruit in Epiſtola xx. libri primi ad *Giſlebertum*, ubi hæc habet: *Plantari non poſſunt arbuſculæ, rigari nequeunt ſata, neque aliquid ruralis operis exerceri . . . . Sed, quod eſt utilius, pro aratro convertatur manus ad pennam, pro exarandis agris, divinis literis paginæ exarentur, ſeratur in chartula verbi Dei Seminarium, quòd, maturatis ſegetibus, hoc eſt, libris perfectis, multiplicatis frugibus, eſurientes Lectores repleat, & ſic panis cæleſtis lethalem animæ famem depellat.* Non omnibus tamen promiſcuè Monachis licitum erat legere libros Gentilium, Poetarum, aut Philoſophorum, ſed iis tantùm quibus id ab Abbate præcipiebatur, ſicut obſervat doctiſſimus Pater *Martene* Monachus Benedictinus Congregationis Sancti Mauri in Commentario in Caput quartum Regulæ Sancti Benedicti, ubi hæc ſcribit: *Procul ergò à noſtris Gentilium libri, procul Poetarum, aut Philoſophorum fallaciæ . . . . . . niſi fortè ad eorum ineptias confutandas, & ad myſteria noſtræ Fidei confirmanda . . . . Sed hæc omnium non ſunt, ſed Doctorum dumtaxàt, & eorum quidem non etiam omnium, ſed quibus id ab Abbate præcipitur.* Quapropter, facilè componi, ac conciliari poteſt literaria illa Concertatio, quam circà *Studia Monaſtica* ſæculo proximè elapſo habuerunt duo præſtantiſſimi viri, vel potiùs duo magna Monaſtici Ordinis luminaria, regularisque columina Diſciplinæ, Dominus *De Rance* Abbas Trappenſis, & *Joannes Mabillonius* Benedictinus Congregationis Sancti Mauri. Nec enim clariſſimus juxtà ac religioſiſſimus Abbas eo fine ſtudia Monaſtica impugnat, ut lectionem Scripturæ Sacræ, Sanctorum Pa-

trum,

trum, & Scriptorum Aſceticorum Monachis omninò interdictam eſſe velit, ſed id unum dumtaxat oſtendendum ſibi proponit, non omnes Monachos Prophanarum litterarum, peregrinarum linguarum, Mathematicarum diſciplinarum, Numiſmatum, Inſcriptionum, aliarum id genus humanarum Artium atque Scientiarum notitiâ indiſcriminatim imbui debere. Quod ſanè veriſſimum eſt, quia ut plurimùm hujuſmodi prophanæ diſciplinæ ſanctiorem diſciplinam cum pietate enervant, ſuperbiam ingenerant, neglectum vitæ Monaſticæ officiorum, & nimium affectum rerum mundanarum, quibus Monachi nuncium penitùs remittere debent. *Mabillonius* verò, dùm *Studia Monaſtica* vindicat, non omnes diſciplinas Monachis neceſſarias eſſe contendit, longè minus aſſerit, Monachos omnes, neglectis vitæ Monaſticæ officiis, majoribus, altioribusque ſtudiis vacare debere, ſed ſolùm ſtudia litterarum, ea maximè, quæ Viros Eccleſiaſticos decent, Monachis permittit, ità tamen ut majora aut minora pro cujusque captu, & judicio Superiorum modeſtè & cum charitate ſuſcipiant. *Si igitur* (verba ſunt Mabillonii in ea, quam Operi *De ſtudiis Monaſticis* præfixit, & junioribus Benedictinis Congregationis Sancti Mauri inſcripſit Epiſtola) *quas ſtudio ac labore comparatis, divinarum humanarumque rerum notitiæ hunc in vobis fructum* (videlicèt divinarum perfectionum notitiam & mundanæ gloriæ contemptum) *non referant, ſtudiis nuncium penitùs remittere, quàm mortifero ſcientiarum veneno inſici, aut, quem incautis plerùmque pariunt, ſuperbiæ tumore inflari, longè ſatiùs eſt.* In eumdem igitur ſcopum circà *Studia Monaſtica* collima-

limarunt duo illi præſtantiſſimi Viri, quamvis, necdùm ſatis benè perſpecto quæſtionis ſtatu, diſcrepare videantur in libris, quos ultrò citròque ediderunt non verborum aſperitate, non dicteriis, non felle, jocisque, ut plurimùm fieri ſolet, reſperſos, ſed mirâ eruditione, nec minori modeſtiâ, inſolenti animi moderatione, & humanitate ubique condîtos, eâque charitate perfuſos, quæ tantoperè in Evangelio commendatur, viroſque decet maximè religioſos.

De auſtero Monachorum vivendi genere, quod in Colloquio ſexto in Hiſtoriam ſęculorum x. & xi. deſcripſimus, nihil planè xii. ſæculo immutatum eſt. *Qualis ac quanta fuerit*, inquit *Mabillonius* in Præfatione Operum Sancti Bernardi, *Ciſtercienſium ſub Bernardo diſtrictio, & rigiditas, non eſt neceſſe hoc loco exponere, quandò id ſatis ſuperque patet tùm ex Bernardi ſcriptis, tùm ex ipſius vita, maximè ex libro primo cap. 5. ubi primi Claræ vallis incolæ, Deo ſervire memorantur in paupertate ſpiritus, in fame, & ſiti, in frigore, & nuditate, in vigiliis multis. Pulmentaria ſæpiùs ex foliis fagi conficiebantur, panis ex hordeo, & vicia & milio erat. Ità Guillelmus teſtis oculatus. Tanta in cibo erat parcimonia, inquit Stephanus Tornacenſis, ut duobus tantùm pulmentis utantur, quæ aut ager ex leguminibus, aut ex oleribus hortus affert. Ipſi piſce tantò rariùs utuntur, quantò frequentiùs apud eos audiri ſolet, quàm videri. Eamdem vitæ ſeveritatem nos Galli etiam nunc reflorеſcere conſpicimus in piiſſimis Monachis Beatæ Mariæ de Trappa, aliiſque nonnullis eorum imitatoribus, qui vitæ ſuæ puritate, auſteritate, ſolitudinis amore, ſilentio, labore, aliiſque religioſis virtutibus,*

bus, id factu poſſibile adſtruunt, quod de Bernardo, ejusque Diſcipulis legebamus, nec ferè credebamus. Hactenùs perdoctus *Mabillonius*. Nec minor duodecimo ſæculo fuit Monachorum Camaldulenſium vitæ auſteritas, ſicut teſtatur Rever. Pater *Guido Grandi* Abbas Camaldulenſis in ſuo libro, cui titulus eſt: *Diſſertationes Camaldulenſes*. Sic enim eruditus ille Abbas Diſſertatione 1, cap. 3. ſcribit: *Hanc igitur vivendi Regulam, & ipſe uſque ad exitus ſui diem ſervavit Romualdus, & eam cunctis Eremiticæ vitæ ſectatoribus reliquit, ut unuſquiſque ſe tunc Eremiticæ vitæ abſtinentiam & jejunium tenere cognoſcat; cùm per hebdomadam triduana ſecundæ, tertiæ, & quartæ feriæ, & biduana ſextæ feriæ, & Sabbathi jejunia, ideſt, in panis tantùm & aquæ perceptione, obſervat; quinta feria & Dominica diebus olera, vel quodcumque legumen cum gratiarum actione percipiat. Quamdiù igitur Beatus iſte vitæ Eremiticæ Inſtitutor vixit, & multo tempore, poſtquàm ad æternæ Beatitudinis gaudia conſcendit, hæc fuit in Eremo Camaldulenſi ex integro forma ſervata*. Denique, Monachis duodecimi ſæculi tantus Regularis diſciplinæ inſidebat amor, ut Ciſtercienſes in comitiis Generalibus anni MCXXXIV. Epiſcopis ex Monaſteriis ſuis aſſumptis impoſuerint legem Monaſticum habitum deferendi, & vitæ regularis Inſtituta ad ſtrictos juris apices ſervandi: *Epiſcopi*, inquiunt, *aſſumpti de ordine noſtro conſuetudines noſtras tenebunt in qualitate ciborum, in forma indumentorum, in obſervantia jejuniorum, in officio Horarum Regularium; excepto, quòd mantellum de vili panno, & pelle ovina, & pileum ſimilem aut ſimplicem de lana habere poterunt, qui voluerint*. Hìc tamen

men diſſimulare haud poſſum, multos duodecimi ſæculi Abbates nimio ambitu ſibi Pontificum Privilegia, & Monaſteriis ſuis exemptiones à juriſdictione Epiſcopali quæſiviſſe. Quâ de re vehementèr conqueritur Sanctus *Bernardus* in Epiſtola XLII. ad *Henricum* Senonenſem Archiepiſcopum his verbis: *Miror*, inquit, *quoſdam in noſtro Ordine Monaſteriorum Abbates hanc humilitatis Regulam odioſa contentione infringere, & ſub ſimili, quod pejus eſt, habitu & tonſura tàm ſuperbè ſapere, ut cùm ne unum quidem verbulum de ſuis imperiis ſubditos prætergredi patiantur, ipſi propriis obedire contemnant Epiſcopis. Spoliant Eccleſias ne emancipentur, redimunt ſe ne obediant .... Verùm apertè indicant quidam horum quid cogitent, dùm multo labore ac pretio Apoſtolicis adeptis Privilegiis, per ipſa ſibi vendicant Inſignia Pontificalia, utentes & ipſi, more Pontificum, Mitra, Annulo, atque ſandaliis. Sanè ſi attenditur rerum dignitas, hanc Monachi abhorret Profeſſio: Si miniſterium, ſolis liquet congruere Pontificibus*. Et libro 3, *De Conſideratione ad Eugenium Papam* Capite 4. contrà Eccleſiarum & Monaſteriorum Exemptiones ità ſcribit Mellifluus ille Doctor: *Murmur loquar & querimoniam Eccleſiarum: truncari ſe clamitant ac demembrari: Vel nullæ, vel paucæ ſunt, quæ plagam iſtam aut non doleant, aut non timeant. Quæris quam? Subtrahuntur Abbates Epiſcopis, Epiſcopi Archiepiſcopis .... Sic faciendo, probatis vos habere plenitudinem poteſtatis, ſed utrùm & debeatis, quæſtio eſt &c.* At licèt Sanctus *Bernardus* has Monaſteriorum Exemptiones ambitione quæſitas improbaverit, illas tamen legitimas agnovit, quæ neceſſitatis, aut communis

nis utilitatis intuitu à Sede Apoſtolicâ concedebantur. Undè ibidèm ſubdit: *Nonnulla tamen Monaſteria ſita in diverſis Epiſcopatibus, quòd ſpecialiùs pertinuerint ab ipſa ſui fundatione ad Sedem Apoſtolicam pro voluntate fundatorum, quis neſciat? Sed aliud eſt quod largitur devotio, aliud quod molitur ambitio impatiens ſubjectionis.*

D. Quinam ſunt iſti Religioſorum Ordines, quibus Eccleſia, ut mox dixiſti, duodecimo ſæculo munita fuit, ac plurimùm illuſtrata?

M. Canonicorum Regularium Ordinem longè latèque duodecimo ſeculo propagavit S. *Ivo*, qui Monaſterii Sancti *Quintini* Bellovacenſis primus Abbas fuit, & poſteà Epiſcopus Carnotenſis, de cujus doctrina & pietate ſat diximus in præcedenti Colloquio, de Viris Illuſtribus duodecimi ſæculi diſſerendo. Pro Canonicis Regularibus Ordinis Sancti Auguſtini Cœnobium Sancti *Victoris* ad muros Pariſienſes Regiâ munificentiâ ſæculo XII. excitavit *Ludovicus VI.* Galliarum Rex. Quæ Regalis Abbatia Caput celeberrimæ Congregationis ac plurimarum Abbatiarum, præſertim S. *Genovefæ*, in urbe Pariſienſi ſitæ Parens fœcundiſſima fuit. Ex utraque Canonicorum Regularium Ordinis Sancti Auguſtini Abbatia, ſeù Sancti *Victoris*, & Sanctæ *Genovefæ*, in Galliis prodierunt Sanctimoniâ & doctrinâ inſignes Viri, quorum aliqui illuſtriorum infulis dignitatum fuerunt in Eccleſia exornati. Celebres etiam duodecimo ſæculo extiterunt variç Canonicorum Regularium Congregationes, prçſertim *San-Ruſiana*, ſic dicta ab Abbatia S. *Ruſi* extra muros Avenionenſes, quæ hujus Congregationis *San-Ruſianæ* caput erat; Con-

gregatio *B. Petri de Honeſtis*, Congregatio Sancti Salvatoris apud Bononiam, *Lateranenſis*, & aliæ quædam. Nouum Canonicorum Regularium Ordinem duodecimo ſeculo, hoc eſt anno milleſimo centeſimo vigeſimo inſtituit S. *Norbertus*, in Diœceſeos Laudunenſis loco, qui *Præmonſtratus* dicitur, quem ipſi *Bartholomæus* Epiſcopus Laudunenſis in Galliis conceſſit, ac naſcentem Ordinem fovit ac propagavit, quinque Monaſteriis in Diœceſi ſua conditis. Sancti *Norberti* Inſtitutum approbavit *Calliſtus II*, Pontifex Maximus, *Honorius II*, confirmavit, & *Innocentius II*, *Lucius II*. *Eugenius II*. *Hadrianus IV*. *Alexander III*. *Lucius III*. *Urbanus III*. *Clemens III*, multis hunc Ordinem Privilegiis donarunt, quæ in Bibliotheca Præmonſtratenſi ſunt excuſa. S. Auguſtini Regulam ſectantur Canonici Regulares Præmonſtratenſes, & Conſtitutiones auſteras obſervant ex Sancti *Norberti* diſciplina. De hoc Præmonſtratenſium Canonicorum Regularium Ordine *Herimannus*, qui hoc tempore vivebat, ex Monacho Laudunenſi S. Vincentii, factus poſteà Abbas Sancti Martini Tornacenſis, in *Hiſtoria Reſtaurationis Abbatiæ S. Martini Tornacenſis*, quæ extat Tomo XII. Spicilegii Dacheriani, hæc ſcribit: *Sic per Dei gratiam brevi tempore, profecit, ut nullum, præter Apoſtolos, videamus hodiè tantum fructum in Eccleſia feciſſe. Nam cùm necdùm converſionis ejus trigeſimus annus ſit, jam ferè centum Monaſteria à ſequacibus ejus per diverſas Orbis partes conſtructa audivimus, ita ut etiam in Hieruſalem uſque Regula eorum ſervetur.* Sed de hujus celeberrimi Præmonſtratenſium Canonicorum Regularium Ordinis exordio ac propaga-

pagatione plura legeſis apud P. *le Paige* in Bibliotheca Præmonſtratenſi, *Aubertum Miræum* in Chronico Præmonſtratenſi. Obitèr tantùm dicam, S. *Norbertum*, & Canonicos Regulares Præmonſtratenſes ab eo inſtitutos non geſtaſſe olim, etiam in Choro, veſtem lineam, ſeu, ut vocant, *Superpelliceum*, ſed ſolùm Cappam albam, ut liquet ex multis depictis tabellis in antiquis Præmonſtratenſium Abbatiis etiamnùm aſſervatis, in quibus S. *Norbertus* cum habitu albi coloris, cum Cappa alba, & cappucio ac cingulò ſuper ſcapulare ejuſdem coloris, abſque veſte linea, depingitur. Similem S. Norberti antiquam effigiem nullâ lineâ veſte induti exhibent Continuatores *Bollandi* in Actis Sanctorum Tomo I. menſis Junii. Unde Hoc unum ſingulari obſervatione dignum colligit doctiſſimus *Mabillonius* in ſuo ſecundo Scripto, quod Galli *Factum* vocant, ubi diſertè aſſerit, Dominicanos eſſe veros Canonicos Regulares, tum quia Dominicani, non ſecus ac Præmonſtratenſes, qui ſunt veri Canonici Regulares, Cappam geſtant cum hoc ſolo diſcrimine, quòd Dominicanorum Cappa nigra ſit, Præmonſtratenſium verò alba; Tum quia etiam Dominicani, perinde ac Præmonſtratenſes, ſectantur Regulam S. Auguſtini, quam S. *Dominicus*, Canonicus Regularis, eorumque inſtitutor, ipſis ſervandam propoſuit. Sed de hoc in Colloquiis noſtris in Hiſtoriam ſæculi XIII. iterùm redibit ſermo, præſertim in Colloquio ſexto, ubi datâ operâ agemus de inſtitutione Ordinis FF. Prædicatorum, & an Dominicani jure ac meritò dici poſſint Canonici Regulares? breviter inquiremus.

D. Sæpius audivi à viris eruditis, multos

Equeſtres Ordines religioſos ſeculo XII. fuiſſe inſtitutos, quorum nomina, Officia, ac in Eccleſiam promerita cùm necdùm ſatis explorata habeam, ea à te in præſentia perdiſcere cupio.

M. Inter Equeſtres Ordines religioſos, qui XII. ſæculo inſtituti referuntur, celebriores fuerunt Ordo Hoſpitalariorum S. Joannis Hieroſolymitani, Ordo Militum Templi, ſeu Templariorum, Ordo Equitum Sanĉti Sepulchri, Ordo Sanĉtæ Mariæ Teutonicorum, Ordo de Calatrava, & Ordo S. Jacobi, quorum officia, & Eccleſiæ reddita obſequia paucis hìc expendemus. In primis, Equitum Hoſpitalariorum, ſeu S. *Joannis Hieroſolymitani* Ordinis inſtitutio, ſicut narrant *Willelmus* Archiepiſcopus Tyrius lib. XVIII. *de Bello ſacro* cap. V. & *Jacobus de Vitriaco* in Hiſt. Hieroſolym. cap. LXIV. in hunc modum anno MXCIX. initium habuit. *Amalphitani* (qui Normanni erant) cùm ſæpiùs merces peregrinas Hieroſolymam afferrent, Calypham Ægypti muneribus ſibi benevolum reddiderunt, & ab eo obtinuerunt, ut propè Eccleſiam ſepulchri Dominici Eccleſiam Latinorum conſtruerent, dictam poſteà Eccleſiam *Sanctæ Mariæ de Latina*, quia Abbatem & Monachos more Latinorum divina celebrantes Myſteria in ea ſtatuerunt. Illùc deindè certatim confluente, pietatis ergò, Peregrinorum multitudine, cùm tàm Monaſterium illud, quàm Monaſterium *Sanctæ Mariæ Magdalenæ* pro peregrinis mulieribus Latinis ab ipſis fundatum non ſufficerent ad excipiendos omnes pauperes & infirmos, prædictus Abbas & Monachi Xenodochium, ſeu Hoſpitale & Capellam in honorem *Sancti Joannis Eleemoſynarii*

Pa-

Patriarchæ Alexandrini in eodem loco conſtruxerunt. Poſtquàm verò Hieroſolyma à Chriſtianis capta fuit, *Gerardus*, qui diù de mandato Abbatis in prædicto Hoſpitali pauperibus inſervierat, adiunctis ſibi quibuſdam aliis, habitum regularem ſuſcepit, veſtibus ſuis albam crucem exteriùs affigens. Hoc pacto Equitum Hoſpitalariorum Ordinem ſumpſiſſe initium aſſerunt duo illi laudati Scriptores *Willelmus* Archipræſul Tyrius, & *Jacobus de Vitriaco*. Verùm in hac narratione unum eſt, quod jure merito negant Equites Hieroſolymitani, qui appellantur *Equites Melitenſes*. Negant enim *Gerardum* dedicaſſe Sancto *Joanni Eleemoſynario* Hoſpitale, quod hieroſolymis ædificavit, affirmantque, nullam unquàm in Ordine Eccleſiam in honorem Sancti Joannis Eleemoſynarii fuiſſe conſtructam, aut aliquod Feſtum de eo celebratum, ſed Sanctum *Joannem Baptiſtam* ſemper Ordinis Patronum agnitum, varia per annum Feſta ab antiquiſſimis temporibus de illo facta, ejuſque mentionem in votis ab Equitibus Hieroſolymitanis, quandò profeſſionem emittunt, fieri ſolitis, ſemper habitam. Huic autem perpetuæ totius Ordinis S. *Joannis Hieroſolymitani* traditioni officere non debet teſtimonium *Willelmi* Archiepiſcopi Tyrii contrarium aſſerentis, quia certiſſimè conſtat, prædictum *Willelmum* Equitibus Hieroſolymitanis parùm æquum fuiſſe, præſertim poſt diſſidia inter Clerum Hieroſolymitanum & eoſdem Equites exorta, quòd hi nimirùm ſe ab Epiſcoporum juriſdictione ſubtraxiſſent, & ab *Anaſtaſio IV.* Pontifice Maximo privilegium obtinuiſsent bonorum à ſe poſſeſſorum decimas eiſdem non ſoluendi. Fides ita-

itaque *Willelmo* Archiepiſcopo Tyrio adverſus Equites Hieroſolymitanos adhibenda non eſt, explodendumque commentum, quod ex eo *Jacobus de Vitriaco*, multique viri docti exſcripſerunt, ſcilicèt Hieroſolymitanos Equites, poſtquàm divitiis abundarunt, ejuraſſe Patronum ſuum Sanctum *Joannem Eleemoſynarium*, & Sanctum *Joannem Baptiſtam* in ejus locum adoptaſſe. De rebus geſtis Equitum Hieroſolymitanorum (qui olim Rhodii, nunc Melitenſes Equites dicuntur) legi poſſunt libri editi à *Pantaleone*, *Boſio*, *Boiſſato* &c.

Ordinis Militum Templi, ſeu Equitum Templariorum primi inſtitutores fuerunt duo Equites, *Hugo de Paganis*, & *Godefridus de Sancto Audomaro*, qui certum domicilium cùm necdùm haberent, *Balduinus II.* Hieroſolymorum Rex locum in Palatio, quod ſecùs Templum Domini ad auſtralem plagam ſitum erat, eis ad habitandum conceſſit anno MCXVIII. iidemque *Fratres Militiæ templi*, ſeu Templarii dicti ſunt, Horum Inſtituti finis erat, vias publicas cuſtodire, fideles ab infidelibus, & peregrinantes ad loca ſacra Chriſtianos à Prædonum inſidiis, & Chriſtiani nominis hoſtium incurſibus defendere ac tutari. Novus ille Equitum Templariorum Ordo confirmatus eſt in Concilio Trecenſi in Galliis anno MCXXVIII. celebrato, Præſide *Matthæo* Cardinali Epiſcopo Albanenſi, & Sedis Apoſtolicæ Legato, ipſisque tradita Regula, & præſcriptus albi coloris habitus, cui poſteà ſuper pallium Crucem rubeam attexi curavit *Eugenius III.* Papa anno MCXLVI. Floruit multos annos famâ celebris hic Templariorum Ordo, ſed tandem divitiis nimiùm locupletatus, in tot abuſus &

vitia

vitia lapſus eſt, ut in Generali Concilio Viennenſi in Galliis anno MCCCXI. ſub *Clemente V.* Summo Pontifice habito fuerit ſuppreſſus, abolitus & extinctus, ſicut oſtendemus in noſtris Colloquiis in Hiſtoriam decimi quarti Eccleſiæ ſæculi.

Huic Templariorum Ordini ſimilem alium militarem Ordinem, ſeu *Equitum S. Sepulchri*, anno MCXX. inſtituit *Alphonſus VI.* Aragoniæ Rex, quibus ex officio incumbebat Chriſtianos in Aragonia à Mauris defendere, & ad Valentiæ, Murciæque Regna Mauris eripienda aditum pandere. Horum Equitum S. Sepulchri præſidio adiutus idem *Alphonſus* Aragoniç Rex, celebrem victoriam de Saracenis ad *Penecadel* retulit, ſicut narrat *Ordericus* lib. 13. Hiſtoriæ Eccles. ubi illos Equites S. Sepulchri, qui in hoc prælio magnam ſibi gloriam peperere, appellat *Fratres de Palmis*, eò quòd, ut rectè explicat *Petrus de Marca* lib. 5. *Hiſtoriæ Bearniæ* cap. 21. iſti Equites S. Sepulchri pro Inſignibus *Palmam* elegiſſent. *Joannes Briz Martinez* in Hiſtoria S. Joannis Pennatenſis libro 5. cap. 24. optimè demonſtrat, hos Equites S. Sepulchri in variis Aragoniæ locis adverſus Infideles ab *Alphonſo VI.* Rege inſtitutos, planè diverſos fuiſſe à Templariis, de quibus mox ſermonem habuimus.

Ordinis Templariorum fetus eſt ac propago *Ordo Beatæ Mariæ Teutonicorum*, cujus Inſtitutionem *Onuphrius* in Chronico cum anno MCXIX. copulavit. Sed obſervant viri eruditi, *Onuphrium* hac in re deceptum fuiſſe, illiuſque Equitum Teutonicorum Ordinis inſtitutionem accuratiùs ab Interpolatore Chronici Aquicinctini referri ad annum MCXCI. ubi ſcribit: *Ordo Militum Teutonicorum in-*

choatur, *quem anno* MCXCI. *Februarii die* XXII. *Cæleſtinus Papa*, hujus nominis III. *confirmavit. Primus hujus Ordinis Magiſter creatus fuit Henricus Walpot.* Ordo ille fuit fundatus à Teutonicis, ſeu nobilibus Germanis, pro ſuſceptione pauperum peregrinorum, & infirmorum, qui ex Teutonica gente, ſeu ex Germania erant oriundi. Hujus Ordinis Equites Cruces nigras albis chlamidibus intextas habebant, & militiæ ſolemni voto ſub patrocinio Dei-paræ Virginis ſeſe obſtringebant, indeque dictus illorum Ordo *Equitum Beatæ Mariæ Teutonicorum*. De origine Ordinis Teutonici & rebus ab eo geſtis latè differit *Petrus de Duſburg* Sacerdos Ordinis Teutonici in ſuo *Chronico Pruſſię*, quod publicavit anno MCCCXXVI. Legendus eſt etiam *Tritbemius* in Chronico Hirſaugienſi ad annum MCXCII. ubi accuratè Ordinis Teutonici initia narrat. Addam hìc dumtaxat, magno huic Ordini Equitum Beatæ Mariæ Teutonicorum unitum poſtea fuiſſe alium militarem Ordinem *Gladiferorum*, qui in Livonia anno MCLXXXVI. ad debellandos Crucis inimicos fuerat inſtitutus, ſicut refert *Arnoldus* Abbas Lubecenſis in *Hiſtoria Slavorum* libro 7. cap.8. & ſeq. Dicebantur autem iſtius Militaris Ordinis Equites *Gladiferi*, quia *profeſſionis ſuæ ſignum in forma gladii, quo pro Deo certabant, in ſuis veſtibus præferebant*, ſicut teſtatur idem *Arnoldus*. Denique in Hiſpania duodecimo ſæculo multi Ordines Militares, ſeu *Calatravæ*, Sancti *Juliani de Peirero*, & Sancti *Jacobi*, ad defenſionem Chriſtianorum adversùs Saracenos fuerunt inſtituti. His Ordinibus Militaribus, quibus floret Hiſpania, antiquior eſt, teſte *Manrico* in Annalibus

Ciſter-

Ciſtercienſibus, Ordo *Calatravæ* quem *Beatus Raymundus* Abbas *Fiterii*, quod eſt Ciſtercienſis Ordinis celebre Monaſterium in Navarra, unà cum *Didaco Velaſqui* Monacho, & quondàm ſtrenuo in officio militari, & à juventute cum *Sanctio* Navarræ Rege enutrito, inſtituit anno milleſimo centeſimo quinquageſimo octavo, ſicut probat *Bollandus* in Commentario Hiſtorico de *Beato Raymundo* Abbate *Fiterii* ad diem 1. menſis Februarii. Hunc Ordinem fundavit *Beatus Raymundus* ut Calatravã urbem, quæ in ſummo diſcrimine verſabatur defenderet contra Saracenos, quorum impetus, ope *Joannis* Archiepiſcopi Toletani collecto exercitu, repreſſit, iiſque deinceps impugnandis condidit hunc nouum Ordinem militum Calatravæ Inſtituti Ciſtercienſis, quem anno MCLXIV. *Alexander III.* Pontifex Maximus confirmavit ſuis litteris, quæ extant in libro *de Origine & Conſtitutionibus Ordinis Calatravæ*. Idem Pontifex *Alexander III.* approbavit anno MCLXXX. Ordinem militiæ Sancti Jacobi in Hiſpania inſtitutum ad defenſionem Chriſtianorum adversùs Saracenos, litteris datis anno decimo ſexto Pontificatus ſui, in quibus gratulatur, quòd nobiles quidam non ſolùm poſſeſſiones terrenas, ſed & corpora ſua dare in extrema quæque pericula pro Domino decreverunt, ſtatuitque, ut habeantur in ipſo Ordine qui cęlibem vitam ducant, *& ſint etiam qui ad procreandam ſobolem, & incontinentiæ præcipitium evitandum, conjugibus ſuis utantur.* Sed de his Militaribus Religioſis Ordinibus, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo ad Chriſtianos à furore & incurſionibus infidelium liberandos inſtituti ſunt, hæc dicta ſufficiant. Si tamen plura

plura de his ſcire deſideres, conſule *Aubertum Miræum*, & P. *Labbe* Soc. Jeſu in *Originibus Ordinum Equeſtrium*. Legendus eſt etiam *Rades* in *Hiſtoria Ordinum militarium Hiſpaniæ*.

D. Audivi nudiuſtertiùs rem certè ſingularem de Ordine Religioſo in Galliis duodecimo Eccleſiæ ſæculo; ſeu anno centeſimo ſupra milleſimum à Venerabili *Roberto de Arbriſſello* fundato, qui appellatur *Ordo Fontis Ebraldi*, Gallicè *de Fonteuraud*. Ajunt enim, *Robertum de Arbriſello* voluiſſe & ſtatuiſſe, ut Abbatiſſa *Fontis Ebraldi* eſſet totius Ordinis Mater, Caput, & Antiſtita non ſolùm Sanctimonialium, ſed etiam Monachorum, ita ut viri Religioſi ſua Abbatiſſæ obſequia exhibere, ejuſque regimini ſeſe ſingulari voto addicere teneantur. Id autem, ut candidè fatear, mirum omninò & inſolens mihi eſſe videtur. At enim, cùm Deus, ut legitur cap. 3. Gene. v. 16. dixerit mulieri: *Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui*; quî, ſodes, Ordo magis præpoſterus eſſe poteſt, quàm viros regimini ac imperio mulieris ſubditos eſſe? Hunc meum itaque, ſi placet, exime ſcrupulum, & oſtende, quid tu *de Roberto de Arbriſello*, & de Ordine *Fontis Ebraldi* ab ipſo fundato ſentias?

M. Sentio, *Robertum de Arbriſello*, Theologum Pariſienſem doctrinâ & pietate clariſſimum, tam in vita, quàm in morte de Eccleſia optimè meritum eſſe. Fuit enim Summorum Pontificum, Legatorum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & illuſtrium Scriptorum teſtimoniis & laudibus maximè celebratus, *Regibus, Epiſcopis, & Principibus, Clericis, & quibuslibet popularibus acceptus*, ſicut teſtatur *Baldricus* Dolenſis Epiſcopus coævus Author

thor

thor in ejus vita. At licèt *Robertus de Arbriſello* Eccleſiam univerſam ſanctitate ſua vivens & mortuus illuſtrarit, calumniã tamen paſſus eſt à *Roſcelino* hæretico & à quibuſdam æmulis, qui, ut Apoſtolico huic viro infamiæ notam inurere poſſent, ſiniſtros de eo rumores ſparſerunt, atque diabolicam calumniam de propudioſo illius inter mulieres accubitu, de Sanctimonialium cum viris permixtione, cujus fœditatem vagitibus infantium proditam fuiſſe dictitabant, comminiſci ac vulgare non erubuerunt improbi illi homines, quibus mens prava, & fallax lingua, & odia venenata, & ſacrilega mendacia. His falſis rumoribus in *Robertum de Arbriſello* à malevolis temerè ſparſis deceptus eſt non ſolùm *Goffridus* Abbas Vindocinenſis, qui, licèt *Roberto* amicus eſſet, ad eum tamen, ſicut in ſuperiori Colloquio obſervavimus, acrem ſcripſit epiſtolam, ſed etiam *Marbodus* Epiſcopus Redonenſis eumdem *Robertum de Arbriſello* multis de rebus, quibus offenſionem populis creare dicebatur, redarguit in epiſtola, quę ſub ejus nomine circumfertur, eleganti quidem, ſed acriori ſtylo exarata; quamvis non deſint viri doctiſſimi, qui graviſſimis ducti conjecturis autumant, ejuſmodi epiſtolam non à *Marbodo* religioſiſſimo Redonenſi Epiſcopo ſcriptam fuiſſe, ſed vel à *Roſcelino* hæretico, vel à quodam Clerico ſæculari ægrè ferente, quòd *Robertus de Arbriſſello*, egregius Chriſti præco, in depravatos tum temporis Clericorum mores, in turpem Beneficiorum Eccleſiaſticorum nundinationem, in ſacrilegas Presbyterorum cum concubinis copulas, & in alia id genus vitia his temporibus longè latèque ſerpentia Apoſtolico-

ſtolico zelo inter concionandum inveheretur, hanc contumelioſam epiſtolam ſcriptam ac vulgatam fuiſſe. Sed nec ea epiſtola, etiamſi à *Marbodo* Redonenſi Epiſcopo ſcripta fuiſſet, neque alia *Goffridi* Abbatis Vindocinenſis, ullo pacto ſanctitati *Roberti de Arbriſello* officere poſſunt. Primò, quia *Goffridus* Abbas Vindocinenſis, & *Marbodus* Epiſcopus Redonenſis hujuſmodi epiſtolas ſcripſerunt decepti falſis rumoribus ſparſis à Diaboli adminiſtris, quibus ſolemne eſt, eos præcipuè, qui fœminis ad ſanctiorem vitam informandis operam navant, alicujus turpitudinis infamiâ notare, ut continuò ſpernantur, & omnia, quæ antehàc ſeminarunt ſalutaria conſilia penitùs abjiciantur. Ea diabolica arte impetitus eſt S. *Hieronymus* caſtiſſimus Doctor, qui ut homo parùm pudicus à multis traductus eſt, quòd Matronas, & Virgines quaſdam Romanas, pietate & ſacrarum litterarum ſtudio præſtantes, aſſiduè inviſeret, ut eas in viæ Chriſtianæ perfectione dirigeret, ſicut ipſemet teſtatur in epiſtola 99. ad *Aſellam*. Quid igitur mirum, ſi miniſtri Diaboli famam *Roberti de Arbriſello* fœminas ad ſanctiorem vivendi normam inſtituere ſatagentis contumeliis falſiſque rumoribus lacerarint, quibus per malignorum obtrectatorum ora volitantibus decepti *Goffridus*, & *Marbodus* has ad *Robertum de Arbriſello* epiſtolas ſcripſerunt, non ut illum redarguerent, ſed potiùs ut de falſitate criminum, quæ à malignis detractoribus falsò ei impingebantur, certiores ab ipſo fieri poſſent.

Prætereà, quàm iniquo & malè affecto animo fama tam ſiniſtra de *Roberto de Arbriſello* ſparſa fue-

fuerit, manifeſtò indicant tot encomia, quibus viri egregii &coætanei eum proſecuti ſunt. *Urbanus II.*prædicandi officium ei injunxit. *Paſchalis II.* eum appellat *Magnæ Religionis virum, & Religionis ſtudiis indeſinenter inſiſtentem*. *Petrus* Pictavienſis Epiſcopus ait, eum eſſe *virum Apoſtolicum*, qui *tonitruo ſanctæ exhortationis plures tàm viros, quàm mulieres à ſæculari luxu revocavit*. Robertus de Monte vocat eum *virum aptum ad lucrandas animas & prædicandum verbum Dei*, & ut cæteros alios duodecimi ſæculi Scriptores prætermittam, qui eximias *Roberti de Arbriſſello* dotes celebrant; *Willelmus Neubrigenſis* Scriptor Anglus, & Canonicus Regularis Ordinis S.Auguſtini, libro 1. Hiſtoriæ Angl. cap.15. *Robertum de Arbriſſello* impensè laudat, eumque doctrina & pietate parem facit cum duobus aliis Abbatibus, qui duodecimo ſæculo non modò litteris, ſed omnibus quoque virtutibus eminuerunt, videlicèt cum B. *Bernardo* Fundatore Congregationis Tirionenſis, & cum B.*Vitali*, qui Saviniacenſis Cœnobii in confinio Normanniæ, Aremoricæ & Cenomanorum anno MCXII.conditor fuit: *In tranſmarinis partibus, ſicut à majoribus accepi*, inquit Willelmus Neubrigenſis, *tres memorabiles viri uno tempore fuere, ſcilicet Robertus cognominatus de Arbuſculo, Bernardus, & Vitalis. Hi non ignobilitèr eruditi & ſpiritu ferventes circuibant per Caſtella & vicos, ſeminanteſque ſecundùm Iſaiam ſuper omnes aquas, de converſione multorum fructus uberes colligebant, pio inter ſe placito conſtituto. Quòd Robertus quidem fœminarum communi labore ad meliora converſarum ſollicitudinem gereret; Bernardus verò & Vitalis maribus provi-*

provīderent. *Robertus itaque famoſiſſimum illud Monaſterium fœminarum de Fonte Ebraudi conſtruxit, & regularibus diſciplinis informavit*. *Bernardus verò apud Tironiam, & Vitalis apud Saviniacum Monachis regulariter inſtitutis, ſuos quiſque ab aliis per quaſdam præceptorum proprietates diſtinxit*. His momentis, & locupletiſſimis coævorum probatiſſimę fidei Scriptorum teſtimoniis, facilè *Robertus de Arbriſello* vindicatur à calumniis, quibus eum inceſſere non puduit malevolos quoſdam & effrontes obtrectatores.

Quòd verò *Robertus de Arbriſello* non ſolùm Sanctimoniales, ſed etiam Monachos Ordinis à ſe inſtituti imperio & regimini Abbatiſſæ ſubjecerit, ac ſingulari voto devinxerit, nemo eū juſtè carpere poteſt. Voluit quippè *Robertus de Arbriſello* ſuum fundare Ordinem ſuper verbis Chriſti Domini in Cruce pendentis, dum Matri ſuæ dicebat: *Mulier, ecce filius tuus*: Diſcipulo verò Joanni: *Ecce Mater tua*: ex qua hora *accepit eam Diſcipulus in ſua*. Sanè, *Robertum de Arbriſello* in Inſtitutione & Ordinis ſui regimine rem prorſus novam non tentaſſe probat ejuſdem Ordinis confirmatio, quam ipſe paucos poſt annos à Summis Pontificibus *Paſchali II*. & *Calliſto II*. obtinuit, promovente præſertim *Petro* Pictavienſi Epiſcopo, qui erat ei amiciſſimus, & in cujus Diœceſi Cœnobium Fontis Ebraldi ſitum erat. Romam ſiquidem profectus Epiſcopus ille Pictavienſis, & ſancti hujus Inſtituti fructus uberes declarans, facilè à Pontifice Romano ejus confirmationem, protectionemque Romanæ Sedis *Roberto de Arbriſello* impetravit. Præter quàm quòd, placuiſſe Deo regimen iſtud in hoc

Ordi-

Ordine Fontis Ebraldi à *Roberto de Arbriſello* inſtitutum ſatis patet ex propagatione ejuſdem Ordinis, quem duodecimo ſæculo pro Dei voluntate ferè ad quatuor aut quinque millia Sanctimonialiũ jam excreviſſe teſtatur *Sugerius* Abbas San-Dionyſianus in epiſtola ad *Eugenium III.* Pont. Max. quam P. *Sirmondus* edidit in Notis ad *Goffridi* Abbatis Vindocinenſis epiſtolas : *Tantum*, inquit Sugerius, *tantæ Religionis locum, quem, cùm in partibus illis in ſcholis eſſemus, noviter inceptum eſſe vidimus, & pro Dei voluntate ferè uſque ad quatuor aut quinque millia Sanctimonialium jam excreviſſe audivimus & gaudemus.* Omnes Epiſcopi rogabant *Robertum de Arbriſello* ut novi Ordinis Monaſteria ſuis in Diœceſibus conderet. Reges & Principes novas domos beneficiis augebant. In Angliam & Hiſpaniam penetrabant novi Inſtituti Religioſæ Coloniæ, ibique, *tota ſæculi voluptate caſtrata, in Dei fervebant obſequio,* ſicut ſcribit *Willelmus Malmesburienſis*, qui XII. ſæculo vivebat, libro 5. *de Geſtis Regum Angl.* Ex ea itaque Fontebraldenſis Ordinis confirmatione facta à Summis Pontificibus, & ex ejuſdem propagatione, quam Epiſcopi Reges ac Principes omni ſtudio promovere ſategerunt, falſi convincuntur omnes calumniæ, quibus nebulones quidam Venerabilis *Roberti de Arbriſello* nomen infuſcare; regimen, quod in ſuo Ordine inſtituit, improbare; ſummam, quæ de Sanctimonialium ejuſdem Ordinis caſtitate & Sanctimonia apud bonos omnes erat, opinionem imminuere atque labefactare moliti ſunt. Verùm *Roberti de Arbriſello*, & Fontebraldenſis Ordinis ab eo fundati ſanctitas longè latèque nota & maximis

mis præconiis celebrata, putidis illis calumniis ſuperior extitit, fecitque Deus, ut *Robertus de Arbriſello* triumpharet de omnibus illis æmulis, quos ipſi virtutum ſplendor, populorum ad ejus conciones incredibilis concurſus, ferventiſſimus in vitiis reprehendendis zelus, juge vitæ ſeverioris ſtudium, novi Ordinis Inſtitutio, mulierum ad vitam religioſam converſio, & ſumma apud Eccleſiæ ſæculique Principes gratia & auctoritas pepererunt. Plura de virtutibus *Roberti de Arbriſello* legeſis apud *Baldricum* Dolenſem in Aremorica Epiſcopum, & apud Anonymum Fontis Ebraldi Monachum coævum, qui ejus vitam ſcripſerunt. Utramque *Roberti de Arbriſello* Vitam edidit *Bollandus* inter Acta Sanctorum menſis Februarii ad diem xxv. & in Commentario ad eamdem Vitam prævio varia ejuſdem Venerabilis Fundatoris Ordinis Fontis Ebraldi collegit elogia, quæ P. *Joannes à Manu Firma* Fontebraldenſis Monachus congeſſit & inſeruit in Diſſertatione duplici *de Epiſtola contra B. Robertum de Arbriſello conficta.*

D. Nihil aliud, opinor, tibi occurrit dicendum de Religioſis Ordinibus, aliiſque piis Fundationibus, quæ ſæculo duodecimo originem habuerunt.

M. Ad ſæculum duodecimum referenda etiam eſt fundatio *Beguinarum*, quas nonnulli tradunt, à *Sancta Bagga*, Pippini Landenſis filia, & Sanctæ *Gertrudis* ſorore, nomen & originem accepiſſe. Sed id gratis & ſolâ nominis ſimilitudine innixi aſſerunt. Contrà verò, Beguinarum inſtitutionem Auctores coævi & ſuppares acceptam referunt *Lamberto* pio Leodienſi Sacerdoti, qui anno milleſi-

leſimo centeſimo ſeptuageſimo florebat, ut videre eſt apud *Chapeavillum* lib. 2. *Epiſcoporum Leodienſium* pag. 118. *Ægidius* quoque Monachus Aureæ Vallis in Epiſcopis Leodienſibus cap. 52. hanc Beguinarum Inſtitutionem eidem *Lamberto* adſcribit: *Suſcitavit Deus Spiritum Sancti cujuſdam Sacerdotis viri religioſi, qui Lambertus le Begues, quia balbus erat, de Sancto Chriſtophoro dicebatur, cujus cognomine mulieres & puellæ, quæ caſtè vivere proponunt, Beguines Gallicè cognominantur, quia ipſe primus extitit, qui eis præmium caſtitatis verbo & exemplo prædicavit.* In Concilio Viennenſi in Galliis ſub *Clemente V.* Pontifice Max. anno MCCCXI. celebrato Beguinæ, quòd per Germaniam falſa ſpargerent dogmata, damnatæ ſunt, & abolitum earum Inſtitutum. Sed, ut obſervat Continuator *Nangii* ad annum MCCCXVI. *Non obſtante condemnatione ſtatus earum, proceſſu temporis convaluerunt; cùm longè meliùs ſit eas ſic eſſe, quàm laxatis habenis in ſæculis pompis & vanitatibus evagari; inter ipſas enim ſunt multæ bonæ, & religioſæ perſonæ, & inter ipſas exercentur opera pietatis.* Quamvis igitur *Clemens V.* in Concilio Viennenſi Beguinarum ſtatum reprobaverit, permiſit tamen *Joannes XXII.* lib. 3. Extravagan. Commun. Cap. *Ratio* de religioſis domibus, ut mulieres, quæ nec ſunt culpabiles nec ſuſpectæ, ſub habitu Beguinarũ viverent, immò, extant, teſte *Spondano* in Annalibus Eccleſiaſticis ad an. MCCCXI. in Formulario litterarum Apoſtolicarum *Marini Eboli*, qui ſub *Innocentio IV.* & deinceps vixit, diverſa Pontificum Diplomata in favorem Beguinarum, quæ in Germania & Belgio magno nu-

numero pullularunt, pro earum conſervatione à moleſtiis tàm Clericorum, quàm Laicorum, de quibus etiam latè diſſerit *Petrus Coens* Canonicus Antuerpienſis in ſua Diſquiſitione Hiſtorica *de Origine Beguinarum* anno MDCXXIX. editâ. Durat adhùcBeguinarum Inſtitutum tàm in Belgio,quàm in Diœceſi Leodienſi,& quæ illud profitentur, poſſunt ad nuptias transvolare. Superſunt etiam adhùc in Belgio aliqua Beguardorum, qui in eodem Concilio Viennenſi ſuppreſſi fuerunt, Monaſteria. Sed de Beguinis, & *Beguardis*, qui etiam *Fratricelli* dicebantur, & de eorum erroribus in Concilio Generali Viennenſi proſcriptis opportuniùs diſſeremus in noſtris Colloquiis in Hiſtoriam XIV. ſæculi.

D. Doctrinam, & Diſciplinam tàm Eccleſiaſticam, quàm Monaſticam, quæ duodecimo Eccleſiæ ſæculo viguit, probè nunc perſpectam habeo; at ſubiit animum difficultas circà doctrinam Moralem iſtius ſæculi, quam ex depravatis populi Clericorumq;moribus valdè corruptâ fuiſſe ſuſpicor. Tunc enim, ut ſæpiùs obſervaſti, Laici in Cœno vitiorum hærebant, Eccleſiaſticas facultates ac decimas uſurpabant, in Eccleſias dominabantur, vel potiùs tyrannidem exercebant, uſuris, rapinis, incendiis, privatis bellis, inceſtis nuptiis, aliiſque id genus vitiis erant impliciti. Sed,quod gravius eſt, ſicut populus, ità Sacerdos. Beneficiorum Eccleſiaſticorum nundinatio, ſacrilegæ Preſbyterorum cum concubinis copulæ, Bonorum Eccleſiaſticorum diſſipatio, pluralitas Beneficiorum, avaritia Clericorum, qui *ſua quærebant*, *non quæ Jeſu Chriſti*,hęc, inquam, vitia his temporibus lon-

gè

gè latèq;in Clero ſerpebant. Dicebat autē mihi nuperrimè vir quidam ſeverioris doctrinę,iſtam morum corruptelam inductā fuiſſe à Theologis Scholaſticis duodecimi ſæculi, qui argutis quibusdam rationibus plus ęquò indulgentes legem Dei emollire, & , relictâ regiâ Sanctorum Patrum viâ, avitam Chriſtianæ Moralis doctrinæ integritatem labefactare cœperunt. Dicas igitur, amabo, an reverà Theologi Scholaſtici duodecimi ſæculi doctrinæ Moralis puritatem novis, laxisque opinionibus corruperint?

M. Doctrinam Moralem Chriſtianam à Theologis Scholaſticis duodecimi ſæculi fuiſſe corruptam, merum commentum eſt, & immanis calumnia, quæ ipſorum libris, qui adhùc ſuperſunt, manifeſtò falſi convincitur. Nullum quippè in eorum Operibus offendes veſtigium earum laxitatum, quas molliores quidam poſteriorum temporum Caſuiſtæ excogitarunt. Quamvis igitur tàm Clericorum, quàm Laicorum mores fuerint duodecimo Eccleſiæ ſæculo haùd parùm corrupti, Moralis tamen Chriſtianæ doctrina pura & illibata permanſit, & ad ejus integritatem conſervandam Summi Pontifices, Concilia, Patres, & Theologi Scholaſtici duodecimi ſęculi omnes ſuas curas, vigilias, & labores contulerunt, ſicut facili negotio intelliges ex ea, quam hìc attexam, Synopſi Doctrinæ Moralis Chriſtianæ, quæ eo ſæculo in Eccleſia viguit.

Et primò, prolixior quidem eſſem, ſi hìc proferre ac ſigillatìm expendere vellem omnes Canones,quos Summi Pontifices,& Concilia variis in locis convocata ad compeſcendas graſſantes duode-

cimo Eccleſiæ ſæculo morum corruptelas condiderunt. Satis erit præcipua ab his ſancita Decreta referre, ex quibus certò conſtabit, Summos Pontifices & Concilia nihil antiquius duodecimo Eccleſiæ ſæculo habuiſſe, quàm ut Chriſtianæ Moralis doctrinæ puritatem ſartam tectam conſervarent. Serpebat latiſſimè duodecimo ſæculo uſura, hanc labem Concilium Lateranenſe Generale tertiũ ſub *Alexandro III.* Summo Pontifice an. MCLXXIX. celebratum penitùs exterminavit, omnesque Uſurarios graviſſimis pœnis addixit Canone vigeſimo quinto his verbis: *Quia in omnibus ferè locis crimen uſurarum ità inolevit, ut multi, aliis negotiis prætermiſſis, quaſi licitè uſuras exerceant, & qualitèr utriusque Teſtamenti pagina condemnetur, nequaquàm attendant; ideò conſtituimus ut uſurarii manifeſti, nec ad Communionem admittantur altaris, nec ad Chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, ſepulturam. Sed nec eorum oblationem quiſquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Chriſtianæ tradiderit ſepulturæ, & ea, quæ acceperit, reddere compellatur, & donec ad arbitrium ſui Epiſcopi ſatisfaciat, & ab Officii ſui maneat executione ſuſpenſus.*

Simonia impunè graſſabatur in Clero, & Monaſteria invaſerat; hanc gliſcentem peſtem radicitùs extirpavit idem Concilium Lateranenſe III. Canone VII. ubi contrà Simoniacos hæc ſtatuit: *Cùm in Eccleſiæ corpore omnia debeant ex charitate tractari, & quod gratis receptum eſt gratis impendi, horribile nimis eſt quod in quibuſdam Eccleſiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Epiſcopis, vel Abbatibus, ſeù quibuſcumque perſonis Eccleſiaſticis ponendis in Sede, ſeù introducendis Presbyteris in Eccle-*

cleſiam, necnon pro ſepulturis & exequiis mortuorum & benedictionibus nubentium, ſeù aliis Sacramentis, aliquid exigatur, & ille, qui indiget, non poſſit iſta percipere, niſi manum implere curaverit largitoris........ Ne igitur hoc de cætero fiat, & vel pro perſonis Eccleſiaſticis deducendis ad Sedem, vel Sacerdotibus inſtituendis, aut mortuis ſepeliendis, ſeù etiam nubentibus benedicendis, ſeù etiam aliis Sacramentis aliquid exigatur diſtrictiùs inhibemus. Et Canone decimo ſancit idem Concilium, ut *Monachi non pretio recipiantur in Monaſterio,non peculium permittantur habere....... Si quis autem exactus pro ſua receptione aliquid dederit, ad ſacros Ordines non aſcendat, is autem, qui receperit, officii ſui privatione mulctetur. Si verò peculium habuerit, niſi ei ab Abbate pro injuncta ei fuerit adminiſtratione permiſſum, à Communione removeatur altaris. Et qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat,nec inter fratres recipiat ſepulturam*. Verùm, quia plures erant, qui uſuram & Simoniam, aliasque morum corruptelas ſibi licere autumabant, quòd progreſſu,ac diuturnitate temporis invaluiſſent, altasque radices egiſſent; hanc falſam opinionem convellunt Patres ejuſdem Concilii Lateranenſis tertii Canone ſeptimo his verbis; *Putant plures ex hoc ſibi licere, quia legem mortis de longa invaluiſſe conſuetudine arbitrantur, non ſatis, quia cupiditate cæcati ſunt, attendentes, quòd tantò graviora ſunt crimina, quantò diutiùs animam infelicem tenuerint alligatam*. Graviter etiam *Petrus Cantor*, qui duodecimo Eccleſiæ ſæculo florebat, in ſua Summa Morali,quæ *Breviarium* dicitur, carpit eos, qui morum corruptelas conſuetudine, & er-

errantium multitudine roboratas ſibi licitas eſſe exiſtimabant. *Non minùs peccas*, inquit, *quia cum multis, ſed magis peccas; nec minùs ardebis, quia cum pluribus. Qui poſt multitudinem, vel Prælatum excuſari à peccato credunt, ſimiles ſunt Pilato lavanti manus ſuas, & dicenti: Mundus ſum à ſanguine hujus; non Danieli, qui ait: Sanguinem innocentem condemnaſti, Viri Juda, redite ad judicium.*

Sed proſequamur alia præcipua Capita doctrinæ Moralis duodecimi Eccleſiæ ſæculi. Bonorum Eccleſiaſticorum Clericos eſſe diſpenſatores dumtaxàt, non dominos, doctrina erat omnium Eccleſię Doctorum duodecimi ſęculi conſenſu probata. Ità docuit Sanctus *Bernardus* Epiſtola 2. ad *Fulconem* datâ, ubi hæc habet: *Conceditur ergò tibi, ut, ſi benè deſeruis, de altario vivas, non autem ut de altario luxurieris, ut de altario ſuperbias, ut indè compares tibi fræna aurea, ſellas depictas, calcaria deargentata, varia griſeaque pellicea à collo & manibus ornatu purpureo diverſificata. Denique, quidquid præter neceſſarium victum ac ſimplicem veſtitum de altario retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.* Et in Epiſtola XLII. ad *Henricum* Senonenſem Archiepiſcopum inquit: *Clamant nudi, clamant famelici: noſtrum eſt quod effunditis, nobis crudelitèr ſubtrahitur quod inanitèr expenditis.... duo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis, dùm & vos vanitando peritis, & nos ſpoliando perimitis.* Sancto Bernardo ſuccinunt duo inſignes ejùsdem ſæculi duodecimi Viri *Arnulphus* Lexovienſis Epiſcopus, & *Petrus Bleſenſis*, quorum primus in Sermone habito in Concilio Turonenſi ſic effatur: *Poſſumus licitè divitias poſſidere, ſi tamen*

nos

nos non reputaverimus dominos, ſed miniſtros: Si intellexerimus, patrimonium pauperum eſſe patrimonium Chriſti, ſi proventibus Eccleſiæ, ſi pauperum neceſſitatibus erogantur. Alioquin fures & latrones nos ratio manifeſta convincet, ſi res alienas, invitis dominis, præſumpſerimus arbitrio contrectare. De redditūum Eccleſiaſticorum diſpenſatione per Epiſcopum facienda ſic in Epiſtola xx. loquitur *Petrus Bleſenſis: Beneficiorum, quæ pauperibus conferuntur, menſura debet eſſe immenſitas. Non militibus, ſed pauperibus erogare patrimonium Crucifixi, cujus ipſe non dominus, ſed tutor eſt, ut miſereatur & commodet ad uſus egentium, tanquàm teſtamentarius diſpenſator:* Ex quibus teſtimoniis certiſſimè liquet, hanc fuiſſe doctrinam Moralem duodecimi Eccleſiæ ſæculi, Clericos non habere dominium in redditus Eccleſiaſticos honeſtæ eorum ſuſtentationi ſuperſtites, ſed quidquid ultrà victum & veſtitum eis ſupereſt, in pauperum ſubſidium cedere debere.

Polygamiam ſpiritualem, ſeù Beneficiorum pluralitatem Concilia, & Patres duodecimi ſæculi diſtrictè prohibuerunt. Sufficiet hìc referre Canonem decimum tertium Concilii Lateranenſis ſub *Alexandro III.* Pontifice Maximo celebrati, qui his verbis exprimitur: *Quia non nulli modum avaritiæ non ponentes, Dignitates diverſas Eccleſiaſticas, & plures Eccleſias Parochiales contra ſacrorum Canonum Inſtituta nituntur acquirere; ita ut cùm unum Officium vix implere ſufficiant, ſtipendia ſibi vindicent plurimorum: ne id de cætero fiat diſtrictiùs inhibemus. Cùm igitur Eccleſias, vel Eccleſiaſticum Miniſterium commiti debuerit, talis ad hoc perſona quæratur, quæ reſidere in loco, & curam*

ejus

ejus per ſe ipſam valeat exercere; quod ſi aliter fuerit actum, & qui receperit, quod contra Sanctos Canones recepit, amittat; & qui dederit, largiendi poteſtate privetur. In hoc Canone XIII. ſicut & in ſequenti XIV. Patres Concilii Lateranenſis III. exhibent multiplicem deformitatem, quam habet Beneficiorum pluralitas. Primò, quòd quis unius officium vix implere poteſt, plurium ſtipendia ſibi vindicet. Secundò, quòd Officium Sacrum, propter quod Beneficium Eccleſiaſticum inſtitutum eſt, reſidentiam poſtulet Miniſtri Eccleſiaſtici; reſidere autem in pluribus Eccleſiis Beneficiarius haud poteſt. Tertiò, quòd juſtitiam diſtributivam lædat plurium Beneficiorum in unam perſonam coacervatio, ex quibus plurium Clericorum virtute & litteris conſpicuorum poſſet inopia ſublevari. Quartò, quia Beneficiorum pluritas fovet ambitionem & cupiditatem, diſſolutioniſque & vagationis cauſam; unde *certum continet periculum animarum*, ut dicunt Patres ejuſdem Concilii Lateranenſis III. Canone XIV. Meritò itaque *Petrus Bleſenſis*, Scriptor duodecimi ſæculi, in caput I. *Iob* perſtringit Clericos, qui, non utilitatis Eccleſiæ & ſalutis animarum, ſed ſuæ dumtaxat ambitionis & cupiditatis habitâ ratione, plura Beneficia poſſident. *Plerique ſunt*, inquit, *qui non dicam animarum, de quibus reſpondere tenentur in die tremendi judicii, ſed vix Eccleſiarum ſuarum numerum cognoverunt. Adiungunt Eccleſiam Eccleſiæ, Præbendam Præbendæ, domum domui, agrum agro. De talibus dicit Iſaias: Væ qui conjungitis domum ad domum &c. Clerici, qui nihil poſſidere debuerant, præſumunt omnia poſſidere; non laborant, non arant, non ſemi-*

ſeminant, non ædificant, non navigant, neque pugnant, &, ut verbo Pſalmiſtæ utamur, in labore hominum non ſunt, & cum hominibus, non flagellabuntur, ideòque tenuit eos ſuperbia, &c. Certè, qui cum hominibus temporalitèr non flagellabuntur, æternà ſunt cum dæmonibus flagella paſſuri.

Poſtremò, ut, brevitatis ergò, alia quàm plurima prætermittam purioris Moralis doctrinæ ſaluberrima documenta, quæ in Operibus Patrum & Scriptorum Eccleſiaſticorum duodecimi ſæculi paſſim leguntur de inimicorum dilectione, de eleemoſyna pauperibus eroganda, de charitate ergà proximum, de vera cordis contritione, de ſincera pœnitentia agenda, de jugi cupiditatum caſtigatione, & de ſedula mandatorum Dei obſervatione; His, inquam, miſſis purioris Moralis Chriſtianæ præceptis, obitèr tantummodò obſervabo, doctrinam, quæ, ad veram & ſtabilem Cordis in Deum converſionem, neceſſitatem amoris Dei ſuper omnia dilecti admittit, fuiſſe peruulgatam apud Sanctos Patres, & Scriptores Eccleſiaſticos duodecimi ſæculi. Unum inſtàr omnium laudabo Sanctum *Bernardum*, qui in Epiſtola XI. ad *Guigonem* Priorem Cartuſienſem diſertè docet, ſolam charitatem legem eſſe, quæ convertit animas: *Nec timor*, inquit, *nec amor privatus convertit animam. Mutant interdùm uultum vel actum, affectum nunquàm. Facit quidem etiam ſeruus nonnunquàm opus Dei, ſed quia non ſpontè, in ſua adhùc duritia permanere convincitur. Facit & mercenarius, ſed quia non gratis, propria trahi cupiditate cognoſcitur. Porrò ubi proprietas, ibi ſingularitas, ibi angulus; ubi verò angulus, ibi ſine dubio ſordes, ſive*

rubi-

rubigo. Sit itaque ſervo ſua lex timor ipſe, quo conſtringitur: Sit mercenario ſua cupiditas, qua ipſe arctatur, quandò ab ipſa tentatur, abſtractus & illectus. Sed harum nulla aut ſine macula eſt, aut animas convertere poteſt. Charitas verò convertit animas, quas facit & voluntarias. Hactenùs mellifluus ille Doctor, & præſtantiſſimum ſæculi duodecimi decus & ornamentum.

D. In momentoſo ſalutis meæ negotio puriori doctrinæ Morali Chriſtianæ mordicùs adhærebo, nec probabiles ſequar hominum opiniones, ſed viam ſimplicem, anguſtam, & arduam, juxta conſilium *Lactantii Firmiani*, quem, te ſuaſore, identidèm lego & cujus lectione magnoperè delector. Hanc autem viam *Lactantius*, Cicero Chriſtianus, libro VI. *Divinarum Inſtitutionum* cap. 7. & 8. depingit aureis verbis: *Hæc autem via, quæ eſt veritatis & ſapientiæ, & virtutis & juſtitiæ, quorũ omnium fons unus eſt, una Sedes, & ſimplex eſt, quòd paribus animis, ſummaque concordia unum ſequamur & colamus Deum: & anguſta, quoniam paucioribus virtus data eſt: & ardua quoniam ad bonum, quod ſummum atque ſublime eſt, niſi cum ſumma difficultate ac labore non poteſt perveniri ...... Errant ergò velut in mari magno, nec quò ferantur intelligunt, qui nec viam cernunt, nec ducem ſequuntur ullum. Eadem namque ratione hanc vitæ viam quæri oportet, qua in alto iter navibus quæritur, quæ niſi aliquod cæli lumen obſervent, incertis curſibus vagantur. Quisquis autem rectum iter vitæ tenere nititur, non terram debet aſpicere, ſed Cælum, & ut apertiùs loquar, non hominem ſequi debet, ſed Deum: non his terreſtribus ſimulachris, ſed*

ſed Deo ſervire cæleſti: non ad corpus referre omnia, ſed ad mentem: non huic vitæ dare operam, ſed æternę. Itaque ſi oculos in cælum ſemper intendas, & ſolem, quà oritur, obſerves, eumque habeas vitæ, quaſi navigii ducem, ſua ſponte in viam pedes dirigentur, & illud cæleſte lumen, quod ſanis mentibus multò clariùs ſole eſt, quàm hic, quem carne mortali videmus, ſic reget, ſic gubernabit, ut ad ſummum ſapientiæ virtutiſque portum ſine ullo errore perducat, Suſcipienda igitur Dei lex eſt, quæ nos ad hoc iter dirigat, illa ſancta, illa cæleſtis &c. Ad hanc tutiſſimam vitę humanæ Regulam, quam ſuppeditat *Lactantius*, mores meos exigere pro viribus ſatagam, & omnes vias incertas, dubias ac periculoſas ſollicitè declinans, ſæpius cum Vate Regio Pſalm. XVI. Verſ. X. dicam Deo Optimo Maximo: *Ut non loquatur os meum opera hominum, propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras.*

Finis Tomi Quarti.

MEN-

MENDA,

Quæ in Editionem hujus Tomi irrepſerunt.

Pag.	Lin.	*Errata.*	*Corrige.*
43.	16.	Frigenſis	Friſingenſis.
45.	26.	octogeſimo	nonageſimo
55.	16.	nongenteſimo	nonageſimo
375.	25.	anno milleſimo centeſimo tertio	anno milleſimo centeſimo vigeſimo tertio
377.	19.	ab	ob
386.	32.	Regnum	Regum
389.	32.	inauratus	inauguratus
391.	7.	ſchimatis	ſchiſmatis
406.	lin. penultima	MCXIII.	MCXCIII.
414.	21.	MLVI.	MCVI.
448.	16.	in quas	in qua
474.	XV.	anno MCLXXIX.	MCXXXIX.
480.	29.	viciſci	ulciſci
558.	I.	conſent	cenſent
574.	28.	Ohilippus	Philippus

Cùm litterarius à Prælo, citrà miraculum, in lucem exeat ſine macula nullus, mirari certè haud debes, amice lector, quòd ejuſmodi menda, quæ partim Typographorum oſcitantiæ, partim meæ oculorum ægritudini adſcribere debes, irrepſerint in hanc Editionem, in qua tot, præter expectationem meam, coactus ſum devorare moleſtias, ut iſtum mentis meæ partum jure meritò appellare poſſim Filium doloris mei, *quo nomine* Rachel *filium ſuum* Beniaminum, *ob difficultatem partus, donavit; ut legitur Geneſeos cap.* XXXV. *verſ.* 17. & 18. *Pauca, quæ obuia, vel graviora ſunt, collecta menda hìc notavi, alios verò leviores nævos, ſi quibus adhuc folia ſordent, tute facili negotio, cùm ſis oculatus, peritus ac ſolers, inter legendum deprehendes, atque pro tua benignitate emendabis.*

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA